

**Ethica Amoris, Sive Theologia Sanctorum, Magni
Præsertim Augustini, Et Thomæ Aquinatis**

Circa Universam Amoris & Morum Doctrinam, Adversus Novitias Opiniones
Strenuè propugnata, Et In Materiis Principaliter Hodie Controversis
Fundamentaliter discussa

De Externis Regulis Amoris Et Morum, Legibus Utique, ac Præceptis
Virtutum Theologicarum, & Cardinalium, necnon Decalogi & Ecclesiae -
Libros Vndecim Complectens

Henricus, de Sancto Ignatio

Leodii, 1709

Pars Prima. Amor Religiosus. Ad primum Decalogi Præceptum: Dominum
Deum tuum adorabis, & illi soli servies.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73203](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73203)

LIBER DECIMUS.

De Præceptis Decalogi.

DErvenimus ad Amorem cantantem canticum novum, in Psalterio decem chordarum. Cantare enim amantis est, & charitas (inquit Augustinus serm. 233. aliàs 18. de divers. c. 1.) cantat canticum novum. Nam timor ille servilis, in veteri homine constituitur, potest habere Psalterium decem chordarum: quia & Judæis carnalibus data est ipsa lex decem præceptorum; sed cantare in illa non potest canticum novum. Sub lege est enim, & implere non potest legem... Qui autem sub gratia est, non sub lege, ipse implet legem... Spiritu enim dilectionis accensus, jam in Psalterio decem chordarum cantat canticum novum. Et quid cantat, nisi amorem novum? Quid enim habet canticum novum, nisi amorem novum? Cantare amantis est, vox hujus cantoris, fervor est sancti amoris, ait idem serm. 336. aliàs 256. de temp. Non cantabant ergo canticum novum Judæi, qui terrenorum adipiscendorum amore, & amittendorum timore, Dei præcepta servabant; imò non servabant, sed sibi servare videbantur. Neque enim fides in eis per dilectionem operabatur, sed terrena cupiditas, metusque carnalis. Unde Salvator, qui non diligit me, sermones meos non servat. Joan. 14. Etsi enim Dei mandatum videtur aliquando à non diligentibus, sed à timentibus fieri; tamen ubi non est dilectio, nullum bonum opus impuatur, nec rectè bonum opus vocatur. L. 3. contra 2. epist. Pelag. c. 4. Denique non cantat canticum novum in Psalterio decem chordarum, nisi qui Deum diligit & proximum. Quia (ut rursus ait Enchir. c. 121.) omnia præcepta divina referuntur ad charitatem, de qua dicit Apostolus: Finis autem præcepti est charitas, de corde puro, & conscientia bonâ, & fide non fictâ. Omnis itaque præcepti finis est charitas, id est ad charitatem refertur omne præceptum... charitas ista Dei est & proximi. Et utique in his duobus præceptis tota lex pendet & Propheta. Adde Evangelium, adde Apostolos: non enim aliunde vox ista est: finis præcepti est charitas. Et Deus charitas est. Quicumque ergo in Psalterio decem chordarum mandat Deus, ex quibus unum est: Non machaberis: & quicumque non jubentur, sed spiritali consilio mo-

nentur, ex quibus unum est: Bonum est homini mulierem non tangere: tunc rectè fiunt, cum referuntur ad diligendum Deum propter se, & proximum propter Deum. Et rursus l. de perf. just. c. 5. Dominus, qui verbum consummans & brevians fecit super terram, in duobus præceptis dixit legem Prophetaeque pendere; ut intelligeremus quidquid aliud divinitus præceptum est, in his duobus habere finem, & ad hac duo esse referendum: "Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua; & diliges proximum tuum tamquam teipsum." In his (inquit) duobus præceptis tota lex pendet & Propheta. Quidquid ergo Dei lege prohibemur, & quidquid jubemur facere, ad hoc prohibemur & jubemur, ut duo ista compleamus. Et fortè generalis prohibitio est: "Non concupisces: & generalis justio: "Diliges." Denique Scriptura non præcipit nisi charitatem, non damnat nisi cupiditatem; & ita informat mores hominum. Itaque ille tenet, & quod patet, & quod latet in divinis sermonibus, qui charitatem tenet in moribus. Serm. 350. aliàs 39. de temp. Et rursus epist. 188. aliàs 143. ad Julianum: Charitate unâ adimpletur in nobis, siquid divina legis, & admonitionis implemus. L. 4. ad Bonif. c. 16. Charitate unâ Deo veraciter & suaviter obedimus. L. qq. in Deuter. c. 15. Cùm verè sit opus legis, charitate fit, non timore, quæ charitas, gratia est novi Testamenti. L. 19. contra Faust. c. 29. Homo potest facere opus legis per charitatem justitiam, quod non potest per timorem pœnæ. Exposit. epist. ad Galat. c. 4. Judæi quaedam opera legis implebant, quæ in Sacramentis sunt; illa verò quæ ad bonos mores pertinent, implere omnino non poterant: non enim implet ea nisi charitas. Idè ergo filii veteris legis cantabant canticum vetus, quia lex ipsis scripta erat in tabulis lapideis: soli filii novæ legis novum cantant canticum, quia legem habent in cordibus scriptam? hoc est in intimo affectu justitiam legis amplecti, ubi fides per dilectionem operatur. L. 2. de spir. & lit. cap. 27. & 29.

P A R S I.

AMOR RELIGIOSUS.

Ad primum Decalogi præceptum: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.

C A P U T P R I M U M.

Occasione verborum, quæ habentur in præfatione primi Præcepti, explicatur modus quo servanda sunt Dei & Ecclesia præcepta.

Primo Decalogi præcepto Exodi 20. præmittitur hæc præfatio: Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Egypti, de domo servitutis; subjungi Tom. II.

turque comminatio pœnarum transgressoribus & misericordia magna observatoribus promissa: Ego sum Dominus Deus tuus fortis, zelotes, visitans iniquitatem Patrum in filios, in

tertiam & quartam generationem eorum qui oderunt me; & faciens misericordiam in millia his qui diligunt me, & custodiunt praecepta mea. Quae licet specialiter dicta sint ad primum praeceptum, considerata tamen sunt velut motiva, quibus homines inducendi sunt ad observantiam divinarum quorumcumque praeceptorum. Neque enim solos Israelitas, sed omnes universim homines, obligant Decalogi praecepta: utpote legem naturalem continentia; sed maxime obligant Christianos, eo-que tanto magis quam Judaeos, quanto pluribus & majoribus à Deo beneficiis devincti, ceteris fideiiores ferventioresque esse debent in observantia mandatorum. Verum-enimvero quam languide & defectuose ea ut plurimum observant, qui tamen observant! Certiores nos facit Veritas in Evangelio: *Nisi abundaverit justitia vestra, plusquam Scribarum & Pharisaorum* (qui mandata exterius observabant, ut viderentur ab hominibus) *non intrabitis in regnum caelorum.* Sed quam multorum Christianorum justitia non abundat plusquam Scribarum & Pharisaorum! Ut enim modò prætermittam eos, qui praecepta non servant (quorum infinitus est numerus) quam multi ex ipsis sunt, qui ea non melius servant, quam Scribae & Pharisei, sed modo æque defectuoso!

2° 1°. namque quam multi templum dominicis diebus adeunt, ut hominibus videantur boni Christiani; imò ut ibi istos vel istas oculo minùs casto contemplantur!

2°. quam multi praeceptum jejunii v. g. observant inviti: quia non habent carnes quas comedant; vel quia incurrere timent notam mali Christiani!

3°. quam multi praecepta custodiunt merè ob finem temporalem, v. g. debita solvendo, ne majores expensas incurrant, vel dominis merè ad consequendam mercedem temporalem obediendo!

4°. quam multi, etiam ex iis qui voluntariè, & sine fine malo, nec finem temporalem expressè intendentes, praecepta custodiunt, nec cogitatione, nec affectu, Deo vel Ecclesiae intendentes obedire! Obtemperant v. g. parentibus, vel aliis Superioribus; sed simili prorsus modo, quo ipsis obtemperant Ethnici. Ecclesiae jejunia & abstinentias servant quidem, sed nunquid ut obtemperent Deo per Ecclesiam præcipienti? de eo ne cogitant quidem, ideòque mortuo obtemperant modo.

5°. quam multi cavent à prævaricatione praeceptorum, sed timore poenae, non amore justitiæ, similes filiis, vel famulis, parentum, vel dominorum jussu facientibus, quia timent verbera, vel expulsionem è servitio! Isti sunt quos praecepta non servare ut oportet, tot tamque apertis testimoniis inculcat Augustinus proximè relatus.

Ad servandum igitur praecepta prout oportet, ex Dei amore, Deique intuitu servanda sunt, prout Augustinus ibidem dicit, videli-

cet quia Deus vult, quia sic placitum est Deo, &c. Quod etiam locum habet in hominum praeceptis, attento quòd non est potestas nisi à Deo, quòdque legitimus quicumque Superior Deum representat, ideòque Deus per ipsum præcipit.

Et ad significandum modum istum servandi praecepta, Deus in principio Decalogi, verba ista voluit considerari: *Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti.* Quasi diceret: ut sciatis dignum & justum esse, quòd obediat mihi, & quo modo obedire debeatis, considerate, quòd ego sum Dominus Deus vester, qui eduxi vos de terra Aegypti, &c. Nam si ego Dominus Deus vester, vos estis creaturæ meæ, subditique mei. Me ergo honorare debetis per obedientiam vestram, per eamque probare, quòd ametis me, summum benefactorem vestrum, qui tam mira & stupenda prodigia feci, ut educerem vos de terra Aegypti, de loco utique tam duræ servitutis, quæ vos Pharaon opprimebat. Quòd si praecepta mea propterea custodieritis, per eorumque custodiam vestrum in me amorem, & pro tot ac tantis beneficiis gratitudinem demonstraveritis, misericordiam meam magnam sentietis, per retributionem aeternæ felicitatis. Sin autem, experiri vos faciam quòd sim Deus fortis, zelotes, visitans iniquitates patrum, &c. quia nimirum tantò graviora, tantò proinde majori poenâ digna sunt peccata vestra, post tot & tanta beneficia.

CAPUT II.

Specialiter expenduntur verba ista: Deus tuus.

PER ea namque populo Judaico Deus præsentare voluit specialem, quam habebat, obligationem Deo, per praeceptorum suorum observantiam, serviendi præ ceteris gentibus; quibus in idololatria sua relictis, se populo Judaico manifestaverat. Et hinc Psalmista dicebat: *Non fecit taliter omni nationi, & judicia sua non manifestavit eis. Notus in Judea Deus, in Israël magnum nomen ejus.* Ob hanc igitur rationem Deus ab Israelitis merè exigebat, ut ab ipsis specialiter honoraretur, coleretur, & obediretur. Ad cuius evidentiam

Observandum, quomodò Deus, præ ceteris nationibus, se manifestaverit Abraham, Isaac, & Jacob, à quibus descendit populus Judaicus. Abraham habitabat in Ur Chaldaeorum, ubi idololatria dominabatur, sicut & in reliquis populis Orbis terrarum. Maximum fuit beneficium istud, quo Abraham de Ur Chaldaeorum eductum, ab idololatria eripuit, verumque Dei cultum edocuit, sicut & postea edocuit descendentes ipsius, Isaac, Jacob, ac deinde Judaeos, annuntians verbum suum Jacob, & judicia sua filii Israël. Si enim in idololatria cum reliquis populis relictis fuissent, in peccata innumera, sicut ipsi, pro-

ruissent, quibus in dies auctis, quò ab Adam remotiores, ita peiores, bestisque similiore evassissent, ac tandem exterminari meruissent.

7 Sed licet tanta fuerint beneficia Judæis colata (quæ recapitulans Apostolus Rom. 9. quorum, inquit, adoptio est filiorum, & gloria, & testamentum, & legislatio, & obsequium, & promissa: quorum Pares, & ex quibus est Christus secundum carnem) absque comparatione majora sunt quæ conferuntur Christianis, maximè Catholicis, qui veri sunt Israëlita, non secundum carnem, sed secundum promissionem, quibus se Deus manifestavit, non per Angelum, sicut Judæis, nec per Prophetas, sed per unigenitum Filium suum, cuius & carne ac sanguine, non manna dumtaxat ipsos pascat, dans illis potestatem filios Dei fieri, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi, per quem felicitus eduxit eos de terra Ægypti, & de domo servitutis, dum ipsos è servitute peccati, & potestate diaboli potenter eripuit, transfuditque in regnum Filii dilectionis suæ, per mare rubrum, id est baptismatis aquas, pretioso Christi sanguine rubricatas; in quibus inimicos nostros, mundum, carnem, diabolum (per Ægyptios figuratos) submersit, dum diaboli pompis, id est mundi vanitatibus ac voluptatum divitiarumque
8 fallaciis abrenuntiare nos iussit. Hæc sine dubio exhibita populo Christiano inestimabilem ei conferunt dignitatem: longè enim majora sunt iis, quæ populo exhibita fuerunt Judæico, quem si Deus ex omnibus gentibus (in ignorantia tenebris derelictis) elegit sibi populum peculiarem, considerent Christiani, quòd & ipsos ex tot gentibus elegerit in populum acceptabilem, ut essent sibi *gens electum, regale Sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis, ut virtutes annuntient ejus*, qui ipsos (præ tot gentibus, præ ipsis etiam Judæis) *de tenebris vocavit in admirabile lumen suum*. Præ tot (inquam) gentibus, adhuc *sedentibus in tenebris, & in umbra mortis*. Maxima certè ex quatuor partibus Orbis terræ est America, ad quam nonnisi à ducentis circiter annis pervenit Evangelii notitia; & cuius nulum in ea vestigium inventum fuit, quando circa annum 1493. detecta fuit. In Asia quidem & Africa citius cognitum fuit. Verùm pauci hodie in Regionibus illis, post Americam vastissimis, Christi fidem amplectuntur; imò & in Europa ipsa, ex quatuor illis partibus minima, tot in Provinciis ac Regnis hæreses dominantur, ut licet credant in Christum, in vera ipsius Ecclesia non sint, extra quam non est salus. Quantum ergo beneficium est in Regione Catholica esse natum, in vera Ecclesia esse baptizatum, veræque fidei lumine illustratum? Ipsi ergo *honor credentibus, qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei, qui non consecutus misericordiam, nunc autem misericordiam consecutus*; ita ut *jam non sint hospites & advena, sed cives Sanctorum, & domestici Dei, superadificati super fundamentum*
Tom. II.

Apostolorum & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Jesu. Quod profectò beneficium tale ac tantum est, ut propter ipsum ad eos titulo longè excellentiori specialiorique pertineant verba illa: *Ego sum Dominus Deus vester*; à vobis proinde perfectius quam à Judæis colendus, & honorandus.

CAPUT III.

Amplius explicantur, Christianisque applicantur verba ista: Eduxi te de terra Ægypti, de domo servitutis, &c.

AD majorem intelligentiam eorum quæ proxime dicta sunt, utile erit reflectere, quòd sicut Pharoa dominabatur in Ægypto; sic diabolus in Orbe ferè universo, ita ut Princeps hujus mundi vocetur in Evangelio; eò quòd utique habuerit primum quidem per tyrannidem principatum in totum genus humanum; & (sicut Cyrillus Alexandrinus ait l. 8. c. 16. & 17.) dominatum exercuerit crudeliter in omnes, & adhuc exercent in omnes, qui secularia sectantur desideria, suisque indulgent cupiditatibus, qui mundi nomine in Evangelio intelliguntur. Et idè eorum Princeps satanas est, quia eis pro suo arbitratu dominatur, præcipitesque in gravia scelera compellit, atque detrudit. Mundus iste per Ægyptum fuit figuratus; Ægyptus namque terra erat depressa, humilique loco sita, ita ut illuc è terra sancta euntes, descendere dicerentur *Isa. 52. descendit populus meus in Ægyptum*. Aquæ ejus stagnantes erant & impuræ, nec agræ fertiles reddebantur cali pluvia, sed irrigatio aquarum Nili, ex alveo suo erumpentis. Quibus figuratur vita hominum mundanorum, in infimis hærens, & animas ad imaginem Dei creatas valde deprimens, nec cælestibus irrigata voluptatibus, sed terrestribus ac sordidibus. Econtrà Terra sancta, seu promissionis, nobis Deuteron. 11. v. 10. representatur elevata, montosa, pluviusque cælestibus irrigata; ad significandum, corda eorum, qui excutere volunt jugum Pharaonis infernalis, & ascendere ad Hierusalem cælestem, esse debere sursum à mundanis cupiditatibus elevata, ut cælestium voluptatum abundantia impingentur, in bonisque operibus fertilia redendantur.

2°. sicut voluit Deus ut Judæi semper memores essent suæ liberationis è terra Ægypti, per transitum maris rubri: sic Deus vult Christianos semper memores esse suæ liberationis è potestate diaboli per baptismum, quo rubricati, imò Agni immaculati sanguine dealbati, jugum excusserunt & oppressionem Principis hujus mundi.

3°. sicut peccata Judæorum post miraculosam liberationem suam è manu Ægyptiorum, longè graviora sunt peccatis gentium; sic peccata Christianorum, post baptismum commissa, longè graviora peccatis ipsorummet Ju-

daorum. Ad quod significandum triplicia & quadruplicia vocantur à SS. Patribus. Quos inter Ambrosius & Chryllostomus baptismi susceptionem idè distulerunt, donec in pietate proveciores essent, ne si post susceptionem ipsius adhuc contingeret ipsos in grave aliquod peccatum corrumpere, de eo difficilius veniam obtinerent. Sciebant quippe difficiliorem esse poenitentiam ac veniam de peccatis post baptismum commissis, nec ea ordinariè remitti sine obligatione ad satisfactionem peccatis proportionatam, prout Tridentinum docet sess. 14. c. 8. hâc ratione: quia divina iustitia ratio exigere videtur, ut aliter ab eo in gratiam recipiantur, qui ante baptismum per ignorantiam deliquerint; aliter vero, qui semel a peccati & demonis servitute liberati, & accepto Spiritus sancti dono, sciens templum Dei violare, & Spiritum sanctum contristare non formidaverint. Videri potest Morinus de administ. Sacram. Pœnit. l. 3. c. 5. 6. & 7. ubi varias ex sacra Scriptura, & SS. PP. rationes profert, ad demonstrandum, crimina post baptismum commissa longè graviora esse iis quæ baptismum antecedunt, atque (ut loquitur c. 7. n. 1.) opus esse mortaliter post baptismum peccantibus longâ, durâque poenitentia, multis jejuniis, & corporis afflictationibus, ut gratiam amissam recuperent. Et ita quidem, quod neque etiam gravissima illâ afflictione poenitentiali... in integrum quem peccando peccator amisit statum perfectè restituitur, ordinariè loquendo.

12 Propterea Christianis baptizatis vehementer inculcanda est tantò major ipsorum obligatio divina servandi mandata, cavendique peccata, quantò difficilius ipsi est eorum remissio, non solum post violatum Baptismi Sacramentum, sed & post violatum fœdus cum Deo initum in Sacramento Poenitentia, obtentamque in utroque liberationem à demonis & peccati servitute.

13 Ad ista reflectant non solum Christiani peccatores, sed & illi, qui, post susceptum semel Baptismi, ac sœpius Poenitentia Sacramentum, transferunt de vita, si non aperte criminosa, saltem parum christiana, ad verè christianam, in qua gustare cœperunt donum caeleste. Meminisse quippe eos oportet, post tantum beneficium tantò magis obligari sese ad observantiam mandatorum, quantò gustus eorum quæ Dei sunt major in ipsis fuerit. Si enim post transitum à vita criminosa, vel parum christiana, ad verè christianam, notabilemque gustum supernorum, ad pristina redeant crimina, vel languorem in vita christiana, relapsus ipsorum ita Deum ad iracundiam provocat, ut rarus sit ipsorum reditus ad pristinum statum illum. Cùm iste valdè probabilis sit. sensus unus terribilium verborum istorum Apostoli ad Hebr. 6. *Impossibile est eos, qui semel sunt illuminati, gustaverunt etiam donum caeleste, & participes facti sunt Spiritus sancti, gustaverunt nihilominus bonum Dei ver-*

bum, virtutesque saculi venturi, & prolapsi sunt, versus renovari ad poenitentiam.

Denique reflectant ad verba ista: *de domo* 14 (id est loco) *servitutis.* Verè namque mundana vita, demoni serviens, servitus est durissima, miserimamque, figurata per eam quam Israëlita passi sunt in Ægypto, dum ipsos vehementer opprimebat Pharaon: ubi vita & lex christiana econtrâ jugum est suave, & tantò suavius, quantò Christum quis imitatur propius.

Servitute illam durissimam quadruplex demonstrat tortura, quâ mali Christiani cruciantur in hac vita. Prima est remorsus conscientia pungentissimus, crescens cum criminibus, multos eò usque crucians, ut ad evadendos ictus illius, sibimetipsis veneno vel laqueo inferant mortem, per infelicissimum vitam finem sibi procurantes infeliciorum aternitatem.

Secunda est turbulentissima vexatio passionum, concupiscentiarumque, quarum tyrannicum dominium tantò magis experiuntur, quantò magis illis obsequuntur; idque propter duo. 1° quia tantò magis accenduntur, quantò magis ipsis indulgetur. 2° quia quantò magis ipsi indulgetur, tantò magis à vita christiana recedunt: quantò verò magis à vita christiana Christiani recedunt, tantò magis divina gratia ipsis subtrahitur auxilium, ad concupiscentias passionisque vincendas necessarium.

Et hinc quid ulterius consequitur? ingens 17 cruciatio, quòd ea frequenter habere nequeant, quæ vehementer concupiscunt. Notum est enim, quàm vehementer vindictam concupiscat vindicativus, dignitatem superbus, carnale cum tali, vel tali commercium libidinosus. At quàm frequenter obtinere non possunt, quod tam vehementer deperunt!

Tertia tortura est inquietudo molestissima, 18 quam sentiunt, dum experiuntur, se in nullo quietem invenire, ne in illis quidem in quibus eam maximè expectabant. Unde talis in ipsis consequitur tristitia, quæ vitam ipsorum reddit miserimam.

Quarta tortura, præ cæteris molesta, est 19 timor novissimorum, divini potissimum iudicii, ac inferni. Non enim ignorant quantis in aeternum addicendi sint supplicii, si sic vitam finiant. Aliter autem vivere sibi reputant impossibile. Inde ergo desperatio, inde timor, inde tremor, inde horror, inde tristitia amarissima.

Isti sunt modi, quibus Deus se Deum for- 20 tem, & zelotem adhuc in hac vita ostendit adversus prævaricatores mandatorum suorum; quos post mortem fateri compellit: *Ergo ambulavimus vias difficiles;* de quibus & Apostolus dicit: *Inferuerunt se doloribus multis.* Nunc paucis ostendendum, quomodò ex adverso se misericordem exhibeat fideliter ea custodientibus, vitamque verè christianam ducentibus. Imprimis secura mens ipsorum, Scripturâ teste, est quasi iuge convivium, experiunturque

Amor Religiosus.

quàm verè Psalmista dixerit: *Melior est dies una in arvis Domini super millia.* Deinde quantò magis anima fidelis crescit in virtute, tantò liberior fit à passionum & concupiscentiarum tyrannide. Non ergo cruciatur per concupiscentias; & siquid adversi patitur, non inquietatur: quia non desiderat nisi quod placitum est dilecto, nec nisi ad superna suspirat, per ipsamque affectum superiorum anima christiana in antecessum quasi gustare incipit, quod in æternum se gustaturam fiducialiter confidit. Nec sibi quietem promittit iis in rebus, in quibus eam non invenit; quin imò non ignara in solo se Deo quietem posse invenire, plus adhuc consolationis invenit in actibus pietatis, quàm sibi promittebat, magisque & magis experitur quàm verè Salvator dixerit: *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Tollite jugum meum super vos. . . . jugum enim meum suave, & onus meum leve.*

CAPUT IV.

Expositio verborum illorum: Non habebis Deos alienos coram me, &c.

21 **S**ensum genuinum verborum illorum Salvator Math. 4. nobis exposuit, cum diabolus adorari volentem repulit, dicens: *Vade satana, scriptum est enim: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.* In primo proinde illo Decalogi præcepto duplex (uti Catechismus Romanus observat) continetur præceptum: affirmativum unum, quo se Deus, ut verum Deum coli jubet & adorari. Negativum alterum, quo diis alienis cultum prohibet exhiberi. Dicendo enim: *Non habebis deos alienos coram me*, perinde est ac si diceret: *Me verum Deum coles, alienis diis Gentium cultum, soli vero Deo debitum, non exhibebis, nec more gentilitium facies tibi sculptile, ne adores illud.*

22 In primo itaque præcepto prohibentur tres actus (ait S. Thomas q. 122. a. 1. ad 2.) Nam primo dicitur: *Non habebis deos alienos coram me.* Secundo dicitur: *Non facies tibi sculptile.* Tertio verò: *Non adorabis ea, neque coles.* Cultus enim alienorum deorum dupliciter apud aliquos observabatur. Quidam enim quasdam creaturas pro diis colebant, & absque institutione imaginum. Unde Varro dicit, quòd antiqui Romani diù sine simulacris deos coluerunt. Et hic cultus prohibetur primo, cum dicitur: *Non habebis deos alienos.* Apud alios autem erat cultus falforum deorum sub quibusdam imaginibus: & idè opportunè prohibetur & ipsarum imaginum falforum deorum institutio, cum dicitur: *Non facies tibi sculptile.* Et ipsarum imaginum cultus, cum dicitur: *Non coles ea.*

23 Ita ergo sunt, & alia ejusmodi, religioni contraria, quæ primo prohibentur præcepto. Sed quid eo præcipitur? religio seu cultus & adoratio veri Dei: *Me verum Deum coles,*

Dominum Deum tuum adorabis. An etiam fides, spes, charitas Dei? negant plurimi. Affirmat Catechismus Romanus, dicens quòd in præcepto affirmativo (quo dicitur, *me verum Deum coles*) continentur præceptum fidei, spei, & charitatis. Enimverò fide, spe, & charitate Deus est colendus, ait Augustinus Enchirid. c. 111. Et l. 10. de Civit. Dei c. 3. de Dei loquens dilectione, *hic est (inquit) Dei cultus, hac vera religio, hac tantum Deo debita servitus.* Et epist. 140. aliàs 120. cap. 18. *non colitur ille, nisi amando.* Quia, ut ait enarrat. in Pl. 77. *hoc colitur, quod diligitur.* Unde quia Deus rebus omnibus major & melior invenitur, plus omnibus diligendus est, ut colatur. Unde Bernardus epist. 109. *si dicente Scripturâ, pietas est cultus Dei, profecto quisquis plus amat mundum, quam Deum, imovis, atque idololatra esse convincitur, colens & serviens creatura, potius quam Creatori.*

CAPUT V.

Religionis natura, objectum, & actus explicatur.

Quia ergo primo præcepto Dei cultus & 24 adoratio, ac per consequens religio præcipitur, expositio ipsius exigit, ut hic de religione agamus. Dicitur autem religio, secundum aliquos, à relegendo, eò quòd doceat nos mente revolvere quæ ad Dei cultum pertinent. Secundum alios, à relegendendo, quòd Deum per peccata & spirituales idololatrias derelictum, per eam relegendamus. Sed melius à religando, quòd per illam religati sumus Deo, & ad ipsum unum tendamus, tamquam ad ultimum finem, & primum principium nostrum: quia, ut Augustinus dicit l. de vera religione c. 5. *ad unum Deum tendentes, & ei uni religantes animas nostras, unde religio dicta creditur.* Quidquid sit, religio definitur, virtus, quæ Deo tamquam primo rerum omnium principio debitus exhibetur cultus. Ubi debitus non sic accipitur, quasi actus omnes, quibus Deus colitur, ipsi formaliter debiti sint in specie (contrarium namque patet in voto, cujus emissio consilii est, non præcepti) sed sic ut omnes illi actus soli Deo conveniant, ac licet eos omnes in specie non exigat formaliter, exigere tamen potest, & saltem exigit in genere, id est secundum rationem genericam agnitionis & protestationis divinæ excellentiæ.

Ex definitione religionis satis apparet, objectum materiale, directum & immediatum religionis non esse Deum, sed cultum Dei, sive actus quibus Deum agnoscimus & protestamur esse primum rerum omnium principium, ipsique ut tali, nos submitimus. Formale verò objectum est debitum istius cultus. Idè enim Deum colimus, quia debemus, sive quia id dignum & justum est. Quare id debemus? quare id dignum & justum est? Ob supremam ipsius excellentiam, in eo relucen-

rem, quod sit primum rerum omnium principium. Atque ex his ulterius apparet, religionem non esse virtutem Theologicam, sed moralem: quia proprium, immediatum, & specificativum objectum ipsius non est Deus, sed Dei cultus, nec ratio directa & immediata divini cultus est Dei excellentia, sed ratio duntaxat mediata & indirecta, ut dixi.

26 Enimvero sic se habet religio ad Deum, sicut justitia ad proximum, cum per utramque virtutem reddamus alteri debitum. Quemadmodum ergo proprium, immediatum & specificativum objectum justitiae non est proximus, sed res ipsi debita; sic proprium, immediatum, & specificativum objectum religionis non est Deus, sed res Deo debita, cultus scilicet & reverentia. Potest quidem Deus dici finis cui religionis: quia est id cui religio cultum exhibet: verum ab ejusmodi fine religio non specificatur, sed a fine *qui*, & ab objecto materiali & formali immediato.

27 Dices 1°. excellentia divina est objectum religionis, sicut divina bonitas objectum est charitatis; quemadmodum enim Deum propter suam bonitatem diligimus; ita Deum propter suam excellentiam colimus & honoramus.

Respondeo negando antecedens: quia religio non occupatur immediatè circa divinam excellentiam, sicut charitas circa divinam bonitatem, sed circa Dei cultum, & ratio formalis immediata istius cultus non est Dei excellentia, sed solum ratio mediata.

28 Dices 2°. adoratio, oratio, & laus Dei videtur immediatè fieri in Deum.

Respondeo, adorationem, orationem, &c. in quantum actus religionis, non dirigere hominem immediatè in Deum (prout actus fidei, spei, & charitatis) sed in cultum ipsius; & licet dici queant immediatè attingere Deum, uti finem cui, vel uti signum attingit signatum (sunt enim signa & protestationes divinae excellentiae) non tamen tamquam proprium & specificativum objectum virtutis à qua procedunt. Manifestum enim quod *Deus non comparatur ad virtutem religionis, sicut materia, vel objectum, sed sicut finis, ait S. Doctor a. 1. in corp.*

29 Caterum licet religio, ob rationem dictam, non sit virtus Theologica, prout S. Thomas docet q. 81. a. 5. est tamen prima & excellentissima virtutum omnium moralium. Quia (ut S. Doctor dicit a. 6.) *religio magis de propinquo accedit ad Deum, quam aliae virtutes morales, in quantum operatur ea, qua directè & immediatè ordinantur in honorem divinum, pro objectoque formali, indirecto & mediato divinam habet excellentiam, & pro fine cui ipsum Deum. Unde maximè accedit ad virtutes theologicas, atque à nonnullis ponitur esse virtus media inter virtutes theologicas & morales; quamvis propriissimè dicatur virtus moralis, quia pro objecto immediato habet cultum Dei, qui propriissimè ad mores pertinet.*

30 Differt verò à reliquis virtutibus moralibus, & 1°, à fortitudine & temperantia, quod re-

ligio sit ad alterum, verseturque circa actiones, non circa passionem, prout dicuntur virtutes, quae etiam per se non sunt ad alterum. 2°. à justitia differt, quod non respiciat debitum adaequabile, prout justitia. 3°. differt à gratitudine, quod haec non reddatur propter excellentiam, sed propter beneficium, exhibeaturque alteri quam Deo; non sic religio. Neque enim cultus, quem Sanctis exhibemus, ob propriam ipsorum excellentiam, ibi sistendo, est actus religionis, proprie & strictè loquendo; tamen cultus Sanctorum, propter incretam Dei excellentiam, in ipsis relucens, tamquam in vivis imaginibus, filiis, amicis, & templis Dei, in quibus Deus inhabitat per gratiam & gloriam, sit actus religionis, & cultus iste, sic consideratus, ad objectum materiale religionis pertinet, sicut proximus ad objectum materiale charitatis, licet non sit per omnia pariter, uti S. Doctor hic ostendit. Denique religio differt etiam à pietate & observantia, quod istarum virtutum actus non soli Deo, sed aliis etiam exhibeantur, ob aliam quam incretam excellentiam.

CAPUT VI.

Declarantur actus religionis.

Religio, ut docet S. Thomas q. 81. a. 1. ad 1. duplices habet actus, quosdam quidem proprios & immediatos (id est immediatè à se elicitos) cujusmodi sunt devotio, oratio, adoratio, sacrificium, votum, juramentum, adjuratio, & aliae quaedam observationes sacrae. Alios verò imperatos, quos producit mediantibus aliis virtutibus, quibus imperat, ordinans eos ad finem colendi Deum. Et secundum hoc Jacobi 1°. dicitur, quod religio munda... *est visitare pupillos, & viduas, &c.* Augustinus quoque ubi supra dicit, Deum coli fide, spe, & charitate. Tamen enim religio strictè non imperat nisi virtutibus inferioribus, latiori modo dici potest etiam theologicas imperare, quatenus eas movet ad suum finem colendi Deum, ut notat Cajetanus q. 81. a. 4. Qui etiam a. 1. ad 1. rectè monet, quod dum S. Doctor ibi dicit, quod religio habet quosdam actus sibi proprios, & immediatos, quos elicit, sicut sacrificare, adorare, & alia hujusmodi, solum velit, quod sacrificare, adorare, & hujusmodi sunt actus ita proprii religionis, ut eos non producat mediante alia virtute, sed per seipsam, absque alia virtute intermedia. Alias enim solus primus actus voluntatis, quo quis vult colere Deum, eumque in finem illi offert suam devotionem, orationem, adorationem, &c. immediatè & per se primò elicitur à virtute religionis; ceteri verò, tum interni, tum externi, per respectum ad istum priorem actum, sunt actus quasi imperati à religione, & ab ea quidem elicitur absque alia virtute intermedia, sed non absque illo intermedio actu voluntatis, cujus sunt effectus, simul & objectum materiale, seu

seu materia propria; quam creatura intellectualis offert Deo, ad finem colendi ipsum.

CAPUT VII.

Exponitur quid sit, quidque importet adoratio.

32 **A**dorationis nomen varias habet significaciones. 1°. venerationem quamcumque alteri exhibitam, in testimonium excellentiæ ipsius. Et sic Abraham Genes. 22. adorasse dicitur filios Heth. Et Judith Holofernem, Judith. 10. civiliter utique, sive propter excellentiam civilem. 2°. venerationem alteri exhibitam propter excellentiam spirituales; quomodò Abdias 3. Reg. 18. Eliam adorasse dicitur. Et Josue Angelum, Josue 5. Et ista adoratio est cultus spiritualis, & licet formaliter non sit religiosus, strictè loquendo, propter id quod dixi n. 30. religiosus tamen dici potest, sive ad religionem pertinens, paulò latius eam accipiendò. Secundùm quam acceptionem adoratio triplex assignatur, dulciæ, hyperdulciæ, latræ. *Dulcia* est veneratio, quæ sanctis Angelis vel hominibus, maximè cum Christo regnantibus, impenditur. *Hyperdulcia*, quæ Virgini Deiparæ, ob singularem ipsius supra ceteros Sanctos & Angelos excellentiam maternitatis Dei, plenitudinisque gratiarum. Unde S. Bonaventura in 3. dist. 9. q. 3. n. 19. *Beatissima* (inquit) *Virgo Maria, pura creatura est; & ideo ad honorem & cultum latræ non ascendit. Sed quoniam excellentissimum nomen habet, ita quòd excellentius pura creatura convenire non potest, ideo non tantùm debetur ei honor dulciæ, sed hyperdulciæ. Hoc autem nomen est, quòd Virgo existens, Dei Mater est: quòd quidem tantæ dignitatis est, quòd non solum viatores, sed etiam comprehensores, non solum homines, verùm etiam Angeli eam reverentur quòdam prerogativa speciali. Ex hoc enim quòd Mater Dei, est prælatà ceteris creaturis, & eam præ ceteris decens est honorare. Hic autem honor consuevit à Magistris hyperdulcia vocari. Latræ sola est adoratio secundùm præcipuam, & nunc apud Theologos famosè usitatam notionem, quæ adoratio definitur, actus quo Deum ut supremum Dominum suum, infinitè perfectum, & infinitè excellentem creatura intellectualis recognoscit, cum protestatione sua ad eum subjectionis, dependentiæque totalis, quoad corpus, & animam, & quæcumque alia bona sua.*

33 Adoratio hoc modo sumpta, tametsi à Theologis dividatur in internam, & externam; externa tamen sine interna, adoratio non est propriè dicta, de qua Salvator ad Samaritanam, *Venit hora, & nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate.* Adoratio quippe externa, sine interna, est adoratio mortua, sicut corpus sine animà. Dum ergo Deum exterius verè adoramus, anima est, quæ per externos actus venerationis ac submissionis, Deum velut supremum Do-

minum suum interiùs recognoscit, suamque erga ipsum omnimodam subjectionem ac dependentiam protestatur. Itaque sicut oratio primordialiter quidem est in mente, secundariò autem verbis exprimitur; ita etiam adoratio principaliter quidem in interiori Dei reverentia consistit; secundariò autem in quibusdam corporalibus humilitatis signis. Sic genuflectimus, nostram infirmitatem designantes in comparatione ad Deum, prosternimus autem nos, quasi proficientes, nihil nos esse ex nobis. S. Thomas q. 84. a. 2.

Estque reflexione dignum, in ista adoratione cultuque Dei implicite contineri obligationem fidei, spei, & charitatis; sive credendi Deo, sperandi in Deum, ipsumque super omnia diligendi. Si enim Deum recognoscimus infinitè perfectum: igitur infinitè veracem, infinitè potentem, infinitè fidelem in promissis, infinitè benignum, infinitè bonum, infinitè amabilem. Si infinitè veracem, ipsi ergo credere nos oportet in omnibus quæ dignatur nobis revelare. Si infinitè potentem, infinitè benignum, infinitè fidelem in promissis: in ipso ergo & promissis ipsius spem & fiduciam habere debemus. Si denique infinitè bonum & amabilem: ipsum ergo super omnia cetera bona & amabilia amare & diligere debemus. Et hinc elucet verè à Catechismo Romano dictum esse, quòd peccant in hoc primum præceptum, qui fidem, spem, & charitatem non habent.

CAPUT VIII.

Devotio, duplexque causa, & effectus ipsius.

35 **D**evotio est pius & humilis affectus in Deum; humilis ex conscientia infirmitatis propriæ; pius ex consideratione divinæ clementiæ. Ita definit Author libri de spiritu & anima (inter opera Augustini) cap. 5. A sancto Thoma verò q. 82. a. 1. definitur, *voluntas promptè tradendi se ad ea quæ pertinent ad Dei cultum.* Per consequens non consistit in sensibili gustu & teneritudine cordis, quæ aliquando in oratione sentitur; sed in pio atque humili animi affectu, promptaque voluntate debite peragendi ea quæ pertinent ad Dei cultum & famulatum; prout Scriptura indicat Exodi 35. *Multiitudo filiorum Israel obtulit mente promptissimà atque devotà primitias Domino.* Quæ pia animi affectio & promptitudo plerùmque in profundo cordis latitat, absque ullo sensibili gustu, imò etiam cum maximo tædio, uti fuit in Christo, dum *capiti parere & raderè*, dum etiam derelictus fuit in cruce: eo tamen non obstante, devotio ipsius tunc maxima fuit: quia voluntas promptissima paratissimaque ad implendam voluntatem Patris, non obstante illà derelictione ac tædio.

Devotionis causa est duplex, una nobis extrinseca & principalis, scilicet Deus: altera intrinseca consideratio, scilicet tum divinæ cle-

mentia aliarumque perfectionum Dei; tum nostra indigentia & infirmitas, juxta priorum considerationem definita devotionis. Ex priori namque consideratione excitatur dilectio; ex posteriori, nostri ante Deum humilitatio, sicut & exclusio superbiae ac praesumptionis, quae praecipuum est supernarum immisionum obitaculum. Utriusque necessitatem S. Thomas inculcat a. 3. sicut & Cajetanus ibidem dicens, quod *nec religiosi, nec religiosa, nec spiritualis nomine vocari potest, qui saltem semel in die ad ejusmodi se non transfert. Quomodo namque effectus absque causa, finis absque medio, insula & portus absque navigatione haberi nequit; sic nec religio absque frequentibus actibus suarum causarum, mediorum, ac vehicularum, nec devotio absque frequenti meditatione praedictorum.* Pia quippe devotionis affectiones in voluntate non excitantur absque piis considerationibus in intellectu: utpote qui faciem praefere debeat voluntati.

Pro effectibus devotionis videri potest S. Doctor a. 4. ubi duos assignat, spirituales utique laetitiam, ex divinae bonitatis consideratione conceptam; & quamdam secundum Deum tristitiam, ex infirmitatis nostrae, exiliique a caelesti patria meditatione procedentem.

CAPUT IX.

Orationis definitio.

- 37 **O**Ratio quandoque latius, quandoque strictius accipitur. Latius, pro quocumque pio in Deum affectu, sive quacumque pia in Deum mentis elevatione, per laudem, gratiarum actionem, confessionem, &c. quo sensu semper orare dicitur, qui se, suaque opera omnia pio mentis affectu, semper in Deum dirigit. Strictius accepta definitur a sancto Joanne Damasceno l. 3. de fid. c. 24. *petitio decentium a Deo.* A S. Basilio, homil. in Martyrem Julitam: *boni cuiuspiam petitio, quae ad Deum a piis effunditur.* Ab Augustino, seu alio Authore sermonis 73. in Append. sermon. Augustini: *ascensio anima de terrestribus ad caelestia, inquisitio supernorum, invisibilium desiderium, conjunctio Spiritui sancto.* Enarratione verò in Psal. 37. ab ipso Augustino definitur, *cordis desiderium, & gemitus ad Deum directus.* De quo ibi Psalmista: *Domine ante te omne desiderium meum, & gemitus meus a te non est absconditus, desiderium utique rerum salutarium, sive ad salutem aeternam conducentium.* Unde sine dubio actus est religionis: quia *per orationem homo Deo reverentiam adhibet, in quantum scilicet ei se subjicit, & proficitur orando, se eo indigere, sicut Authore suorum bonorum.* S. Thomas q. 83. a. 3. in corp.
- 38 Duplex est oratio, interior scilicet, sive mentalis, & exterior, sive vocalis. De mentali scriptum est Psal. 18. *Meditatio cordis mei in conspectu tuo semper.* Psal. 26. *Tibi dixit cor meum, exquisivi te facies mea.* Et Psal. 38. *In meditatione mea exar-*

desceat ignis. Consistitque non in suspensione omnis actus, neque in sola receptione, aut statu passivo, ut volunt Quietista, nec in sola speculatione, solove amore; sed in actibus intellectus & voluntatis, ad Dei cultum honoremque relatis, divinarum scilicet rerum, nihilique nostri atque indigentiae consideratione, Dei amore, supernarum rerum desiderio, aliisque piis affectibus.

Supremus internae orationis gradus, contemplatio est, quae anima, supra terrena phantasmata elevata, absque vario multiplicium cogitationum discursu, simplici intuitu Deum & divina sibi proponens, in iisque mentis aciem defigens, casto ardentique amore Deum complectitur, in ipsoque unice delectatur. Unde a S. Augustino l. 12. contra Faust. c. 42. definitur, *sancta quadam ebrietas alienata mentis ab infra labentibus temporalibus, aeternam lucem sapientiae conueniens.*

Ad hunc gradum uno saltu ordinariè non pervenitur, sed sensim per varias divinarum illustrationum preparationes; nec ad eum pervenitur per solam vulgarem mandatorum divinarum observantiam, sed per varias animae purgationes, labores, penitencias, mortificationes, insigniumque virtutum exercitationes. Neque enim ad gradum illum pervenire solent nisi purgata anima; quae posteaquam diuturnis penitenciae ac mortificationis exercitiis, naturae corruptae perturbationes & cupiditates subegerunt, propriamque voluntatem exuerunt, tandem fide, humilitate, charitate, & infirmitatis suae agnitione penetrata, & Spiritus sancti calore succenta, gustare incipiunt, & videre, quoniam suavis est Dominus. Dum enim in ejus amore coram se vilescunt, ad eumque intrare volunt, nec valent, eo denique supra se lucente, attendunt in se, inveniuntque se, suamque aegritudinem illius munditiae contemperi non posse. *Flere dulce habent* (inquit Augustinus l. 4. Trinit. c. 1.) *eumque deprecari, ut etiam atque etiam miseretur, donec exuant totam miseriam, & precari cum fiducia, jam accepto gratuito pignore salutis, per unicum Salvatorem hominis & illuminatorem. Animam ita agentem & dolentem scientia non inflat, quia charitas adificat. Praeposuit enim scientiam scientia, praeposuit scire infirmitatem suam, magis quam scire mundi mentia, fundamenta terrarum, & fastigia calorum. Et hanc apponendo scientiam, apposuit dolorem, dolorem peregrinationis suae, ex desiderio patriae suae, & Conditoris ejus beati Dei sui.*

Nec tales animae propterea cessant, vel cessare debent ab actibus christianarum virtutum; imò eas majori satagunt exercere studio ac fervore. Nam, ut idem Augustinus ait l. 22. contra Faust. c. 4. *cum eò perventum fuerit, simul habebitur in hoc saeculo, non solum speciosa intelligentia, sed etiam laboriosa justitia. Quamlibet enim acutè sinceriterque cernatur à mortalibus incommutabile bonum, adhuc corpus, quod corrumpitur, aggravat animam, & deprimit*

terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Ad unum ergo tendendum, sed propter hoc multa ferenda sunt.

42 Unde iure meritissimo Innocentius XI. per suam Constitutionem, quæ incipit *Cælestis Pastor* anno 1687. sequentes damnavit Quieristarum propositiones. 1. Oportet hominem suas potentias annihilare. Et hæc est via interna. 2. Felix operari altitudo, est Deum offendere, qui vult esse ipse solus agens. Et ideo opus est seipsum in Deum totum & totaliter derelinquere, & postea permanere velut corpus exanime. 3. Nota de aliquo faciendo, sunt perfectionis impedimenta. 4. Activitas naturalis est gratia inimica, impediuntque Dei operationes, & veram perfectionem: quia Deus operari vult in nobis. 5. Nihil operando, anima se annihilat, & ad suam principium redit, & ad suam originem, quæ est essentia Dei, in qua transformata remanet, ac divinizzata, & Deus tunc in seipso remanet: quia tunc non sunt amplius due res unite, sed una tantum. Et hæc ratione Deus vivit, & regnat in nobis, & anima seipsum annihilat in esse operativo. 7. Non debet anima cogitare, nec de premio, nec de punitione, nec de paradiso, nec de inferno, nec de morte, nec de aternitate. 12. Qui suam liberum arbitrium Deo donavit, de nulla re debet curam habere, nec de inferno, nec de paradiso, nec debet desiderium habere propria perfectionis, nec virtutum, nec propria sanctitatis, nec propria salutis, cujus spem pargare debet. 14. Qui divine voluntati resignatus est, non convenit, ut à Deo rem aliquam petat: quia petere est imperfectio, cum sit actus propria voluntatis, & electionis, & est velle quod divina voluntas nostra conformetur, & non quod nostra divina. Et illud Evangelii: Petite & accipietis, non est dictum à Christo pro animabus internis, que nolunt habere voluntatem. Imò huiusmodi anima eò pervenit, ut non possint à Deo rem aliquam petere. 15. Si aut non debent à Deo rem aliquam petere, ut nec illi ob rem aliquam gratias agere debent: quia utrumque est actus propria voluntatis. 17. Traditio Deo libero arbitrio, & eidem relicta cura, & cognitione anima nostra, non est amplius habenda ratio tentationum, nec eis alia resistentia fieri debet, nisi negativa, nullâ adhibita industria; & si natura commoveatur, oportet finire ut commoveatur: quia est natura. 35. non convenit animabus huius via interna, quod faciant operationes, etiam virtuosas, ex propria electione & activitate. Alias non essent mortuæ. Nec debent elicere actus amoris erga B. Virginem, Sanctos, aut Humanitatem Christi: quia cum ista objecta sensibilia sint, talis est amor erga illa. 38. Crux voluntaria mortificationum, pondus grave est, & instructuosum, ideoque dimittenda. 39. Sanctiora opera, & penitentia, quas peregerunt Sancti, non sufficiunt ad removendam ab anima vel unicam adhesionem. Omitto alias non paucas ejusdem farinae, quas laudatus Pontifex Vaticani fulmine percussit, velut hereticas, suspectas, erroneas, scandala-

Tom. II.

tas, blasphemias, piarum aurium offensivas, temerarias, christiane disciplina relaxativas, & everivas respectivæ.

Alienas profectò sunt ab ipsomet sanctæ contemplationis otio; in eo namque ab omni actione suspensa non est anima, utpote Deum cognoscens, amans, adorans, & coram infinita Majestate ipsius in suipius cognitione vilescens; quod non fit absque frequentissimis actibus cognitionis, amoris, adorationis, humilitatis, &c. uti nec absque aliis actibus, quos Author libri de interiori domo commemorat apud S. Bernardum, dicens, quòd ad sanctæ contemplationis apicem pervenitur potius intimâ compunctione, quàm profundâ investigatione; suspiriis, quàm argumentis; crebris lamentationibus, quàm copiosis argumentationibus; lachrymis, quàm sententiis; oratione, quàm lectione; gratiâ lachrymarum, quàm scientiâ literarum.

De oratione vocali Apostolus loquitur Hebr. 44 13. cum dicit: Per ipsum offeramus hostiam laudis Deo; id est fructum laborum consuetium nomini ejus. Et Apostolos ipsos Christus verbis orare docuit; non quòd verba necessaria sint ad indigentiam nostram Deo aperiendam; sed ob triplicem rationem. 1. ad excitandam per signa exteriora interiorem in nobis devotionem. 2. ut homo Deo serviat secundum totum quod ex Deo habet, mentem scilicet & corpus. 3. ut fervens animi affectus per exteriora signa innotescat, juxta illud Augustini epist. 130. aliàs 121. In ipsa fide, spe & charitate continuato desiderio semper oramus; sed ideo per certa intervalla horarum, & temporum etiam verbis rogamus Deum, ut illis rerum signis nos ipsos admoneamus, quantumque in hoc desiderio profecerimus nobismetipsis innotescamus, & ad hoc augendum nos ipsos acriter excitemus. Dignior enim sequetur effectus, quem ferventior precedit affectus.

CAPUT X.

Orationis necessitas.

Orationis nedum utilitatem, sed & necessitatem Salvator inculcat Matth. 6. cum dicit: Petite, & accipietis. Et cap. 27. Vigilate & orate, ut non intretis in tentationem. Et Luc. 18. Oportet semper orare, & non deficere. Unde & Apostolus Thesal. 5. Sine intermissione orate. Et 1. Timoth. 2. Volo viros orare in omni loco... similiter & mulieres, &c. Et beatus Papa Zosimus, atque ex ipso & post ipsum Cælestinus in epist. ad Galliarum Episcopos: Quod ergo tempus intervenit (inquit) quo ejus (divino) non egeamus auxilio? In omnibus igitur actibus, causisque, cogitationibus, motibus, adjutor & protector orandus est. Superbum est enim, ut quidquam sibi humana natura presumat, clamante Apostolo: Non est nobis colluctatio adversus carnem & sanguinem, sed contra principes & potestates æris huius, contra spiritualia nequitia in cælestibus.

Ratio verò istius necessitatis primariò petitur ex ordine divinæ providentiæ, quæ parata est quidem nobis conferre necessaria ad salutem, sed mediâ oratione. *Ex divina namque providentia disponitur, non solum qui effectus fiant, sed etiam ex quibus causis, & quo ordine fiant,* ait S. Thomas a. 2. Unde non propter hoc oramus, ut divinam dispositionem immutemus, sed ut id impetremus, quod Deus disposuit per orationem esse implendum, ut scilicet homines postulando mereantur accipere, quod eis Deus omnipotens ante secula disposuit donare, ait S. Gregorius 1. Dialog. 8. Non etiam propterea oramus, ut Deo notas faciamus necessitates vel desideria nostra (ipse enim novit abscondita cordis, & scit Pater vester, quia his omnibus indigemus) sed ratio necessitatis primaria ex parte Dei est dictus ordo divinæ providentiæ. 2^a. ex parte intellectûs nostri, ut recognoscamus ipsum esse fontem, à quo bona cuncta procedunt, & adiutorem in opportunitatibus, in omnique necessitate, ad quem proinde confugere debeamus. 3^a. ex parte voluntatis nostræ, ut fiduciam habeamus recurrendi ad ipsum. 4^a. ex parte naturæ nostræ, ut magnificemur colloquendo ac velut conversando cum Deo. *Considerare enim nos oportet,* inquit Chrysostomus apud S. Thomam a. 2. ad 2. *quanta est nobis concessa felicitas, quanta gloria; orationibus fabulari cum Deo, cum Christo miscere colloquia, &c.* 5^a. denique ratio petitur ex parte indigentæ nostræ, quia nullum est tempus quo divino non egeamus auxilio: utpote nobis necessario in omnibus actibus causisque, cogitationibus & motibus. In iis proinde omnibus adiutor & protector orandus est, uti monent Zosimus & Cælestinus supra. Quibuscumque Hieronymus apud Bedam to. 7. in Scintill. c. 7. de orat. dicit, quòd sicut militem sine armis ad bellum exire non convenit; ita homini Christiano procedere quolibet sine orationibus non convenit. *Quia in omni loco adversarius noster diabolus, tamquam leo rugiens, circumit, quarens quem devoret. Cui ut resistamus fortes in fide, indigemus oratione.*

CAPUT XI.

Conditiones in oratione necessaria.

47 **C**Um ea quæ à Domino in oratione petimus, sæpè non accipiamus, eò quòd malè petamus, juxta illud Jacob. 4. *Petitiss, & non accipitis, eò quòd malè petatis;* operæ pretium est explicare conditiones, ad benè petendum necessarias.

Prima itaque conditio ad id necessaria est attentio. Sicut enim Deus adorandus, sic orandus est in spiritu & veritate, juxta illud Joan. 4. *Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adorare.* Non oratur verò Deus in spiritu & veritate, si non versetur in corde, quod profertur in ore. Enimverò quid prodest labiis honorare

Deum, si cor longè sit à Deo? *Quomodo te audiri postulas à Deo, cum te ipse non audias?* ait Cyprianus l. de orat. domin. Imò sic orare, est Deum contra se provocare. Dicit enim B. Laurentius Justinianus l. de discipl. monast. convers. c. 17. quòd *tales adversum se Deum provocant vehementer.* Et S. Bernardus l. de interiori domo c. 7. iis applicat illud Hieremias: *Viderunt enim hostes, & deriserunt sabbatha ejus.* Et in eos quadrat illud Isa. 29. *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me.* Necnon istud Hierem. 48. *Maledictus qui facit opus Dei negligenter.* Alia verò habet fraudulentem: & reverà hoc facit, qui orationi vacat exterius devotus, sed interius indevotus, quia voluntariè distractus. Mentitur enim pietatem, & ridet Deum. Si autem mendacium & irrisio abesse debeat ab omni humana conversatione, multò magis ab oratione. Unde Augustinus epist. 107. *Labia dolosa si in hominum quibuscumque sermonibus sunt, saltem in orationibus non sunt.* Vide infra n. . . . Et observa 1°. cum Cajetano q. 83. a. 13. ad 3. mortaliter peccare eum qui ad Horas sub mortali obligatus, in notabili parte voluntariè evagatur; *Perinde est enim (inquit) ac si illam partem omitteret.* In oratione autem spontanea, seu non obligatoria, censet eum non peccare nisi venialiter. Et idem dicit, quando in oratione de præcepto ex negligentia quis non attendit, habens tamen attendendi propositum. 2°. observa cum eodem ibidem a. 14. quòd *aliquid dicitur necessarium, sine quo res non potest consequi effectum. Est autem triplex effectus orationis, primus quidem communis omnibus actibus charitate informatis, quod est mereri, & ad hunc effectum non ex necessitate requiritur, quòd attentio adsit orationi (actualiter) per totum, sed vis prime intentionis, quæ aliquis ad orandum accedit, reddit totam orationem meritoriam, sicut in aliis meritoris accidit. Secundus autem effectus orationis est ei proprius, quod est impetrare, & ad hunc etiam effectum sufficit prima intentio, quam Deus principaliter attendit. Si autem prima intentio desit, oratio nec meritoria est, nec impetrativa: illam enim orationem Deus non audit, cui ille, qui orat, non intendit, ut Gregorius dicit. Tertius autem effectus orationis est, quem presentialiter efficit, scilicet quadam spiritalis reflectio mentis, & ad hoc de necessitate requiritur in oratione attentio (actualis.) Unde dicitur I. Cor. 14. *Si orem lingua, mens mea sine fructu est.**

Sciendum tamen quòd triplex est attentio: una quidem quæ attenditur ad verba, ne aliquis in eis erret. Secunda, quæ attenditur ad sensum verborum. Tertia, quæ attenditur ad finem orationis, scilicet ad Deum, & ad rem pro qua oratur; quæ quidem est maximè necessaria. Et hanc etiam possunt habere idiotæ; & quandoque in tantum abundat hæc intentio, quæ mens fertur in Deum, ut etiam omnium aliorum mens obliviscatur, sicut dicit Hugo de S. Victore.

49 Secunda conditio est humilitas supplicantis, quâ se coram adorata divina Majestate deprimat, seque pulverem, imò nihil esse cognoscat, dicens: *Loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis & cinis*, Genes. 28. Enimverò oratio humiliantis se nubes penetrat, Eccli. 35. Et odit Deus pauperem superbum, idèoque Pharisæi orationem acceptam non habuit. Deus enim superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Et nunquid oramus, quia mendici sumus? Omnes, quando oramus, mendici Dei sumus (ait Augustinus serm. 83, aliâs 15. de verb. Dom.) ante januam magni patris-familias stamus, imò eisam prosternimur, supplices ingemiscimus, aliquid volentes accipere, & ipsum aliquid, ipse Deus est. Ad Deum supplex clamabat Propheta Pl. 69. *Ego verò egenus & pauper sum; Deus adjuva me*. Pl. 6. *Miserere mei Domine, quoniam infirmus sum*. Pl. 40. *Sana animam meam, quia peccavi tibi*.

50 Tertia conditio, fides. Quarta, spes, seu pia fiducia obtinendi à Dei misericordia quod petis, juxta illud Jacob. 1. *Siquis indiget sapientiâ, postulet à Deo...* Postulet autem in fide, nihil habitans: qui enim habitat, similis est fluctus maris.... Non ergo astimet homo ille quod accipiet aliquid à Domino.

51 Quinta, ut oratio nostra fervens sit, non tepida. Sed, quod deplorandum est, oratio nostra aliquando sic tepida est, vel potius frigida, ut penè sit nulla; imò interdum ita nulla, ut neque hoc in nobis cum dolore advertamus. Quia si vel hoc dolemus, jam oramus, ait Augustinus l. 1. qq. ad Simplic. q. 2. sub fin.

52 Sexta, ut assidua sit, & perseverans: quia misericordiam Dei, quâ assidue indigemus, non impetramus, nisi eam assidue & perseveranter deprecemur. Assiduitas verò & perseverantia orationis frequenter impetrat, quod meritum orantis impetrare non valet, prout Salvalor Luc. 11. ostendit per parabolam viduæ Judicem interpellantis, & alteram parabolam amici mediâ nocte tres panes commodatò petentis, qui etsi non impetret ea propter amicitiam, propter importunitatem impetrabit. Idè c. 18. *Oportet semper orare* (inquit Salvalor) & nunquam deficere. Et Fratris Domini: *Multum valet deprecatio justis assidua*. Jacob. 5. Paulus etiam 1. Thessal. 5. *Sine intermissione orate*. Et S. August. epist. 130. *In ipsa fide, & spe, & charitate continuo desiderio semper oremus*. Et enarrat. in Psal. 37. ad illa verba: *Domine ante te omne desiderium meum: Ipsum* (inquit) *desiderium tuum, oratio tua est, & si continuum desiderium, continua oratio...* *Quidquid aliud agas, si desideras illud sabbatum, non intermitte orare. Si non vis intermittere orare, noli intermittere desiderare. Continuum desiderium tuum, continua vox tua est. Tacebis, si amare destiteris. Qui & in Psal. 146. continua orationis, sicut & dilectionis facilem suggerens modum, ab eo dicit continuo laudari Deum, qui omnia opera sua ex*
Tom. II.

Dei amore facit. Cui concinens S. Fulgentius epist. 1. *Oratio est* (inquit) *in conspectu Dei omne opus bonum, quo delectatur, nullo indigens Deus*.

Septima conditio, ut oratio non sit sterilis, sed bonis operibus sociata, quibus homo testetur se efficaciter desiderare quod petit. Multi enim idè non impetrant, quia ex toto corde non desiderant, similes Augustino ante plenam conversionem dicenti: *Da castitatem, sed non modo. Sæpè ergo Deus differt exaudire, ut faciat desideria nostra crescere. Sæpè etiam non exaudit, ut discamus in vanum non recipere gratias ipsius, sicut antè fecimus, eas absque bonorum operum fructu negligendo. Quisquis ergo vult petita accipere, festinet ea que accepit opere implere. Orantes* (inquit Cyprianus loco citato) *non infra etiam nec nudis precibus ad Deum veniant. Inefficax petitio est, cum precatur Deum sterilis oratio. Nam cum omnis arbor non faciens fructum, excidatur, & in ignem mittatur, utique & sermo non habens fructum. Promoveri Deum non potest, qui nullâ est operatione fecundatus. Et idè Scriptura nos divina instruit, dicens: Bona est oratio cum jejuniis & eleemosynis. Similiter Augustinus in Psal. 42. *Quam celeriter accipiuntur orationes bene operantium! ... Vis orationem tuam volare ad Deum? Fac illi duas alas, jejunium & eleemosynam*.*

CAPUT XII.

Conditiones requisita ad hoc, ut oratio infallibiliter impetret.

Dicendum (inquit S. Thomas a. 15. ad 2.) 54 quod ponuntur quatuor conditiones, quibus concurrentibus semper aliquis impetrat quod petit, ut scilicet pro se petat, necessaria ad salutem, piè & perseveranter.

Pro se: quia qui dixit Joan. 14. *Siquid petieritis Patrem in nomine meo, non utcumque dabit, sed dabit vobis* (ait Augustinus tr. 102. in Joan.) *quia Sancti pro se ipsi, non autem pro omnibus exaudiuntur, vel amicis, vel inimicis suis*.

Necessaria ad salutem, vel certè ad eam conducentia. Quia non est promissa exauditio, nisi petentibus in nomine Christi, ut constat ex adductis verbis: *Siquid petieritis Patrem in nomine meo, &c. Non petitur autem in nomine Salvatoris, quidquid petitur contra rationem salutis*, ait ibidem Augustinus.

Piè, id est cum intentione pia, & amorosa, efficacique desiderio impetrandi postulata. Ad quod necesse est impedimenta pro posse amovere; aliâs sibi ipsi orans causa est quod non impetret. Et ista plerumque etiam causa est propter quam Sancti, pro aliis orantes, non exaudiuntur: quia scilicet illi, pro quibus orant, impediunt piæ petitionis effectum.

Perseveranter: ob ea quæ dixi n. 52. quædam enim non negantur (ait ibidem Augusti-
b 2

nus) sed, ut congruo dentur tempore, differuntur. Enimvero quia valde magna sunt, quae orantes petimus in ordine ad salutem, desiderium impetrandi esse debet proportionatum, seu valde magnum. Igitur ut ea magis & magis desideremus, & obtenta magis sollicitè custodiamus, Deus saepe vult diu multumque rogari. Quia desideria dilata crescunt, & citò exaudita faciliè languescunt.

59 Articulo sequenti quaerit S. Thomas, an non soli iusti, sed etiam peccatores, servatis conditionibus illis, orando impetrent quod à Deo postulant? & respondet, quòd in peccatore duo sunt consideranda, scilicet natura, quam diligit Deus, & culpa, quam odit. Si ergo peccator, orando, aliquid petit in quantum peccator, id est secundum desiderium peccati, in hoc à Deo non auditur ex misericordia; sed quandoque auditur ad vindictam, dum Deus permittit peccatorem adhuc amplius ruere in peccata: Deus enim quaedam negat propitius, quae concedit iratus, ut Augustinus dicit.

60 Orationem verò peccatoris, ex bono natura desiderio procedentem, Deus audit, non quasi ex iustitia (quia peccator audiri non meretur) sed ex pura misericordia. Observavit tamen quatuor conditionibus, ut scilicet pro se petat, necessaria ad salutem, pie & perseveranter. Hactenus S. Thomas, cui consonant Augustinus tr. 44. in Joan. & Chrysostomus, seu potius Joannes Hierosolymitanus Patriarcha 44. oper. imperf. in Matth. homil. 18. dicens: Omnis qui petit, accipit, sive sit iustus, sive peccator.

CAPUT XIII.

Pro omnibus viatoribus orandum, necnon pro animabus Purgatorii; sed nullo modo pro damnatis.

61 **Q**uia Jacobi 5. generaliter dicitur, *Orate pro invicem, ut salvemini*, & ut S. Thomas loco citato a. 7. ad 3. ait, sicut nulli, quamdiu vivit, hic subtrahendum est correctionis beneficium (quia non possumus praedestinos distinguere à reprobatis) ut Augustinus dicit in l. de corrupt. & grat. ita etiam nulli denegandum est orationis suffragium. Orandum ergo pro viatoribus omnibus, iustis & peccatoribus; pro istis, ut convertantur; pro illis, ut perseverent & proficiant. Et triplici adhuc ratione pro iustis est orandum, prosequitur S. Doctor. Primo quidem, quia multorum preces facilius exaudiuntur. Unde super illud Rom. 15. „adjuvetis me in orationibus vestris,“ dicit Glossa: „Benè rogat Apostolus minores pro se orare; multi enim minimi, dum congregantur unanimes, fiunt magni, & multorum preces impossibile est quòd non impetrent, illud scilicet quod est impetrabile. Secundo, ut ex multis gratia agatur Deo de beneficiis, quae conferuntur iustis, quae etiam in utilitatem multorum vergunt, ut patet per Apostolum 2. Cor. 1. Tertiò, ut majores non superbiant, dum con-

siderant se suffragiis minorum indigere.

Nec solum pro fidelibus, sed & pro infidelibus orandum; sed ipsi (ait S. Thomas in 4. dist. 18. q. 2. a. 1. ad 1.) fructum orationis non percipiunt, nisi convertantur. Similiter & pro excommunicatis orari potest, quamvis non inter orationes, quae pro membris Ecclesiae fiunt, nec nominari possint in orationibus publicis, si sint nominatim denunciati, vel publici Clerici percussores. Et tamen fructum non participant, quamdiu in excommunicatione manent; sed oratur ut ab excommunicatione solvantur.

Etiam pro inimicis orare nos oportet: quia eodem modo quo tenemur diligere inimicos, tenemur pro inimicis orare. S. Thomas a. 8. in corp. Et debemus orando petere, quod debemus desiderare. Desiderare autem bona debemus, non solum nobis, sed etiam aliis: hoc enim pertinet ad rationem dilectionis, quam proximis debemus impendere, etiam inimicis. Propter quod Matth. 5. dicitur: *Orate pro persequentibus & calumniantibus vos.*

Addit S. Doctor ibidem, quòd sicut diligere inimicos in generali, est in precepto; in speciali autem non est in precepto, nisi secundum praeparationem animi, ut scilicet homo se paratus etiam specialiter inimicos diligere, & eum juvare in necessitatibus orationis, vel si veniam peteret, sed in speciali à salute inimicos diligere, & eos juvare, perfectionis est: ita similiter necessarius est, ut in communibus nostris orationibus, quas pro aliis facimus, inimicos non excludamus. Quòd autem pro eis specialiter oramus, perfectionis est, non necessarius, nisi in aliquo casu speciali.

Dixi etiam pro animabus Purgatorii orandum: quia etiam ad eas se extendere debet charitas nostra, tantò majori miserationis affectu, quòd jam seipsas juvare non possunt, gravissimis illis in poenis, quae incomparabiliter graviores sunt gravissimis quibuscumque hujus vitae cruciatibus & tormentis. Unde scriptum est: *Sancta & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut à peccatis solvantur.*

Pro damnatis autem orandum non est: quia status ipsorum absolute est immutabilis. Unde historia de Trajano, precibus S. Gregorii ex inferis erepto, fabulis accentenda videtur: cum scriptum sit, *in inferno nulla est redemptio*; quamvis aliqui Patres apud Petavium to. 3. Theolog. Dogm. l. 3. c. ult. censuerint licitum orare pro damnatis, saltem baptizatis, non ut liberentur, sed ut poenae ipsorum mitigentur; quam opinionem non continere aliquid absurdum, fideivè repugnans, Petavius existimat ibidem. Sed antiquata videtur opinio ista, nec fundata.

Sed quid de beatis? licitum esse pro ipsis in caelo jam regnantibus orare, non ad impetrandam ipsis gloriam essentialem (quo sensu Augustinus dicit, *injuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre*) sed aliquid gloriae vel gaudii accidentaliter, opinio est nonnullorum, quam Sinnichius in Saule Extrege l. 1. §. 287. in Ec-

clesia primitiva fuisse practicaram, ex antiquis probat Liturgiis, Jacobi, Marci, Basilii, Cyrilli, &c. necnon ex cap. cum Marthe de celebr. Miss. ubi Innocentius III. hanc Ecclesie collectam: *Annue nobis Domine, ut anime famuli tui Leonis hac pro sit oblatio, explicans, quod (inquit) plerisque orationibus continetur, proficiat huic Sancto talis oblatio ad gloriam & honorem, ita debet intelligi, ut ad hoc pro sit, quod magis ac magis à fidelibus glorificetur: licet plerique non reputent indignum, & Sanctorum gloriam usque ad iudicium augmentari; & ideo Ecclesiam in eorum sanè posse augmentum glorificationis ipsorum optare.*

CAPUT XIV.

Tametsi solus Deus orandus sit, tamquam primum principium & fons bonorum omnium, & Christus tamquam primarius & principalis Mediator noster apud Deum; orandi sunt tamen etiam alii Sancti, homines & Angeli, tamquam Mediatores secundarii, qui nomine Christi, & virtute meritorum ipsius, etiam valent aliqua bona nobis impetrare.

68 **P**robatur 1°. exemplo Jacob Patriarchæ, invocantis Angelum. Genes. 32. & 48. Item Joannis Evangelistæ invocantis septem spiritus, qui in conspectu Dei sunt. Apoc. 1. 2°. Sancti hujus vitæ piè & fructuose invocantur. 1. Reg. 7. Job. ult. Rom. 15. 1. Thess. 5. & 2. Thessal. 3. Igitur etiam Sancti cum Christo in celo regnantes.

3°. Sancti alterius vitæ orant pro nobis. Hierem. 15. 2. Machab. 15. Apocal. 3. Multaque nobis bona, nobis (ob preces ipsorum) largitur Deus. Genes. 26. Exodi 32. 3. Reg. 11. & 15. 4. Reg. 19. & 20. Isa. 37. Eccli. 44. Igitur à nobis invocari possunt, ut pro nobis orent.

69 **O**bjiciunt Lutherani & Calvinistæ: 1°. cum Vigilantio; dum vivimus, mutuo pro invicem orare possumus; postquam autem mortui fuerimus, nullius pro alio est exaudienda oratio.

Respondeo id profus alienum esse à veritate: quia, ut S. Thomas ait art. 11. *cum oratio pro aliis facta ex charitate proveniat, quando Sancti, qui sunt in patria, sunt perfectioris charitatis, tanto magis orant pro viatoribus. . . Et quando sunt Deo conjunctiores, tanto eorum orationes sunt magis efficaces. Habet etiam hoc divinus ordo, ut ex superiorum excellentia in inferiora refundatur, sicut ex claritate solis in aërem. . . Et propter hoc Hieronymus contra Vigilantium dicit: „ Si Apostoli & Martyres, adhuc in corpore constituti, quando pro se adhuc debent esse solliciti, pro aliis orant; quanto magis post coronas, victorias & triumphos?*

70 **O**bjiciunt 2°. Oratio ad Sanctos directa injuriosa est Christo: quia arguit insufficientiam mediationis ipsius: injuriosa etiam mise-

ricordie Dei, quæ cum sit infinita, & infinite excedens benignitatem Sanctorum, opus non est ad Sanctos recurrere. Sed profus errant: quia sicut ab hominibus adhuc in hac vita degentibus, absque injuria Mediatoris Christi & misericordie Dei, petimus ut orent pro nobis, ut hæretici fatentur, & Paulus fecit Rom. 15. Coloss. 4. Ephes. 6. Ita similiter, &c. Non solum ergo injuriam Christo & misericordie Dei non facit, quin honorem potius utrique facit, qui ex voluntate Dei & Christi Sanctos orat, velut Dei & Christi Ministros & amicos, quorum totam virtutem agnoscit esse ex gratia & misericordia Dei & meritis Christi, cujus licet mediatio & oratio, sicut & Dei misericordia, sit nobis sufficientissima; subinde tamen ipse non vult desideratos effectus concedere, nisi alii accedant secundarii Mediatores, qui ipsum & Patrem orent in nomine ipsius, uti ex allatis constat exemplis, & ex eo quod Deus ex sua bonitatis abundantia per hoc velit Sanctos suos honorare; sicut servum suum Job honorare voluit, dum dixit ad Eliphaz Themanitem, &c. *Ita ad servum meum Job, qui orabit pro vobis: faciem ejus suscipiam.* Ex quo exemplo patet, quod Dei misericordia, licet se solâ nobis sufficientissima, accedente patrocinio Sanctorum, sæpè largiri velit, quæ aliâ largitura non esset.

Objiciunt 3°. Sancti in celo non vident 71 orationes nostras, nec secreta cordis nostri. Imò, teste D. Gregorio 12. Moral. 13. *videns in Verbo, velut in speculo, ea quæ decet eos cognoscere de iis quæ circa nos aguntur*, etiam secreta cordis nostri: maxime verò excellentiam ipsorum decet cognoscere petitiones nostras, ad ipsos directas, vel voce, vel corde; & ideo petitiones, quas ad eos dirigimus, Deo manifestante, cognoscunt. Enimverò cordium cognitionem, Deo revelante, Scriptura sacra Sanctis tribuit 1. Reg. 9. 4. Reg. 5. & 6. Daniel. 2. & alibi. Eliam quoque post translationem suam scivisse quid ageretur in regno Juda, patet ex 2. Paralip. 21.

An autem purgantes animas orare & invocare liceat? in utramque partem Theologi disputant. Valentia putat id esse vanum & otiosum. 1°. quia nondum fruuntur visione Verbi, ut possint cognoscere ea quæ nos cogitamus, vel dicimus; ait S. Thomas a. 4. ad 3. 2°. non sunt in statu orandi pro nobis, sed magis ut oretur pro ipsis. S. Thomas a. 11. ad 3. eò quod utique sint quasi in carcere, & in manu divinæ justitiæ. Quemadmodum ergo ii qui ad exsolvenda delicta, jussu Principis in carcere detinentur, accessum non habent ad Principem, etsi gratiâ ipsius non penitus exciderint; ita de animabus Purgatorii cogitandum.

3° decet illas totaliter intentas esse debito suo quam perfectè possunt persolvendo.

4°. in Missa defunctorum nulla dici potest collecta pro vivis, ad notandum quod

mortui juvare nequeant vivos, in hac vita existentes, inquit Durandus in Rationali div. Offic. l. 4. c. 15.

73 His tamen non obstantibus, sapientissimus noster Lezana consulto 3. n. 118. probabiliter docet, ex multorum Theologorum consensu, animas Purgatorii à fidelibus piè invocari posse. Nec id S. Thomas negare videtur (non enim dicit, quòd eas orare non possumus) sed solum asserere, quòd eas non oramus, id est orare & invocare non solemus: quia scilicet non ita constat, quòd nostras cognoscant orationes, suntque potiùs in statu ut oretur pro ipsis, quàm ut orent pro nobis. Ex quo consequens non est, quòd nunquam orent pro nobis. Tamen si enim hoc non faciant ratione status (potiùs deputati ad satisfaciendum pro se, quàm ad orandum pro aliis) faciunt tamen ratione charitatis & communionis, quam eo in statu retinent ad nos.

74 Probatur ergo ista opinio, tum quia multi (ut ex D. Gregorio 4. Dialog. refert Viguerius Inst. c. 5. §. 5.) per animarum adhuc purgantium invocationem adjuvi sunt. Siquidem Gregorius cap. 40. ibi narrat, quòd animæ Pachelii & Severini, adhuc in Purgatorio existentes, miracula in terris operabantur. quod probabili (licet non evidenti) argumento est, ipsas, fidelium precibus moras, divinum auxilium ipsis impetrasse. Tum quia nihil obstat, ut ex objectorum argumentorum solutione constabit. Tum denique quia piè credi potest, ipsas orare pro vivis, à quibus adjuvantur: inter ipsos proinde & ipsas esse communionem charitatis, quà pro se mutuo orent, prout docent Richardus de Media-Villa, Gabriel, Medina, Sorus, Bellarminus, Eckius, Azorius, Bonacina, Sylvius, apud Sinnichium §. 283. Jam verò semel dato quòd orent pro vivis, quidni earum oratio implorari possit à vivis? Certè non quia vivorum orationes non cognoscunt: cum piè credi possit, eas ipsis manifestari per Angelos suos Custodes; vel per nostros; vel per utrosque: cum hoc non excedat statum ipsorum, & Angelicæ custodiæ videatur consentaneum. Accedit quòd esto non cognoscerent orationes nostras, sufficeret eas à Deo & Angelis cognosci, animasque illas consequenter à Deo vel Angelis excitari & moveri ad orandum pro nobis, prout Hieremias Propheta in Lybbo existens excitatus legitur ad orandum pro Judaico populo. 2. Machab. 15. Quam ob causam Hugo de S. Victore, Eckius, Hesselius, Serarius, Bellarminus, & alii apud Sinnichium §. 285. existimant, quòd etiam si Sancti in cælo regnantes orationes nostras non cognoscerent, consequens non foret, invocandos non esse.

Et per hæc patet ad 1um. in contrarium.

75 Ad 2um. dicendum, quòd licet non tam sint in statu orandi pro nobis, quàm ut oremus pro ipsis; non idè tamen sint in statu, in quo absolute non possint orare pro nobis, vel nobis aliquid impetrare, ex vi præceden-

tium meritorum ipsorum, sicut & ex divina acceptatione (quomodo Sanctorum orationes impetrandi efficaciam habere docet S. Thomas a. 9. ad 1.) cum in illo pœnali carcere à Deo hostili non detineantur affectu, sed amico, & paterno, licet simul vindice, ut purgatoris illis flammis à maculis expurgatæ, expeditæ reddantur ad paratam sibi regni celestis possessionem. Et idè dolor in ipsis nullatenus perturbat iudicium rationis, nec impedit affectum bonæ voluntatis, nec proinde bonam voluntatem orandi pro nobis. Cum impedimenta ista in nobis contingant ratione corporeorum organorum, quibus ipsæ carent.

Ad 3um. dicendum, orationem pro nobis, 76 impetratoriam in animabus illis esse compatibilem cum solutione pro seipsis, nec per eam impediri necessariam ad hoc attentionem, nec charitativam pro nobis sollicitudinem; cum dives in inferno bene oraverit pro fratribus suis. Luc. 16.

Ad 4um. dicendum rationem meliorem reddi posse, ex eo quòd Ecclesia in Missarum illarum collectis, quòd efficacius defunctorum animas adjuvet, velit unice pro ipsis orare, nec in Missis illis velit nisi luctum & commemorationem defunctorum, ut nobis amplius inculcet mortis meditationem.

CAPUT XV.

Horarum Canonicarum explicatio.

78 **H**ORÆ Canonicae dicuntur, series divinarum laudum, precumque vocalium, quæ diu noctuque, certis horis, Ecclesie nomine, juxta Canonum præscriptum recitandæ sunt, conformiter ad illud Psal. 118. *Septies in die laudem dixit tibi.* Unde septem Horæ Canonicae convenienter præscriptæ sunt Clementinâ un. de reliq. & venerat. Sanct. videlicet Matutinum, cum Laudibus, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vesperæ, Completorium, ad representanda mysteria septenarii numeri, maxime septem beneficia principaliora, Creationis, Conservationis, Redemptionis, Prædestinationis, Vocationis, Justificationis, Glorificationis; septem quoque mysteria Dominicæ Passionis, hisce versibus comprehensa apud Glossam cap. 10. de celebrat. Miss.

*Hæc sunt septenis propter quæ psallimus horis
Matutina ligat Christum, qui crimina purgat:
Prima replet spiritus: dat causam Tertia mortis:
Sexta cruci nescit: latus ejus Nona bisperit:
Vespera deponit: tumultu Completa reponit.*

CAPUT XVI.

Obligati ad Horas Canonicas recitandas.

79 **P**rimò, ad eas tenentur sub mortali Beneficiati omnes, etiam in sacris non existentes, & curam animarum non habentes. De iplo-

ipforum namque obligatione constat, tum ex traditione & consuetudine, ex qua habemus beneficium dari propter officium. Tum ex Concilio Lateranenſi V. ſeſſ. 9. ubi beneficiato cuicumque, poſt ſex menſes à die conſecutionis beneficii, abſque impedimento legitimo officium omittentem, imponitur obligatio reſtituendi fructus beneficiorum ſuorum, pro rata omiſſionis. Et additur quòd ſi ultra dictum tempus in ſimili negligentia contumaciter permanſerit, ſi ſcilicet per quindecim dies illud bis ſaltem non dixerit, legitimam monitione præcedente; beneficium ipſo priveretur: cum propter officium detur beneficium. Vide ſuprà cap. 127. ubi reliqua hoc ſpectantia invenies.

80 Secundo, ad eas etiam ſub mortali tenentur omnes Clerici exiſtentes in ſacris, etiam non beneficiati, ſaltem poſt annos pubertatis ſponte ordinati, etiam degradati & excommunicati. Ita Doctores omnes, id non tantum probantes ex jure ſcripto, quam ex recepta conſuetudine, traditioneque, cujus initium cum non ſit invenire, credibile eſt ab Apoſtoliſ emanari.

81 Id quidem aliqui probare nituntur ex Canonè ſiquis Presbyter diſt. 92. ubi ſic: *Siquis Presbyter, aut Diaconus, vel quilibet Clericus, Eccleſie deputatus, ſi intra curiam fuerit, aut in quolibet loco, in quo Eccleſia eſt; ad quotidianum pſallendi officium matutinis vel vespertinis horis ad Eccleſiam non convenerit, deponatur à Clero.* Sed Gratianus ibi verba iſta ad quotidianum pſallendi officium de ſuo poſuit, loco iſtorum, ad quotidianum ſacrificium; quæ habentur in Concilio Toletano I. can. 5. unde canon iſte eſt deſumptus. Deinde canon iſte ad ſummum probat obligationem Horarum in Choro, ſeu Eccleſia. Alii idipſum colligere ſe putant ex cap. Presbyter de celebrat. Miſſ. Presbyter manè matutinali officio expleto, penſum ſervitutis ſua, videlicet Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, Veſperamque perſolvat. Sed nulla ibi mentio Diaconorum; nec Subdiaconorum. Alii ad id probandum recurrunt ad cap. dolentes de celebr. Miſſ. ubi tam minoribus, quam majoribus Clericis præcipitur in virtute S. Obedientiæ; ut divinum Officium nocturnum pariter & diurnum ſtudioſè celebrent pariter & devotè. At nec ibi aperta mentio eſt de obligatione extra Chororum, nec declaratur quinam ſint illi Clerici minores, nam etiam Clerici in ſolis Ordinibus minoribus conſtituti, ſunt Clerici minores, nec tamen ad horas extra Chororum tenentur.

82 Melius ergo id ex traditione probatur, & conſuetudine, ita ut hæc dicere poſſimus cum Tertulliano de corona Militis c. 3. *Harum & aliarum ejuſmodi diſciplinarum ſi legem expoſtules Scripturarum, nullam invenies: traditio tibi prætendatur aultrix, conſuetudo confirmatrix, & fides obſervatrix.* Hinc etiam Melchior Canus l. 12. de locis Theol. c. 9. *Falſantur (inquit) multi exiſtantes, omnes Ec-*

cleſia leges à juris voluminibus petendas eſſe. Hinc Caſetanus labore penè conſectus eſt, dum legem quaereret, quæ Clerici Monachicam Religionem profeſſi, ad divinas præſcriptas preces exſolvendas aſtringerentur. Multa, mihi crede, Eccleſia leges ſunt, quas non Scriptura, ſed uſus interpretatur.

Dixi 1°. ſaltem poſt annos pubertatis ſponte 83 ordinati: ſiquis enim ante pubertatis annos, vel poſt illos coactè ordinatus fuiſſet, ad horas non teneretur, juxta Suarez, Caſtro-Palaum, & alios, niſi voluntariè poſtmodum uteretur Ordine ſuſcepto.

Dixi 2°. etiam degradati, & excommu- 84 nicati: quia æquum non eſt ut commodum ex delicto reportent.

Dixi 3°. credibile eſſe allegari conſuetudinis 85 traditionisque initium ab Apoſtoliſ emanari. Legimus namque Act. 2. *Erant autem perfeverantes in fractione panis, & orationibus*, id eſt in Pſalmis, & Canticis, aliſque Dei laudibus & orationibus, ex quibus ſucceſſu temporum compilatum eſt Breviarium. Hoc eſt enim quod Apoſtolus inſinuat Ephel. 5. *in Pſalmis, Hymnis & Canticis ſpiritalibus cantantes & pſallentes*, &c. Unde Tertullianus de jejun. c. 11. tempus iſtarum Dei laudum, Palmarum, & Canticorum, *Horas Apoſtolicas* vocat: *Horarum inferiorum, exinde Apoſtolicarum; Tertia, Sexta, Nona, &c.* Et ab Eccleſiæ nascentis, Ordinumque Regularium exordio legitur, triplicis generis homines Horis recitandis applicatos fuiſſe, nimirum Clericos, Religioſos, ac Religioſas. De Clericis namque antiqua extat Conſtitutio l. 8. Conſtituit Apoſtol. c. 30. *Præcæſiones facite manè, tertiâ horâ, & ſextâ, nonâ, & veſpere iſque ad galli cantum.* Quas Horas Tertullianus ubi ſuprà vocat *officia Dei*. S. Benedictus Regula ſua c. 50. *opus Dei*. Quo etiam nomine eas appellat S. Caſarius in Regula apud P. le Comte in Annal. Eccleſ. Franciæ.

Quod ad Religioſos attinet, Plalmodyam 86 quidem à Clericis acceperunt, ſed longius quam ipſi tempus in ea impenderunt. Teſte namque Epiphanio expoſ. fid. Cathol. c. 23. *matutina laudes in Eccleſia Catholica, matutinaque preces aſſiduè celebrantur; lucernales item Pſalmi, & orationes...* magna verò ex parte Monachi in decantandis Pſalmis, ac perpetuis orationibus occupantur. Videri poteſt Caſſianus l. 2. & 3. ubi ſcribit *Egypti ac Thebaidis Monachos majorem diei noctiſque partem in horis decantandis impendiſſe.* S. Pachomius in Regula ſua ſtatuit, ut diſcipuli ſui duodecies quotidie, manè ſcilicet ſexies, & tantundem veſpere ac nocte orarent. S. Baſilius ſerm. de Inſtit. Monach. dicit *ſtatis temporibus præſcriptas orationes obſervari in Conventibus ſolemne eſt, & quotidianum, ſcilicet horam matutinam, tertiam, ſextam, nonam, veſperas, completorium, & mediæ noctis.* Horas etiam Canonicas à Monachis ſuis recitandas ad longum deſcribit S. Benedictus in

Regula sua c. 9. 10. & seqq. Quod & ceteri deinde Ordines generaliter observarunt.

86 Religiosos etiam in recitandis Horis exactas fuisse testantur S. Gregorius Nissenus in vita S. Macrinae, & S. Hieronymus epist. 27. ubi sic: *Mane, hora tertia, sexta, nona, vespere, noctis mediis per ordinem psalterium cantabant.* Et epist. ad Demetriadem: *Prater Psalmorum & orationis ordinem, quod tibi hora tertia, sexta, nona, ad vespertum, media nocte, & mane semper est exercendum, &c.* Omitto consonantia testimonia S. Athanasii l. de virginit. S. Ambrosii l. 3. de virginit. S. Augustini in Reg. sumpta ex epist. 109. c. 7. & l. 22. de Civit. Dei c. 8.

87 Nec solum in Choro, sed & extra illum, divini illius Officii pensum Religiosi persolvere jubebantur, ut videre est in Regula S. Pachomii c. 142. *Esi in navi fuerit vel in Monasterio, & agro, & in itinere, & in quolibet ministerio, orandi & psallendi tempora non pratermutat.* In Regula etiam S. Basilii c. 107. *Si corporaliter adesse cum ceteris non occurrat ad orationis locum, in quocumque loco inventus fuerit, quod devotionis est expleat.* Et in Reg. S. Benedicti c. 50. *Frater qui omnino longe sunt in labore, & non possunt occurrere hora competenti ad Oratorium, & Abbas hoc perpendit quia ita est, agant ibidem opus Dei, ubi operantur, cum tremore divino flectentes genua. Similiter qui in itinere directi sunt, non eos pratercant hora constituta, sed, ut possunt, agant ibi, & servitutis pensum non negligant reddere.*

88 Ex his ergo dilucidè apparet, divinæ illius servitutis pensum ab iis persolvendum qui specialiter se divino devoverunt obsequio, ab Ecclesiæ initio ad Horas Canonicas determinatum fuisse; non idèd Canonicas dictas, quòd Canone aliquo scripto statuta fuerint, sed quòd legitimâ consuetudine vim Canonis seu legis habente fuerint introductæ, velut Officium proprium ejusmodi personarum. Unde etiam *Officium divinum* nuncupantur. Enimverò disciplina ecclesiastica leges initio non fuerat nisi ejusmodi consuetudines, in omnique statu nascente, primitivæ consuetudines perinde receptæ sunt, velut leges fundamentales, ac si supremorum Principum auctoritate solemniter promulgatæ fuissent, uti doctissimus vir Thomassinus demonstrat p. 1. discipl. Ecclesiast. l. 1. c. 25. Neque alio modo incæpit obligatio sumendi S. Eucharistiam corpore jejuno. Et idem est de obligatione jejunandi quadraginta diebus ante Pascha; quam observantiam Ecclesiæ consuetudo roboravit, teste Augustino epist. 119. ad Januar. c. 15. Idem quoque de Episcoporum, Presbyterorum & Diaconorum obligatione ab uxoribus sese abstinendi, tradit Concilium Carthag. II. can. 2. *Quia (inquit) sic Apostoli docuerunt, & ipsa servavit Antiquitas.* Istas verò & alias ejusmodi consuetudines vim habere legis scriptæ, nemo unus est qui dubitet: *Consuetudo*

namque, *etiam in civilibus rebus, pro lege suscipitur, ubi deficit lex,* ait Tertullianus de corona militis c. 3.

Idem proinde dicendum de obligatione Clericorum in sacris, Religiosorumque ac Religiosarum ad Chorum deputatorum ad legendas Horas Canonicas, quam idèd dixi credibiliter ab Apostolis traditam esse, sicut de consuetudine non rebaptizandi baptizatos ab hæreticis, S. Augustinus dicit l. 5. de bapt. contra Donat. c. 23; quòd consuetudo illa ab Apostolorum traditione exordium sumpsisse credenda est; *sicut sunt multa qua universa tenet Ecclesiæ, & ob hoc ab Apostolis præcepta benè credantur, quamquam scripta non reperiantur.* Unde epist. 119. c. 18. dicit, quòd *de Hymnis & Psalmis canendis, & ipsius Domini & Apostolorum habeamus documenta, & exempla, & præcepta.*

Nec tamen consuetudo illa vim legis habere desineret, etiam si ab Apostolica Traditione non descenderet, nec cum Ecclesiâ nascente incæpisset. Cùm eo ipso vim legis habeat, quo eam pro lege tenendam Majores censuerunt: *In his quippe rebus, de quibus nihil certi statuit divina Scriptura, mos populi Dei, & instituta Majorum pro lege tenenda sunt; & sicut prævaricatores divinarum legum, ita contempiores ecclesiasticarum consuetudinum coercendi sunt.* Can. in his dist. 11.

CAPUT XVII.

Religiosos ad Chorum professos, etiam in sacris non existentes, sicut & Religiosas similiter ad Chorum professas, secliso speciali Instituto Ordinis sui, vel Apostolica dispensatione, sub mortali esse obligatos & obligatas ad Horas Canonicas, etiam extra Chorum recitandas, sententia est adèd certa, ut opinio contraria nullam habeat probabilitatem.

Hanc statuo contra pauculos novatien-tes, qui contra totam venerandam Antiquitatem, & omnes ferè modernos Scriptores, contrariam nonnullis Monialibus, sicut & junioribus Clericis professis hodie persuadere conantur, pro novitia opinione sua referentes Petrum Marchantium Trib. Sacram. tr. 2. p. 2. tit. 3. sect. 1. q. 1. Martinum de S. Joseph. to. 1. l. 2. de Ordine tr. 1. n. 3. Joannem Jacobi in duobus discursibus Apologeticis hac de re editis, Burghaberum apud ipsum. Quorum opinionem tametsi Bordonus, Antonius de Hinojola & Cottonus existimant probabilem: mihi certè probabilis non videtur; imò eam temerariam vocat Reginaldus l. 18. prax. pœnit. n. 190. erroneam. Sorus l. 3. de just. q. 5. improbabilem, temerariam, scandalosam. Bertrandus Loth in Casibus Belgicis tr. 23. q. 1. a. 8. eandem omni probabilitate carere dicit. Donatus Laynenis to. 4. tr. 18. q. 9. n. 5. *Nè dicam (inquit) quòd sic temeraria contra communem, scandalosa & omissa* sainti

saluti animarum. Prorsus improbandam dicit Diana p. 11. tr. 1. resol. 52. Denique Magister S. Palatii, de ordine Sanctissimi, in Editione Romana Summæ Emmanuelis Sa, expunxit & abstulit id quod Sa dixerat de probabilitate istius opinionis.

- 92 Sed fortè placebit hac de re audire doctissimum Thomam Hurtadum Resolut. Moral. l. 6. resol. 6. ubi sic præfatur: „ Eò devenit jam novitatum libido, ut nihil ferè sit, quod singularis ferus novitas non depascat; & sic boni mores, & disciplina ecclesiastica extirpentur, & eradicentur, & habent liberè laxentur, non solum populis, sed Ecclesiasticis, & Regularibus utriusque sexus. Unde & Religionis interitus, & tragicus regnorum exitus timeri possit, licentiâ opinandi introductâ, ut quisque à jugo legum Ecclesiæ, & Monasticæ Regulæ absolvatur. . . Sic pellitur è medio sapientia, ut scripsit Ennius, & omnia novitate gubernantur, quo gubernaculo nihil inconstantius, nihil quod magis evertat id quod rectè dispositum est, atque compositum.
- 93 Post hanc præfationem, ad rem nostram veniens: „ Eminentissimus (inquit) D. Cardinalis Borja, Archiepiscopus Hispalensis, in principio sui regiminis, informatus quòd opinio deobligans Moniales ad recitationem Officii divini extra Chorum invalescebat, & à viris quibusdam consiliabatur, & in praxi sequebatur, cum non parvo spiritus detrimento, zelo sancto motus, per suum Provisorem casum fecit proponere, & disceptari in hoc Hispalensi Litterario Theatro, in quo tunc temporis erant viri singulari doctrinâ & scientiâ præditi, mandans, ut quod sentirent, subscriptione suâ firmarent; quod & fecerunt omnes Magistri, Lectores, & studiorum Regentes. Censuræ & subscriptiones eorum prælo sunt datæ linguâ Hispanâ, ut Moniales viderent, & agnoscerent obligationem suam, & non essent velut columbæ seductæ, in re quæ ad ipsarum Institutum ab Ecclesiæ primordiis atinet. . .
- „ Igitur sententiam deobligantem Moniales extra Chorum, à penso servitutis suæ, communis sententia gravi censurâ inurit. Censuras jam subjiçio, juxta quas nullus cordatus, & prudens, timorataque conscientia, poterit contrarium nostræ determinationi consuleri.
- „ Sapientissimus D. Manuel Sarmiento de Mendoza, Ecclesiæ Metropolitanæ Hispalensis Doctor Magistralis, satis notus, tum ob excellentissimam nobilitatem sanguinis, tum ob singularissimam eruditionem & sapientiam, quâ pollebat supra omnes coætaneos suos in universâ Hispania, opinionem Moniales deobligantem censuit non esse probabilem, imò perniciosam 21. Julii 1632. . .
- 96 Isti censuræ subscripserunt omnes viri docti, & Magistri gravissimi, omnium ferè Conventuum hujus Civitatis. Quos inter erant alii Provinciales, alii Priores, Guardiani, Rectores, alii scripti & doctrinâ celebres.

Tom. 11.

Collegium S. Alberti Carmelitarum opinionem illam censuit *improbabilem, temerariam, non securam, parum edificativam, imprudentem.*

Collegium S. Angeli Custodis Carmelitarum Excalceatorum eandem censuit *falsam & improbabilem.* Collegium S. Basilii, *totaliter improbabilem.* Conventus S. Didaci Excalceatorum S. Francisci, *presumptuosam ac temerariam.* Conventus S. Spiritus Clericorum Minorum, *improbabilem, & ideò Papa jussu erasam è libro Emmanuelis Sa.* Conventus Major S. Francisci, *improbabilem, & nullo modo securam.* Conventus S. Francisci de Paula, *improbabilem.* Collegium S. Hermenegildi PP. Jesuitarum, *improbabilem, & à P. Mutio Viteleschi, Societatis Generali, anno 1625. prohibitam à quocumque de Societate doceri, vel consulti ut probabilem.* Conventus Major Patrum de Mercede, *nec probabilem, nec securam in praxi.* Collegium S. Laureani, ejusdem Instituti, idem censuit. Collegium Montis Sion PP. Prædicatorum, *reprehensibilem, improbabilem, scandalosam.* Conventus Portæ Cæli, *improbabilem, & periculosam.* PP. Augustiniani Discalceati similiter censuerunt. Conventus Major S. Augustini, post longam discussionem, censuit istius opinionis defensores in eam nimis leviter & absque matura deliberatione inclinari, & *adversus sanctam, generalem & unam ex magis momentosis Ecclesiæ consuetudinibus cavillari.* Inter Doctores verò qui isti censuræ subscripserunt, celeberrimum Cyprianum de Pineda censuisse eam *suspectam, novam, scandalosam, reprehensibilem, temerariam, periculosam.* Tres denique celebres Hispaniæ Universitates, Hispalensis, Cæsaraugustana, Conimbricensis, eandem opinionem damnarunt. Hispalensis ut *improbabilem, non securam.* Cæsaraugustana, ut *falsam, temerariam.* Conimbricensis, ut *improbabilem, periculosam, non securam.*

Et reverà quòd Religiosi ad Chorum deputati, sicut & Moniales ad Horas etiam extra Chorum recitandas sub gravi peccato teneantur, *tenent omnes,* teste Sylvestro verbo *Horæ Canonice* n. 3. q. 2. dict. 6. Quod & testatur Azorius infra referendus. Idem dicit Peyrinus in Regul. Minim. c. 4. §. 12. q. 1. n. 3. *Est communis (inquit) opinio omnium Scholasticorum & Canonistarum.* Ita nominatim S. Antoninus p. 3. tit. 13. §. 1. Henricus Gandavenis quodlib. 29. q. 30. Turrecremata in c. 1. dist. 91. Petrus Paludanus in 4. dist. 15. q. 9. Gabriel Biel ibidem q. 8. a. 2. conclus. 3. Navarrus Manual. c. 25. n. 99. Conradus Respon. ad Cas. Confe. p. 1. q. 240. Soto l. 10. de just. q. 5. a. 3. Barthol. Medina Instr. Confe. c. 14. §. 11. Toletus l. 2. c. 12. Azorius l. 10. Instit. Moral. c. 6. ubi sic: *Constans est omnium opinio, Religiosos. . . ad Chorum. . . deputatos, debere honorarias preces Canonicas recitare, etiamsi ad nullum Ordinem sacrum promoti fuerint.* Ita Innocentius, Hostiensis, Joannes Andreas, Abbas, & ceteri in cap. 1. de celebr. Miss. Idem

juris est de sanctimonialibus feminis, eodem modo professis, &c.

98 Probatur itaque assertio ex legitima consuetudine vim legis habente, non tam ab ipsis Religionibus, quam ab Ecclesia introducta: upote quæ, ex communi sensu SS. Patrum, Religiones ad Chorum destinatas, ex sua professione destinatas esse voluit ad orandum, non solum pro se, sed etiam pro populo, earumque obligationem ad orandum in persona totius populi ad Horarum Canonicarum pensum determinavit, non præcepto scripto, sed Ecclesiastica Traditione; de qua satis constat tum ex dictis cap. præcedenti, tum ex communi Majorum omnium sensu, ipsaque (quod ad nos spectat) Regulâ nostrâ cap. 8. sic statuerente: *Clerici Horas Canonicas dicant, secundum institutionem sanctorum Patrum, & Ecclesie approbatam consuetudinem*, tam extra quam intra Chorum procedentem, prout varia Religiosorum Regulâ demonstrant apud Natalem Alexandrum Theol. Dogmat. & Moral. to. 6. l. 2. c. 8. reg. 5. & 6. Nec investigandus est alius titulus obligationis: quemadmodum enim sufficienter constat de obligatione Diaconorum & Subdiaconorum, non beneficiorum, ex Ecclesie consuetudine, juxta Ecclesiasticam Traditionem vim legis habente; ita similiter, &c. Quid enim Traditio Ecclesiastica, nisi doctrina majorum, primorumque Ecclesie Prælatorum, vivâ voce accepta, continuâque successione à Patribus ad filios derivata, atque perverusâ consuetudine (cujus initium & origo nescitur) communi-que persuasione firmata? Atqui doctrina majorum, primorumque Ecclesie Prælatorum continuâ successione à Patribus ad filios derivata atque perverusâ consuetudine, communi-que persuasione firmata, æquè est pro obligatione dictorum Religiosorum, ac Monialium, quam pro Subdiaconorum & Diaconorum obligatione ad Horas, etiam extra Chorum recitandas, uti partim ex dictis constat, partim (quoad primos Ecclesie Prælatos) ex Gregorio IX. (apud Natalem Alexandrum ubi supra reg. 5.) de Monachis foras profecturis statuente, ut ipsi *Horas dicant in via*. Nec non ex Constitutione Benedicti XII. ad restaurandam in Ordine S. Benedicti disciplinam regularem edita: *Qui ad Chorum vel Ecclesiam accedere nequiverint... in loco aliquo congruo & honesto, debitis Horis juxta possibilitatem plures simul convenient, & debite dicant divinum Officium, & quotidianum pensum exolvant debite servituti.*

99 2.º. ex communissimo sensu Religionum omnium profitentium Chorum, ita ut nulla adferri queat, in qua ab antiquissimo tempore non fuerit communissimus iste sensus omnium, vel ferè omnium, doctorum & indoctorum, usque ad novissima hæc tempora. In Ordine certè nostro, sicut & in Ordine S. Basilii, in Ordine S. Benedicti, in Ordine Cisterciensi, &c. cæteris esset scandalo, qui Ho-

ras extra Chorum negligere cognosceretur. Cùmque Caramuel in Theologia Regulari disp. 100. negasset, Cistercienses suos sub mortali ad Horas teneri extra Chorum, ista ipsius doctrina vehementer displicuit pluribus viris, piis & doctis ejusdem Instituti, inquit Gobat de Sacram. tr. 5. n. 569. & ipsemet Caramuel l. 8. Th. Reg. a. 1. fatetur Capitulum generale Congregationis Cisterciensis in Hispania declarasse, tuas Moniales & Juniores ad privatam lectionem teneri. Et l. 10. sect. 2. disp. 103. resol. 7. *Intrepidè affirmo* (inquit) *apud Cistercienses esse constantem consuetudinem privatim legendi*. Glossa etiam Constitutionum Ordinis S. Dominici dist. 1. c. 1. sic habet: *Declaramus, quod sicut Clerici saculares, qui non sunt in sacris, si sint beneficiati, tenentur & obligantur dicere Officium; ita & qualibet Religiosus, qui ex elemosinis vivit, & ab Ordine provisionem vivit, & vestitus habet, tenetur de necessitate salutis Officium dicere*. Cùmque Servatius Laituelius in Optica sua dixisset, apud suas Præmonstratenses esse consuetudinem non legendi ante promotionem ad sacros Ordines: jussus est à Superioribus suis hanc opinionem retractare, prout de facto in Catechismo retractasse fatetur Caramuel citatâ disp. 103. a. 2. resol. 8. Denique cùm quidam de Provincia Belgica Ordinis nostri in scriptis seu dictatis suis insinuasset eandem opinionem esse probabilem: Capitulum Provinciale istius Provinciae, sub pœna depositionis prohibuit eam à Lectoribus doceri. Atqui incredibile est tam communem sensum Religionum omnium, tot viris eximie doctis abundantium, ex errore vel ignorantia processisse; sicut id incredibile est de communissimo sensu obligationis Diaconorum & Subdiaconorum.

Amadæus quidem Guimenius in fine tract. 100 de Horis Canonicis disparitatem adferre conatur, ex eo quòd aliqui dubitent de obligatione Religiosorum, non Diaconorum & Subdiaconorum. Sed qui dubitant, non loquuntur de Ecclesie consuetudine (de qua constat ex traditione Ecclesiastica) sed de consuetudine ab ipsis Religionibus introducta (in qua non fundamus primariam originem dictæ obligationis) prout constat ex rationibus quibus moventur. Nam Arragonius suum dubium fundat in eo quòd consuetudo Religionum procedat ex præcepto Superiorum, quod non obligat sub mortali. Caramuel verò in Reg. S. Benedicti disp. 103. n. 355. cum Villalobos dubium fundat in eo quòd autoritas introducendi consuetudinem, quæ vim habeat legis, non sit in Monialibus, nec in Junioribus ad Chorum professis: *Quis enim* (inquit) *id juris consuli pueris imberbis, & feminis, à quibus mutuum sumpsit hæc consuetudo?* Argumentum istud efficacissimum vocat Caramuel; quod tamen futile est: quia non sic instituti sunt Religiosi Ordines, ut in illis imberbes juvenes, vel feminae tuas sibi condi-

derint leges, sed eas partim à Fundatoribus suis, partim à Prælati, partim ab Ecclesia, vel ab Apostolica Sede emanatas acceperunt. Alii denique alia ejusdem farinae pro ratione dubitandi allegant, quæ non tangunt consuetudinem ex traditione Ecclesiastica derivatam. De qua tam pauci sunt qui dubitant, ut comparativè ad innumerabilem Doctorum exercitum pro nullis habendi sint, nec fundare queant probabile dubium; multò minùs probabilem sententiam contra Doctorum universitatem, communissimumque Ecclesiæ ac Religionum omnium sensum & usum in contrarium; quemadmodum nec probabile dubium, nec probabilem opinionem fundare queunt Richardus, Gerson, Angelus, qui contra ceteros Doctores omnes à mortali excusant Clericos in sacris, Horas non omitentes ex consuetudine vel contemptu, sed semel & iterùm ex negligentia. Uti nec idem Angelus, Martinus Cromerus, Joannes Ferus, qui censet Ecclesiæ præcepta sub mortali non obligare, secluso contemptu & scandalo.

101 Concludo proinde cum Reginaldo l. 18. prax. pœnit. n. 140. quòd licet aliqui de asserita consuetudine dubitaverint, tot tamen eam testantur, ut temerarium sit eam ipsam negare. Præsertim cum iste sit de illa sensus & consensus virorum bonorum, ut Monachos & Moniales contravenientes damnet de peccato; non minùs quàm Diaconos, quos antè diximus obligari tantùm ex consuetudine præscripta.

102 3°. probatur assertio ex eo quòd contraria paucorum opinio singularis sit & nova, uti præmissa satis ostendunt. Quàm periculosa verò sint opiniones singulares & novæ, in materia morum, contra communissimum sensum Majorum, & Scholarum omnium, ex sacris Littetis, Summorum Pontificum Decretis, SS. Patribus, Sapientibus Gentilitatis, sententiis gravissimis insignium Theologorum & Jurisconsultorum, ac multiplici ratione demonstravi in tomo nostro de Deo uno & trino distinct. 1. q. 1. a. 2.

103 Hæc sufficere debent viris cordatis, iisque satis ostenditur, assertæ obligationi obnoxios remanere ipsos etiam fugitivos è Religione, sicut & juridicè ejectos: tum quia remanent verè Religiosi. Tum quia ex iniquitate sua non debent commodum reportare. Ita Navarrus, Azorius, Rodriguez, Suarez, Layman contra Sanchez.

104 Noviti tamen ad Horas Canonicas non tenentur, nec Laici professi, nec Clerici ex sua professione Choro non addicti, ut patet in Religiosis Societatis, & Ordinum Militarium. Clericorum verò ad Chorum deputatorum obligatio incipit à die & Hora professionis, ita ut ex tunc ad Horas teneantur respondentes tempori suæ professionis, non ad antecedentes, prout communis habet opinio contra Leandrum disp. 13. de Ord. q. 10. ubi perperam existimat probabile, eum qui proficitur

Tom. II.

vel Ordinem sacrum suscipit circa meridiem, eo die penitus excusari. Contra quem egi ex professio ubi de legibus.

Laici tamen professi tenentur ad præscriptum sibi certum numerum Pater & Ave, juxta Regulam & Constitutiones sui Ordinis. Sed non sub mortali (extra Ordinem Minorum) secundum Sotum, Bordonum, Lezanam, &c.

CAPUT XVIII.

Nullius omnino momenti sunt argumenta que allegantur contra Religiosorum & Monialium obligationem, assertam capite precedenti.

Thomas Hurtadus ubi supra sic ingemiscit: *Proh dolor! nihil valet jam Patrum veneranda canities, nihil juvat quòd Antiquitas sic senserit; quam evertere conatur novitas ratiunculis & sermonibus syllogisticis.* Videamus quo successu.

Objiciunt ergo noviti Casuista 1°. declarationem Eugenii IV. pro Monialibus S. Claræ, & Leonis X. pro Religiosis tertii Ordinis S. Francisci, transgressionem utique eorum quæ continentur in Regula (inter quæ ponitur obligatio Officii) extra substantialia votorum, & materiam clausuræ, non esse mortalem.

Respondeo nihil inde confici; subauditur enim, vi Regulæ præcisè, prout satis apertè significat Leo X. per hanc, quam addit, limitationem: *nisi humano vel divino jure aliquis aliàs esset obligatus.*

Objiciunt 2°. privilegium, quo idem Eugenius IV. in Bulla *Regularem* 10. apud Rodriguez, Benedictinis Congregationis Cassinensis concedit, ut eorum professi, nondum in sacris constituti, privatim non teneantur ad Horas.

Respondet nonnullus in eo privilegio, juxta declarationem Gregorii XIV. non communicare Ordines, quorum observantiæ repugnat: quia communicatio est in ædificationem, non in destructionem. Sed non placet responsio, quia non apparet cur privilegium istud magis repugnet observantiæ aliorum Ordinum, quàm Benedictinorum illorum, & cur potius foret in destructionem illorum, quàm istorum. Aliter proinde

Respondeo Eugenium IV. hoc ipsis non concedere in illis terminis, sed solum concedere Superioribus ipsorum facultatem ex justa causa dispensandi cum ipsis, per viam tamen commutationis, non simplicis dispensationis, uti videre est in illa Bulla. Cujusmodi concessio, rem totam relinquens rationabili Superiorum dispositioni, disciplinæ non repugnat Regulari, saltem iis in Religionibus, in quibus dispensatio per Regulam non prohibetur, nec per consuetudinem vim legis habentem. Unde eandem facultatem Benedictinis Congregationis Montis Oliveti concessit Julius II. Bulla *etsi ad universos* 12. apud Cherubinum. Et Canonicis Regularibus S. Salva-

toris Bulla inter ceteros 30. apud eundem. Et Camaldulensibus Leo X. Bulla est à summo 2. apud eundem. Et Theatinis Clemens VII. Bulla dudum 38. apud eundem. In vim cuius privilegii Superiores nostri dispensare possunt cum infirmis in dubio, uti & cum adeò scrupulosi, ut sine extraordinaria capitis vexatione notabili Horas nequeant perolvere. Et quomodò privilegium istud à S. Sede petissent Superiores, nisi obligationem pro qua decertamus agnovissent? Profectò ubi nulla obligatio, necessaria non est dispensatio. Privilegium proinde istud assertam à nobis obligationem firmat, non infirmat.

109 Objiciunt 3°. Consensus Doctorum pro assertione nostra non facit eam certam: quia non conveniunt in fundamento istius obligationis.

Nego assumptum: quia consensus Doctorum omnium totius Antiquitatis tam Theologorum, quam Canonistarum, est fundamentum certum ab extrinseco, tamen non conveniant in fundamento intrinseco istius obligationis, prout à simili ostenditur in exemplo obligationis omnium existentium in factis ad castitatem, quam consensus Doctorum omnium totius Antiquitatis certam reddit ab extrinseco, etsi aliqui ex ipsis eam fundent in voto implicito ipsorum, alii in Ecclesia præcepto, alii in consuetudine. Et idem est de obligatione Subdiaconorum ad Horas, & aliis ejusmodi multis. Unde Soto l. 10. de just. q. 5. a. 3. sic loquitur: *Post hæc autem, quod omnium maximum dubium inserit, est de Religiosis qui nondum majores Ordines susceperunt. Maximum, inquam, dubium, non quòd non sit omnium opinio, ut ait Sylvester loco citato, & Panormitanus, & omnes Jurisconsulti, & D. Antoninus; neque est qui contrarium asserere audeat, neque ego audeam, sed dubium est de jure aut ratione.* Propositis nihilominus circa hoc difficultatibus sic pergit: *His verò non obstantibus... hand negandum est, celeberrimam, eandemque laudabilem consuetudinem, uno antiquorum Patrum consensu approbatam, vim habere præcepti... Et reverà de me, fateor, nescio quid horroris persentiscere, dum mihi cogitatio animam subit negandi tam illustrem consuetudinem vim habere præcepti.*

110 Unanimem verò Majorum hac de re consensum efficere obligationem istam certam, accipe ex Vincentio Lirin. 17. commonit. *Provideat ut inhereat Antiquitati, que prorsus jam non potest ab ulla novitatis fraude seduci. In ipsa verò Antiquitate, ut collatas inter se Majorum consulat, interrogetque sententias, eorum videlicet qui, diversis licet temporibus & locis, Magistri probabiles extiterunt: quidquid non unus aut duo tantum, sed omnes pariter uno eodemque consensu aperte tenuisse cognoverit, id sibi quoque intelligat absque ulla dubitatione credendum. Rationem dat Callianus de disc. c. 10. Decipi quippe non potest, qui non suo, sed communi Majorum vivit vel sentit exemplo.*

Qui secus faciunt, ultra terminos, quos posuerunt Patres, progredi gestium, ac sine duce & præceptore vias vitæ ingredi non formidant, in arte spirituali existentes discipuli pariter & Magistri. Nimirum ignorant astutias satanae & cogitationes ipsius, quibus sit, ut qui spiritu cooperunt, carne consummarentur, abducti turpiter, lapsi damnabiliter, inquit Bernardus serm. in Cant. Et unde lapsus Abaylardi tor in errores? Ex præsumptione, quâ Doctoribus omnibus præsumpsit contradicere. Non erubescit dicere (ait rursum Bernardus epist. 190.) quòd adversum te omnes sentiant... Omnium merito in se provocat manus, cujus manus contra omnes. Quasi novus iste (uti dixerat epist. 77.) novarum inventor assertionum, & assertor novitatum, invenire rationem potuerit, que Diflores omnes latuerit, sive auctoritatem eorundem auctoritate potiorum.

Objiciunt 4°. Nulla obligatio sub mortali recipienda est, nisi de ea evidenter constet per legem claram, certam, evidentem, prorsus indubitam, & quæ probabilem non patitur exceptionem.

Respondeo assumptum istud esse falsissimum, namque inducere corruptionem & relaxationem ingentem in materia morum, prout demonstravi to. 1. l. 11. agendo de conscientia probabili. Enimverò ut hîc exemplum unum alterumvè proferam, Innocentius XI. damnavit hanc propositionem 45. *Dare temporale pro spirituali non est simonia, quando temporale non datur tamquam pretium, sed dimittitur tamquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale, vel etiam quando temporale sit solum gratuita compensatio pro spirituali, aut e contra.* Verùm hæc centura quibusdam non videtur clarè, evidenter & absque omni dubitatione excludere id quod pro spirituali datur non per modum pretii, vel compensationis, sed per modum simplicis gratificationis seu recognitionis. Et hoc pacto pecuniam pro beneficio ecclesiastico dari posse, adhuc post damnationem illam sustinent, & clanculum fieri posse docent, licet palam non audeant. Verùm hujusmodi doctrinam negotium perambulans in tenebris, S. Bernardus scite docet. Vidimus etiam supra non deesse Doctores, quibus videtur, non esse mortale, Breviarium semel aut iterum ommittere; imò & ommittere per annum integrum: quia putant Ecclesia præceptum probabiliter sic exponi posse, ut unius anni omisio sit materia levis, respectivè ad omissionem totius vitæ, istamque expositionem probare sibi videntur ex eo quòd odia restringi & favores convenit ampliari. Ergone tutus erit per objicientis principium, qui ista practicaverit?

Objiciunt 5°. Sola Scriptura vel traditio indubitata, vel Ecclesia definitio, Conciliorumvè & Canonum interpretatio, vel ratio evidens ex primitis principis deprompta, est medium certificans obligationem sub peccato, peccatique qualitate; non autem consensus,

quâlibet unanimis, Doctorum veterum ac modernorum.

Respondeo ut antè, principium istud esse natum in rebus ad conscientiam pertinentibus inducere ingentem vitæ christianæ corruptelam. Est ergo indisciplinati in moralibus quærere demonstrationes, & contentum non esse certitudine morali, quæ habetur ex unanimi vel ferè unanimi Doctorum consensu, dum nihil certum profertur in contrarium. Tunc proinde oportet attendere experientiam & seniorum, & prudentium iudicium in indemonstrabilibus enuntiationibus (ait S. Thomas 2. 2. q. 49. a. 3.) Unde Eccli. 6. dicitur: „In multitudine Presbyterorum, id est seniorum & prudentium, sta, & sapientia illorum conjungere.

113 Instabis: quod clarè prohibitum non est, permissum est.

Nego assumptum, cum Tertulliano l. de corona milit. & in exhort. ad castit. ubi cum sibi objecisset, quod non prohibetur ultrò permissum est. *Imò (inquit) prohibetur quod non ultrò permissum est.* In dubio namque de prohibitione tutior via eligenda est, juxta Scripturam, Canones & Patres.

114 Obijciunt 6°, nulla consuetudo sub mortali obligat, nisi certò constet eam introductam, vel receptam fuisse sub tali peccato; in dubio namque, an sub obligatione, an ex devotione fuerit introducta vel recepta, concludendum quòd non sub obligatione. Quia in obscuris minimum est sequendum. In penis benignior est interpretatio facienda.

Respondeo ad hoc ut consuetudo obliget sub mortali, necessariam non esse certitudinem evidentem, quòd sub mortali introducta sit vel recepta, sed de eo morale sufficere certitudinem, imò & rationabile dubium. Quia in dubio (prout sapè dixi cum Spiritu sancto in S. Scriptura, & cum Summis Pontificibus & Patribus in sacris Canonibus) via tutior est sequenda. Porro de consuetudine obligante Clericos professos, & Moniales, ad Horas Canonicas, moralis non deest certitudo, ex unanimi consensu Doctorum veterum & modernorum: utpote ex quo moralis habetur demonstratio, etsi non Physica nec Metaphysica. Quia unanimis sapientum consensus pro morali demonstratione habetur, secundum Philosophum. Unde S. Prosper, vel Julianus Pomerius l. 1. de vocat. Gent. *Magna (inquit) fortitudo consensionis, cui ad sequendam veritatem auctoritas sufficit, etiam latente ratione.* Et Vincentius Liinensis commonit. c. 25. quòd si tale aliquid emergat, ubi nihil hujusmodi reperitur (nulla scilicet Ecclesiæ decreta) operam dabis, ut collatas inter se Majorum consulat, interrogetque sententias, eorum qui... Magistri probabiles exiterunt, & quidquid non unus aut duo tantum, sed omnes pariter uno, eademque consensu aperto, frequenter, perseveranter tenuisse cognoverit, id sibi quoque intelligat absque ulla dubitatione credendum. Et sic sapiunt, qui ex Deo sapiunt, jux-

ta illud Bernardi serm. 1. de Natali Domini: *Hæc est sapientia, quæ eî Deo est, non abundans suo sensu, sed alieno magis acquiescens consilio, vel iudicio.* Regulae verò illæ in obscuris, &c. in penis, &c. non habent locum in dubiis, in quibus de conscientia & salute agitur. Aliàs corrueret Canonica Regula; in dubiis tutior pars est sequenda, ut benè Vasquez observavit l. 2. disp. 55. n. 12. nec certè secundum duas illas regulas SS. Pontifices dubia conscientia & salutis unquam resolverunt in sacris Canonibus; uti nec Majores nostri in resolvendis conscientia castibus, sed; ut Dionysius Carthusianus in 2. sent. dist. 22. post Alensem ait, *qui dubitat de aliquo an sit simonia, an non, eò quòd quidam Jurisperiti dicunt hoc esse simoniam, & quidam non, talis abstineret à tali negotio, seu contractu, ne discrimini se committat.* Ita etiam Guilielmus Altifiodorensis l. 2. tr. 29. q. 3. Secus q. 2. in Prologo lib. Sentent. Gerson in Reg. Moral. Nyder l. de præcept. Decalogi præcepto 1. Adrianus VI. tr. de restit. §. *mibi videtur.* Rosemondus in Confession. c. 8. tit. 3. Navarrus in cap. *si quis autem* de penit. dist. 7. n. 101. Sed hac de re fati ubi de conscient. dub.

Videant proinde pauci illi Noviores, qui novitiam suam opinionem junioribus Clericis & Monialibus ad Chorum professis, sicut & Canonistis infra memorandis, velut securam, clam insuffurrare conantur, ne dum peccatis communicant alienis, adversaria salutis ipsorum sit confidentia illa, quæ periculis animas exponit.

Videant ne sint de numero eorum, de quibus S. Thomas à Villanova serm. in fer. 6. hebdom. 4. Quadrag. dicit, quòd *animas mortuas & securas à suis pedibus mittunt, tamò miseriores, quamò securiores.* Videant ne promittant pacem, quibus non est pax, & securitatem ubi nulla securitas. Quid proderit securitas quam pollicentur, si pater-familias non acceptet?

Videant denique Moniales, quæ tales Directores audiunt, ne sint veluti columbæ seductæ, in re, quæ ad ipsarum Institutum ab Ecclesiæ primordiis attinet. Legitur apud Cantipratam in vita S. Ludgardis c. 10. apud Surium to. 3. quòd sancta illa Virgo Sorores valetudinarias, in infirmaria manentes, sæpius corripuerit quòd attentè non recitarent preces Canonicas, divinitus institutas (nota expressio nem istam) cumque nullam in ipsis animadverteret emendationem, spiritu prophetico, semianno ante obitum suum, dixerit: *Scio quòd post obitum meum pro peccato isto Deus ultionem accipiet de Sororibus meis, & tunc monitionis meæ memores, cum humilitate magna corrigent sese.* Prophetiæ veritatem probavit eventus. Quippe paulò post obitum ipsius, pestis violenta Monasterium invadens, brevi spatio quatuordecim Moniales absumpsit. Unde territæ Moniales, in infirmaria degentes, emendaverunt sese, & tunc contagiosa lues statim cessavit.

CAPUT XIX.

Virgines Collegiales, quæ in Belgio & Germania Canonice vocantur, ad Horarum Canonicarum recitationem extra Chorum, sub mortali tenentur, dum eas à Choro abesse contingit.

- 118 **I**Ta (contra Lessium in consilii verbo *Horæ Canonice* casu 14. & Neusserum d. 14. n. 19.) docent Malderus in 2. 2. tr. 10. c. 2. dub. 3. Wiggers tr. 8. de Relig. c. 2. dub. 11. n. 54. Bertrandus Loth ubi supra, Leonardus Van-Roy Th. Mor. to. 2. tr. de Relig. c. 2. q. 6. Et ita communis sensus (inquit Wiggers) tum apud ipsas, tum apud alios, & consuetudo jam dudum obtinuerunt, ut mirum videri possit, imò temerarium, quòd nunc aliqui contrarium dicantur eis suggerere, & ampliorem sic otiaudi, aut sæcularibus rebus vacandi, eis occasionem suppeditare.
- 119 Ratio verò assertionis petitur ex eo quòd ratione præbendæ, seu fructuum, quos ex bonis ecclesiasticis percipiunt instar Canonicorum, vel Monialium, divino Servizio & Choro sint mancipatæ; adeoque instar Canonicorum teneantur Horas Canonicas privatim recitare, dum contingit eas à Choro abesse, Præbendæ quippe ipsarum vel sunt beneficia ecclesiastica, sicut præbendæ Canonicorum (siquidem in jure Canonico hæc obventionum Ecclesiæ portio, quæ pro servizio datur, vocatur *beneficium ecclesiasticum*: quia à beneficiis hominum tempore nascentis Ecclesiæ processit, & quia benefit illi, cui collatum est, inquit Rebuffus de benef. c. 1. n. 8. quamvis non dicatur beneficium ecclesiasticum ante Episcopi approbationem) vel quasi beneficia ecclesiastica, in quantum non dantur nisi personis quodammodo Ecclesiasticis, pro divino officio persolvendo. Canonice verò illæ non sunt Laicæ, sed quodammodo Ecclesiasticæ, sive ad Clerum sæcularem quodammodo pertinentes, prout fusè ostendit Bertrandus Loth; vivunt enim in communi Collegio; suam habent Ecclesiam, in qua psallunt; eligunt Abbatissam, à qua ad instar Clericorum corriguntur, etiam usque ad suspensionem ab officio & beneficio, ut constat ex cap. *dilecta* de major. & obed. unde & ante ipsam, in processibus, Abbatiale pedum ecclesiasticæ potestatis insigne præfertur, & in Synodis Diocesanis per Deputatos suos interveniunt, prout ex earum documentis & decretis impressis constat. Cùm igitur titulo sacro, divinis officii eas mancipante, fructus præbendæ recipiant sicut Canonici, ad divinum officium in Choro, & extra, tenentur sicut Canonici. Maximè cùm id uberius demonstrant communis sensus, & immemorialis consuetudo, & ipsarum Collegia olim ex primæva fundatione sua ut plurimum fuerint Monialium Benedictinarum Monasteria, uti constat ex Hi-

storia, necnon ex Concilio Remensi sub Eugenio III. necnon ex Concilio Aquisgranensi c. 18. Moguntino I. sub Rabano anno 847. can. 16. & Cabilonenfi sub Carolo Magno c. 53. Dignum verò & justum est, ut quarum occupant bona & loca, earum impleant onera, quorum principale est divini officii persum. Meritò proinde illustrissima Antistita cujusdam Collegii Canonissarum sedulo eas monebat, fore ut delinquerent mortaliter, si Brevarium omitterent. Sic testatur Gobat Th. experiment. de Sacram. tr. 5. casu 23. n. 634.

CAPUT XX.

Declaratur qualitas & quantitas obligationis ad Horas, ratione beneficii, Ordinis, vel religiosæ professionis.

Dicendum 1°. eum qui ad Horas obligatur ratione beneficii, simul & ordinis, vel religiosæ professionis, ad eas ex justitia teneri ratione beneficii; ex sola verò religione ratione ordinis, vel religiosæ professionis. Ita Suarez, Bonacina, Lessius, Bassius, Layman, &c. contra Henriquez, Homo-Bonum, & alios, quos refert sequiturque Diana p. 2. tr. de Horis resol. 22. aientes, obligationem ex titulo beneficii non esse justitiæ, sed religionis dumtaxat.

Probatum tamen esse justitiæ (adeoque beneficiarium debere in confessione aperire titulos suæ obligationis, si omittat: quia duplex committit peccatum, contra justitiæ scilicet & religionem) 1°. à posteriori, ex eo quòd istius obligationis violatio obliget ad restitutionem. 2°. à priori, quia ex implicito provenit contractu oneroso, inter Ecclesiam & Beneficiarium, *do ut facias*; Ecclesia quippe non intendit dare beneficium, nisi propter officium, sive cum onere illius; quod onus eo ipso acceptatur, quo beneficium. Aliàs nulliter acciperetur, cùm Ecclesia aliter non intendat ipsi dare.

Dicendum 2°. obligationem ratione beneficii, ordinis, vel religiosæ professionis, secundum omnes esse sub mortali; adeoque peccare mortaliter eum qui Horas omittit ex toto, vel in parte notabili, quæ secundum multos est dimidia pars Horæ, etiam parvæ, v. g. Tertiæ; secundum Sylvium, duo vel tres Psalmi; secundum Lessium, Bonacinam, & alios communis, unam Horam parvam, vel partem majoris ei æquivalentem, v. g. unum Nocturnum Marutinarum. Olim namque Clerici ad singulas Horas convenire tenebantur sub pœna depositionis à Clero, uti colligitur ex can. ult. distinct. 92.

Opinionem verò Marchini, & Martini de San Joseph, aientium omissionem integræ Horæ parvæ non esse mortale peccatum, eò quòd ubi totum est magnum, materia non excedens duodecimam partem illius, levis censetur (quod & Caramuel Th. fundament. fundam. 25.

25. censet de omissione partis minoris octava totius divini Officii parte) Doctores passim rejiciunt ut nimis laxam, improbableemque, signanter sapientissimus noster Lezana consulto 48. n. 85. & Diana p. 11. tr. 1. resol. 25. quia levi cum fundamento torrenti contradicit Doctorum; cum materia, sive minor octava parte, sive non excedens duodecimam totius Officii partem, esse possit, communique prudentum judicio de facto esse censetur absolute magna, licet respectivè levis; nimisque (adeò nihil) probet illa Marchini & Caramuelis regula: utpote ex qua consequens foret, quòd ille qui Belgium totum Regi furaretur Hispaniarum, mortale peccatum non committeret: quia totum Belgium minus est octava parte, nec excedit duodecimam partem totalis dominationis Regis Hispaniarum. Immeritò ergo Caramuel, Escobar & Marchantius probabilem reputant illam Marchini opinionem; quam ex operibus ipsius à S. Congregatione Indicis deletam esse, testatur Diana loco citato.

CAPUT XXI.

Mortale peccatum est, loco Officii diei, assumere aliud notabiliter brevius, vel notabiliter differens ab illo.

124. **I**D facere sine justa causa, solum esse veniale, docuerunt aliqui apud Dianam p. 2. tr. 12. resol. 3. Imò Leander apud eundem p. 10. tr. 1. resol. 16. & Caramuel in Theol. fundam. Edit. Francofurt. n. 1106. & seqq. aucti sunt docere, Sacerdotem quolibet die recitanti Officium Dominicæ Resurrectionis, pro qualicumque alio per annum incidente, quamlibet prolixo, peccare tantum venialiter. Sed hoc Alexander VII. damnavit, dum istam 34. damnavit: *In die Palmarum recitans Officium Paschale satisfacit præcepto.* Fundamentum dictorum Authorum fuit, quòd substantia præcepti de Officio recitando sit tantum de septem Horis Canonicis recitandis: quòd autem Officium sit tale vel tale, v. g. de feria, vel de festo, &c. spectare ad accidentalem ritum, cujus mutatio solum involvat culpam venialem, si fiat sine causa.

125. Sed contra ipsos probatur assertio nostra, quam tradunt S. Thomas quodlib. 3. q. 13. a. 2. S. Antoninus p. 2. tit. 9. c. 12. Bellarminus, Ledesma, Suarez, Vasquez, Reginaldus, Bonartius, & Doctores communiter. 1.º quia Ecclesia non solum præcipit Officium Canonicum, seu septem Horas Canonicas indeterminatè recitari; verum etiam præcipit quotidie recitari tale Officium, quale pro quolibet die præscribitur in Breviario, quo legitime utitur Ecclesia, ad quam quisque spectat, constans utique his determinatis Psalmis, lectionibus, responsoriis, &c. prout habetur can. 13. & 14. dist. 12. Si ergo non istud, sed aliud Officium pro libitu recitetur, sub-

stantia præcepti Ecclesiæ non servatur. Aliàs eam servaret, qui in dies legeret Officium Paschale, vel primum nocturnum de beata, secundum de S. Joanne, tertium de S. Theresia, laudes de Dominica, primam de feria, &c.

2.º quidquid sit, an id quod de Officio præcepto omittitur, ad ipsius essentiam pertineat, vel non, si tamen sit notabile quidpiam, omisso illius est omisso rei notabilis, adeòque mortale peccatum, ut constat ex omissione mixtionis aquæ in sacrificio Missæ, & omissione partis Missæ à principio ad Evangelium inclusivè, quæ non sunt aliter de essentia sacrificii Missæ, nec aliter de substantia, quam qualitas & quantitas Officii præscripti de substantia illius.

3.º qui omittit unum, vel duos nocturnos matutinarum, vel etiam laudes, recitat equidem septem Horas Canonicas; sed quia omittit notabilem quantitatem Officii præcepti, sine dubio mortaliter peccat.

4.º Ecclesia non solum præcipit substantiam Officii, consistentem in septem Horis, verum etiam qualitatem & quantitatem ipsius. Igitur in qualitate vel quantitate, vel in utroque pro libitu notabiliter deficiens, transgreditur Ecclesiæ præceptum in re gravi, adeòque mortaliter peccat. Antecedens constat ex can. 15. de consecrat. dist. 5. ubi Gregorius VII. in generali Synodo residens, in die (inquit) Resurrectionis usque ad sabbatum in albis, & in die Pentecostes usque in sabbatum ejusdem, tres Psalmos tantum ad nocturnos, tresque lectiones antiquo more cantamus, & legimus. Omnibus diebus aliis per totum annum, si festivitas est, novem Psalmos, & novem lectiones dicimus. Aliis vero diebus duodecim Psalmos, & tres lectiones recitamus. In Dominicis diebus octiduum (excepto die Paschæ & Pentecostes) & novem lectiones dicimus. Illi autem qui in quotidianis diebus tres tantummodo Psalmos, & tres lectiones celebrare volunt, non ex Regula sanctorum Patrum, sed ex fastidio & negligentia probantur hoc facere. Nos autem... imitantes antiquos Patres, statumus fieri, sicut superius prenotavimus. Falluntur ergo qui dicunt, Gregorium VII. ibi non abrogare abusum eorum, qui in quotidianis diebus tres tantum Psalmos legere volebant, cum eo ipso eum abroget, quo declarat esse contra Regulam sanctorum Patrum, quam statuit esse servandam, modo ibi prænotato. Alexander quoque VII. eundem abusum abrogat, dum damnat propositionem dicentem sic satisfieri Ecclesiæ præcepto.

Obijcies 1.º legere unam Missam pro alia, non est peccatum. Ergo nec legere unum Officium pro alio.

Nego consequentiam: quia non est talis obligatio legendi Missam, sicuti legendi Horas: cum Ecclesia, sicut sæpè liberum relinquit, legere vel non legere Missam; ita & hanc vel illam Missam pro devotione legere, uti docet piorum consuetudo, quæ non est pro Of-

130 **ficio.** Videri potest Diana p. 11. tr. 1. resol. 10. Objicies 2°. qualitas vel quantitas Officii non magis est de substantia ipsius, quam quantitas vel qualitas Missæ. Sed in die Palmarum audiens Missam de Requiem, vel de Resurrectione, æquè satisfacit præcepto de audienda Missa, quàm audiens Missam de illa Dominica. Ergo similiter, &c.

Respondeo negando antecedens, & consequentiam à Missa ad Officium: quia Ecclesia præcipit audiri Missam præcisè, non autem recitari Officium præcisè, sed recitari illud, quoad qualitatem & quantitatem, quantum & quale pro quolibet die præscribitur in Breviario. Unde nullus unquam dubitavit satisfieri Ecclesiæ præcepto, de Missa audienda, in casu de quo in objectione; secus in casu quo quis Officium de Resurrectione die Palmarum recitaret, ut patet ex Decreto Alexandri VII. Nec quoad hoc operosius est disputandum, utrum qualitas & quantitas Officii pertineat ad substantiam ipsius, quia non sola violatio præcepti quoad substantiam Officii est mortalis, sed etiam quoad qualitatem & quantitatem, quando recitatur Officium notabiliter brevius, vel notabiliter difforme.

131 **Dico notabiliter brevius, vel notabiliter difforme,** quia ubi non est nisi levis difformitas, nec nisi levis diminutio quantitatis, mutatio non videtur esse nisi venialis, uti docent Bonartius, Layman, & DD. communis, ob materiam parvitatem. Levis enim mutatio, etiam substantialis, non videtur esse mortale peccatum, magis quàm levis omisio substantialis, ut patet in ommissione Vesperarum sabbathi sancti, quam Bonæ-Spei (nobis hoc in puncto contrarius) n. 49. fatetur esse venialem.

132 **Unde subrogatum unius Officii pro alio non videtur semper esse mortale peccatum;** quamvis enim Officium subrogatum juxta declarationem Pii V. sit cassatum, annullatum & præscriptum quoad effectum plenè ac sine ullo peccato satisfaciendi præcepto; non tamen ulquequaque, sive quoad omnem effectum. Aliàs qui illud ex inculpato errore recitasset, non magis satisfecisset, quàm si ex inculpato errore Rosarium loco Officii dixisset. Quod Doctores non admittunt; imò communiter docent, eum qui per inculpatum errorem, vel inadvertentiam, unum Officium pro alio bonâ fide recitavit, deprehensio errore, debere partem illam repetere; imò secundum aliquos posse inchoatum Officium perficere; licet probabilis existimem (cum Cardinale de Lugo) post absolutam horam, in quo deprehensus est error, residuum exitus diei Officio posse & debere recitari, ex benigna interpretatione mentis Ecclesiæ.

133 **Addit Card. de Lugo, eum qui hodie per inculpatum errorem recitavit Officium de Sancto, quod sequenti dumtaxat die erat recitandum, debere sequenti adhuc die illud recitare, ne bis erret.** Neque enim primus error dat ipsi jus invertendi ordinem Officiorum Breviarii.

134 **An autem Officium de Sancto, heri non recitatum, proximâ die non impeditur oporteat recitare?** Affirmant aliqui. Sed probabilis negare videntur alii, quia Officia, sicut jejunia, diebus suis alligata sunt, à qua obligatione Rubricæ solum excipiunt casum, quo dies illi impediuntur altiori festo, vel solemnitate. Aliàs qui diù fuisset ægrotus, recuperatâ sanitate posset totum plenè rubricarum seu Breviarii ordinem invertere, omisissaque Officia resumere, non sine magna difformitate cum Ecclesiâ sua, cui se debet juxta Canones conformare.

CAPUT XXII.

Non est liberum, quodvis assumere Breviarium, sed Officium legendum ex Breviario ab Ecclesiâ, vel consuetudine loci præscripto.

135 **Juxta Bullam Pii V. præfixam Breviario Romano, confirmatamque à Clemente VIII, & Urbano VIII. omnes Breviario alitri pensum suum perolvere debent, juxta formulam Breviarii Romani; aliàs officio non satisfacturi, exceptis Capitulis, & Monasteriis, quæ à ducentis annis fuerunt usa alio.**

136 **Sed quæritur 1°.** an illi qui in sua Ecclesiâ, vel Religione, particulari utuntur Breviario, ducentis annis ante Bullam Pii V. usitato, possint privatim Officium recitare ex Romano? Affirmant Sa, Lessius, Sanchez, Bonacina, Diana, Gobat, &c. Sed (secluso in contrarium privilegio) melius id negant Suarez, de orat. l. 4. c. 23. n. 6. Bonæ-Spei hîc tr. 2. disp. 2. n. 145. & alii. Quia sic declaravit S. Congregatio apud Garciam de beneficiis p. 3. c. 1. n. 155. De hoc namque consultata, censuit, *habentes Breviarium ante ducentos annos institutum, non satisfacere recitando, etiam extra Chorum, juxta formam Breviarii novi Pii V. si hoc in sua Ecclesiâ non fuit receptum de consensu Episcopi & Capituli.* Id ipsum pro nobis Carmelitis declaravit Gregorius XIII. in Bulla Breviario nostro præfixa, in qua mandat universis & singulis Ordinibus prædicti Professoribus, Novitiis, & personis utriusque sexûs, ut hoc solo Breviario, in quaque Provincia, Congregatione & Domo, tam in Choro, quàm extra illum, in matutinis & aliis horis recitandis utantur. Et alioqui frustrâ esset privilegium relatum à Diana p. 11. tr. 1. resol. 8. quo Innocentius IV. Bulla *Pio vestro* 12. apud Rodericum concessit Minoritis, & consequenter aliis communicantibus, quòd si quando ratione itineris, vel alterius rationabilis causæ, extra Conventus suos divinum Officium recitaverint Fratres cum Fratribus, vel cum aliis Regularibus, vel Sæcularibus, vel quilibet separatim, id facere possint, alio quàm Romano ordine, secundum quodcumque Breviarium placuerit. Quod privilegium à Pio V. revocatum non esse dicitur in Compendio privilegiorum, verbo

bo officium divinum §. 4. Per consequens revocata non est concessio iisdem facta à Gregorio IX. Bullâ Pio vestro 96. apud Wadingum to. 1. & ab Alexandro IV. Bullâ Ordinem 66. apud eundem to. 2. ut dum Officium cum aliis recitant aliorum more, tunc illud eis sufficiat, & ad dicendum proprium minime teneantur. Quod etiam Innocentius IV. concessit Eremitis S. Augustini Bullâ Pio vestro 9. in Bullario ipsorum.

137 Dicit quidem Lessius, seculo ejusmodi privilegio, consuetudinem jam obtinuisse, ut qui sua in Ecclesia particulari utuntur Breviario, privatim possint officium recitare ex Romano, idque rationale esse, quia non est cur potius conformare se debeant Ecclesie suae particulari, quam Romanae omnium Matri.

Sed ipse non probat consuetudinem illam, si revera sit, esse legitimam, seu legitimam usum, non abusum aliquorum particularium, quos non excusat ratio Lessiana: quia Ecclesia Romana sic est omnium aliarum Magistra, ut aliarum Ecclesiarum Religionumque leges particulares non abroget, sed observari velit, prout ex dictis constat.

138 Queritur 2°. quid de iis qui beneficium habent in una Ecclesia, sed resident in alia? Respondeo cum Palao, mihi videri, quod utriuslibet possint se conformare. Si tamen resideant in loco beneficii sui, debent se conformare Ecclesie suae, uti docet S. Thomas quodlib. 1. a. 13. Quod etiam procedit in Episcopo Regulari, qui Officium recitare debet juxta ritum Diocesis suae, non Religionis, uti S. Congregatio declaravit 11. Junii 1605. Ille vero qui nec beneficium ullum habet, nec ulli particulari Ecclesie adstrictus est, nec Religioni particulare Breviarium habenti ante ducentos annos ut supra, Breviario Romano uti tenetur, nec alio potest uti, v.g. Carmelitano, ut constat ex Bulla Pii V.

CAPUT XXIII.

Tempus & modus quo recitandum est Officium.

139 Consulto quidem suis temporibus & intervallis Horæ (inde dictæ Horæ) tam in Choro, quam extra recitarentur, Matutinæ scilicet mediâ nocte, vel sub crepusculum diei; Prima inter ortum solis & nonam matutinam; Tertia inter nonam & meridiem; Sexta meridie vel circa; Nonâ circa tertiam vespertinam; Vesperæ circa solis occasum; Completorium occidente jam sole, uti tradunt D. Basilii in regulis suis disputatis p. 37. & D. Benedictus in Reg. c. 16. Uti tamen recepitur est, quod Matutinum & Laudes pridie legi possint, ab hora quarta pomeridiana, uti Doctores communiter tradunt; à tertia, juxta Barbosam, Garciam, Henriquez, Sanchez, & (cum aliis) Dianam p. 10. tr. 16. resol. 47. Qui addit legi posse etiam horâ secundâ, sed hoc postremum ab aliis passim rejicitur.

Tom. II.

Ulus pariter obtinuit, quod Horæ parvæ quavis ferè horâ ante meridiem privatim recitari queant; Vesperæ post meridiem; Completorium circa quartam vel quintam vespertinam. Peccare saltem venialiter qui absque rationabili causa Vesperas mane recitat, communis est omnium sensus, cui Dicastillo de Euch. tr. 4. d. 10. n. 160. singulariter contradicit. Et idem est de eo qui Horas omnes pro solo libitu solum vespere recitat, quem grande veniale committere, communis est DD. sensus, teste Dianâ p. 11. tr. 1. resol. 9.

Ex justa tamen causa (v.g. itineris vel futurarum legitimarum occupationum constituto tempore Officium recitari agere permittentium) licitum esse Horas omnes, etiam Vesperas & Completorium, mane recitare, Doctores multo censent apud Dianam ibidem. An verò incertum est. Saltem ex Apostolico privilegio (in quo Religiosi Mendicantes communicant) Gobat n. 681. ait PP. Societatis, ratione itineris, aut alterius occupationis, quando creditur, quod cum majori devotione dicatur totum Officium, posse illud recitare mane totum usque ad Completorium.

Ceterum non videtur probandum, quod Sanchez to. 2. Opusc. 1. 7. cap. 2. dub. 37. Scholasticis permittit, Horas in tempus differre vespertinum, eò quod tempus matutinum aptius sit studio: quia ab Jove debet esse principium, inordinatumque est tempus aptius dare studio, minus aptum Deo, cui optima quæque tribuenda sunt.

Multo minus probandum, quod Leander disp. 13. de Ordine q. 25. & apud ipsum Basilii Legionensis, Franciscus à S. Juliano, & Ludovicus à Conceptione docent, recitandi præceptum adimplere eum qui incipit hodiernum Officium recitare paulò ante mediam noctem diei sequentis, si ipsam absque interruptione prosequatur post mediam noctem, licet notabilem ipsius partem solum post illam recitet. Id ne ipse quidem Gobat (licet alioqui Probabilista indulgentissimus) practicè probabile censet: quia ex totius Ecclesie consuetudine, communique sensu & traditione Majorum omnium, imò & omnium Modernorum (pauculis illis exceptis) totum hujus diei Officium sub mortali absolvendum est ante finem hujus diei mathematicè sumptum. Quamvis enim Ecclesia permittat Matutinum cum Laudibus sequentis diei hodie de sero recitare; hoc idè est, quia licet quantum ad contractus, & alia hujusmodi, dies incipiat à mediâ nocte; tamen quantum ad Ecclesiasticum Officium, & solemnitarum celebritates incipit dies à Vesperis. Unde si aliquis, post dictas Vesperas & Completorium, dicat Matutinas, jam hoc pertinet ad diem sequentem, ait S. Thomas quodlib. 5. ad 1. sed quantum ad Officium, dies hodierna mathematicè & moraliter finitur mediâ nocte sequente. Et idè recitans notabilem Officii hodierni partem post mediam noctem sequentem, non magis satis-

facit præcepto quoad illam partem, quàm satisfaceret quoad totum, si totum post mediam noctem recitaret. Neque enim Ecclesiæ consuetudo, vel Majorum traditio magis permittit unum, quàm alterum; neque permittit partem die sequenti recitare, sicut partem sero diei præcedentis recitare permittit. Nec ullius omnino momenti sunt argumenta Leandri in contrarium: siquidem omnia alliduntur ad petram allegatam consuetudinis, traditionisque, quæ est optima certissimaque hujusce obligationis interpres, satis demonstrans aliter philosophandum in casu præsentis, quàm in aliis, ex quibus Leander arguere prætendit à pari.

144 Hinc consequenter dicendum existimo, Matutinum cum Laudibus esse legendum antequam Sacrum legatur, nisi causa rationabilis excuset. Quia sic etiam docet Majorum traditio, & Ecclesiæ consuetudo. Cujus quidem consuetudinis testes sunt S. Antoninus proximè referendus. Jacobus Bajus Institut. Relig. Christi. l. 4. c. 13. Natalis Alexander Th. Mor. & Dogm. to. 3. l. 2. c. 7. a. 4. ubi sic: *Missam celebrare non licet, nisi Matutino saltem cum Laudibus absolvo, secundum Rubricas Missalis, & Ecclesiæ consuetudinem, quæ vim legis habet, ut constat ex cap. in his dist. 11.* Neque sunt audiendi, qui aiunt, consuetudinem illam vim legis perfectæ non habere. Contrarium enim probatur 1°. ex communi traditione Majorum: siquidem teste Azor. p. 1. l. 10. c. 8. omnes ad unum veteres Theologi ac Canonistæ peccare aiunt eum, qui absque rationabili causa Sacrificium celebrat ante Matutini recitationem. Ita nominatim S. Antoninus 3. p. tit. 3. c. 4. §. 4. Gabriel super can. Missæ lect. 13. Durandus, Angelus, Sylvester, Navarrus, Bellarminus, Binsfeldius, &c.

145 2°. ex responso Innocentii IV. ad articulos quosdam, circa quos ortam fuisse controversiam inter Archiepiscopum Nicolsensem, Suffraganeosque Latinos ipsius ex una parte, necnon Episcopos Græcos Regni Cypri ex altera, sanctæ Sedi retulerat Otto Cardinalis, Episcopus Tusculanus. Ad undecimum namque articulum Pontifex epist. 10. ad eundem Cardinalem sic pronuntiat: *Sacerdotes dicant Horas Canonicas more suo; sed Missam celebrare, priusquam Officium matutinale compleverint, non presumant.* Censuit ergo laudatam consuetudinem habere vim legis.

146 Probat 3°. quia id ipsum aperte insinuat Julius III. dum in Bulla sacre (quæ habetur in Literis Apostolicis Societatis pag. 73.) sic loquitur: *Facultatem anteposendi & postponendi Officium divinum, aliàs vobis concessam, ad hoc ut tu, & pro tempore existentes Religiosi Societatis, ex legitimis & iustis causis (in quorum & successorum inorum.... conscientiam oneramus) Officium ipsius celebrationi Missa liberè & absque conscientia scrupulo postponere possitis, auctoritate & tenore prædictis extendimus & ampliamus.* Si enim consuetudinem antedictam obligatoriam non censuisset, con-

scientiam Sociorum circa legitimitatem causæ ad postpositionem illam requisitæ non onerasset.

4°. quia in rubricis Missalis, tam Romani, quàm nostri §. *de defectibus in ministerio Missæ*, inter defectus illos ponitur quoddam celebrans saltem Matutinum cum Laudibus non dixerit. Quod inter defectus illos non poneretur, si nulla foret obligatio dicendi Matutinum cum Laudibus, ante Missæ celebrationem.

5°. quia illam Ecclesiæ consuetudinem, habere vim legis, manifestè supponunt variorum Dioceseon Synodi, Nemausensis, Lingoniensis, Senonensis, Parisiensis, & Statuta Siffredi Archiepiscopi Parisiensis, dum in vim illius vel statuunt ut sequitur, vel puniunt Sacerdotes contrafacientes. Liber namque Synodalis Ecclesiæ Nemausensis, editus à Bertrando Nemausensi Episcopo, anno circiter 1284. tit. de celebrat. Miss. sic habet: *Quia inter divina Officia, Missarum solemnitates, propter excellentiam & reverentiam Corporis & Sanguinis Jesu Christi, cum omni humilitate & devotione sunt ab universis Presbyteris celebranda; prohibemus sub pœna suspensionis, ne quis Sacerdos Missam cantare presumat, nisi prius plenè expleverit Officium matutinum.*

Synodus Lingoniensis anni 1304. *Sacerdotes volentes celebrare Missam, non presumant celebrare nisi.... Matutinas atque Primam prius pro ipso die dixerint.*

Laudatus Siffridus in Statutis: *Statuimus, sub pœna excommunicationis, ne aliquis Sacerdos Missam celebrare audeat, nisi prius dixerit Matutinas & Primam de die.* Synodus Senonensis anni 1524. *Nullus Sacerdos celebret, nisi.... Horas Canonicas... usque ad Tertiam exclusivè dixerit.*

Synodus Parisiensis anni 1557. *Sacerdotes celebrare caveant, nisi... Horis... prius absolutis, saltem ad Tertiam usque.*

Nec obstat argumentum quorundam noviorum Casuistarum in contrarium, quoddam utique inter Matutinum & Missam nulla sit connexio necessaria, magis quàm inter Matutinum & Communionem; adeoque nullum sit peccatum sine causa celebrare ante Matutinum, magis quàm communicare. Quia licet nulla sit connexio necessaria ex natura rei; secus ex jure positivo, seu Ecclesiæ consuetudine, vim legis habente, uti vidimus.

Quia tamen absque causa invertere ordinem inter Horas ipsas, v. g. Matutinum reliquis Horis postponendo, in privata recitatione, communi Doctorum judicio non censetur nisi veniale. De inversione ordinis inter Matutinum & Missam idem videtur dicendum cum Sylvestro, Toletio, Bellarmino, Suarezio, Arragonio, tamen cum nonnullis aliis Antiquis mortale esse censeant Durandus, Gabriel, Binsfeldius, Azorius, &c.

Dixi (cum communi) quoddam absque causa invertere ordinem inter ipsas Horas in privata

recitatione non sit nisi veniale : eò quòd utique inordinatè non videatur esse notabilis. Imò Officii ordinem ex legitima causa invertente, peccatum non est, ut si Nonam postponas Vesperis, ut eas cum aliis cantare possis in Choro, vel si ab infirmo, vel viro gravi inviteris ad dicendum unà cum ipso Matutinum diei sequentis, nondum lecto Completorio diei præsentis, vel ad dicendam Primam, cum nondum legeris Matutinum. Ita Toletus, Azorius, Suarez, Tannerus, &c.

152 Sed & Clericus horà jam cœptà veniens ad Chorum, potest, imò debet (ad melius esse) cum aliis cantando, vel legendo, pergere, & postmodum omiſſa supplere. Hoc enim convenientius est, Deoque gratius, uti docent Navarrus, Toletus, Arragonius, & alii communiter. Imò Layman c. 5. n. 7. probabiliter existimat opinionem Henrici quodlib. 11. q. 29. & Majoris in 4. dist. 12. q. 6. alienum, nihil necessariò supplendum, si Chorus non multum processerit : quia per societatis vinculum alii cantantes, unius defectum supplere censentur. Existimat etiam cum eodem Henrico, Innocentio, Sylvestro, Soto, Azorio, eos qui ex officio, vel Superioris præcepto organa pulsant, libros transferunt, vel thurificant in Choro, non teneri supplere ea quæ interim à Choro dicuntur, licet non audierint. Verùm probabiliter videtur, ipsos satisfacere quidem debere assistentiæ Chori, sed non Officio, nisi saltem audiant, & attendant quæ à Choro dicuntur : quia non satisfacit nisi qui vel profert verba, vel ad verba à socio, vel à Choro prolata attendit. Ita Navarrus, Suarez, Vasquez, Bassaus, &c.

153 Præterea Suarez l. 4. c. 13. Philarcus p. 1. l. 1. c. 6. Tannerus, & alii censent, quòd ille qui expletis v. g. Psalmis Matutinarum, non habet librum, vel commoditatem legendi lectiones, ratione itineris, si prævideat fore ut postea non possit, nisi agrè Officium recitare, propter lassitudinem, vel occupationes, possit lectiones differre, atque interim cætera proficere; ad quod tamen existimant causam majoris devotionis non sufficere. Sed vide an opinio illa non sit nimis laxa, quia his non solum invertitur ordo, sed etiam interruptitur Hora. Cùm tamen quælibet Hora continuatè ac sine interruptione dici debeat can. nihil q. 1. & cap. nullus de consecrat. dist. 1.

154 Denique qui per involuntariam mentis evagationem dubitat se omnia dixisse, juxta S. Franciscum Saleſium apud Massonum tabulà 4. de Sacram. Ord. si reperiat se in fine Psalmi vel Horæ, non tenetur repetere, nisi ipsi constet de omiſſione, saltem si timoratus sit, qui de extremo ad extremum transire non solet, medio non perſoluto. Talis namque in ejusmodi dubio præsumere potest se medium perſolvisse : quia (à communiter accidentibus) medium præsumitur, probatis extremis. Et aliàs aperta esset janua scrupulis. Ad quos vitandos

Tom. II.

Confessarius repetitionem illam permittere non debet scrupulosus. Ita Cajetanus verbo *Hors*, Suarez, & alii passim.

Dixi supra, quamlibet Horam absque interruptione esse perſolvendam, per se utique loquendo : nam per accidens, justa de causa peccatum non est interruptionem aliquam facere, ut si Superior vocet, si ex mandato ipsius, vel ex charitate, vel officio ex improvise occurrat aliquid faciendum, quod differri nequeat. Si tamen hoc prævisum fuerit, interruptio vitanda est, anticipando, vel differendo, si fieri queat.

Denique Matutinum à Laudibus licet separari potest, sicut & Nocturni Matutinarum ab invicem, uti cum aliis docet noster Lezana in Summa to. 1. c. 12. n. 16. Quia id in Ecclesia primitiva usitatum fuisse testatur S. Hieronymus in epist. ad Eustochium de custod. virgin. S. Isidorus l. 1. de divin. Offic. S. Thomas lect. 6. in 1. Cor. 14. & Thomas noster Valdensis de Sacram. c. 24. & 28.

CAPUT XXIV.

Ad Officii divini recitationem adeò necessaria est attentio, ut præcepto non satisfaciatur, moraliterque delinquat, qui animo voluntariò distracto notabilem Officii partem recitat.

Ita S. Thomas in 4. dist. 15. q. 4. ad 2. 157
Object. S. Antoninus in Confessionali 3. p. interrogatorii c. 11. de Clericis in communi. Gerson p. 2. tr. de cognit. peccat. considerat. 9. Paludanus, Cajetanus, Major, Navarrus, Sotus, Azorius, Arragonius, & alii multi. Quos inter Caballutius 3. p. q. 83. a. 6. dub. 2. sententiam, quæ dicit, attentionem non esse necessariam ad implendum hoc præceptum, in simili vocat *falsissimam & prorsus improbabilem*. Gonet in dissert. Theol. de probabilit. pag. 113. *non solum omninò improbabilem, sed etiam in praxi omninò periculofam*. Mercotus in Bassi 3. p. a. 9. *laxam nimis*, & a. 23. *improbabilem*. Suarez to. 2. de Relig. l. 4. de Horis cap. 26. *non esse practicè probabilem*. Quod & tredecim alii dicunt Scriptores, teste Hieronymo Garcia apud Leandrum disp. 4. q. 2.

Audet nihilominus Gobat in Breviario Officii recitantium n. 830. asserere, non posse negari, quin sit probabile, immo esse à peccato mortali, qui Officium divinum recitat cum perpetua distractione voluntaria. Imò n. 821. dicere non veretur, probabiliter multò esse essentiam orationis vocalis consistere cum perpetuis voluntariis distractionibus. Ita (inquit) Cardinalis de Lugo, Tamburinus, Coronius. Audet denique Caramuel in epist. ad Dianam præliminari ad Theologiam fundam. affirmare, recitantes Horas posse voluntariè distrahi absque peccato, etiam veniali, & hoc adeò certum putat, ut alicubi dicat posse se jurare esse verum, suæque opinio-

nis assertores, & observatores, non solum *milites*, sed & *virgines* appeller.

158 Sed eos pſitaceos cantores lepidè vocat Sennichius in suo Sazile Extege l. 1. quòd non ſpiritu & mente pſallant, prout jubet Apoſtulus, ſed ore tantùm, & quaſi avium voce (ut loquitur Auguſtinus in Pl. 18.) *Nam & meruli, & pſitaci, & corvi, & pica, & huiusmodi volucres ſapè ab hominibus docentur ſonare quòd nesciunt.* Et eſto (ſecundùm Caramelem) *virgines ſine* (ait Goner) *cum tamen oleum devotionis, quo charitatis flamma in cordibus noſtris nutritur, habere non fatigant... non ſunt virgines prudentes, ſed fatua, qua a nuptiis Sponſi caleſcit, ejuſque complexibus repelluntur.* Eſto *milites ſine*: cum tamen contra mentis evagationes, & distractiones non pugnent, ſed ab eis ultrò ſe vinci patiantur, non tam generoſi milites, quam ignavi & imbelles milites deſertores dicendi ſunt.

159 Sed priuſquàm id demonſtrems, videamus tenorem capitis dolentes de celebrat. Miſſ. Ibi Eccleſia, ſive Innocentius III. cum Concilio Lateranenſi IV. conqueritur, quòd quidam tranſcurrant continuatà ſyncopà Matutinum, & addit: *Hec igitur, & his ſimilia ſub parva ſuſpenſionis penitus inhibemus, diſtinctè precipientes in virtute S. Obedientia, ut divinum Officium, diurnum pariter & nocturnum, quantum eis Deus acceſerit, ſtudioſè celebrent, pariter & devotè.* Ubi Gloſſa: *ſtudioſè, quoad officium oris; devotè quoad officium cordis.* Porro ſtudioſum iſtud oris officium poſtulat ut verba proferantur, non in gutture, vel inter dentes, ſeu deglutendo, aut ſyncopando dictiones, vel verba, ſed reverenter, verbis diſtinctis, ſine precipitatione, non feſtinanter & curſim (ait Concilium Baſilienſe ſeſſ. 21. cap. qualiter.) Quòd ſi abſorptio, ſeu ſyncopatio in notabili parte Officii voluntariè fiat, ad mortalem culpam pertingere poſſe, monent Navarrus, Rodriguez, Suarez. Præcipitata verò acceleratio idèd prohibetur, quia moraliter non fit ſine ſyncopa, facitque quòd nec ſocii poſſint verba diſtinctè percipere, nec recitans illa devotè proferre.

160 An autem privatim recitans debeat tam clarè verba proferre, ut ſeipſum audiat? plerique affirmant cum Diana p. 10. tr. 11. reſol. 33. quia ſicut cum ſocio recitans debet iplum audire; ita ſecum recitans audire debet ſeipſum. Aliàs ipſi conſtare non poteſt quòd vocaliter recitaverit. Sed probabilior videtur negativa ſententia Azorii, Auragonii, Malderi, Bonacinae, & Tanheri n. 159. teſtantis eſſe communem. Quia non præcipitur auditio, ſed vocalis recitatio, quæ licèt non poſſit non eſſe de ſe audibilis (cum fit ſonus articulatus) de facto tamen poteſt non audiri, non ſecus ac ſonus, ut patet in ſurdo; enimverò cum omnis vox, & vocalis recitatio naturaliter reſulter ad certum motum linguæ, labiorum ac dentium, ab animalis imaginatione directum, per quem fit colluſio aëris à pul-

lone attracti, atque emiſſi per reſpirationem, cum aëre retento in columella (quæ eſt caruncula ab extremitate palati dependens) non poteſt ex ſe non eſſe audibilis, licèt ſapè per accidens non audiatur, ſive ob defectum organi, ſive ob impedimentum aliquod medi.

Verum quidem eſt, vix aut ne vix quidem fieri poſſe quòd vocaliter recitans, integrè & perfectè audiendi facultate præditus, ſecluſis impedimentis, ſeipſum non audiat; ſed ſiquando contingat ejuſmodi impedimentum, ſive ex parte organi, ſive ex parte medi, ſive aliunde, idèdque ſeipſum non audiat, dummodò in conſcientia bonà fide iudicet ſe vocaliter recitaſſe, dicendus eſt ſatiſfecitſe: licèt cum ſocio recitans non ſatiſfaciat, ſi ſocii recitationem non audiat. Quia proprius auditus propriæ tunc ſuccedit recitationi, & per auditum communicatur ipſi recitatio ſocii, quæ ſine dubio ab utroque debet percipi, & eſſe communis utriusque. Ipſi verò non communicatur, nec ab ipſo percipitur, niſi per auditum; ſecus propria recitatio, quæ unicuique, etiam non audienti ſeipſum, ſatis communicatur & innotet per imaginationem & intellectionem, per quam quique diſcernit ſe tales vel tales voces & dictiones articulatum proferre, per motum labiorum, &c. licèt non audiat, prout ſuprà oſtendi per exemplum ſurdi, qui propterea ſatiſfacit per propriam, non per ſocialem recitationem. Unde ſicut ipſi ſufficienter conſtat de vocali recitatione, præceptique impletione, licèt non audiat; ita ſimiliter, &c.

Hæc de officio oris, nunc videndum de officio cordis, de quo non ſola Gloſſa exponit verbum iſtud, quo Eccleſia præcipit Officium devotè celebrari, ſed & plurima Concilia, Trevirenſe II. anni 1549. can. 6. Mediolanenſe IV. ſub S. Carolo Borromæo p. 111. c. 7. Burdigalenſe anni 1609. tit. 17. Bituricenſe 1584. tit. 12. can. 12. Narbonenſe anni 1609. cap. 30. Conventus Melodunenſis Episcoporum Gallia tit. de Canoniciſ. Hiſce (inquam) Conciliis omnibus illud Eccleſiæ præceptum exponitur de interna, ſive cordis devotione. Unius Concilii Trevirenſis verba referam: *Omnes qui Horis Canoniciſ perſolvendis deputati ſunt, dent operam, ut collectis animis, quoad fieri poteſt, debitum penſum abſolvant; nec ita ſe habeant, ut, dum voce pſallunt, quidvis potiùs quam Deum, animo cogitare videantur, ſemper caventes, ne Propheticum illud audiant: "Labiis quidem me honorant, cor autem eorum longè eſt à me." Quid autem eſt, voce quidem pſallere, mente autem domum aut forum circumire, niſi homines fallere, & Deum irridere? Grave admodum eſt quod Scriptura dicit: "Maledictus, qui facit opus Dei negligenter." Statim proinde ut laudes divine per ſingulas horas, non curſim ac feſtinanter, ſed tractim, ſervatis intervallis decentibus, ratione dierum Feſtorum habità, reverenter & alacriter abſolvantur... ſemper verſicu-*

Im decantatissimum Glosse can. cantantes dist. 92. animo volventes.

Non vox, sed votum, non chordula musica, sed cor

Non clamans, sed amans, cantat in aure Dei.

Audit enim ille vocem cordis, sine qua sonum oris contemnit. Quare videndum est, ut qui spiritu psallunt, & mente psallant. Caveant item, qui alienis occupati negotiis, extra Chorum Horas privatim legunt, ne somnolenti, aut truncatis verbis, aut intra fauces compresso spiritu, preces demurmurare, sed articulatè, distinctè, diserenti, & cum attentione, integrè omnia pronuntient. Ne quà item occasione, in diversa rapti, desint officio suo, distractius prohibemus, ne deambulando Horas dicant; sed in locum aliquem orationi aptum tanisper concedant, ne mentis evagatione, quæ ex tumultuaria deambulatione nasci solet, fructum orationis intercipiat. Similia habet D. Carolus Borromæus in IV. Concilio Mediolanensi Decreto XXI. quod suppliciter mente, inimicæque animi pietate, Ecclesiastici Ordinis homines horarias divini Officii preces dicere debeant, id & antiquis Patrum Institutis cautum est, & Lateranensi Concilio Innocentius III. Pontifex monuit. Quare monemus omnes & singulos nostræ Diocesis... Ecclesiasticos homines... ut animo... se colligentes, ac pietatis studio accensi, orent spiritu, orent & mente, quodque ore psallant, item spiritu psallant & mente, in conspectu Domini, &c.

163 Verè profectò asserit S. Carolus antiquis Patrum Institutis cautum id esse: siquidem Cyprianus tr. de orat. Domin. quando (inquit) stamus ad orationem, & vigilare, & incumbere ad preces toto corde debemus, cogitatio omnis carnalis & secularis abscedat, nec quidquam tunc animus quam id solum cogitet quod precatur. Ideò & Sacerdos ante orationem Praefatione premisâ, parat Fratrum mentes, dicendo: SURSUM CORDA, ut, dum responder plebs, HABEMUS AD DOMINUM, admonetur nihil aliud se quam Dominum cogitare debere. Claudatur contra adversarium pectus, & soli Deo pateat, nec ad se hostem Dei tempore orationis adire patiat. Obrepit enim frequenter, & penetrat, & subtiliter fallens, preces nostras à Deo avocet, ut aliud habeamus in corde, & aliud in voce, quando intentione sincerâ Dominum debeat non vocis sonus, sed animus, & sensus orare. Quæ autem segnitia est, alienari ut rapti ineptis cogitationibus, & profanis, cum Dominum deprecaris, quasi sit aliud quod magis debeas cogitare, quam quòd cum Deo loqueris? Quomodo te audiri à Deo postulas, cum te ipse non audias? Vis esse Deum memorem tui, quando tu ipse memor tui non sis? Hoc est, ab hoste in totum non cavere; hoc est, quando oras Deum, Majestatem Dei negligentia orationis offendere. Hoc est vigilare oculis, & corde dormire: cum debeat Christianus, & cum dormit oculis, corde vigilare, sicut scriptum est in per-

sona Ecclesie, loquentis in Cantico Canticorum:

“Ego dormio, & cor meum vigilat.” Quapropter sollicitè & cautè Apostolus admonet, dicens: “Instate orationi, vigilantes in ea: docens scilicet, & ostendens, eos impetrare quod postulant de Deo posse, quos Deus videat in oratione vigilare.

Brevius Augustinus serm. 6. de verb. Dom. 164 redarguit eos, qui sic volunt intrare Ecclesiam, ut ibi corpus habeant, alibi cor: Totus intus esse debet, si intus est quod videt homo, quare fortis est quod videt Deus? Talis iudicio Chryostomi in conspectu Domini non orat, sed potius ore delirat: etenim corpore in terra prostrato, & ore frustra delirante, mens ubique per dnum, aut forum, circumagitur... Quo ore talis potest dici quòd oraverit in conspectu Domini? Homil. 1. de S. Anna. Talem profectò Deus non audit: quia, ut S. Gregorius dicit apud S. Thomam 2. 2. q. 83. a. 13. illius orationem Deus non audit, qui quòd orat non attendit. Ideò Jacobus Alvarez to. 3. de studio orat. l. 1. p. 2. c. 10. Nemo (inquit) ut ego existimo, est tam excors, ut sponte recitans distrabatur; quis enim hoc de homine, non dico spirituali, ac Deo consecrato credat, sed nec de homine Christiano? At si aliquis tam iniquus est, se à diabolo irrideri sciat, suasque orationes non Deo gratas, sed inuisas agnoscat.

Dicendum itaque 1°, certum esse, quòd 165 in citato cap. dolentes præcipiatur attentio externa, ita ut recitans abstinere ab actionibus & confabulationibus ex natura rei incompatibilibus cum attentione interna, sicut & ab evagatione sensuum circa objecta distractiva. Hoc namque ut minimum requirit devotio eo capite præcepta. Nec hoc Adversarii dissentunt.

Dicendum 2°, certum pariter esse ibidem 166 præceptam esse saltem intentionem implicitam laudandi & orandi Deum. Quia certo certius est, recitationem Officii absque ista intentione, esse non posse veram orationem, etiam vocalem, quæ ibi præcipitur. Aliàs verè oraret, qui Horas recitaret solo animo studendi, vel tempus fallendi, vel etiam Deum irridendi.

Dicendum 3°, eodem capite præcipi at- 167 tentionem internam ad verba, saltem eam quæ necessaria est, ut verba debite & integrè pronuntientur, atque ut sufficienter constet de debita integraque pronuntiatione (cujusmodi attentionem S. Bonaventura superficiallem, alii materialem vocant) tum quia tamen diu manet obligatio debite recitandi, quam diu sufficienter non constat ipsi esse satisfactum. Tum quia eo ipso quo Ecclesia debitam integramque exigit recitationem, exigit omne necessarium ad illam.

Dicendum 4°, Ecclesiam non præcipere 168 internam attentionem ad sensum verborum (quæ literalis dicitur) quia multi obligantur ad Horas, qui sensum verborum nec intelli-

gunt, nec intelligere possunt; ut Moniales.

Dicendum 3°. Ecclesiam cap. *dolentes* talem præcipere attentionem internam, quæ voluntariam excludat mentis evagationem: per consequens amplius exigere, quàm superficiale & materiale attentionem ad verba, quæ cum voluntaria distractione consistit; internam utique attentionem ad Deum, vel ad rem à Deo postulatam (quæ dicitur attentio spiritualis) vel saltem internam attentionem ad sensum verborum. Ita Doctores n. 157. laudati.

170 Probat 1°. quia Ecclesia cap. *dolentes* præcipit in virtute S. Obedientiæ, ut *divinum Officium devotè celebretur*. Sed hoc intelligi non potest de sola devotione externa, vel etiam interna ad verba, quæ consistat cum evagatione mentis voluntaria. Ergo, &c. Probat minor, quia prima regula interpretandarum legum est quòd interpretatio sit secundum proprietatem verborum. Cardinalis Tuschus conclus. 130. n. 2. eò quòd utique verba legis non debeant improprie sumi, nisi ad vitandum absurdum, ut idem Tuschus demonstrat conclus. 131. n. 40. Atqui devotio proprie est actus internus (sine quo actus externus nonnisi improprie & fictè dicitur devotus, sicut homo pius) nec qualiscumque actus internus, sed *voluntas quædam promptè tradendi se ad ea quæ pertinent ad Dei famulatum*. S. Thomas q. 82. a. 1. Unde ad 2. ait, quòd *devotio non predicatur de interna & externa, sicut genus de speciebus, sed devotio interna ad externam se habet, sicut motio moventis ad motum mobilis*. Quemadmodum ergo mobile verè ac proprie dici nequit motum sine motione moventis; sic externus actus verè ac proprie dici nequit devotus sine interna illa devotione, seu voluntate promptè se tradendi ad ea quæ pertinent ad Dei famulatum: utpote quæ est forma, à qua actus externus denominatur devotus; sicut motio est forma, à qua mobile denominatur motum.

171 2°. devotio interna cum distractione voluntaria stare nequit: ergo recitare Officium cum voluntaria distractione, non est illud recitare devotè. Antecedens constat ex SS. Patribus n. 163. & 164. laudatis; quibus concinens S. Thomas a. 3. *Causa* (inquit) *devotionis intrinseca ex parte nostra oportet quòd sit meditatio, seu contemplatio, sive, ut proxime subiungit, consideratio duplex, una quidem, quæ est ex parte divine bonitatis, & beneficiorum ipsius. .... Et hæc consideratio excitat dilectionem, quæ est proxima devotionis causa. Alia verò est ex parte hominis, considerantis suos defectus, ex quibus indiget ut Deo innitatur, juxta illud: „Levavi oculos meos ad montes, unde venit auxilium mihi. Auxilium meum à Domino, &c.„ Duplicem illam considerationem voluntariæ excludunt distractiones; excludunt proinde veram ac proprie dictam devotionem, num. 35. & 36. amplius explicatam.*

3°. Ecclesia præcipiens devotionem, censenda est præcipere omne necessarium ad illam, prohibereque omne impeditivum illius. Atqui ad illam, juxta SS. Patres, & S. Thomam proximè relatum, necessaria est attentio, saltem virtualis ad Deum, voluntariæque distractiones, sunt impeditivæ illius.

4°. Ecclesia præcipit vocalem recitationem, non qualemcumque, sed devotam. Atqui devota non denominatur, nisi ab interna devotione, ad Deumque attentione, ut vidimus.

5°. Ecclesia præcipit Officii recitationem, prout est actus religionis (cùm eam præcipiat ut Dei cultum, istiusque præcepti violatores peccent in religionem, secundum omnes) sed absque interna devotione, & virtuali saltem ad Deum attentione, non est actus religionis. Imò potius est species quædam irrisionis Dei, mendacii & hypocritis, juxta illud Hierem. 48. *Maledictus qui facit opus Dei fraudulenter*, simulando externis devotionem, cùm intus sit indevotus. Quod Profectò est mentiri pietatem, Deumque irridere, more Phariseorum, de quibus Matth. 15. Christus ait: „Hypocritæ, benè prophetavit de vobis Isaias, dicens: populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me.„ Unde improbable est (quod Gobat asserit num. 835.) talem orationem esse imperatoriam. Imò voluntaria distractio impedit orationis fructum, ait S. Thomas q. 82. a. 3. ad 3. Et qui sic orant, adversum se Deum provocant vehementer, suntque deridiculi diabolo, & Deus in eos fulminat maledictionem, ut docet Spiritus sanctus Hierem. 45. sicut & S. Bernardus & B. Laurentius Justinianus n. 47. laudati. Et quæ (amabo!) est ista religio, corporis obsequium præstare Deo, mentis obsequium ventri, vel vanitati (imò diabolo, juxta Cyprianum supra n. 163.) medullam mundo, corticem tantum Deo! Omnis actus religionis elicitus vel imperatus esse debet à voluntate colendi Deum; voluntas autem devotam recitationem non imperat, dum non imperat attentionem ad Deum, considerationemque divinæ bonitatis ipsius, & nostræ indigentia, ut supra vidimus.

Si dicas 1°. externam recitationem sufficienter constitui in specie actus religionis, per hoc quòd incepta fuerit ex intentione laudandi, & honorandi Deum, quam intentionem Casuista nonnulli existimant stare cum voluntaria distractione. 2°. externam idololatriam, esse veram idololatriam. Ergo similiter, &c. Contrà: Quomoddò verè ac sincerè Deum intendit laudare & honorare, qui voluntariè ipsum quasi irridet, & usque adeò inhonorat, ut iram ipsius adversum se vehementer provocet, ut supra vidimus? Legatur caput 1. & 2. Malachiæ, ubi Deus conqueritur se ab Israël non honorari, neque timeri, nomenque suum à Sacerdotibus despici, in eo quòd supra altare ipsius

Ipsius offerebant panem pollutum. Et ideo eorum rejicit sacrificia, & comminatur se maledicturum benedictionibus ipsorum, quia quod superposuerunt mensæ Domini, contemptibile erat, & panis propositionis pollutus, & immolabant debile Domino. Unde dicit: *Maledictus dolosus, qui habet in grege suo maculam, & votum faciens immolat debile Domino... & non posuerunt super cor ut darent gloriam nomini suo, quod est magnum in Gentibus.* An non hoc totum manifestè quadrat in eos, qui vocaliter orant, corde voluntariè diffractò? Nec consequens est recitationem Horarum merè externam esse verum actum religionis, ex eo quòd idololatria merè externa verè sit actus irreligionis, seu vera idololatria: sicut ex eo quòd confessio merè externa falsæ fidei, sit verè peccatum contra fidem, consequens non est quòd confessio merè externa veræ fidei, sit actus virtutis fidei: quia plus requiritur ad actum virtutis, quàm ad actum peccati: siquidem *bonum ex integra causa, malum autem ex singulis defectibus.*

6°. Ecclesia devotam præcipiens Officii recitationem, haud dubiè præcipit taliter devotam, ut quantum est ex parte recitantis, sortiatur effectum propter quem illam præcipit: leges namque de actu aliquo disponentes, intelliguntur de actu utili, sive sortiente effectum, propter quem actus præcipitur. Tum quia rejicienda est illa legis interpretatio, per quam lex redditur inutilis: cum lex omnis utilis esse debeat. Tum quia legis verba accipienda sunt cum effectu cap. *relatum* de Cleric. non resid. Enimverò *verba cum effectu accipimus*, can. 17. de pœnit. dist. ... & ratio est, quia effectus in dispositione legis principaliter attenditur: leges enim utilitatem primariò quaerunt. Atqui effectus, quem Ecclesia intendit, est ut laudetur Deus, ejusque misericordia ac beneficia obtineantur; quos effectus non sortiuntur recitationem factam cum voluntaria mentis evagatione, jam sæpiùs ostensum est.

177 7°. ipsemet tenor verborum capituli *dolentes* satis ostendit internam eo capite præcipi devotionem, non externam dumtaxat; ibi namque præcipitur, diurnum Officium recitari *devotè, quantum Deus dederit*. Atqui ly *quantum Deus dederit*, non refertur ad solam devotionem externam, quæ consistit in abstinendo à confabulationibus & externis irreverentiis, divini Officii impeditivis, sed ad internam, ad quam specialis requiritur gratia & unctio Spiritus sancti, non ad externam ab interna sejunctam. Nec certè pro cavendis solis indevotionibus, seu irreverentiis externis, opus erat additione verborum illorum, cum eas in textu antecedente districtè prohibuisset. Dumque Ecclesia cavere præcipit ab irreverentiis externis præcisè, addere non solet. *quantum Deus dederit*, cum eas prohibeat absolute.

178 8°. Ecclesia in cap. *dolentes* eo modo præ-

cipit devotam Officii recitationem, quo in cap. *omnis* utriusque sexus fidelem præcipit confessionem, & reverentem communionem. Sed hic non solum præcipit confessionem & communionem externè fidelem & reverentem, sed & sic internè talem, ut voluntariam excludat mentis applicationem ad res redentes confessionem communionemque infructuosam, & coram Deo sacrilegam, irreverentem & nullam, uti constat ex damnatione sequentium propositionum: *Qui facit confessionem voluntariè nullam, satisfacit præcepto Ecclesie. Præcepto communionis annuæ satisficit per sacrilegam Corporis Domini manducationem.*

Si dicas, præceptum annuæ confessionis, 179 & communionis, non esse merè Ecclesiasticum, nisi quoad determinationem temporis, nec, ut Ecclesiasticum, ad fidelitatem & reverentiam internam obligate vi suâ, sed vi præcepti divini, cujus est determinatio. Præter dicta contra hoc l. i. de legibus, arguo sic: Præceptum ecclesiasticum devotè recitandi divinum Officium, est determinatio divini præcepti de orando Deum, sicut præceptum fideliter confitendi, reverenterque communicandi semel in anno, est determinatio præcepti divini, de confitendo, & communicando. Quemadmodum enim Ecclesia determinat tempus & modum, quo confiteri oportet ac communicare; sic determinat personas quæ specialiter orare debent, sicut & orationes, ac modum eas recitandi. Tam ergo hic obligat ad internam devotionem, saltem vi præcepti divini, quàm ibi ad internam fidelitatem & reverentiam.

Dixi saltem *vi præcepti divini*, cui utique 180 insistens Apostolus ad Ephes. 5. dicit: *Implemini Spiritu sancto, loquentes vobismetipsis in Psalmis & Hymnis... psallentes in cordibus vestris Domino.* Et 2. Cor. 14. *Psallam Spiritu, psallam & mente.* Ne alioquin inutilis sit oratio: quia *clamor ad Dominum, qui fit ab orantibus, si sonitu corporalis vocis fiat, non intento in Dominum corde, quis dubitet inaniter fieri?* Et adhuc dicit Gobat, talem clamorem esse impetratorium?

CAPUT XXV.

Objectionum inanitas ostenditur.

181 **O**bjicies 1°. Ecclesiam cap. *dolentes* solum externam præcipere devotionem, colligitur ex fine istius præcepti, quod editum fuit adversus Clericos, qui per synopas divinum Officium recitabant, & confabulando divinis intererant Officiis, ut dicitur in proemio istius capituli. Ad cavendum primum defectum præcipit studiositatem, ad cavendum secundum præcipit devotionem. Cum igitur ex fine legis satis intelligatur intentio ipsius, & per externam devotionem satis obtineatur finis iste, satis intelligitur quòd sola

externa devotio ibi præcipiatur.

Respondeo 1°. finem adæquatum legis non esse illum qui in objectione allegatur, nec semper colligi ex præmio legis: utpote in quo sæpè non fit mentio finis adæquati, sed solum occasionis condendi legem.

182 Respondeo 2°. ex præmio colligi potius contrarium: utpote in quo Clerici non solum arguuntur, in eo quòd, Chori silentium fugientes, intendunt exterius colloquutionibus Laicorum; sed & in eo quòd, dum auditum ad indebitos sermones effundunt, aures intentas non porrigunt ad divina. Exigit ergo aures intentas ad divina; quod sine interiori attentione fieri nequit.

183 Respondeo 3°. Ecclesiam isto in capite externam indevotionem prohibere, dum post præmium sic loquitur: *Hec igitur, & similia, sub pana suspensionis penitus inbibemus.* Dum ergo addit: *districte precipientes in virtute S. Obedientie, ut divinum Officium. . . . studiosè (quantum ad officium oris) & devotè (quantum ad officium cordis) quantum eis dederit Deus; celebrent,* perspicuum est amplius exigere, quam externam devotionem, internam utique, uti demonstrant argumenta à nobis facta. Aliàs frustraneum fuisset additamentum istud.

184 Objicies 2°. S. Antoninus 3. p. tit. 13. q. 7. explicans verba illa, *quantum eis Deus dederit, studiosè celebrent pariter & devotè,* ait, *Ecclesiam ibi apponere consilium fragilitati humana; quasi dicat, precipimus quod unusquisque de die & nocte dicat Horas suas; attentionem verò & devotionem in præcepto non ponimus, sed gratie Dei, secundum quod dare voluerit, duximus relinquendam.*

Respondeo 1°. mentem S. Antonini pro assertione nostra perspicuam esse ex loco ipsius à nobis relato, ubi sic: *Si dicendo Horas. . . . memè circa alia vagatur voluntariè, non curans, & sic per totum Officium, videtur mortale; secus si proponit velle attendere, & distrahitur, scilicet, cum advertit, displicet ei.*

185 Respondeo 2°. esse evidens ex textu capituli *dolentes,* quòd Ecclesia in virtute S. Obedientie non solum præcipiat dicere Horas, sed & dicere *studiosè pariter ac devotè:* quia tamen duplex est interna devotio (sine qua externa non est devotio) actualis scilicet, & virtualis; & tanta est infirmitas humanæ mentis, ut non possit per totum Officium, actualem continuare devotionem (quia recitans sæpè involuntariè distrahitur, nec redit ad devotionem actualem, nisi Deus, immixtis bonis cogitationibus, mentem excitet) ideo Antoninus dicit, quòd Ecclesia illis verbis, *quantum Deus dederit,* &c. devotionem quidem internam præcipiat, non tamen actualem, nisi cum addito, *quantum Deus dederit,* vetans ne quis divinæ gratie ponat obicem, per voluntariam mentis distractionem. Istumque esse Antonini sensum, constat non solum ex verbis ipsius n. præcedenti relatis; verum in-

super ex eo quòd loco objecto agat contra nimis rigidè sentientes, Ecclesiam absolute præcipere internam devotionem actualem; cum tamen virtualis sufficiat, & ut sapienter dicit Card. Bonà de div. psal. cap. 19. §. 6. *mentis distractio, præter voluntatem orantis eveniens, non solum orationis salutare effectum tollat, imò plerumque; ob continuam lætiam, sui que cognitionem; & depressionem, auget meritum, duplicet coronam.*

Porro virtualis illa devotio, vel attentio, 185 consistit in tribus. 1°. quòd homo sit in statu attendendi ad Deum. 2°. quòd occupatus sit in actu à voluntate liberè imperante recitationem ex intentione attendendi ad Deum, ipsumque laudandi. 3°. quòd voluntas, quantum in se est, sic persistat in illa intentione, ut nullam admittat distractionem, sed rejiciat, statim atque advertit, nec ullam apponat obstaculum gratiæ divinæ, ad devotionem & attentionem actualem necessariam, sed sincerè parata sit Deo per actualem devotionem inhaerere, quoties ad eam per gratiam excitabitur. His enim positis, licè physicè ad Deum non attendat, aestimatione tamen, tam divinà, quam humanà, censetur moraliter attendere.

Objicies 3°. Ecclesia præcipere non potest 187 actus internos.

Nego antecedens, quia oppositum videtur certum, ob argumenta, à nobis producta agendo de legibus.

Objicies 4°. Attentio interna non est de 188 substantia orationis vocalis. Atqui Ecclesia solum præcipit orationem vocalem. Ergo. Probatur major; tum quia una species esse non potest de substantia alterius; nec per consequens oratio mentalis de substantia orationis vocalis, quæ seorsim à mentali propriam habet speciem ac perfectionem. Tum quia ad substantiam orationis vocalis sufficit pronuntiatio verborum, procedens ex formali, vel virtuali intentione laudandi Deum. Quæ profectò intentio esse potest absque attentione, utpote distincta ab illa: est enim actus voluntatis sibi finem præfigentis; attentio verò actus est intellectus, quo quis advertit ad id quod agit. Tum denique, quia si attentio interna, foret de substantia orationis vocalis, orans vocaliter, absque interna attentione, nullam committeret irreverentiam contra Deum, ne venialem quidem: quia per distractionem voluntariam destrueret substantiam orationis vocalis; per consequens vocaliter non oraret. Cessare verò ab oratione non præcepta; non est contra reverentiam Deo debitam.

Respondeo negando majorem, saltè loquendo de vocali oratione devota. Ad primam probationem illius nego suppositum, orationem utique vocalem & mentalem habere se velut duas orationis species. Quemadmodum enim id de devotione externa & interna negat S. Thomas supra n. 170. ita negandum de oratione vocali & mentali: quis vocalis

vocalis absque mentali nullam habet bonitatem moralem, nec moralis bonitatis speciem; & mentalis ad vocalem se habet sicut anima ad corpus, vel sicut numerus binarius ad ternarium. Sicut enim binarius additione unitatis fit ternarius; sic oratio mentalis additione vocis fit vocalis.

189 Ad secundam probationem nego iterum suppositum, utique formalem, virtuales intentionem laudandi Deum, stare posse sine formali virtuali attentione interna ad Deum. Oportet enim quod voluntas ab intellectu dirigatur, quodque proinde devotionis (quæ æctus est voluntatis) causa sit attentio & consideratio interna bonitatis, &c. uti docet S. Thomas supra.

190 Ad tertiam probationem nego sequelam: quia licet voluntarie se distrahens destruat substantiam orationis vocalis quoad formam, & quoad ea quæ vocalis oratio importat ex parte animæ; sed quæ quoad materiam, & ea quæ importat ex parte corporis. Est autem irreverentia contra Deum, imò species quædam irrisivæ Dei ac mendaciæ, velle corporaliter & materialiter orare Deum; deprecarique verba Spiritus sancti; formaliter verò & spiritualiter recedere à Deo per voluntariam mentis distractionem; uti constat ex Scripturis, Patribus, & rationibus adductis.

191 Objicies 5. recitatio precum ab Ecclesia institutarum; quatenus nomine & imperio Ecclesiæ funduntur, aliquid à Deo impetrare potest, inquit Gobat.

Nego suppositum; neque enim nomine & imperio Ecclesiæ funduntur ejusmodi preces, cum voluntaria mentis distractione; neque tales preces Ecclesiæ præcipit, cum non sint actus veræ religionis & orationis; neque ministri Ecclesiæ, sic orantes, repræsentant personam Ecclesiæ, nec sunt ipsa Ecclesiæ per ipsos sic orans. Aliàs Ecclesiæ per ipsos irideret Deum, vehementerque provocaret iram & maledictionem ipsius. Nec probabile est quod Gobat n. 839. in contrarium asserit, sive Laymannus cum ipso sentiat, uti putat, sive non.

192 Concludo proinde cum cap. *dolentes*, monēque cum D. Dionysio Carthusiano l. de vita Canonicorum a. 19. & S. Bernardo apud ipsum: vos „ quicumque divino Officio adstricti estis, purè semper & strenuè laudibus interesse divinis; strenuè quidem, ut sicur reverenter, ita & alacriter Domino assistatis, non pigri, non somnolenti, non officiantes, non parentes vocibus, non præcidentes verba dimidia, non integra transilientes, non fractis & remissis vocibus muliebri quoddam balba de nare sonantes, sed virili (ut dignum est) sonita & affectu voces spiritus deprecantes: purè verò, ut nihil aliud, dum psallitis, quàm quod psallitis cogitatis. Sed heu! heu! in his inveniuntur multi Canonici, multi pariter Religiosi, non mediocriter defectuosi: quia & nimis cursoriè psal-

Tom. II.

lunt, nec convenienter pausant in medio, nec disciplinatè, reverenter, ac timoratè stant coram Deo, sed potiùs dissolutè. Incustoditi in visu, incompositi in moribus, proni ad levitates, ad risus, ad fabulationes; qui & facilliter se à divinis absentant, tardè veniunt, & exeunt ante finem. Et quomodò possunt ad sensum esse intenti, qui tam indistinctè acque celesterrimè proferunt verba sacra? Utinam hi attendant, quod dictum est: *Maledictus homo qui facit opus Dei negligenter!* Et quod per istam Dominus dixit, & ipsemet Christus Pharisæis in Evangelio allegavit: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me!* Quid responsum sunt isti Judici summo, qui ea quæ carnis sunt, tam exquisitè exercent, tamque diuturnè talibus immorantur, qui tardè nimis cantant Matutinas, easque, sicut & cæteras Horas, velocissimè absolvunt? In suis autem prandis, cænis, conviviis, societatibus, confabulationibus, ludis & jocis, multò diutius sedent, quàm natura exquirat, necessitas postulet, ratio dicat. Porro qui de his quæ Dei sunt, & animarum concernunt salutem, citò nimis expediunt se, omninò perversa est vita ipsorum. Ideò respiciant, nec divino obsequio, & honorificentia Creatoris subtrahant debitum tempus, sed principaliora principalius, diligentius, maturius exequantur, &c.

Concludo etiam, hanc Caramuelis propositionem: *Præcepto satisfacit, qui voluntariè labiis tantum, non autem mente orat...* Respondeo me totà hebdomadà, toto mense, toto anno legisse (Horas) sine culpa veniali, & me non peccavisse venialiter tam certò scire, ut possem juramento firmare.... Homo sum... distractiones non evito, involuntarius milies, interdum etiam voluntarias; & nihilominus nullo crucior scrupulo, nullo dubio angor: quia prudenter suppono me ad attentionem internam non teneri; eam habere bonum esse, & eà carere ne quidem levem esse culpam; me ad lectionem tantum & attentionem externam obligari; hanc (inquam) Caramuelis propositionem, à Conventu Cleri Gallicani, die 4. Septembris anno 1700. in Palatio Regio San-Germano Congregati, hac censurà jure optimo confixam fuisse: *Hæc propositio est absurda, verbo Dei contraria, hypocrisis inducit, à Prophetis, & Christo damnata his verbis: "Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me."*

CAPUT XXVI.

Examinatur controversia circa obligationem recitandi extra Chorum, Officium parvum B. Virginis, Officium Defunctorum, Psalmos graduales, penitenciales, & Litanias majores, diebus in Breviario præscriptis.

Certum est, utentes Breviario Romano, 194 juxta declarationem Pii V. in Bulla Breviario illi præfixa, in privata recitatione, non

teneri ad Officium parvum B. Virginis, Officium Defunctorum, Psalmos graduales, &c. præterquam in die Animarum, in quo tenentur ad recitandum Officium Defunctorum, sicut & ad Litanias majores in diebus S. Marci & Rogationum. Quia ex mente Ecclesiæ, expressa in rubricis specialibus illorum dierum, ex communi item sensu & consuetudine taliter recepta, ista sunt taliter annexa Officio illorum dierum, ut censeantur pars Officii, obligans sub mortali. Ita Suarez, Lezana, Tannerus, Sylvius, & DD. communiter contra Homobonum, Molfesum, & paucos alios id negantes tam de Litiis, quam de Officio Defunctorum in die Animarum.

195 Controversia ergo (circa privatam obligationem Officii parvi B. Virginis, Officium Defunctorum, Psalmos graduales, &c.) de iis procedit, qui non utuntur Breviario Romano, sed proprio alicujus Diocesis, vel Religionis. Nam ipsos non teneri, extra Chorum, ad Officium parvum B. Virginis, & alia supra dicta, censent Marchantius Tribun. pœnit. to. 2. fol. 109. Pellizarius tr. 5. c. 8. n. 100. aliique nonnulli. Et ita pro Cisterciensibus declarasse eorum Generale Capitulum anno 1618. Cistercii celebratum, refert Caramuel in Reg. S. Benedicti disp. 110.

196 Verum quidquid sit de ista declaratione (de qua mihi non satis constat) video Doctores longè graviorem obligationem illam asserere. Censeo proinde eorum opinionem, utpote probabiliorem, tutioremque, in praxi esse sequendam. Eò quòd Officia illa, in Religionibus, & Ecclesiis, in quibus certis diebus per Breviarii rubricas præscripta sunt, ex communi Majorum sensu, tam in Choro, quam extra, partes sint Officii Canonici, quod sub mortali quisque tenetur integrum recitare, secundum ritum Ecclesiæ suæ, vel Religionis. Ista namque est communis sententia Majorum, Sylvestri, Panormitani, Cardinalis Zarabellæ, Authoris Directorii juris (apud ipsum) sancti Antonini in Summa p. 3. tit. 13. c. 4. §. 3. Dominici Soto l. 10. de just. q. 5. a. 4. ubi sic: *De Officio B. Virginis controversatur inter Doctores, utrum etiam sit in præcepto; eò quòd hac de re nullum extat jus, sed sola consuetudo: quam conjicit quidem cœpisse ex pietate & devotione; at verò (inquit) decursu temporis consuetudo adeò invaluit, ut nullus Doctorum negare audeat vim habere præcepti.*

197 Hanc etiam sententiam sequitur celeberrimus Canonista Prosper Fagnanus ad caput Presbyter de celebr. Miss. & fusè probat Natalis Alexander Th. Mor. & Dogmat. to. 6. c. 8. a. 2. reg. 12. in eamque inclinant sapientissimi Patres nostri, Lezana, & Thomas à Jesu.

Et probatur 1°. ex allegata consuetudine, vim legis habente, ex communi Majorum traditione. *Communis enim consuetudo est, ut Officium B. Virginis computetur inter Horas; ait Sylvester in Summa verbo Hora §. 6.*

2°. ex Constitutione Pii V. Breviario Romano præfixa, in qua utentes quidem illo Breviario in privata recitatione liberat ab obligatione dictorum Officiorum, sed sine præjudicio sanctæ consuetudinis illarum Ecclesiarum, in quibus Officium parvum B. Mariæ semper Virginis in Choro dici consuevit. Teste namque Fagnano in cap. Presbyter de celebrat. Missar. in eadem Constitutione Pontifex subjunxit: *Hoc autem concedimus sine præjudicio consuetudinis illarum Ecclesiarum, in quibus Officium parvum B. Mariæ semper Virginis in Choro dici consueverat: ita ut in istis Ecclesiis servetur ipsa laudabilis & sancta consuetudo celebrandi more solito prædictum Officium.* Cujus obligationem, in alia Constitutione, quæ incipit *superi*, derivatam ait ex jure, consuetudine, usû statuto, Institutione ac Constitutionibus Ecclesiarum illarum, vel Religionum.

Nec certè ratio, propter quam à peccato liberos declaravit Romano utentes Breviario: *Nos propter varia hujus vita negotia, multorum occupationibus indulgentes, peccati quidem periculum ab ea præscriptione removendum duximus: locum habere videtur in Monachis & Religiosis, speciali Ordinis sui Breviario sic utentibus, ut à negotiis & occupationibus secularibus prorsus sint segregati; qui proinde facilius possunt orationibus ac divinis precibus vacare, cap. placuit, & cap. scopus 16. q. 1. Enimverò particulares Ecclesiarum vel Religionum consuetudines laudabiles firmare solent Pontifices, non infirmare, vel iis derogare. Legi meretur Fagnanus in 3. Decret. p. 2. pag. 290.*

3°. ex S. Thoma quodlib. 5. q. 5. a. 2. ubi occasione quæstionis, *utrum Clericus beneficiatus teneatur, in scholis existens, dicere Officium Mortuorum*, sic dicitur: *Clericus, ex hoc ipso quòd est Clericus, & præcipue in sacris Ordinibus constitutus, tenetur dicere Horas Canonicas; sed in quantum est Clericus beneficiatus in hac Ecclesia, tenetur dicere Officium secundum modum illius Ecclesiæ. Est ergo considerandum, quòd Officium Mortuorum quandoque in Ecclesia dicitur sicut ordinariè pertinens ad Ecclesiæ Officium, sicut in tota Ecclesia, in die Animarum, dicitur Officium pro Mortuis; & in qualibet Ecclesia est aliqua super hoc specialis consuetudo (nota bene) puta, ut dicatur ordinariè Officium Mortuorum semel in septimana, vel qualitercumque aliter, secundum certum tempus. Et ad hujusmodi Officium Mortuorum tenetur Clericus beneficiatus in aliqua Ecclesia, etiam in scholis existens (id est etiam extra Chorum) ut per hoc satisfaciat Mortuis, quorum recipit bonum. Aliquando verò dicitur Officium Mortuorum in Ecclesia extraordinariè, propter aliquam causam specialiter emergentem, puta ad preces alicujus personæ, vel propter aliquid hujusmodi; & ad hujusmodi Officium Mortuorum non tenetur Clericus existens in scholis. Atqui quâ ratione Cle-*

ricus beneficiatus Officium divinum recitare tenetur secundum modum; seu ritum illius Ecclesiae, in qua beneficiatus est, eadem vir Religiosus Officium divinum recitare tenetur secundum modum ac ritum suae Religionis. Quemadmodum ergo Clericus beneficiatus ad recitandum Officium Mortuorum (& idem est de Officio parvo B. Virginis; &c.) tenetur extra Chorum, quoties recitatur in Choro, sicut ordinariè pertinens ad Officium Ecclesiae suae: sic Religiosus tenetur extra Chorum ad recitandum Officium Mortuorum, B. Virginis, &c. quoties recitatur in Choro, sicut ordinariè pertinens ad Officium Religionis suae, sive ex lege scripta, sive ex consuetudine, vel Rituali seu rubricis illius. Quantum enim ad Officium Mortuorum, Religiosus vivit ex bonis ipsorum, sicut Beneficiatus. Et sic in ipso etiam locum habet ratio S. Thomae.

200 Si objicias 1°. Rituale Ordinis Carmelitarum v. g. non magis obligare sub mortali, quam Constitutiones. 2°. Patulum V. Benedictinis, seu utentibus Breviario Benedictino, concessisse omnia privilegia, gratias & indulgentias concessas utentibus Breviario Romano.

Ad 1. respondeo obligationem recitandi Officium parvum B. Virginis, Mortuorum, &c. non provenire ex Constitutionibus, vel Rituali aut rubricis Carmelitarum praecise, sed inde solum haberi quod Officia ista certis diebus sint pars Officii ordinarii & Canonici à Religiosis Carmelitis persolvendi; quo posito, obligatio recitandi Officium Canonicum integrum, juxta ritum Ordinis Carmelitarum, ex praeccepto Ecclesiae est. Quemadmodum quod duodecim Psalmi à Religiosis Benedictinis pertineant ad integritatem Matutinarum ipsorum, habetur ex Regula & rubricis Breviarii ipsorum; sed hoc posito, obligatio recitandi sub mortali duodecim Psalmos in Matutinis, provenit ex praeccepto Ecclesiae, volentis ut quisque Officium Canonicum recitet juxta ritum Ecclesiae suae, vel Religionis.

201 Ad 2. respondet Illustrissimus Fagnanus, privilegium istud non importare liberationem ab obligatione recitandi Officium parvum B. Virginis, &c. diebus in Ordine Benedictino praescriptis: quia dum Pius V. utentes Breviario Romano liberavit ab obligatione Officii parvi B. Virginis, non liberavit per modum privilegii cujusdam, sed per modum simplicis declarationis, qua dirimere voluit controversiam, quae erat inter Doctores, an utentes Breviario Romano, tenerentur, saltem extra Chorum, ad Officium istud recitandum juxta rubricarum praescriptum. Declaravit Pius V. quod non, simpliciter & absolute removendo periculum peccati, ab iis qui illud non recitarent juxta dictas rubricas; etsi rubricas non sustulerit, ut pii & devoti Ecclesiastici illud saltem ex devotione recitent.

Tom. II.

Quibus omnibus consideratis, prudens Lector satis videt, ut minus dubium fundatum esse, an non sit obligatio Officia illa recitandi sub gravi peccato. In isto vero dubio viam tutiorem in praxi sequendam esse; ratio dicitur, Canoniceque & Patres docent, ut videmus agendo de conscientia dubia.

Nec vero id nimis severum, Religiosisque studio ac praedicationi verbi Dei occupatis nimis grave causari possunt Religiosi prudentes: quia, ut rectè Natalis Alexander, viri verè Religiosi, pii ac diligentes, videbunt sibi satis temporis superesse ad perfolvendum magnum Officium etiam feriale, simulque parvum Officium B. Virginis, ac Officium Mortuorum, semel in hebdomada, vel mensse; si considerent id quod in Ecclesiastica legitur Historia, utique saeculares viros, imò etiam Reges, qui strenuè Rempublicam per se ipsi administrabant, inter tot & tantas negotiorum turbas, Canonicum Officium integrum, & Horas B. Virginis, aliasque preces recitasse. Alfredus quippe, Angliae Rex, sic totum diem cursum dividebat, ut octo horas in scribendo, legendo, & orando; octo in cura corporis; octo in expediendo Regni negotia transigeret, prout scribit Willelmus Malmesburienensis...

De S. Ludovico scribit Guillelmus de Nangiaco in ejus gestis: quod omnes Horas Canonicas, & etiam de B. Virgine, cum cantu quotidie audire volebat; etiamsi eas in itinere equitando audire contingeret, nihilominus eas inter se & Capellanum suum, tam de die, quam de B. Virgine, submissè dicebat. Insuper Officium Mortuorum quotidie cum novem lectionibus, etiam in Festis quantumcumque solemnibus, dicebat cum Capellano suo. Rarè accidebat, quin quotidie duas Missas audiret, & frequenter tres vel quatuor.

Porro si Regibus, tot negotiorum mole, ac Reipublicae administratione occupatis, tempus non defuit persolvendi tam multiplex Officium (prosequitur Natalis Alexander) multò minus deerit Clericis ac Religiosis viris, quantumvis studio & verbi Dei praedicatione occupatis, modò ipsis pietatis studium, Deique amor non defint. Et breve temporis spatium, quod ideò ex reliquo die succident, Deus benedictione sua compensabit; majorem in studiis, & concionibus parandis facilitatem, feliciorumque donans exitum. *Parum enim studia nostra, concionesque proficiunt, nisi Dominus intus nos docuerit, suoque lumine & gratia illustraverit, ac verbum dederit evangelizantibus virtute multa. .... Nisi enim Dominus aedificaverit domum, in vanum laboraverunt qui aedificant eam. Et. .... adjumenta doctrina tunc profunt animae, adhibita per hominem, cum Deus operatur ut profint. Quod pietate magis orationis, quam oratorum facultate praedicator fieri non dubiet, ut orando pro se, & pro illis quos est allocutus, sit orator antequam dicat. .... Prinsquam exerat profe-*

remem linguam, ad Deum levet animam scientem, ut eructet quod biberit. Verba sunt Augustini l. 4. de doct. christ. c. 15.

CAPUT XXVII.

Causæ excusantes ab Horarum recitatione.

206 **P**rima causa est impotentia, sive physica (ut si careas Breviario, nec comparare possis, nec memoriter scias) sive moralis, ut si gravi detinearis infirmitate, nec Officium persolvere queas absque gravi capitis vel corporis incommodo, vel dolore: tunc enim pia Mater Ecclesia addere non intendit afflictionem afflicto. Idem est si inter hæreticos degens, graves ab ipsis cruciatus probabiliter metuas, si per Horarum recitationem agnoscaris.

207 Monet tamen S. Carolus cum Concilio suo IV. Mediolanensi tit. de vita & honest. Cleric. febr. morbovè aliquo, vel adversâ valetudine leviter aliquando laborantem, justam propterea excusationem non habere, quam obrem Officium Canonicum intermittat, omittere. Itaque si quando corporis infirmitate affectus est, ipse pro sua conscientia rectè videat, quid præstare possit, ne omitendo graviter peccet, ac beneficii, si quod habet, fructus suos non faciat. Unde infirmitates non adeò graves, v. g. febris tertiana, vel quartana, dolor capitis, vel stomachi, &c. juxta communem sententiam regulariter non excusat, tametsi Leander qq. Moral. p. 1. tr. 8. disp. 5. q. 23. excuset laborantem tertianâ, & q. 24. laborantem quartanâ. Idque Gobat n. 715. admittat pro die paroxysmi. Tam largè de seipso non sensit Navarrus, sic loquens in Manuali c. 25. n. 100. *Equidem ipse non sum ausus excusare me ob agilitudinem, à pronuntiandis Horis, nisi uno, vel altero die, spatio septuaginta circiter annorum, quibus recito, licet quinque conclamatus fuerim.*

208 Si quem tamen deseruerit gravis febris, non teneatur statim recitare, sed tantisper differre potest, si alioqui periculum sit reincidentia. Si tamen possit Sacrum facere, cur eum Gobat ibidem cum Sanchez liberat ab Officii recitatione? Cur Sancius apud ipsum n. 716. indistinctè dicit, quòd qui nequit recitare Breviarium cum attentione, melius est ut penitus omitat? Cum inde consequens sit, eum qui à natura vel habitu tam vagabundus est phantasia, ut quando orat, solet torâ ferè oratione distractus esse, melius omittendum, quam recitandum. Sancio Gobat nihilominus assentitur, quando quis propter maximum strepitum, vel mœrorem ingentissimum attendere non potest ad verba. Sed quidni virtualiter saltem attendere possit, faciendo quod potest & debet, distractionibus utique non consentiendo, eas pro posse rejiciendo, divinum auxilium implorando, &c.?

209 Toletus (prosequitur Gobat) eximit abso-

lutè cæcum, esse tenentem memoriâ Breviarium. Sed hoc Doctores communiter meritò improbant: cum ipsi nec desit potentia physica, nec moralis. Quam ob causam immeritò quoque Tamburinus, & Leander apud eundem n. 718. excusant laborantem ex oculis, qui fabulas legit, vel historias, sed timet ne videndi vim amittat, si legat Horas. An non hoc est plus tribuere inani imaginationi, quam timori prudenti? Si suo non timet visui legendo historias, cur timet legendo Horas? Improbabiliter etiam Cotonius apud eundem n. 719. censet, fessum ex labore, itinere, vel negotiis, accidentaliter aliquando occurrentibus, Officium in sero dilatum posse omittere: quia comparatur infirmo. Quippe ob ratiunculam levissimam, contradicit cæteris passim Doctoribus; nec enim infirmo verè est comparandus; nec omnis infirmus excusatur, nec fatigatio adimit tantum virium, quantum necesse est ad Officium persolvendum. Potius de somno aliquid detrahat, quam Officium dimittat. Tantæ profectò laxitates non videntur toleranda.

Sed quid de Parocho, qui culpâ suâ ac negligentia distulit parvas Horas usque ad undecimam noctis, tuncque vocatus ad audiendam confessionem infirmi, mediâ ante duodecimam redit (ex diurno labore fatigatus) nondum cœnatus; nec cœnare potest post mediam noctem: quia sequenti die festo debet celebrare? Talem ab Horis illis recitandis excusat Gobat n. 724. Sicut enim valde fatigatus ex labore inutili vel improbo, jus habet cœnandi, non obstante die jejunii; ita & dictus Curio, non obstante lege, Horas recitandi: utpote à qua tunc deobligatur, sicut ille à lege jejunii. Sed licet talem à lege jejunii excuset Gobat cum Sanchez, id tamen probabile non esse ostendimus, dum de jejunio agemus. Unde sicut ille non excusatur à lege jejunii; ita nec Parochus à lege Officii recitandi. Sibi imputet quòd de sua cœna tantum temporis detrahere debeat, quantum necesse est ad persolvendum Horas, quas in illud tempus suâ culpâ distulit; quòdque proinde abstinere debeat à plena cœna, vel etiam majori parte illius. Non est ista incommoditas tanta, ut talem valeat excusare.

Certè hinc nimium à nonnullis laxantur hæbenæ. Et idèd nec illi audiendi, qui cum Henriquez l. 4. c. 4. aiunt, eum qui ex paroxysmo febrili v. g. prævidet se impeditum iri, quominus suo tempore Horas v. g. vespertinas recitet, non teneri ad præveniendum, licet commodè possit. Contrarium enim meritò docent Lessius, Sanchez, Arriaga, imò & ipse Diana p. 4. tr. 10. resol. 10. præveniendique obligationem timoratorum omnium sensus & usus satis ostendit. Ostendit & ratio, quia sicut qui manè non potuit recitare v. g. Primam, Tertiam, Sextam, recitare teneatur vespere, si tunc possit; sic qui vespere non poterit recitare Vesperas & Completorium, recitare teneatur

manè, si tunc possit, ut præcepto recitandi eo modo satisfaciatur, quo potest.

212 Nec audiendi, qui cum Lessio, Palao, & Tamburino aiunt, impotentem ad maiorem Officii partem, non teneri ad minorem, licet ad eam potens sit: quia major pars (inquiunt) trahit ad se minorem. Contra est enim quod deobligatus à majori Officii parte, ob impotentiam, non deobligetur à minori, dum ratio ob quam deobligatur à majori (impotentia scilicet) non habet locum in minori; ut patet à simili in Subdiacono v. g. qui circa meridiem ordinatus deobligatur ab Horis matutinis, quia earum tempore nondum erat in statu obligante; non tamen à Vesperis & Completorio, ob contrariam rationem. Patet etiam in eo qui debens centum, & non valens solvere nisi decem, sine dubio solvere debet decem, licet solvere non debeat centum. Patet denique in eo qui memoriâ tenet minorem Officii partem, v. g. Vesperas & Completorium, non Matutinas: tenetur quippe ad partem quam memoriter scit, non ad eam quam nescit, si Breviarium nec habeat, nec habere possit. Unde patet quod major pars non trahit ad se minorem, dum obligatio non est indivisibilis; nec proinde indivisibiliter trahit ad se minorem; nec ratio quæ est pro majori, locum habet in minori.

213 Similiter audiendi non sunt Caramuel in Reg. S. Bened. disp. 115. n. 1445. Sancius in telect. disp. 41. n. 2. Tamburinus, Diana, &c. dicentes, eum qui non potest Horas recitare solus, bene cum socio, ad hoc non teneri, licet socium facile habere possit, vel etiam socius ipsi se ultro offerat. Certum est enim quod talis non sit moraliter impotens. Quare ergo excusaretur? Quia (inquiunt) posse recitare cum socio gratia est, seu privilegium, quo uti nemo tenetur. Sed quis non obstupescat similibus cavillis, ac futilibus argutiis Ecclesiæ præceptis illud: Quasi verò Ecclesia, Officii præcipiens recitationem, eo ipso non præcipiat mediorum (facile comparabilem) usum, quibus recitatio fieri potest, & sine quibus non potest? Usus ergo socii liber quidem est, & gratiosus, respectivè ad eos qui sine socio recitare possunt; sed non respectivè ad eum qui sine socio non potest: Quam enim excusationem ipse prætereundum potest, si tunc recitare negligat, dum minori labore recitare potest cum adjutorio socii, ultro se offerentis, vel ad primam petitionem parati? Et quæ apparentia tunc onus detestatur, cum levius est ferendo, & præstò est adjutor, alternâ recitatione minuens laborem, tollensque recitandi fastidium? Talem ergo meritò communis obligat sententia.

214 Secunda causa à Breviario excusans, est charitas, quâ quis cogitur v. g. assistere moriturienti, vel periculose laborantis confessio-nem tam longam audire, ut non relinquat tempus Breviario recitando. Quia cum charitas sit regina virtutum, ei cedere debet re-

ligio, vel etiam iustitia, quâ teneris Horas recitare, ut passim Doctores tradunt.

Idem censent Sanchez & alii (apud Gobat n. 727.) si paranda sit subito concio, vel si tempore Paschali vel Jubilæi obruat te penitentium multitudo. Sed hoc non probat: quàm multi enim insignes Parochi, Confessarii que, totos penè dies affixi sunt Confessionali, nec tamen censent ideo se excusatos, etiam tempore Paschali, vel Jubilæi; sed sic se debere alienæ vacare salutis, ut sibi tempus inveniant vacandi Canonica Orationi. Detrahant potius aliquid de somno suo, ut salutis suæ vacent & Deo. Si autem bene tempus inveniant comedendi & dormiendi, quidni & orandi? Quoad parandam concionem, relege quæ dicta sunt n. 201. & 202. & videbis melius successuram concionem, si Canonica non omittatur Oratio. Denique si pii Reges ac Principes, toto die magnis in negotiis occupati, bene equidem inveniunt tempus vacandi orationi unius vel plurium horarum, ut visum est ibi, quidni etiam Concionatores & Confessarii?

Cave ergo asserere cum Leandro q. 37. recitationem Breviarii esse impossibilem cum onere concionandi quotidie; per consequens tales Concionatores communiter excusare. Nihil enim de ista impossibilitate scitur in Gallia, Germania, Italia, Belgio, &c. nihil in India, ubi S. Franciscus Xaverius, torque alii sancti Missionarii, quotidie ferè concionantes, catechizantes, &c. quotidie nihilominus pensum Canonicum persolverunt, & etiamnum persolvunt. Præterea illa impossibilitates contra se habent communem sensum & usum timoratorum, Concinatorum, & Missionariorum; adeoque ficticia sunt, & ad nimiam laxitatem inducunt. Sicut & opinio Bordoni apud Dianam p. 10. tr. 11. resol. 32. Concionatorem Quadragesimalem excusantis, quando tam felicis non est memoriæ, ut modico tempore suas addicere queat conciones. Unde id meritò rejicit Diana ibidem, cum Suarez, & aliis communiter.

Multò magis rejicienda est opinio Caramuelis ubi supra n. 1442. legitime occupatum usque ad meridiem excusantis ab Horis matutinis, & ad solas pomeridianas obligantis. Quia obligatio totum diem afficit; ei proinde post meridiem satisfaciendum, si prius ei non fuerit satisfactum; idque satis ostendit usus timoratorum omnium.

Nec mirum quod Author iste in eam inclinaverit laxitatem, qui tot alias improbables & intolerabiles tradidit in Commentario super Reg. S. Benedicti, & in Theologia sua fundamentali, ubi n. 500. & 502. docuit, simplicem Matutinarum recitationem, si fiat sub vesperam, duorum dierum obligationi satisfacere. Quæ est trigesima quinta propositio ab Alexandro VII. damnata, sub hoc tenore: *Unico Officio potest quis satisfacere duplici præcepto, pro die presenti & crastino.* In Com-

mentario verò super Reg. S. Benedicti n. 1446. modum suggerit sine peccato excutiendi, longo tempore, obligationem Breviarii recitandi; partim beneficio probabilitatis opinionum contrariam, modò unam sequendo, deinde oppositam; partim beneficio diversorum horologiorum, quæ, si bona sint, & diligenter dirigantur, habent (inquit) vim opinionis probabilis. Et hinc si quis, in Civitate, ubi plura sunt horologia, alia aliis tardiora, sequi volens ultimum horologium, Horas differat usque ad duodecimam noctis, pulsatam in primo horologio; deinde primum sequendo, dicat effluxisse diem, nec proinde superesse obligationem. Hoc pacto (inquit) ab Horarum recitatione excusabitur. Et alia ejusmodi habet ridicula commenta, explosione magis quam refutatione digna.

219 Tertia causa excusans à recitatione Horarum, est legitima dispensatio; quæ tamen concedi nequit, nisi à Summo Pontifice, vel ab eo cui dispensandi potestatem ipse commisit. Quia in lege superioris inferior sine facultate ipsius dispensare non potest. Lex autem obligans ad Horas, Ecclesiæ lex est; dispensatio proinde relaxans obligationem illam, spectat ad Ecclesiam, sive ad Caput illius.

220 Facultatem verò dispensandi cum infirmis subditis suis, à Summo Pontifice habent Prælati Ordinum Mendicantium, plurimorumque aliorum Ordinum, prout constat ex dictis n. 118. Quod tamen ibi diximus, id ipsos posse per viam commutationis, id non est intelligendum de commutatione in opus æquale, sed in aliquod opus pium, seu leviolem orationem, vel id quod Prælati vel Confessoribus suis rationabile visum fuerit: durante tamen infirmitate, uti habetur in privilegio Fratrum Ordinis S. Hieronymi, relato in Compendio privilegiorum Societatis verbo *infirmi* §. 2. ubi sic: *per privilegium Fratrum S. Hieronymi, nostri infirmi, senes, ac valetudinarii, qui tenentur ad Horas Canonicas, satisfaciunt recitando aliquos Psalmos, vel id quod suis Confessoribus visum fuerit.* Paragrapho verò 1. ibidem dixerat commutationem fieri posse in aliud opus pium, seu leviolem orationem. Et §. 3. *per privilegium concessum ab Eugenio IV. Fratribus S. Hieronymi, nostri infirmi, seu debiles, satisfaciunt Horis Canonicis, ad quas tenentur, audiendo eam ab alio vel ab aliis recitari.*

CAPUT XXVIII.

Cultus Deiparæ Virginis & Sanctorum primo Decalogi præcepto non adversatur.

221 Quamvis enim primo præcepto solus Deus adorari præcipiatur *latrâ*: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.* Apostolus quoque 1. Timoth. 1. dicat: *Soli Deo honor & gloria*; ideòque contra primum præceptum faceret, qui Deiparam Virginem cultu *latræ*, sive præcipuo & divino coleret, vel

etiam Sanctos alios: non est hoc quod faciunt Catholici, sed Deiparam solo cultu inferiori, *hyperdulia* scilicet; reliquos verò Sanctos colunt *dulia*.

Enimverò immensum differre cultum, quem Deiparæ & Sanctis Ecclesia deferret, ab eo quem Deo exhibet, inde manifestum est, quòd solum Deum credat infinite excellentem, solum rerum omnium Conditorem, Supremumque Dominum, solum qui nos beatos possit efficere, seipso, velut summo & infinito bono nobis communicato; soli proinde ipsi supremum exhibet cultum; soli ipsi offert sacrificium, ideò institutum, ut super omnia Deum esse, creaturamque omnem ab ipso velut primo principio & supremo Domino dependere, publicâ solemnique prædicet oblatione.

Religiosum verò cultum omnem, quem Deiparæ & Sanctis deferimus, Ecclesia Catholica docet ad unum Deum, tamquam ad finem ultimum referri oportere; neque enim Deiparam Ecclesia colit tamquam Deum; sed tamquam Dei Matrem; reliquos verò Sanctos velut Dei amicos, & filios, cum ipso æternum regnatos.

Quâ ratione cultum, seu aliquam adorationis speciem ipsis deberi, ipsamet ratio naturalis dicitur. Quid est enim adoratio, seu cultus in genere? Nihil nisi honor cum submissione. Quid est honor? *Dicendum* (ait S. Thomas q. 103. a. 1.) *quod honor estificationem quandam importat de excellentia alicujus.* Atqui dignum & justum est unicuique excellentiam testificari, juxta gradum suum. Dignum & justum, submittere se Reginz Angelorum & hominum, Dei genitrici, sicut & reliquis Sanctis cum Deo regnantibus, quorum minimus in excellentia major est omnibus in hac vita degentibus, juxta illud Matth. 11. *Qui minor est in regno calorum, major est Joanne Baptista.* Cùm igitur hæretici fateantur se honorem cum submissione suis debere Magistratibus & Principibus, juxta politicam excellentiam ipsorum: proflus contra rationem damnant Catholicos, contentes se debere sacrum honorem cum submissione Magistratibus & Principibus cæli, ob sacram ipsorum excellentiam. Id enim vel ipsa ratio naturalis dicitur: siquidem honor debetur optimis, ut Philosophus dicit 4. Ethic. 3. At nulli (post Deum) meliores, quàm qui fonte totius bonitatis inamissibiliter fruuntur.

Nec sola id ratio naturalis docet, sed & 225 divina Scriptura. 1°. namque Deus ipse Sanctos suos honorat 1. Reg. 2. *Quicumque glorificaverit me, glorificabo eum.* Et Psal. 90. *Eripiam eum, & glorificabo eum.* Psal. 138. *Nimis honorificati amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum.* Et quibus non miraculis Sanctos suos Deus mirificat & glorificat in terris?

2°. Abraham Genes. 18. Lot Genes. 19. Josue c. 5. adorant Angelos.

3°. Sancti adhuc in terris degentes merito honorantur. Nam Abdias 3. Reg. 18. *cecidit super faciem suam ante Eliam.* 4. Reg. 1. *curvavit genua contra Eliam, & precatus est eum.* Et c. 2. *Filii Prophetarum adoraverunt Eliseum proni in terram.* Igitur multo magis honorandi sunt Sancti regnantes in caelis.

226 Obijciunt hæretici 1°. *Dominum Deum unum adorabis, & illi soli servies.*

Respondeo ibi sermonem non esse de quacumque adoratione, seu honore & servitute, uti nec 1. Timoth. 1. cum dicitur, *soli Deo honor*; sed de adoratione & honore latriæ. Aliàs Apostolus contradiceret sibi Rom. 1. *Honor omni operanti bonum.* Et c. 12. *Honore invicem prævenientes.* 1. Petri 2. *Omnes honorate.* Cùmque ibidem v. 13. & 14. Petrus dicat: *Subiecti estote omni humana creatura propter Deum, sive Regi quasi præcellenti, sive Ducibus, tamquam à Deo missis. . . . quia sic est voluntas Dei, manifestum est verba illa primi præcepti, illi soli servies,* intelligi non posse de servitute quacumque, sed latriæ.

227 Obijciunt 2°. Apostolus Coloss. 2. culpatur religiosum cultum Angelorum: *Nemo vos seducat in religione Angelorum.*

Respondeo cum S. Augustino hæresi 33. Et Epiphano hæresi 60. ibi non culpari quemcumque cultum religiosum Angelorum (certum est enim Apostolum ibi non culpasse Abraham, Lot, & Josue, de quibus supra) sed divinum & superstitiosum, quem Angelis præstare cœperant Colossenses quidam seducti, ita ut Angeli ab ipsis crederentur esse Mediatores & Caput nostrum, loco Christi, & ab ipsis non teneretur Caput: *ex quo totum corpus per nexus & conjunctiones constructum crescit in augmentum Dei,* prout Apostolus subjungit ibidem.

228 Obijciunt 3°. Angelus Apocal. 19. adorari noluit à Joanne Evangelista; nec Petrus à Centurione. Act. 10. nec Paulus & Barnabas à Lycaonibus. Act. 14.

Respondeo cum S. Thoma q. 103. a. 2. ad 1. quod Angelus prohibuit Joannem; non à quacumque adoratione, sed latriæ, quæ debetur Deo; vel etiam ab honoratione dulci, per urbanitatem, ut ostenderet ipsius Joannis dignitatem, quæ per Christum erat Angelis adæquatus, secundum speciem gloriæ filiorum Dei; imò quodammodo supra Angelos sublimatus per eminentem gloriam Apostolatus, & Sacerdotii Christi. *Per urbanitatem* (inquam) quia & urbanitas in caelis obtinet, & bene Angelus per religiosam deferentiam ostendere voluit, quanti naturam humanam ob Verbi Incarnationem faceret; adeoque adorari noluit, tamquam superior, ab eo quem agnovit sibi non modò æqualem, verum etiam titulis proximè dictis superiorem. Petrus autem ex modestia & humilitate, recusavit Centurionis adorationem. Paulus denique & Barnabas id fecerunt, quia viderunt Lycaones putare ipsos deos, Paulum sci-

licet Jovem, & Barnabam Mercurium, uti constat ex textu.

Obijciunt 4°. cultus Sanctorum injuriosus est Deo, qui solus à nobis colendus est & honorandus. 229

Respondeo non solum non esse injuriosum Deo; quin Deum potiùs honorari & laudari in Sanctis suis, juxta illud: *Laudate Dominum in Sanctis ejus.* Psal. 150. Ipsos enim honoramus propter excellentiam ipsorum, in eo consistentem, quòd sint uniti Deo, amicitie ipsius in æternum effecti; & idè tantò majorem credimus excellentiam ipsorum, quantò magis uniti sunt Deo, ipsique similiores in sanctitate. In ipsis proinde Deum colimus, quia in ipsis agnoscimus rivulum quemdam excellentiæ Dei, sive quamdam cum Deo similitudinem, simili ferè modo quo Raguel Tob. 7. visò Tobia juniore, dixit Anna uxori suæ, *quam similis est juvenis iste consobrino meo, Tobia utique seniori? & agnito quòd filius esset ipsius, misit se Raguel, & cum lacrymis osculatus est eum, & plorans super collum ejus, dixit: Benedictio sit tibi, fili mi, quia boni & optimi viri filius es.* Quemadmodum ergo Raguel, intuitu Tobia senioris, ex maximoque erga eum affectu, Tobiam dilexit juniorem, velut patri suo similem; sic Catholici, ex maximo erga Deum affectu & reverentia, Sanctos diligunt & venerantur, velut Dei filios, Deoque eatenus similes, quatenus in ipsis, propter unionem cum Deo, specialiter divinæ relucent perfectiones, ita ut ipsos diligant, ac venerentur, quia Dei optimi filii sunt, ipsamque modò speciali repræsentant; sic proinde ut in ipsis honoretur ac diligatur Deus.

Obijciunt 5°. Maria Virgo à Catholicis adoratur latriæ 1°. quia extat apud ipsos pictura quadam S. Bernardi, in qua ex uno latere Christus pendet in Cruce, ex alio latere Maria lætat Jesulum, & addita est epigraphe: *Quò me vertam, nescio.* 2°. aliquando sic oramus Mariam: *Fure Matris impera Filio.* 3°. extant apud nos Psalms quidam Mariani, in quibus Mariæ tribuimus epitheta Dei, ut quòd sit spes nostra, vita, firmitermentum, &c. 4°. tribuimus ipsi titulum Reginae cæli & terræ. Ergo facimus ipsam Deam. 230

Respondeo antecedens esse puram putam calumniam. Ad 1^{am} ejus probationem respondeo S. Bernardum per hoc non æquare Matrem Filio, sed Mysterium Incarnationis, Mysterio Dominicæ Passionis, ita ut nesciat Bernardus utrùm majorem isti, quam illi Mysterio debeat devotionem.

Ad 2^{am}, respondeo Catholicos id non intelligere de stricto imperio (prout de stricta obedientia non intelligitur illud quòd Josue 10. Deus dicitur *obedivisse voci hominis*) sed de imperio latè & improprie dicto, nec aliud velle, nisi quòd dum Maria orans supplicat Filio, reverentia Matris quasi cogit Filium ad conce-

clendum quod petit. Si enim Deus bene dicitur obdivisse voci Josue; quidni & Dei Filius voci suæ Matris orantis?

232 Ad 3^{am} respondeo, epitheta ista à Catholicis non tribui Mariæ, eo sensu quo tribuuntur Deo: nullus enim Catholicus ipsam agnoscit primum principium vitæ nostræ, supremum & independens fundamentum vitæ nostræ, &c. solum ergo ipsi tribuuntur, hoc sensu, quod sit principium morale; cuius meritis ac precibus spiritualiter vivimus, & speramus vitam æternam.

Ad 4^{am} respondeo, titulum Reginæ cæli & terræ à Catholicis non tribui Mariæ ut Deæ, sed ut Matri Dei: si enim Augusta gaudet titulis Augusti, & feminæ maritorum titulis decoratur, quidni Mater Dei titulis decoretur Filii, licet alio & alio sensu?

233 Obijciunt 6°. Mardocheus noluit adorare Aman, ne honorem Dei transferret ad hominem, ut dicitur Esther 3.

Respondeo cum S. Thoma q. 84. a. 1. ad 1. quod aliâ veneratione veneramur Deum, quod pertinet ad latrariam; & aliâ veneratione quâdam excellentes creaturas, quod pertinet ad dulciam. Et quia ea que exterius aguntur, signa sunt interioris reverentia: quedam exteriora ad reverentiam pertinentia exhibentur excellentibus creaturis, inter que maximum est adoratio: sed aliquid est quod soli Deo exhibetur, scilicet sacrificium. Unde Augustinus dicit in l. 10. de Civit. Dei c. 4. „ Quis sacrificandum censuit, nisi ei, quem Deum aut scivit, aut putavit, aut finxit? „ Secundum reverentiam ergo que creatura excellenti debetur, Nathan adoravit David; secundum autem reverentiam, qua debetur Deo, Mardocheus noluit adorare Aman, timens ne honorem Dei transferret ad hominem... Et similiter secundum reverentiam debitam creatura excellenti, Abraham adoravit Angelos, & etiam Josue, ut legitur Josue 5. Quamvis possit intelligi, quod adoraverint adoratione latraria Deum, qui in persona Angeli apparebat, & loquebatur. Secundum autem reverentiam que debetur Deo, prohibitus est Joannes adorare Angelum Apoc. 18. Tum ad ostendendum dignitatem hominis, quam adeptus est per Christum, ut Angelis æquetur; unde ibi subditur: „ Conservus tuus sum, & fratrum tuorum. „ Tum etiam ad excludendum idololatriam occasionem; unde subditur: „ Deum adora. “

CAPUT XXIX.

Errores vitandi circa cultum Sanctorum.

234 PRIMUS est persuasio vana, quod quisquis honorat talem vel talem Sanctum, vel quicumque sunt de tali vel tali Confraternitate, damnari non possint, nec sine Confessione mori. Contra hunc errorem Concilium Provinciale Cameracense anni 1565. tit. de Sanctis cap. 6. sic habet: Doceatur populus, preces quidem Sanctorum admodum utiles esse ad

impetranda dona, non modo corporalia & temporalia, sed etiam spiritualia & æterna; sed abominandam esse eorum vanitatem, ac superstitionem, qui certò sibi pollicentur, non ex hac vita migraturos sine penitentia & Sacramento. Potius audienda est Veritas, quæ dicit: Si vis ad vitam ingredi, serva mandata. Sanctorum ergo cultus, piarum quoque Confraternitatum usus, sine dubio utilis est, & commendandus, sed ut Sanctorum ac Deiparæ imprimis Virginis precibus ac meritis gratias obtimeamus necessarias, specialiaque auxilia ad servanda mandata, consequendamque eorum observatione vitam æternam, Quam si nobis promittamus perseverando in pravicatione mandatorum, sub spe quod sine penitentia & Sacramento non moriemur, pessima est ista præsumptio de misericordia Dei. Contra quam vide quæ dixi agendo de peccatis spei oppositis.

Secundus error est, dum supersticiosa aliqua miscentur in cultu Sanctorum, live consistentia in certo quodam candelarum numero, vel forma, live in supersticiosa precum quarundam recitatione, &c. Qua de re plura ubi de superstitione.

Tertius error est illorum, qui Sanctos sic colunt, invocantque, quasi per seiplos largiri possent ea quæ petimus. Ad cavendum errorem istum, Catechismus Romanus p. 4. agens de orat. §. quis orandus, sic monet fideles: Non eodem modo Deum & Sanctos imploramus. Nam precamur Deum, ut ipse vel bona det, vel liberet à malis; à Sanctis autem, quia gratiosi sunt apud Deum, petimus, ut nostri precum suscipiant, ut nobis à Deo impetremus ea quorum indigemus. Hinc duas adhibemus precandis formulas, modo differentes. Ad Deum enim proprie dicimus: miserere nobis: cûd nos. Ad Sanctum: ora pro nobis. Quamquam etiam licet aliâ quâdam ratione petere à Sanctis ipsis, ut nostri misereantur: sunt enim maximè misericordis. Itaque possimus precari eos, ut conditionis nostræ miseriam permoti, suâ nos apud Deum gratiâ ac deprecatione juvent.

Quartus error est illorum, qui sic recurrunt ad Sanctos, ut ea quæ petunt, simul non petant in nomine Christi. Vult enim Dei Filius orationem nostram ad Patrem suo nomine pervenire (ait Catechismus Romanus ibidem c. 8. n. 6.) que ejus merito, & gratiâ deprecatoris id pondus assequitur, ut à cælesti Patre audiatur. Est enim ejus illa vox apud Joannem c. 16. Amen, amen dico vobis, siquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Usque modo non petistis quidquam in nomine meo: Petite, & accipietis.... Et iterum.... Quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam. Unde Ecclesia publicas orationes suas concludere solet, per Christum Dominum nostrum. Itaque semper implorare debemus Christum ut primum Mediatorem nostrum, si

si non ore, saltem corde, per merita ipsius expectando bona qua petimus, conformiter Tridentino sess. 25. in decreto de invocatione Sanctorum, ubi docet, *bonum & utile esse Sanctos suppliciter invocare, & ad beneficia impetranda a Deo per Filium ejus Jesum Christum Dominum nostrum, qui solus noster Redemptor & Salvator est, ad eorum orationes, opem, auxiliumque confugere.* Enimvero nihil voluit nos Deus habere, in ordine gratiae, nisi per Christum, nec ipsi Sancti accessum habent ad Deum, nisi per ipsum. *Elegit nos in ipso*, ait Apostolus Epist. 1. & ipsemet Christus Joan. 14. *Nemo venit ad Patrem, nisi per me.*

238 Quintus error est illorum, qui tam rudes sunt, ut nisi vocaliter Sanctos invocent, sibi non videantur sufficienter invocare, quasi auribus corporeis Sancti cognoscere debeant invocationem nostram, aliàs non cognituri; cum tamen in superioribus ostensum sit necesse non esse, ut Sancti per se immediatè preces nostras cognoscant; sed satis esse quod eas cognoscant manifestante Deo, qui videt abscondita cordis nostri: unde & scriptum est, *Domine ante te omne desiderium meum, & gemitus meus à te non est absconditus.*

CAPUT XXX.

Sacrarum Reliquiarum honor primo Dèalogi præcepto non prohibetur.

239 Sequitur ex dictis cap. 27. Si enim Sancti sunt honorandi, consequenter honoranda sunt corpora ipsorum, quæ viva membra fuerunt Christi, uti Tridentinum sess. 25. definit dicens: *Sanctorum Martyrum, & aliorum cum Christo viventium sancta corpora, quæ viva membra fuerunt Christi, & templum Spiritus sancti, ab ipso ad æternam vitam suscipienda & glorificanda, à fidelibus veneranda esse; per quæ multa beneficia à Deo hominibus præstantur: ita ut contrarium affirmantes, damnet, utpote Novatores, toti Antiquitati contradicentes.* Quod enim facimus, præcipui Patres fecerunt, faciendumque docuerunt, teste ipsomet Daillæo, celebri apud Calvinistas Ministro, in libro scripto contra Traditionem Latinorum, ubi candidè fatetur, sanctos Basilium, Ambrosium, Hieronymum, Chrysostomum, Gregorium Nazianzenum id fecisse ac docuisse, ita ut ipsos propterea Reliquarios vocet. Sed ipsum, cæterosque hæreticos confundit Deus, per miracula quæ ad sepulchra Martyrum, aliorumque Sanctorum quotidie perpetrat, etiam mortuos ad vitam revocando, prout olim ad vitam revocavit cadaver illarum in sepulchrum Elisæ; tactis quippe ossibus ipsius statim revixit. 4. Reg. 13. Unde Eccli. 48. *Mortuum prophetavit corpus ejus. In vita sua fecit monstra, & in morte mirabilia operatus est.* Quæ profectò miracula probant honorem Sanctorum Reliquiarum debitum, cum eas Deus miraculis honoret. *Miracula verò ad*

Tom. II.

Sanctorum Reliquias patrata se vidisse testatur Ambrosius in exhortatione ad virginit. c. 1. & 2. & epist. 22. Necnon Augustinus l. 9. Confess. c. 7. l. 22. de Civit. Dei c. 8. & serm. 92. de divers. ubi de Reliquiis S. Stephani: *Exiguus (inquit) pulvis tantum populum congregavit; cæcis later, beneficia patens. Cogitate charissimi, quæ nobis Deus servet in regione vivorum, qui tanta præstat de pulvere mortuorum.*

Nec honor ille divino præjudicat honori: 241 quia, ut D. Hieronymus ait l. contra Vigilantium, qui sacrarum Reliquiarum honorem primus impugnavit: *Honoramus Reliquias Martyrum, ut eum, cujus sunt Martyres, adoremus. Honoramus servos, ut honor servorum redundet ad Dominum, qui ait: "Qui vos suscipit, me suscipit. Et, quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis."*

CAPUT XXXI.

Usus ac veneratio sacrarum imaginum eidem præcepto non contrariatur.

242 Sacras imagines Christi, Deiparæ Virginis, & Sanctorum in celo regnantium, venerandas esse, nec id primo præcepto vetitum esse, ex verbo Dei non scripto, seu Traditione habemus, per Canalem SS. Patrum, & Conciliorum, Concilii scilicet Nicæni II. & Tridentini sess. 25. Enimvero ille ipse, qui Exodi 10. dixit: *Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem, quæ est in celo desuper, & quæ in terra deorsum, nec eorum quæ sunt in aquis sub terra, non adorabis ea neque coles, tamquam utique dii sint, uti Gentiles putabant: ille ipse (inquam) Exodi c. 25. dixit: Duos quoque Cherubim aureos, & producliles facies. Et n. 21. Fac serpentem æneum, & pone eum pro signo. Et Salomon 3. Reg. 6. Fecit in oraculo duos Cherubim, de lignis olivarum... & omnes parietes templi per circuitum sculpsit variis calaturis, & torno, & fecit in eis Cherubim, & palmas, & picturas varias, quasi prominentes de pariete & egredientes.* Sed quia sculptilia ista & similitudines non fecit ut adorarentur, tamquam dii, contra primum præceptum non fecit.

Unde Gregorius Magnus l. 7. epist. 54. ad Secundinum inclusum, qui ab ipso Christi imaginem postulaverat: *Vulde (inquit) nobis postulatio tua placuit: quia illum toto corde, totâ intentione quaris, cujus imaginem præ oculis habere desideras, ut te visio corporalis quotidiana reddat exercitatum; ut dum picturam illius vides, ad illum animo inardescas, cujus imaginem videre desideras... Scio quidem quod imaginem Salvatoris nostri non ideo petis, ut quasi Deum colas, sed ob recordationem Filii Dei, in ejus amore recalescas, cujus imaginem videre desideras. Et nos quidem non quasi ante divinitatem, ante illam prosternimur, sed illum adoramus, quem per imaginem, aut natum, aut passum, sed & in Throno sedentem re-*

cordamur. Et dum nobis ipsa pictura, quasi scriptura, ad memoriam Filium Dei reducit, animum nostrum, aut de Resurrectione laetificat, aut de Passione demulcet.

243 Magna proinde utilitates nobis ex sacris imaginibus proveniunt. Prima, quod earum intuitu in mentem nostram redeant Deus, Christus, fidei mysteria, & inde ad varios pios affectus excitentur.

Secunda, quod per eas idiotæ & rudes eadem mysteria edoceantur.

Tertia, quod in piis imaginibus Deum & Sanctos honoremus.

Quarta, quod recordatione virtutum, quarum nobis exemplum Sancti dederunt, & gloria quam per eas promeruerunt, ad eorum imitationem exardescamus.

244 Merito proinde Nicænum II. act. 7. can. 7. sic loquitur: *Impiam heresim eorum, qui Christianos accusant, alia quoque impia consecuta sunt. Quemadmodum enim venerabilium imaginum aspectum ex Ecclesia sustulerunt, alios quoque mores reliquerunt, quos quidem oportet renovari, & tam ex iure scripto, quam non scripto sic observari.* Et Tridentinum loco citato: *Imagines Christi, Deiparæ Virginis, & aliorum Sanctorum in templis præsertim habendas, eisque debitum honorem & venerationem impertiendam, non quod credatur inesse aliqua in eis divinitas, vel virtus, propter quam sint colenda; vel quod ab eis sit aliquid petendum; vel quod fiducia in imaginibus sit figenda, veluti olim fiebat à Gentibus, quæ in idolis spem suam collocabant: sed quoniam honos, qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ ille representant, ita ut per imagines quas osculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus, Christum adoremus, & Sanctos, quorum illæ similitudinem gerunt, veneremur.*

245 Istum Ecclesiæ Romanæ sensum pariter exprimit Pontificale Romanum, in Benedictione imaginum: *Omnipotens sempiternæ Deus, qui Sanctorum tuorum imagines, seu effigies sculpi aut pingi non reprobas, ne quoties illas oculis corporis intuemur, toties eorum actus & sanctitatem ad imitandum memoria oculis meditemur; hanc, quæsumus, imaginem, in honorem ac memoriam B. Apostoli tui, vel Martyris, Confessoris, aut Virginis adaptatam, benedicere ac sanctificare digneris; & præsta, ut quicumque CORAM ILLA, ipsum gloriosissimum Apostolum, vel Mariæ, Confessorem, aut Virginem suppliciter honorare studuerit, illius precibus, ac obtentu, à te gratiam in præsentem, & æternam gloriam obtineat in futuro.* Per D. N. *Jesus Christum Filium tuum, &c.*

246 Quisquis ergo Romanæ Ecclesiæ intimos sensus perpenderit, is planè perspiciet, & in honore, quem Sanctorum imaginibus præstat, imagines propter ipsas non colere, sed propter Sanctos in iis representatos; sicut honorum imagini Regis non exhibetur propter ipsam, sed propter Regem. Unde nec iste honor absolutus est, sed respectivus. Attendantur

singula Concilii Tridentini verba n. 244. relata. Sunt enim totidem notæ, quibus ab idololatriæ fecernamur, uti sapienter advertit Illustriss. D. Jacobus Bossuet, Episcopus Condomensis, in sua doctrinæ catholice expositione; cum adeò ab illis diffentiamus, credentibus divinum quid imaginibus deesse, ut nullam eis virtutem tribuamus, nisi prototyporum in nobis excitandæ recordationis; negari enim non potest, Christi crucifixi effigiem, ob oculos nostros positam, in nobis excitare memoriam ejus qui dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis.

Parum igitur æquos esse oportet eos, qui idololatriam vocant affectum religiosum, qui caput coram crucis imagine aperimus, & inclinamus, illius memores qui pro nobis crucifixus est; magnaque est cæcitas, non advertere discrimen, inter eos qui in idolis confidebant, quod divinitatem iis quandam vel virtutem affixam crederent, & Catholicos, qui in Sanctis ipsum Deum, omnis sanctitatis & gratiæ Authorem, venerantur.

Similiter quisquis accuratè perpenderit ea quæ hæctenus dicta sunt de cultu & invocatione Sanctorum, profusè iniquum esse videbit, nos arguere, quasi creaturæ, quod Dei proprium est, idololatriam more tribuamus; cum, ut sæpius dixi, Sanctis excellentiam non tribuamus, nisi infinitè divinam inferiorem, nullam nisi quæ à Deo proficiscatur; nullam etiam dignitatem, nisi virtutibus quæ sitam; nullam virtutem, nisi quæ divine gratiæ donum sit; nullam denique notitiam, nisi à Deo communicatam. Unde calumniantur, qui nos arguunt, quasi dum preces ad Sanctos dirigimus, immensitatem quandam ipsis tribuamus; quasi (inquam) ubique præsentem esse debeant, ad audiendas preces nostras. Nullus è Catholicis hoc unquam somniavit, nec ubi ubi ipsi necessitatem asseruit, ut preces nostras, Deo per se, vel per Angelos manifestante, cognoscant: quod enim preces nostras, vel tacitas voluntates ex seipsis non cognoscant, Catholicos omnes uno ore fatentur.

Denique cum Sanctos invocare, nihil aliud sit, quam ad eorum confugere preces, ad beneficia per Christum à Deo impetranda, prout Tridentinum docet ibidem, fateamurque nos non nisi per Christum consequi, quidquid Sanctis intervenientibus consequimur (nec enim Sancti ipsi nisi per Christum orant, nec nisi in ejus nomine exaudiuntur) manifestum est nos nihil omnino Sanctis tribuere, quo supra rerum creaturarum conditionem efferantur, vel quo Christi Mediatoris dignitas minuatur. Si enim Sanctos in tertis viventes supra creaturarum conditionem non efferamus, nec Christi Mediatoris dignitatem minuamus, ipsos rogando, ut suis apud Deum precibus pro nobis intercedant, neutrum etiam istorum ullo modo facimus, dum Sanctos in cælo regnantes obsecramus, ut pro nobis inter-

cedant: quia, ut bene Catechismus Romanus p. 3. tit. de cultu & invoc. Sancti ait: *si in aliquo Christi Mediatoris gloria & dignitas Sanctorum intercessione minueretur; non minus votorum, quam in calis regnantium intercessione minueretur; nunquam proinde id commississet Paulus, ut fratrum viventium precibus à Deo adjuvari postulasset in epistolis suis.* Hactenus de oratione, devotione, adoratione; nunc de voto agendum. Sit itaque

CAPUT XXXII.

Voti natura & conditiones explicantur.

250 **V**otum (inquit S. Thomas q. 88. a. 1. & 2.) est promissio deliberatè Deo facta de aliquo meliori bono. Subly deliberatè subaudit S. Doctor spontaneè: revera enim votum esse debet spontaneum. Ad votum proinde simplex non sufficit resolutio, quamlibet firma, sed necessaria est promissio, seu vera intentio se obligandi ad aliquid faciendum. Promissio namque est fidei obligatio. Unde cum aliquis ex quadam monitione nimio mortis pavore perterritus, hæc verba protulisset: *Non diu hic morabor, proponens in animo quoddam religionis habitum esse aliquando suscepturus.* Alexander III. cap. *litteraturam* de voto ipsi S. Sederem super eo consulenti respondit: *Quod si plus non est in voto processum, transgressor iudicari non poteris, si non impleas quod dixisti.*

251 Nec ad votum sufficit promissio qualitercumque, sed esse debet deliberatè facta, prout S. Thomas docet a. 1. probatque ex eo quod votum sit actus voluntatis deliberatè, inde concludens, quod ad votum tria ex necessitate requiruntur. Primum quidem deliberatè; secundo, propositum voluntatis; tertio, promissio, in qua perficitur ratio voti. Debet etiam, ut dixi, spontaneè esse facta: quia votum ex gravi metu injustè incusso factum non subsistit, nec à Deo acceptatur, licet de eo Doctores controvertant, si sermo sit de votis alijs à solemnī professione.

252 Nec sufficit promissio cuicumque facta, sed esse debet facta Deo: quia votum est actus religionis: cuius actus omnes pertinent ad divinum cultum, seu famulatum. Unde S. Thomas a. 5. ad 3. *votum (inquit) soli Deo fit; sed promissio etiam potest fieri homini.* Et ipsa promissio boni, quæ fit homini, potest cadere sub voto, in quantum est quoddam opus virtuosum. Et per hunc modum intelligendum est votum, quo quis vovet aliquid Sanctis, vel Prælati, ut ipsa promissio facta Sanctis, vel Prælati, cadat sub voto in quantum homo vovet Deo, se impleturum quod Sanctis vel Prælati promittit.

253 Nec ad votum sufficit promissio Deo facta de quocumque bono, sed esse debet promissio de meliori bono, quam sit illud ad quod tenemur de necessitate salutis, ait S. Antoninus p. 2. tit. 11. c. 1. §. 8. post S. Thomam a. 2. tamen enim bonum, sine quo non potest esse

se salus, cadat sub voto; non tamen cadit in quantum est necessitatis, sed in quantum est libera voluntatis, ait S. Thomas ibidem. Vel eatenus votum esse debet de meliori bono, quatenus bonum quod promittitur, spectatis omnibus, hic & nunc melius est, quam ejus oppositum, vel quatenus non est incompatible cum meliori bono.

Potèd melius illud bonum esse debet possibile promittenti. Quia ad impossibile nemo potest obligari. Unde nullum est votum de non committendo absolute ullo modo veniali: quia hoc possibile non est secundum communem gratiarum cultum; tamen valet votum de non committendo ullo veniali ex plena advertentia: quia hoc impossibile non est.

Nullum quoque est votum de re, spectatis omnibus tam respectivè, quam absolute indifferenti: quia non est de meliori bono. Imò tale votum non excusatur à peccato, saltem veniali, nisi bona fides vel simplicitas excuset: quia *vana est promissio* (ait S. Doctor) *si aliquis alicui promittat id quod ei non est acceptum.* Votum autem de re, quæ scitur esse peccatum, licet veniale tantum, videtur mortale peccatum: quia est iniurio quædam Dei, ut notant Cajetanus, Armilla, Lessius, Becanus, & alii contra Scotum, Sylvestrum & Navarrum.

Quia tamen aliquid absolute indifferentis, esse potest respectivè bonum, & melius hic & nunc tuo opposito, v. g. matrimonium, quatenus impeditivum fornicationum, in eo qui vix aliter ab iis abstinere potest, eatenus videtur esse posse materia voti. Quod tamen, si bene perpendatur, potius esse videtur de cessando ab incontinentiæ peccato, quam de matrimonio. Unde talis, non obstante voto, religionem ingredi potest, vel continentiam amplecti: quia ista absolute meliora sunt. Ex hypothesi tamen quod manere velit in sæculo, & peccata non vitæ, obligatur ad matrimonium quod vovit. Quia in ista hypothesi melius est,

Ultima conditio ad validum votum requisita est, ut vovens habilis sit ad vovendum, sui que iuris, quoad id quod promittit. Quia defectu ætatis, ad habilitatem istam requisitæ, invalida est professio ejus qui nondum attingit decimum sextum ætatis annum. Et, ut S. Thomas docet a. 8. *nullus potest per promissionem se firmiter obligare ad id quod est in potestate alterius, sine consensu ipsius, sed solum ad id quod est omnino in sua potestate. Quicumque autem est subiectus alicui (v. g. uxor marito, maritus uxori) quantum ad id in quo est subiectus, non est sui potestatis facere quod vult, sed dependet ex voluntate alterius. Et ideo non potest se per votum firmiter obligare in his, in quibus alteri subijcitur; absque consensu superioris.*

Hinc ibidem ad 2. S. Doctor ait, quod ex quo homo venit ad annos pubertatis, si sit libera conditio, est sui potestatis, quantum ad ea

que pertinent ad suam personam; puta quod obliget se religioni per votum; vel quod matrimonium contrahat. Non autem est sue potestatis quantum ad dispensationem domesticam. Unde circa hoc non potest aliquid vovete, quod sit rarium; sine consensu patris. Et in 4. dist. 38. q. 1. a. 1. q. 3. ad 4. in his in quibus uxor viro tenetur, & e converso, neuter potest vovete sine mutuo consensu, sicut patet de voto continentia. Sed quia in dispensatione domus, & regimine vita, mulier est subiecta viro, & non e converso; ideo vir potest in salibus vovete, sine consensu uxoris, sed non e converso. Si tamen uxor de expresse consensu viri, castitatem voverit, non potest votum revocare, ait S. Doctor in 4. dist. 22. in expositione textus. Nec contrarium docet Augustinus in qq. de libro Numerorum c. 59. licet primam facie dicere videatur quod possit revocare uxorem ad se: quia loquitur quantum ad iudicium Ecclesie, seu fori externi, quando permissio, seu consensus viri in votum uxoris, non potest probari.

CAPUT XXXIII.

Multiplex divisio voti.

259 **V**otum dividitur 1. in absolutum & conditionatum. Absolutum est illud quod absque conditione fit; conditionatum, quod cum conditione. Et istud non obligat; nisi purificata conditione. Absolutum vero statim est implendum, juxta illud Deuteron. 23. *Cum votum voveris Domino Deo tuo, non tardabis reddere: quia requirit illud Dominus Deus tuus, & si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum.* 2. in perpetuum & ad tempus. 3. in expressum, quod verbis distinctis exprimitur; & tacitum, quod fieri censetur, eo ipso quo voluntarie agit, vel suscipitur aliquid, cui votum est annexum. Hujusmodi est votum castitatis, quod eo ipso emittitur censetur, qui voluntarie suscipit Ordinem sacrum, cui ex Ecclesie institutione votum castitatis est annexum. 4. in personale, reale & mixtum. Reale est, cujus materia est extra voventem, ut bona temporalia. Personale, cujus materia est ipsa persona, vel actio aut ommissio voventis, ut cum quis vovet castitatem, jejunium, &c. Mixtum, cujus materia est persona, vel opus voventis, simul & bonum aliquod temporale ipsius, ut dum quis vovet peregrinationem cum oblatione. Personale non obligat nisi personam voventis, non alterius. Unde quod dicitur can. *addidisti* 20. q. 1. *Monachum aut paterna devotio, aut propria professio facit*, intelligitur, dum filius a parentibus in tenera aetate regulari traditus disciplinae, post adultam aetatem voluntatem suam voluntati accommodat parentum, non aliter, prout ibi notat Glossa, & aperte declarat Caelestinus III. cap. *cum scias* extrav. de Regul. ubi praecipit, quod si puer in tenera aetate monachali veste indutus, annos discretionis adpe-

tus, nolit ratum habere quod factum est, sine libertati restituatur. Reale non solum obligat voventem, sed & haeredes ipsius, hoc sensu quod ipsi teneantur exequi votum reale defuncti (sicut caetera debita realia ipsius) juxta cap. ex parte 18. de censibus: quia bona defuncti ad ipsos transeunt cum isto onere. Ipsorum quidem obligatio non tam religionis est, quam justitiae, ex quasi contractu, quo advenientes hereditatem se obligare censentur ad onera ipsius, secundum vires hereditatis. Peccabunt tamen, etiam quodammodo contrareligionem, si non solvant rem ex justitia Deo debitam, utpote per voluntatem voventis Deo quodammodo consecratam. Denique votum mixtum, qua parte reale est, naturam realem sequitur; qua parte personale, naturam personalem; adeoque qua reale, haeredes obligat; non qua personale. Si ergo defunctus voverit peregrinationem ad Virginem Lauretanam, cum anathemate argenteo, haeredes tenentur ad anathema, non ad peregrinationem.

Caeterum antequam haeredes satisfaciant votis realibus, satisfacere debent ea quae defunctus creditoribus debebat ex justitia: quia Deus non acceptat sibi oblata, cum praedictio juris, alteri jam acquisiti. Debent tamen prius solvere vota (utpote fortius obligantia) quam simplicia legata pia.

5. famosa est divisio voti in simplex, & solemne. Solemne est illud quod emittitur, vel per professionem Religionis approbata; vel per susceptionem Ordinis sacri, v. g. Subdiaconatus. Omne autem votum quod neutro isto modo solemne est, est simplex (ait S. Antoninus p. 2. tit. 2. §. 1.) sive illud fiat publice, sive privatim, sive ore, sive tantum corde. Unde cap. *quod votum* de voto sic habetur: *Præsens declarandum duximus oraculo sanctionis, illud solum votum debere dici solemne, quantum ad post contractum matrimonium dirimendum, quod solemnizatum fuerit per susceptionem sacri Ordinis, aut per professionem, expressam vel tacitam, factam alicui de Religionibus per Sedem Apostolicam approbatis. Reliqua vero vota (est quantum manifestius sunt emissa, tanto durior persistencia transgressoribus debeatur) non tamen rescindere possunt matrimonia post contracta.*

CAPUT XXXIV.

Melius & laudabilius est facere aliquid ex voto, quam sine voto.

ITa S. Thomas a. 6. Et probatur 1. quia 262 Plal. 75. Spiritus S. consulendo hortatur ad vovendum: *Vovete, & reddite.* Sed consilia divina non sunt nisi de meliori bono. 2. qui sine voto facit aliquid, quod solum est consilii, tantum implet unum consilium, scilicet de faciendo. Qui autem vovet, & facit, implet duo consilia, de vovendo scilicet & faciendo.

263 3°. jejunium ex voto est actus religionis, omnium virtutum moralium excellentissimæ; sine voto verò solum est actus abstinentiæ, virtutis haud dubiè inferioris.

4°. plus est offerre Deo opus bonum, cum facultate illius (utique per votum privando se facultate omitendi illud) quàm offerre opus solum: uti plus est dare arborem cum fructibus, quàm solos fructus, ut dicit D. Anselmus in l. de similitud. c. 84.

5°. voluntas per votum immobiliter firmatur in bono. Facere verò aliquid ex voluntate immobiliter firmata in bono, pertinet ad perfectionem virtutis, ut dicit Philosophus 2. Ethic. 4. sicut facere peccatum voluntate firmatâ, sive obstinatâ in malo, pertinet ad perfectionem vitii: & ideo aggravat malitiam peccati.

264 Si dicas 1°. melius fieri quod liberè fit, quàm quod ex necessitate, juxta Apostolum 2. Cor. 9. *Non ex tristitia, aut necessitate; hilararem enim datorem diligit Deus.* Quod autem fit ex voto, fit ex necessitate. 2°. quod opus liberius, eò melius: 3°. melius esse gratis dare, quàm ex debito; melius proinde dare sine debito voti, quàm ex debito.

265 Ad 1um. respondeo melius fieri quod fit ex libertate, quàm quod fit ex necessitate coactionis, quæ involuntarium causat, devotionemque minuit: secus ex felici necessitate, quæ provenit ex ipsâ libera voluntate, immobiliter firmante & augente devotionem, de qua Augustinus infra n. 268.

Ad 2um. respondeo quòd necessitas ex voto non diminuit libertatem: cum sit effectus liberrimæ voluntatis firmantis se in bono quod elegit. Propter quod S. Thomas a. 4. ad 4. ait quòd *necessitas firmata voluntatis in bono non diminuit libertatem, ut patet in Deo, & beatis. Et talis est necessitas voti, similitudinem quandam habens cum confirmatione beatorum.* Similitudinem quandam dicit, non omnimodam: quia absolute non tollit peccandi potentiam.

Ad 3um. respondeo id quod offertur & datur Deo ex voto liberali & gratuito, non ex obligatione factò, offerri & dari gratis (ut patet à simili in iis, quæ dantur homini ex promissione liberali) & tantò gratius & acceptius esse Deo, quò offertur & datur ex affectu firmiori, virtuteque nobiliori.

CAPUT XXXV.

Votum, sive solemne, sive simplex, in materia gravi obligat sub mortali.

266 Ita S. Thomas in 4. dist. 36. q. 1. a. 2. q. 1. ubi sic: *Votum est quidam promissionis contractus inter Deum & hominem: unde cum contractus bonæ fidei, inter homines factus, obliget ad necessariam observationem; multò fortius votum, quo homo Deo aliquid promittit... Et ideo qui votum ritè factum prætermittit, mor-*

*taliter peccat: quia fidem, quam cum Deo in-
iit, frangit.*

Ita etiam sacri Canones & Patres, videlicet Innocentius I. epist. 2. ad Victricium Episcopum Rothomagensem c. 12. ubi de voto solemni. Et c. 13. de puellis, simplici dumtaxat voto castitatis obstrictis, sic loquitur: *Ha verò, quæ necdum sacro velamine tecta, tamen in proposito virginali semper manere promiserant, licet velata non sint, si forte nupsierim, his agenda aliquanto tempore pœnitentia: quia sponsio earum à Deo tenebatur. Nam si inter homines solet bonæ fidei contractus, nullâ ratione dissolvitur; quanto magis ista pollicitatio, quam cum Deo pepigerit virgo, solvi sine vindicta non debet? Nam si Apostolus Paulus, quæ à proposito viduitatis discesserunt, dixit eas habere condemnationem: " quia primam fidem irritam fecerunt; " quanto magis virgines, quæ prioris promissionis fidem frangere sunt ausæ. Innocentius III. cap. licet de voto & voti redemptio. Licet universis liberum sit arbitrium in votendo; usque adeò tamen solutio necessaria est post votum, ut sine propria salutis dispendio non liceat reflire.*

Cum his Augustinus epist. 137. aliàs 45. ad 268 Armentarium: *Quia jam vovisti, jam te obstrinxisti, aliud tibi facere non licet. Priusquam esses voti reus, liberum fuit quòd esses inferior, (id est, in statu minus perfecto) ... nunc verò quia tenetur apud Deum sponsio tua, non te ad magnam justitiam invito, sed à magna iniquitate (si votum non impleas) deterreo. Non enim talis eris, si non feceris quòd vovisti, qualis mansisses, si nihil tale vovisses. Minor enim nunc esses, non pejor. Modò autem tantò (quòd abisti) miserior, si fidem Deo frangeris, quanto beatior, si persolveris. Nec ideo te vovisse pœniteat; imò gaude jam tibi non licere, quòd cum tuo detrimento licuisset. Aggredeve itaque intrepidus, & dicta imple factis: ipse adjuvabit, qui vota tua expetit. Felix est necessitas, quæ in meliora compellit. Et l. de bono viduitatis cap. 11. Planè non dubitaverim dicere, lapsus & ruinas à castitate sanctiore, quæ vovetur Domino, adulterio esse pejores. Si enim, quòd nullo modo dubitandum est, ad offensionem Christi pertinet, cum membrum ejus fidem non servat marito, quanto gravius offenditur, cum illi ipsi non servatur fides, in eo quòd exigit oblatum, qui non exegerat offerendum? Cum enim quisque non reddidit, quòd non imperio compulsus, sed consilio communitus vovit; tantò magis fraudati voti auget iniquitatem, quanto minus habuit votendi necessitatem.*

Ita denique, quò plus est, Spiritus sanctus Deuteron. 23. Psal. 75. & Ecclesiasticis 5. *Siquid vovisti Deo, ne moreris reddere; displicet enim Deo infidelis & stulta promissio. Sed quòdcumque voveris redde: multo quoque melius est non vovere, quàm post votum promissa non reddere.* Unde de viduis, post castitatis votum nubentibus, Apostolus I. Timoth. 5. ait: *Ha-*

bentes damnationem; quia primam fidem irritam fecerunt.

270 Et nota Scripturam, Canones, Patres generatim & indistinctè loqui, sive absque exceptione casus, quo vovens castitatem v. g. non intendisset se obligare sub mortali, sed sub veniali dumtaxat. Ubi proinde Scriptura, Canones, Patres non distinguunt, nec nos distinguere debemus; nec nos excipere debemus; nec nos admittere quòd vovens in materia gravi possit se solum obligare sub veniali. Id enim conformiter allatis Scripturæ, Canonum, & Patrum testimoniis meritiò rejiciunt Dominicus Sotus, Vasquez, Tannerus. Unde voti obligatio eatenus quidem ex propria voluntate & intentione causatur, quatenus in libera cuiusque voluntate positum est absolute vovere, vel non vovere, vel etiam hoc; vel illud vovere, vovendoque se obligare ad statim solvendum, vel ad certum tempus, vel sub certa conditione, uti docet S. Thomas a. 3. ad 3. explicans id quod Deuteronomio 23. dicitur: *Facies sicut promisisti Domino Deo tuo, & propria voluntate, & ore locutus es.* Verùm hoc ipso quòd quis vovere vult in materia gravi, in potestate ipsius non est sub sola culpa levi se obligare, uti pluribus ostendi in materia de Legibus cap...

271 Hinc qui, vovendo, certum tempus determinavit adimplendi votum, implere tenetur determinatò tempore, juxta textum illum Deuteronomii: sed qui aliquid simpliciter & absolute vovit, absque temporis determinatione, tenetur implere statim atque moraliter potest, juxta textum Ecclesiasticus n. 260. laudatum. Et ratio est, quia hæc est regula generalis omnium obligationum, quibus adimplendi tempus non præfigitur, quòd adimplenda sint statim atque moraliter fieri potest, ut constat ex ista juris Regula: *In omnibus obligationibus, quibus dies non apponitur, presentis die debetur.* L. 14. ff. de reg. jur. L. 1. de condit. & demonstr. L. 32. ff. de legat. Quibus conformiter Seneca l. 31. controvertit c. 5. *In lege non est scriptum quando? imò statim: quoties enim tempus non adjicitur, presentis intelligitur.* Idem ergo Spiritus sanctus ubi supra: *Cum votum voveris, non tardabis redere.*

272 Considerandæ sunt tamen circumstantiæ, quæ tales esse possunt, ut prudentia dicat melius esse differre, quam statim solvere. Quia vota sunt de meliori bono. Unde adolescenti, qui vovit se statim ingressurum tale Monasterium, prudenter consultur mora aliqua, si in Monasterio illo collapsa sit disciplina, Visitatoresque & Reformatio brevi expectentur. Quia est de majori bono istius adolescentis, lapsam ibi non vidisse disciplinam, ne quo semel est imbuta recens, servet odorem testamini. Quamobrem talis in mora non est (inquit Sylvester verbo *votum*) quia ipsi tunc non est expediens, nec opportunum.

Illius tamen mora damnanda est, quæ nul-

lâ cohonestatur rationabili causa. Et tunc si votum præfixo tempore non fuerit impletum, implendi remanet obligatio, nisi votum præcisè vel principaliter factum fuerit intuitu istius temporis, v. g. jejunium promissum intuitu vigiliæ Festi S. Josephi, vel Immaculate Conceptionis Virginis. Aliàs tempus præfixum non censetur tamquam terminus ultra quem voti non currat obligatio, sed tamquam terminus intra quem debeat adimpleri. Ita Cajetanus, Navarrus, & alii passim.

CAPUT XXXVI.

Qui dubitat an votum emiseric, in equali utrimque probabilitate illud implere tenetur. Et qui dubitat an alius quispiam adversetur voto à se facto, similiter ab eo tenetur absistere, ne se mortali illaqueet crimine.

VARIA hæc opiniones noviorum Casuistarum sunt consultandæ. Prima Malderi, Villalobos, Suarez, Layman, & aliorum, absolute dicentium, eum qui dubitat, an votum emiseric, eo non ligari. Secunda Alphonsi de Leone, Tamburini, Caramuelis, aientium, eum qui certus verbis se emiseric votum, dubitat an habuerit se obligandi intentionem, voto illo non obstringi: quia licet possessio tunc stet pro voto verbali, non stat pro voto reali: cum verba sine animo reale votum non constituent. Tertia Soti & aliorum, quos citatos sequitur Caramuel Theol. Intention. n. 1340. qui censent, eum qui certus se vovisse, dubitat an libere, cumque sufficienti deliberatione, voto non teneri. Quarta ejusdem Soti, Bonacina, Sanchez, Castro-Palati & Caramuelis n. 1342. & 1343. qui putant, in dubio an materia promissa sit bona, vel mala, voventem non teneri, non obstante probabilitate, etiam majori (inquit Caramuel) quòd bona sit: quia cum certum sit quòd homo obligare se non possit ad actionem malam, standum pro illa impotentia, quamdiu certum non est, quòd bona sit. Quinta Dianæ p. 3. tr. 6. resol. 30. existimantis, eum qui certus de voto, dubitat an hoc, vel illud comprehendatur voto, non teneri ad partem de qua dubitat; adeoque si dubitet an plus voverit, an minus, non teneri ad plus. Ita etiam Caramuel n. 1339. Escobar, Arriaga, Bonacina, &c. inde concludentes 1.º eum qui certus se vovisse Religionem, dubitat an hanc vel illam determinatè, teneri ingredi, sed non aliquam determinatè. 2.º eum qui dubitat an voverit Religionem in communi, an hanc in particulari, satisfacere postulando in hac admitti, in qua si non admittatur, liberatur (inquiunt) à voto. 3.º eum qui sciens se vovisse castitatem, dubitat, an virgineam, an conjugalem, satisfacere servando alterutram; per consequens ducete posse uxorem. 4.º eum non teneri servate castitatem in perpetuum, qui dubitat, an eam pro-

promiserit in perpetuum, an ad tempus. 5°.
 eum qui certus se virginitatem vovisse, dubi-
 tat an solum comprehendit abstinentiam à
 primo actu, quo virginitas amittitur, an ab-
 stinentiam ab omni actu luxurioso, solum ten-
 neri ad primum. Sexta iterum Caramuelis n.
 1338. & 1341. & seqq. qui hæc tenent dicta
 applicando, dicit, quòd etiam si tibi æquè vel
 magis probabile sit, quòd votum emisisset,
 quòd cum intentione obligandi, cum perfe-
 cta deliberatione, in materia licita, secundum
 majorem potius quam secundum minorem
 quantitatem, &c. voto equidem non tenearis,
 nec ad majorem quantitatem, &c. quam-
 diu certus non es.

Ut hac in re distinctè procedamus, dicen-
 dum 1°. quòd nullus tenetur voto, de quo
 taliter dubitat, ut inspectis omnibus, nulla
 ei appareat probabilis conjectura, quòd votum
 illud fecerit. Quia votum, cum sit res facti,
 non præsumitur, nisi probetur, saltem proba-
 bili aliquo fundamento. Quo deficiente, in
 dubio de obligatione, melior est conditio ne-
 gantis, quam affirmantis. Qui enim absque
 ullo probabili fundamento affirmat, irrationa-
 biliter affirmat. Nullus autem tenetur obli-
 gatione irrationabiliter asserta. Alias homines
 infinitis passim implicarentur anxietatibus.

276 Dicendum 2°. quòd nullus tenetur voto,
 quando spectatis omnibus, longè fortiores ac
 probabiliores occurrunt rationes, vel conje-
 cturæ pro non voto, quam pro voto. Quia
 probabilitas longè major pro non voto habe-
 tur pro morali certitudine, vel quasi certitu-
 dine non voti. Nullus verò tenetur voto, dum
 moraliter certus vel quasi certus est se illud non
 fecisse; sicut nullus tenetur humanà lege, mor-
 taliter certus vel quasi certus eam non extare.

277 Dicendum 3°. quòd in vero dubio de vo-
 to, in æquali nempe utrimque probabilitate,
 votum servandum est. Ita docet, probatque
 S. Thomas in 4. dist. 38. q. 1. a. 2. q. 1. in re-
 spon. ad 6. object. dicens: *Si dubites, quo-
 modo se in vovendo habuerit, debet tutiorem
 viam eligere, ne se discrimini committat.*

278 Dicendum 4°. quòd verè dubius, an actus
 aliquis repugnet voto à se facto, ab illo tene-
 tur abstinere. Alias mortale peccatum incur-
 rit. Quia sciens & volens exponit se periculo
 peccati mortalis. Ille verò qui amat periculum,
 in illo peribit. Et hinc S. Antoninus p. 2. tit.
 11. c. 2. §. 10. dicit, quòd *existens in dubio,
 an transgrediatur votum, & per consequens pec-
 cet mortaliter, tenetur se ponere in tuto, ut sci-
 licet votum non transgrediatur.* Per consequens,
 qui vovit certa jejunia, in dubio an illa ser-
 vare possit absque periculo gravis infirmitatis,
 tenetur illa protrahere in alium diem, vel in
 alia pietatis opera commutare, autoritate Su-
 perioris, ait idem Sanctus.

279 Dicendum 5°. quòd qui taliter dubitat de
 voto, ut nec recorderet verborum exprimen-
 tum votum, nec intentionis se obligandi, à
 communiter accidentibus præsumitur non vo-

visse. Cum enim votum fieri non solet per-
 functoriè, sed seriò, cumque magna mentis
 applicatione; & ea quæ taliter fiunt, memo-
 ria infixa esse soleant, defectus ille memoriæ
 argumento est votum non esse emissum, juxta
 regulas juris n. 281. subjiciendas. Ita Docto-
 res communius.

Dicendum 6°. quòd certus se verbis emi-
 sisse votum, in dubio de interiori animo se
 obligandi, tenetur voto, juxta significatio-
 nem verborum. Ita Doctores communiter.
 Quia probato signo, signatum præsumitur.
 Atqui *verba sunt earum, quæ in anima sunt, pas-
 sionum nota*, ut patet per Philosophum Pe-
 riherm. 1. Et ideo præsumptio juris est, ani-
 mum voventis fuisse talem, qualem indicant
 verba loquentis. Quia *nemo præsumitur ore di-
 cere, quod in corde non habet.* L. *Labeo §. nam
 quorsum ff. de supellect. leg.*

Hinc sequitur, quòd in dubio, an quis
 voluerit ad amplius se obligare, quam verba
 sonent, ad amplius non tenetur, sed ad id
 dumtaxat quod verba sonant. Quia animus col-
 ligitur ex verbis, nisi aliud aliunde constet.
 Similiter qui votum expressit verbis significan-
 tibus alternativam rei majoris, vel minoris,
 in dubio an intenderit vovere majorem, so-
 lum tenetur ad alterutram, pro sua electio-
 ne: eò quòd verba ejusmodi solum signifi-
 cent voluntatem obligationis ad alterutrum. L.
si pater ff. de jure dotis.

Dicendum 7°. quòd certus se vovisse, 282
 dubius an cum sufficienti deliberatione, ex
 defectu ætatis, si voverit ante septennium,
 non tenetur voto; secus si post septennium.
 Quia ante septennium defectus rationis ac de-
 liberationis, in dubio, præsumitur à commu-
 niter accidentibus. cap. *litteras*, & cap. *acces-
 sit de despons. impub.* & cap. *unico eod. tit.*
 in 6. Unde L. *in sponsalibus ff. de sponsalib.*
 minores septem annis habentur pro personis
 non intelligentibus. Post septennium verò de-
 defectus rationis & deliberationis non præsumi-
 tur, sed perfectæ rationis usus: ideoque spon-
 salia post septennium inita, in dubio, præ-
 sumuntur valida, juxta citatos Canones ac L.
in sponsalibus.

Dicendum 8°. quòd in dubio, an votum 283
 factum sit ante, an post septennium, præ-
 sumitur factum post septennium. Ita cum San-
 chez, Bonacina, Palao & Bossio, Ludovi-
 cus de Scildere tr. 3. de conse. n. 78. Tum
 quia istud est frequentius, cum rarum sit quòd
 quis ante septennium emitat votum. Tum quia
 actus non præsumitur factus in ætate incom-
 petenti, nisi probetur, cap. *in presentia* de
 probat. ubi id etiam tradunt Abbas, Vivianus
 & Felinus, quos sequitur Mascardus de pro-
 bat. Confil. 1360.

Dicendum 9°. quòd certus se vovisse, du-
 bius, an cum sufficienti deliberatione, non
 defectu ætatis, sed aliunde, v.g. an non in
 somno, ebrietate, &c. quamdiu de hoc non
 constat, tenetur voto. Ita Sanchez l. 4. in De-

cal. c. 1. n. 4. Bardi discept. 6. de consc. c. 1. §. 6. Angelus Bossius ibid. n. 1615. Scildere tr. 4. n. 78. Ratio est 1°. quia votentes in ætate competenti, solent ut plurimum in oratione, extra somnum & ebrietatem votere. *Inspicimus verò in obscuris id quod verissimilius est, & quod plerumque fieri consuevit.* reg. 45. juris in 6. Atque ex communiter accidentibus præsumptio facienda est. L. nam ad ea ff. de leg. 2°. quia defectus deliberationis non præsumitur in agente cum ætate competenti; econtrà ratio, & deliberatio, quæ ea in ætate inesse solent, præsumuntur in ordine ad sustinendum valorem actûs, quamdiù de opposito non constat. L. ne Codicillos Cod. de Codicillis, & L. finali Cod. de successione. 3°. quia sacra Congregatio Concilii Tridentini, consulta, an furiosus, habens lucida intervalla, ad Subdiaconatus Ordinem promotus, continere teneatur? Respondit: *Aut tempore ordinationis non agitabatur furore, duranti scilicet lucidis intervallis? Et teneri. Aut agitabatur? Et non teneri, nisi ante furorem habuisset animum suscipiendi. Aut non constat, sana, an insana mentis tunc esset? Et iterum teneri.* Sic refert Illustrissimus D. Fagnanus, utriusque signaturæ Referendarius, ejusdem S. Congregationis per annos multos Secretarius, ad cap. ne iniuriis n. 221.

285 Non me præterit, Terillum in tr. de cons. prob. q. 26. n. 46. dicere, vix posse esse dubium, quin furiosus iste tempore ordinationis fuerit compos sui. Sed istud est apertum effugium: quia S. Congregatio aperte ponit casum dubii, in quo respondet teneri.

286 Dicendum 1°. quòd certus de voto, dubius an hoc vel istud comprehendatur voto, five an votum extendatur ad plus, an ad minus, tenetur ad plus, si verba æquè significant plus ac minus. Ita S. Thomas locis proximè referendis. Glossa in cap. magna de voto. Gratianus reg. 279. S. Antoninus p. 2. tit. 11. c. 1. §. 2. in fine. Palacios in 4. dist. 38. q. 1. Hostiensis, Abbas, Archidiaconus, Corduba Montefinus, Turrianus, & alii quos citat, sequiturque Scildere n. 42.

287 Probatum 1°. quia ubi agitur de causa pia (qualis est materia voti) & verba sunt ambigua, secundum regulas utriusque juris, amplianda sunt in favorem causæ piæ. Quia scilicet summa est ratio ampliandi. L. sum persona ff. de relig. ibi: *Summa est ratio qua pro religione facit.* Cumque promissiones, legata & testamenta ad causas piæ ample interpretanda sint. L. Titia 38. §. 2. ff. de auro legato: idem profectò de votis dicendum. Verba istius legis sunt: *Seja testamento ita cavet: ab hæredibus fieri voto jubeoque signum Dei, ex libris centum, in illa sacra ade, & in patria statui, cum subscriptione nominis mei. Quæsitum est, cum in eo templo nomini aenea aut argentea tantum sint dona, hæredes Seja utrum ex argento, an ex auro, signum ponere compellendi sunt, an aneum? Respondit secundum ea qua proponen-*

renur, argenteum esse ponendum. Accedit quòd cap. quod super de voto ampla fiat interpretatio voti peregrinationis in terram sanctam: declaratur quippe quòd isti voto obstricti, si per seipso personaliter ire non possent, ire deberent per alium vel alios.

2°. materia pietatis ac religionis (ad quam spectat materia voti) æquè, imò magis est favorabilis, quàm materia dotis, & ejusmodi. Ergo quemadmodum in dubio præsumitur in favorem dotis L. 70. ff. de jure dot., ita scilicet ut in dubio dos amplior debeat, L. 50. ff. eod. sic in dubio præsumendum est in favorem voti, ita ut in dubio amplius etiam debeat. Quòd enim materia voti favorabilis sit, & homini valdè favorable sit votere, vota que reddere, elegantè ostendit S. Thomas q. 88. a. 3. explicans differentiam inter promissionem factam homini, & promissionem factam Deo: *Nam quòd homini promittimus, est propter ejus utilitatem... sed promissionem Deo facimus, non propter ejus utilitatem, sed propter nostram.* Unde Augustinus dicit in epist. 45. quòd benignus exactor est, & non egenus, & qui non crescat ex redditu, sed in se crescere faciat redditores. Et idè obligatio voti ab eodem Augustino ibidem vocatur felix necessitas, quæ ad meliora compellit. *Nec verum est* (inquit S. Thomas a. 2. & q. 189. a. 2. ad 3.) *quòd obligatio voti multis injiciat laqueum, & occasionem ruinae. Quia obligatio voti, quantum est de se, non dat homini occasionem ruinae, sed magis subtrahit, & si aliquis voti transgressor gravius ruat, hoc non derogat bonitati voti, sicut nec derogat bonitati baptismi, quòd aliqui post baptismum gravius peccant.*

3°. si quis intentione ambigua vel oratione usus est, id quòd nihil ei est accipiendum est. L. 66. ff. de judiciis. Sed homini in dubio utilior est interpretatio in favorem voti, contra libertatem, quàm in favorem libertatis contra votum (cum obligatio voti sit utilior favorabiliorque animæ votentis, quàm carnalis libertas, uti probant verba illa Augustini: *Non te vovisse pœnitæ; imò gaudere jam tibi non licere, quòd cum tuo derimento licuisset*) ergo dum quis intentione ambigua vel oratione usus est in votendo, id quòd amplius est, accipiendum est in favorem voti.

4°. in iis quæ animæ salutem respiciunt, 289 Ecclesia amplè interpretari solet obligationem, viamque in dubio præscribere tutiorem, uti multorum sacrorum Canonum allegatione demonstravimus agendo de conscientia dubia.

5°. idipsum conficitur ex verbis S. Thomæ 291 n. 274. laudatis.

Ex his sequitur 1°. eum qui religionis vovit ingressum, si dubitet quam ingredi debeat, oportere supernum lumen invocare, ut cognoscat quæ religio sibi magis congrua sit, eamque ingredi. Si dubitet an strictior sibi magis congruat, an minus stricta, debet viam eligere tutiorem. Quia in re S. Thomas in 4. dist.

dist. 38. q. 1. a. 3. q. 1. ad 6. docet, quod qui simpliciter vovit religionem, & postea elegit talem vel talem locum. . . . si non potest in illa quam elegit recipi, debet aliam querere. Si autem primo & principaliter cogitavit de tali religione, vel tali loco, in voto ejus intelligitur hac conditio, si illi volumus eum recipere, alias esset indiscretum votum. Unde conditione non extante, non obligatur. Si autem dubitet, quomodo se in votendo habuerit, debet tutiorem viam eligere, ne discrimini se committat. Circa hoc etiam Navarrus c. 12. n. 45. & 46. sapienter observat, quod qui vovit religionem, non satisfacit ingrediendo eam, in qua regula non servatur, sed cum dissolutione vivitur; & si statim illius cognoscens, eam equidem ingredi voverit, votum istud per accidens hic & nunc ut plurimum non esse de meliori bono: quia ut plurimum ibi salus periclitatur, nisi spes sit quod brevi sit ad meliorem statum reducenda. Alias nec eam ingredi tenetur, nec aliam: quia votum ipsius in talibus circumstantiis non tenet, ob rationem proximè dictam. Ita etiam Major apud Navarrum.

292 Sequitur 2°. eum qui simpliciter dixit, *voveo castitatem*, in dubio non teneri ad solam castitatem conjugalem, sed ad castitatem absolutè. Quia eam significant verba illa simpliciter & absque exceptione vel restrictione prolata; sub iis proinde intentio non præsumitur restricta. Imò ejusmodi votum ampliandum est juxta significationem verborum, quibus expressum est. Maximè cum ille, qui in verbis absolutè & absque restrictione prolatis præterit restrictionem, præterdat exceptionem. Qui verò excipit, probare debet quod excipitur. *L. si pactum ff. de probat.*

293 Ratio ista probat, eum qui simpliciter dixit: *Voveo non accedere ad feminam*, in dubio an id voverit absolutè, an solùm voverit ad eam extra matrimonium non accedere, teneri non accedere absolutè, ut benè Scildere n. 42. contra Franciscum Bardi. Probat insuper Novitium, qui simpliciter dixit: *Voveo castitatem*, & dubitat an in perpetuum, an ad tempus, teneri ad castitatem in perpetuum. Quia ipsius est probare, quod solùm ad tempus; cum exceptio ista seu limitatio non exprimitur in verbis ipsius. Idem pariformiter dicendum de eo qui simpliciter dixit: *Voveo virginitatem*: in dubio namque censendus non est solùm vovisse abstinentiam à primo actu quo violatur virginitas, sed abstinentiam ab omni actu & consensu libidinoso. Maximè cum abstinentiam istam significet virginitas, quam simpliciter vovit; simpliciter enim absolutèque vovere virginitatem, est absolutè promittere abstinentiam ab omni voluntario consensu in libidinem: quemadmodum esse virginem absolutè, est absolutè abstinere ab omni voluntario actu & consensu libidinoso. Unde S. Thomas a. 3. ad 2. docet, quod mulier, quæ vovit virginitatem, si postea cor-

Tom. II.

rumpatur, debere servare quod potest, scilicet perpetuam continentiam.

Sequitur 3°. eum qui vovit rosarium, in dubio teneri ad majus, scilicet 15. decadam, nisi soleat recitare minus 5. vel 6. decadam, & rarò vel nunquam majus. Eum quoque, qui vovit Ecclesiæ tali dare lampadem, in dubio an æream, an argenteam, teneri ad argenteam, nisi inopia voventis oppositum significet; vel homines similis conditionis non soleant argenteam dare. In his namque semper præ oculis habendum, quod dum res promissa certo solet impleri modo, vovens in dubio, vovisse præsumatur illo modo, argumento legis *item quia ff. de pactis*. Unde qui vovit jejunare in certa vigilia, in qua moris est largiorem sumere collationem, sumere eam potest. Et qui religionem vovit, in dubio an solùm voverit ingressum, an etiam professionem, ex doctrina S. Thomæ q. 189. a. 4. videtur obligari ad ingressum religionis secundum formam juris communis, quæ est ut ingredientibus detur annus probationis. Unde non tenetur perpetuò in religione permanere. Verùm tamen ille qui intrat, ut statim exeat, non videtur satisfacere voto (ait ad 3.) quia ipse in votendo hoc non intendit (alias votum non fuisset de meliori bono) & ideo tenetur mutare propositum, ut saltem velit experiri, an ei expediat in religione remanere.

Dicendum 11°. quod qui certus de voto, dubitat an sit de meliori bono, sive de materia legitima & honesta, si post debitum examen, peritorumque consultationem, perplexitas perseveret, recurrere debet ad Superiorem, qui perplexitatem per declarationem, vel per dispensationem tollat. Quod si recurrere non possit, amplecti debet tutiorem partem, id est in qua minoris peccati periculum animadvertit. Ita S. Thomas q. 88. a. 12. ad 2. ubi docet, in probabili dubio, an votum sit de meliori bono, ad Prælaturam pertinere id judicare, nec posse voventem proprio judicio tunc votum non servare, nisi quod vovit esset manifestè illicitum, sed debere ad Superiorem pro dispensatione vel commutatione recurrere: *Si autem (inquit) causa apparet, per quam saltem in dubium verteretur (quid Deo magis esset acceptum) posses stare judicio Prælatis dispensantis vel commutantis; non tamen judicio proprio, nisi forte id quod vovit esset manifestè illicitum.*

Probatur à simili, quia juramentum, in dubio de honestate illius, non est proprio judicio contraveniendum, sed pro illius declaratione, vel relaxatione, ad Superiorem recurrendum. Alias contraveniendo incurritur perjurium. cap. *venerabilem* de electione, ubi dux quidam arguitur perjurii, quod contra proprium juramentum (super quo nec consilium à Sede Apostolica requisivit) ambitionis vitio regnum usurpare præsumpsit. *Nec valet ad plenam excusationem ipsius, si juramentum esse dicatur illicitum: cum nihilominus*

super eo nos prius consulere debuisset, quam contra ipsum propria temeritate venire... Utrum vero dictum iuramentum sit licitum, vel illicitum, & ideo seruandum existerit, nemo sane mentis ignorat ad nostrum iudicium perinere.

297 Non est ergo verum, quod Caluista supra relati docent, iuramentum & votum, in eiusmodi dubio, nullo modo esse obligatorium: cum obliget ad Superiorem recurrere, in eoque possit Superior dispensare, prout docet S. Thomas q. 89. a. 9. ad 3. dicens, Episcopi dispensationem habere locum in iuramento promissorio, *de quo dubium est, utrum licitum sit, vel illicitum, proficuum, vel nocivum.* Si autem nullo modo foret obligatorium, in eo non esset opus dispensare; siquidem dispensatio (cum sit obligationis aliis de jure existentis relaxatio, ut habet S. Doctor in 4. dist. 38. q. 1. a. 4.) solum habet locum, ubi aliis de jure locum habet obligatio.

298 Et confirmatur assertio, quia via tutior eligenda est, quoties in ea quispiam est perplexitate constitutus, ut probabiliter timeat peccare, siue hanc, siue oppositam partem elegerit. In casu vero assertionis, id probabiliter timet. Si enim voto contraveniat, periculum est sacrilegii; si obseruet, periculum est alterius peccati. In ea ergo perplexitate, vel ad Superiorem recurrendum, si fieri possit; vel eligenda pars tutior, id est in qua minoris peccati periculum apparet, prout dicitur cap. *Dominus* de secund. nupt. ubi bis nupta, dubitans de morte prioris mariti, prohibetur exigere debitum, sed reddere iubetur posteriori marito, bona fide perenti; eo quod hic & nunc tutius sit, & in redditione minoris peccati periculum sit, quam in negatione.

299 Dicendum 12°. quod certus de voto, dubius de solutione, tenetur solvere, nec liberatur solutione probabiliter facta, dum aequè vel magis probabilis est non solutio. Quod talis teneatur solvere, est sententia omnium; inquit Scildere n. 48. Cum igitur in aequali utrimque probabilitate, solutio sit dubia, ut probatum est agendo de conscientia dubia, stante aequali utrimque probabilitate tenetur solvere. A fortiori etiam dum solutio probabilius non est facta, licet hoc plerique Probabilistae negent, & a solutione quempiam liberent, eo ipso quo ipsi probabile est quod solverit, non obstante quod oppositum ipsi appareat aequè vel magis probabile. Qua in re non philosophantur consequenter ad doctrinam suam, quæ volunt possessionem & meliorem possidentis conditionem perinde procedere in materia aliarum virtutum, quam in materia iustitiæ. Si enim hoc verum est, consequenter dicere debent, quod sicut in materia iustitiæ debitum certum per incertam non extinguitur solutionem, sed creditor tamen manet in certa possessione juris exigendi debitum, quamdiu plena & evidenti probatione non constat illi satisfactum (*possessor enim bona fidei, sine plena & evidenti probatione re-*

moveri non debet. L. 1. ff. de condit. inserti) sic in materia voti Deus tamen manet in certa possessione juris exigendi debitum, &c. Et certe mirum est quod velint libertatem tamen manere in possessione, quamdiu certis argumentis probatur extincta; quasi minus amittere possessionem, quo solum probabilibus, imò minus probabilibus, incertisque argumentis probatur extincta; quasi minus manutenuenda sit, minorique favore prosequenda religio & pietas, quam humana libertas. Quod profectò nimis irrationabile est, absurdissimisque coniectariis obnoxium: utpote quo dato sequeretur eum qui, certus de lege & voto, dubitat de causa excusante, v. g. de impotentia, vel dispensatione, eo ipso liberari ab obligatione illius, quo probabilitas aliqua affulget pro existentia talis causæ, licet æqualis, vel major probabilitas occurrat in contrarium.

CAPUT XXXVII.

Contrariis argumentis occurritur.

Objicies 1°. in dubio an votum sit factum, 300
an cum intentione se obligandi, an cum plena deliberatione, &c. melior est conditio libertatis, quam voti: cum enim libertas, ante dubium votum, in certa fuerit possessione, illam non amittit per dubium superueniens.

Respondeo negando antecedens. Ad ejus probationem dico, regulam illam, *in dubio melior est conditio possidentis*, non procedere in materia non subiecta humanae potestati, ex qua sola introducta est regula illa, uti fuse demonstravi agendo de conscientia dubia & probabili. Profsus ergo hic locum non habet illa regula. Si enim possessio, aliis certa, nunquam eliditur per dubium superueniens, ut quid Probabilistae prætendunt, incerta seu probabili, imò minus probabili dumtaxat solutione voti, aliis certi, elidi certam ipsius possessionem? Ut quid homo, stante dubio, an homo sit, an brutum, quod in sylva movetur, jaculari prohibetur; & generaliter stante dubio, an æquum sit, an iniquum, quod agere vult, agere vetatur? Quod sanè adeò evidens est, ut solo naturali lumine vel ipsi Ethnici Sapientes velut certum tradiderint. Sciunt ergo Probabilistae voluntatem humanam per omnia subjectam esse divinæ, à qua, & non ab humana dependet, quod aliquid sit vel non sit licitum: adeoque ubi periculum est faciendi contra voluntatem & jus Dei ex una parte, & contra libertatem & jus humanæ voluntatis ex altera; cavendum potius ne quid fiat contra voluntatem & jus Dei, quam contra libertatem & jus humanæ voluntatis. Unde ulterius sequitur, in aequali vel majoti probabilitate pro Deo, standum pro Deo, seu Dei jure & voluntate. Cum certo jure vetitum sit, exponere se probabili periculo faciendi contra jus & voluntatem, seu legem Dei: nam qui amat periculum, peribit in illo.

301 Objicies 2°. juramentum in dubio non obligat, & in dubio de quantitate obligationis minimam inducit obligationem. Igitur idem de voto dicendum. Probatur antecedens, quia juramentum in dubio benigne est interpretandum, juxta illud cap. *ad nostram de jurejur. nos tuum juramentum benigne interpretari volentes*. Videatur & cap. *ad ea ibidem*, & cap. 1. eod. tit. in 6.

Respondeo juramentum obligare in dubio, in quo spectatis omnibus æqualis vel major est probabilitas pro illo. In dubio etiam de quantitate, obligare ad majorem, si juramentum fit ad causas pias: tunc enim amplè est interpretandum (nisi is ad quem spectat, velit ampliacionem ex causa remittere) licet ampliandum non sit, juxta objectos Canones, si fit ad causas profanas. Ratio disparitatis est, quia juramentum ad causas pias est in favorem & utilitatem non solum religionis ac pietatis, sed etiam jurantis: juramentum verò ad causas profanas, in ejus est detrimentum. In dubio verò favores sunt ampliandi, & accipiendum quod utilius est.

302 Objicies 3°. communis Doctorum sententia est, voti, sicut & juramenti promissorii, aliarumque promissionum, ac stipulationum, in dubio, strictam faciendam esse interpretationem, quantum materia subiecta, verborumque proprietas & usus patitur; eò quòd dum de obligatione agitur, stricta interpretatio faciendà sit. L. *quidquid adstringenda* 99. ff. de verb. oblig. ubi sic: *quidquid adstringenda obligationis est, id nisi palam verbis exprimatur, omissum intelligendum est, ac fere secundum promissorem* (id est in favorem ipsius) interpretamur: *Quia stipulatori liberum fuit verbaclare concipere*. Et ratio est, quia creaturam liberam obligari ad aliquid determinatè faciendum, vel omitendum, ipsi odiosum & grave est; favorabile non obligari. In dubio verò odia restringi, favores convenit ampliari. Reg. 16. jur. in 6. Idque confirmat regula tertia, *in obscuris, quòd minimum est sequendum*.

Respondeo, communem econtrà sententiam esse Theologorum, sicut & Juristarum, & Canonistarum, quòd promissionum, legatorum, testamentorum, adeòque & votorum ac juramentorum ad pias causas, ampla interpretatio faciendà sit, ut in dubio obligent ad majus, prout ex Juristis docent Bartolus & Romanus ad L. *Titia* ff. de auro legato, Immola, Socinus, Menochius l. 4. præscript. 106. Cephalus consil. 154. Cagnol. ad reg. *semper in obscuris* ff. de reg. juris. Atque ex Canonistis Abbas, Covarruvias, Barbosa ad cap. *indicante* de testament. Et ratio est, quia promissiones, testaments, legata, vota, &c. ad pias causas, cedunt in majus emolumentum promittentis, testantis, legantis, voventis, &c. ideòque iis adstringi favorabile est, non odiosum, prout Theologi communiter ostendunt à simili in præcepto confitendi, cujus obligationem ampliari, ut non

Tom. 11.

se extendat ad confitenda sola peccata certa, sed etiam dubia: quia confessio, & obligatio ad illam, animæ utilissima est, favorabilissimaque: utpote tendens ad absolutionem, seu liberationem à peccatis. Obligationum verò, seu promissionum, legatorum, testamentorum, &c. ad causas profanas (de quibus L. *quidquid adstringenda*) stricta interpretatio faciendà est: quia detrimentum adferunt promittenti, &c. non utilitatem.

Objicies 4°. cap. *ex parte* de censib. cum 303 dubium esset ad quam mensuram, majorem, an minorem, quotannis offerendam posteri tenerentur ex voto majorum, consultus Pontifex respondit: *ejusmodi vota à viris Ecclesiasticis benignius exigenda, ne, tamquam exactores, videantur lucris temporalibus inhiare*; ideòque volentes solvere ad minorem, cogendos non esse ut ad majorem persolvant.

Respondet 1°. Covarruvias, Pontificem ibi noluisse procedere in rigore juris, ne populus à donariis averteretur, ob duritiam Ecclesiasticorum.

Respondeo 2°. aliud esse, quòd posteri 304 ad mensuram majorem cogendi non sint in foro externo (de quo ibi Pontifex) ne Ecclesiastici videantur lucris temporalibus nimis inhiare, suamque potius quam populi utilitatem querere: aliud quòd non teneantur ad majorem in foro conscientie, in quo Deus exactor est, non homo.

Respondet 3°. si Canon ille propius inspicatur, assertioni nostræ non obstat, etiam dato quòd procedat in foro conscientie, quia ibi Pontifex distinguit, utrum incolæ illius regionis ad unam eamdemque mensuram ejusmodi vota persolverint, an ad diversas. In primo casu ad eandem & illi solvere sunt cogendi. In secundo casu volentes solvere ad minorem, non sunt cogendi ut ad majorem persolvant. Quia scilicet in primo casu uniformis consuetudo solvendi ad majorem mensuram, facit præsumptionem quòd ei conformis fuerit intentio voventis. In secundo verò casu multiformis & alternativa consuetudo solvendi modò ad majorem, modò ad minorem, facit similiter præsumptionem quòd intentio voventis fuerit pariter alternativa, solvendi scilicet vel mensuram majorem, vel minorem. Cujusmodi votum ex dictis n. 278. non obligat ad majorem determinatè, sed ad alterutram indeterminatè.

Objicies 5°. si propter aliquam rationem 306 vota forent amplianda, ideò esset quia illa interpretari in favorem libertatis, esset contra favorem voti. Verùm ita non esse colligitur ex Canone proximè relato, ubi Glossa ait, ideò pro eis benignam fieri interpretationem, ne ipsorum erga Ecclesias munificencia retardetur; eò quòd utique ex ejusmodi benignitate, seu benigna interpretatione, homines provocari soleant ad faciliùs voventum, & liberaliùs exequendum; à quo rigida eos interpretatio deterret.

Respondeo, quemadmodum est contra favorem precepti confessionis, legati & testamenti ad pias causas, &c. illud in dubio strictè interpretari; ita & contra favorem voti. Neque verò ampla voti interpretatio, in foro Dei, esse potest odiosa piis fidelibus, ipsolvè à votis retrahere: cum ipsis econtra verè sit favorabilis & provocativa ad eò libentius vovendum, magnificentiusque reddendum, quò Deus (ut Augustinus dicit) benignus exactor est, & non egenus, & qui non crescat ex redditibus, sed in se crescere faciat redditores. In foro verò hominum, quando suspicio foret, quòd Ecclesia Ministri suis potius lucris temporalibus, quàm spiritualibus populi utilitatibus inhiarent (uti non rarò fit) remissius exigenda sunt vota, ampliori redditione voventium conscientia relicta.

CAPUT XXXVIII.

Religiosam vitam solemniter professus, in Monasteriis ubi disciplina regularis quoad pleraque considerabilia Regule puncta Superiorum dissimulatione est relaxata, licet non intendat nisi vivere sicut vivunt, qui in pluribus ejusmodi punctis Regulam transgreduntur, alias non professurus, tenetur equidem vivere secundum Regulam.

307 **I**Ta Illustrissimus D. Generus Episcopus Vationensis Th. Mor. Gratianopolit. to. 5. tr. 2. c. 4. n. 20. Quia (inquit) in eo votum simplex & solemne discriminantur, quòd simplex ex sola pendet voluntate voventis; idèque ligatus ejusmodi voto ad id solum tenetur, ad quòd se obligare voluit, dum vovit: votum autem solemne à sola non pendet voluntate voventis, sed & Ecclesie quæ approbavit Religionem, & Regulam, ad quam se adstrinxit; ita ut pendeat quidem à voluntate voventis adstringere se ad hanc vel illam Religionem, ex iis quas Ecclesia approbavit; in ipsius tamen dispositione non sit, solemniter profiteri hanc conditionem, quòd Regulam non servabit secundum plerosque considerabiles articulos ipsius, sed secundum abusum & relaxationes qui & quæ circa eos irreperunt, & Ecclesia numquam permittit, & in quibus Superiores dispensare non possunt. Et idè Tridentinum sess. 25. de Regul. c. 1. absque ulla exceptione præcipit, ut omnes Regulares, tam viri, quam mulieres, ad Regulam quam professi sunt, præscriptam vitam instituant & component, atque imprimis qua ad suæ professionis perfectionem, aut obedientiam, paupertatis & castitatis, ac si qua alia sunt alicujus Regule & Ordinis peculiaris vota, & præcepta, ad eorum respectivè essentiam, necnon ad communem vitam & vestitum conservanda pertinentia fideliter observent. . . . Cum compertum sit à Superiore non posse ea, quæ ad substantiam regularis vite pertinent, relaxari. Si enim illa, quæ bases sunt & fundamenta totius regu-

laris discipline, exactè non fuerint conservata, totum corrumpat edificium necesse est.

Nec de iis loquitur S. Thomas in 4. dist. 38. a. 3. q. 1. ad 5. dum ad hanc objectionem, Non videtur teneri semper ad ea que votum professionis continet, & ipse non intendit intrare Monasterium, nisi ut viveret, sicut alii vivunt. Ergo videtur quòd non omne votum obliget ut necessario serveatur. Ad 5. (inquit) dicendum, quòd qui interpretatur votum fecit, ad tria vota religionis principalia in omni causa tenetur, sed ad alias observantias, quarum transgressio ex dissimulatione Prelatorum inducitur (qui dum videntes non corrigunt, indulgere videntur) non videtur obligari; & præcipue si sit simplex, qui talia discernere sufficienter nesciat. De iis (inquam) S. Doctor ibi non loquitur quæ spectant ad fundamentalia vite religiosæ, suntque tam considerabilia puncta Regule, ut in iis Prelati Religionum non valeant dispensare; sed de minus considerabilibus, in quibus dispensare possunt, ut constat ex verbis illis S. Doctoris, dum Prelati videntes non corrigunt, indulgere videntur.

Et confirmatur assertio, quia etiam Moniales quædam professæ sunt in Monasteriis, ab immemoriali tempore non servantibus clausuram, Monasteria illa nunquam ingressuræ, si scivissent inducendam in iis clausuram, ad eam nihilominus suscipiendam religiosèque observandam tenentur, cum ab Episcopis, aliisve legitimis Superioribus imperatur, eò quòd clausuram Ecclesia censet ipsis necessariam ad ponendam in tuto castitatem earum, à plerisque aliis violandam. Idem ergo censendum de aliis observantiis, quæ sunt quasi bases & fundamenta totius Regularis discipline (ut loquitur Tridentinum) quibus non servatis, votorum observantia periclitatur. Antecedens constat ex Constitutione Bonifacii VIII. quæ incipit: periculoso in sexto tit. 16. ubi sic: *Præsentis Constitutione perpetuò irrefragabiliter valituræ, sancimus, universas Moniales, præsentis atque futuræ, cujuscumque Religionis sint, vel Ordinis, in quibuslibet mundi partibus existentes, sub perpetua in suis Monasteriis debere de cætero permanere clausuræ: ita quòd nulli earum, Religionem tacite vel expressè professæ, sit vel esse valeat, quacumque ratione, vel causâ. . . . Monasteria ipsa deinceps egrediendi facultat. . . ut sic à publicis & mundanis conspectibus separate, omnino servire Deo valeant liberius, & lasciviendi opportunitàe sublatâ, eidem corda sua & corpora in omni sanctimonialia diligentius custodire. Et idè. . . Episcopis universis in virtute S. Obedientie, sub obestatione divini judicii, & interminatione maledictionis aeternæ præcipiendo mandamus, Abbatibus etiam, & aliis etiam exemplis Prelatis Monasteriorum & Ordinum quorumque, ut in Monasteriis sibi subiectis, de clausura conveniendi, & Monialibus includendis, quamprimum commode poterunt, providere procurent, rebelles per Censuram Ecclesiasticam compescendo.*

310 Hanc Constitutionem innovat Tridentinum sess. 25. *indultis quibuscumque & privilegiis non obstantibus.* Et confirmant Pius V. Constitutione duplici, una de 29. Maii 1566. quæ incipit *circa Pastoralis*; altera de 1. Februarii 1570. quæ incipit *Decori & honestati.* Sicut & Gregorius XIII. Constitutione quæ incipit *Deo sacris* de 30. Decembris 1572. Cùmque Concilium Rothomagense anno 1581. sub Cardinali Borbonio Archiepiscopo celebratum, eidem Gregorio XIII. dubium istud proposuisset: *Circa Decretum de clausura Monialium, sint quæ ex fundatione dicant liberam sibi relinquere exitum & introitum Monasterii. Alia prætexunt se non emisisse votum clausuræ, nec unquam ingressuras Monasterium, si audissent ullam fuisse clausuræ obligationem. Pleraque minantur se potius reversuras ad seculum, quam patiuntur eandem clausuram, & per parentes nobiles necesse est Episcopis intendant, si ausi fuerint ingressum prohibere. In his perplexitatibus supplicatur, quid agendum, maxime ubi timeatur, ne per clausuram aliquid deterius contingat, & Magistratus secularis non adjuvet, sicut ipsi Tridentinum sub excommunicationis pena ipso facto incurrenda præcipit ne adjuvet.* Respondit Pontifex: *Execrationi demandentur Decreta Concilii Tridentini, & Bullæ Summorum Pontificum, quibus sublata sunt omnia privilegia, & fundationes.*

Moniales tamen viventes in Monasteriis, in quibus clausura non servatur, & in aliis etiam punctis, ad religiose vitæ substantiam non pertinentibus, relaxata est regulæ observantia, v. g. in jejuniis & abstinentiis, ea seorsim servare non tenentur, sed satis est quod paratum habeant animum ad Reformationem suscipiendam: si regularem observantiam Superiores observaverint, ut bene Natalis Alexander in Paralipomenis Moralibus pag. 138. Quamvis enim consuetudo, absque Apostolica dispensatione, non solvat obligationem ex professione ortam, servandi Regulam, suspendit tamen quodammodo quoad eas observantias, quæ ad votorum observantiam non spectant; quoad eas præsertim, quæ absque singularitatis nota, fratrumque vel sororum perturbatione & tumultu, observari non possunt. Eos proinde S. Bernardus excusat epist. 7. ad Adam Monachum, his verbis: *Siquis caterorum ad Regulæ cupiat transire puritatem, sed propter scandalum non audeat, aut certe etiam ob certam corporis infirmitatem, puto quia non peccat, dum tamen in suo studeat loco sobriè, & iustè, & pie conversari, &c.*

CAPUT XXXIX.

Definitio status religiosi.

311 Status in genere nihil aliud est, quam certa vitæ conditio. Strictè autem acceptus, est certa vitæ conditio immobilis, alteri nos adstringens, ut Episcopatus Episcopum adstringens immobiliter Ecclesiæ suæ, tamquam

sponsæ; conjugium conjugii, status religiosus Religioni & Prælati illius.

Unde status religiosus est status perfectionis, quo quis per tria vota paupertatis, castitatis, & obedientiæ immobiliter tradit se Deo, in manu legitimi Prælati, juxta Ecclesiæ approbationem. Unde in tribus votis illis consistit essentia status religiosi, juxta cap. ad Apostolicum, & cap. cum ad Monasterium de statu Monachorum.

Dicitur status perfectionis, non quod proficientes statum Religiosum eo ipso perfecti esse debeant, sed quod serio ac sincerè tendere debeant ad perfectionem, tamquam propositum sibi finem, ut tradit S. Thomas q. 184. a. 5. ad 2. & q. 186. a. 1. ad 3. Unde & Apostolus dicit ad Philipp. 3. *Non quod jam comprehenderit, aut quod jam perfectus sim: sequor autem, si quo modo comprehendam.* Et postea subdit: *Quicumque ergo perfecti sumus, id est ad perfectionem tendimus, hoc sentiamus, &c. Suam itaque professionem non transgreditur, nec committit mendacium, vel simulationem (ait S. Doctor) ex hoc quod non est perfectus, qui statum perfectionis assumpsit; sed ex eo quod ab intentione seria & sincera perfectionis animum revocat.* Quibus verbis indicat, Religiosum voluntariè abicientem studium tendendi ad perfectionem, mortaliter peccare, quia suam transgreditur professionem.

Porrò perfectio, ad quam Religiosi tendere tenentur, consistit in unione cum Deo, per observantiam Regulæ, & votorum supradictorum; quæ contraria sunt tribus impedimentis, quibus, veluti laqueis hujus mundi, animus humanus detinetur, quominus ad Deum liberè erigere se possit. De quibus 1. Joan. 2. *Omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est (cui contrariatur votum castitatis) & concupiscentia oculorum, id est divitiarum (cui contrariatur votum paupertatis) & superbia vitæ, id est appetitus honoris & independentiæ; contra quam est votum obedientiæ.*

Et hinc status Religiosi perfectionem explicans S. Doctor q. 186. a. 7. docet, quod per illius professionem, homo fit holocaustum, Deo se suaque omnia consecrans. Tria namque homo possidet, animam, corpus, bona externa, seu temporalia. Per votum obedientiæ, Deo animam consecrat, iudicium suum ac voluntatem Superiori subjiciens propter Deum. Per votum castitatis, Deo consecrat corpus, ut abstractus à carnalibus desideriis, Deo melius servire possit. Per paupertatis votum, Deo bona sua externa consecrat, iis se privans propter Deum, ut Deus sit ipsi omne bonum, nec aliud possideat nisi ipsum.

Monet autem S. Doctor a. 8. inter tria illa vota, obedientiæ votum esse præcipuum: utpote per quod Deo offertur & consecratur id quod est in homine præcipuum, cor scilicet, seu propria voluntas. Unde Gregorius l. 33.

Moral. c. 10. *Obedientia* (inquit) *victimis jure proponitur: quia per victimam aliena caro; per obedientiam autem propria voluntas maculatur.* Et Joannes XXII. *extrav. quorumdam* de verb. signif. *Magna est paupertas, sed major integritas bonum est; maximum obedientia, si custodiatur illesa.*

317 Dicitur etiam in definitione status religiosi, *juxta Ecclesiam approbationem*: quia status religiosus expressè vel tacitè approbatus esse debet ab Ecclesia. Et hoc, quia Ordo religiosus est facta quaedam Congregatio, seu Communitas, in qua esse debet subordinatio & subjeccio inferiorum ad Superiores, & jurisdictio (in utroque foro) Superiorum supra inferiores. Quæ cum ab Ecclesiæ Prælati, maxime à supremo Ecclesiæ Capite derivari debeat; idèo vivendi modus in Religione, secundùm certam Regulam, ab Ecclesia probatus esse debet, ut vim habeat legis. Et sic colligitur ex cap. 1. de voto in sexto. Olim quidem sufficiebat Episcoporum approbatio, cum non repugnantia Romani Pontificis (nec enim aliter olim probata fuerunt Religiones, Carmelitana scilicet, Basiliana, Augustiniana, Benedictina, &c.) ut probant Bellarminus; Lessius, Basilii Legionensis, &c. sed in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. & Lugdunensi sub Gregorio IX. Romano Pontifici reservata fuit Religionum approbatio, sine expressa cujus approbatione novas inducere Religiones, vel in eis Religionis habitum assumere prohibitum est.

318 Tamen verò supra dixerimus, essentiam status religiosi in tribus votis consistere, necesse non est quòd vota illa solemnia sint; sed status ille indifferentè constituitur, sive per vota solemnia, sive per simplicia (licet perfectius per solemnia, utpote per quæ immobilis quis se totum consecrat Deo) quia vota primæ professionis Scholarum Societatis Jesu non sunt nisi simplicia, uti declarat Gregorius XIII. in Bulla *ascendente Domino*; post primam tamen illam professionem verè sunt Religiosi, uti declarat ibidem.

CAPUT XL.

Religiosus non peccat mortaliter per transgressionem punctorum Regula, ad quæ sub mortali non tenetur; posset tamen in eis mortaliter peccare ex negligentia magna, vel contemptu.

319 Ita S. Thomas q. 186. a. 9. in corp. & ad 1um. & 3um. Ratio prioris partis est clara: quia nullus peccat mortaliter, nisi transgrediendo præceptum sub gravi peccato obligans; non omnia verò contenta in Regula sunt ejusmodi, ut quoad Regulam nostram communis est sensus Religionis nostræ (teste Lezana) & idem est de Regula Dominicanorum, Societatis, pluriumque aliarum Religionum, exceptâ Regulâ Minorum, quoad præcepta quæ in ea continentur.

Idque confirmat S. Doctor in argument. *sed contra*, quia status Religionis est securior, quàm status secularis vitæ. Unde D. Gregorius l. 1. Moral. c. 1. comparat vitam secularem mari fluctuanti, religiosam verò portui tranquillo. Si autem puncta omnia quæ in Regula continentur, Religiosum obligent sub mortali peccato, status religiosus esset valdè periculosus, propter multitudinem observantiarum. Non ergo quælibet transgressio eorum quæ in Regula continentur, est mortale peccatum.

Ratio posterioris partis petenda est ex dicendis n. 323. Si dicas 1°. quòd quicumque transgreditur Regulam facit contra votum professionis, quo se ad Regulam observandam adstrinxit. 2°. quòd Regula est quaedam lex ecclesiastica, quæ in materia quæ semper obligat sub mortali. 3°. quòd quicumque transgreditur Regulam, saltem frequenter, parum curans id emendare, videtur Regulam parvifacere, quod est peccatum mortale.

Ad 1um. respondeo, quòd faciens professionem secundùm Regulam, non vovet servare omnia quæ sunt in Regula (ait S. Doctor) *sed vovet regularem vitam, quæ essentialiter consistit in tribus votis.* Per consequens non vovet servare omnia puncta Regulæ, tamquam materiam voti, sed ea duntaxat quæ Regula præscribit tamquam materiam voti, vel etiam ea quæ Religio vel Prælati exigit in virtute voti. Religio verò in virtute voti non exigit quicumque habentur in Regula. Alias quicumque frangeret silentium in Regula præscriptum, votifragus foret, & sacrilegus. Quod est contra unanimum sensum Religionum omnium.

Ad 2um. respondeo cum eodem S. Doctore, quòd non omnia quæ traduntur in lege, traduntur per modum præcepti, sed quaedam proponuntur per modum ordinationis cuiusdam, vel status obligantis ad certam penam. Est quidem præceptum, cui non obedire peccatum est, inquit Augustinus l. de S. virginit. c. 5. sed non omnes ordinationes habent vim talis præcepti, nec vim legis propriè dictæ (quæ in materia gravi semper obligat sub gravi culpa) sed quaedam sunt monitiones simpliciter directivæ in ordine ad perfectionem, vel ad summum sunt leges pœnales. De quibus plura diximus in materia de legibus.

Ad 3um. respondeo cum eodem, quòd tunc aliquis transgreditur ex contemptu, quando voluntas renuit ordinationi legis, vel Regulae subjecci, & ex hoc procedit ad faciendum contra legem vel Regulam; scilicet si solus faciat contra Regulam propter aliquam particularem causam, puta concupiscentiam, vel iram... etiamsi frequenter ex eadem causa vel ex simili peccatum fieret. Sicut etiam Augustinus dicit in l. de nat. & grat. c. 29. quòd non omnia peccata committuntur ex contemptu superbia. *Frequentia tamen peccati dispositivè inducit ad contemptum, secundùm illud Proverb. 18. "Impius, cum in profundum venerit peccatorum, contemnit."*

Notanda sunt verba ista S. Doctoris, *fre-* 324
quentia

quentia peccati, seu transgressionis regula, dispositioe inducit ad contemptum, & recolenda ea quæ to. i. l. 10. c. 22. cum D. Dionysio Carthusiano, aliisque Scriptoribus gravissimis dixi, pluribusque argumentis probavi, quod consuetudo, seu assiduitas violandi regulam, in iis ad quæ non est obligatio sub mortali, & non curate, nec velle se in iis emendare, vix aut ne vix quidem excusari potest à mortali crimine, quodque tales Religiosi ordinariè sunt extra viam salutis, & ut plurimum pereunt.

CAPUT XLII.

Religiosus per ingressum seu votum professionem Religionis, juxta S. Thomam absolvitur ab omnibus aliis votis antea factis.

325 **Q**uia (inquit in 4. dist. 38. q. 1. a. 4. ad 2.) per introitum religionis homo moritur priori vitæ; ideo illa vota, quæ vovit in vitâ seculari explenda, non tenentur exolvere, ex quo Religionem intrat. Et præcipue, quia singularitas in Religionibus est periculosa, & omnis Religionis adeo gravat, quod non manet eadem facilitas ad observandam votum, quæ in seculari vitâ erat. Tamen quidam dicunt, quod debet Prælato suo exponere, & ille pensatis conditionibus persona, & voti, poterit cum eo dispensare. Sed secundum alios hoc non exigitur: quia ex ipsa vi voti Religionis à prioribus votis est absolutus. In Summa verò 2. 2. q. 88. a. 12. ad 1. dicit, quod omnia alia vota sunt quorundam particularium operum. Sed per Religionem homo totam vitam suam Dei obsequio deputat. Particulare autem in universali includitur. Et ideo Decretalis cap. Scripturæ de voto, dicit quod reus voti fracti non habetur, qui temporale obsequium in perpetuam religionis observantiam commutat. Nec tamen religionem ingrediens tenetur implere vota, vel jejuniorum, vel orationum; vel aliorum hujusmodi, quæ existens in seculo fecit: quia religionem ingrediens moritur priori vitæ. Et etiam singulares observantia religioni non competunt, & religionis onus satis hominem onerat, ut alia superaddere non oporteat. Similia habet quodlib. 3. a. 18. ad 3.

CAPUT XLIII.

Obligatio Religiosorum ex voto paupertatis.

326 **V**otum paupertatis obligat Religiosos ad non usurpandam rem ullam temporalem, nisi dependenter à voluntate Superioris cap. cum ad Monasterium de statu Monach. Unde proprietarius est contra votum paupertatis, primò qui contra vel præter Superioris voluntatem quidpiam dat, accipit, retinet, vel consumit, sive de bonis ex Monasterio, sive aliunde acceptis. Et idem est de eo qui iisdem bonis utitur aliter quam Superior concesserit. Quia Religiosus per votum paupertatis sponte se spoliat jure disponendi ex proprio arbitrio de quacumque re temporali, se totaliter quoad hoc subjiciens dispositioni ac voluntati sui Prælati. Quod adeo verum

existimat Rodríguez exercit. spirit. p. 3. tr. 3. c. 15. Sicut & Layman tr. 5. de statu relig. c. 7. n. 16. & Turrianus 2. 2. disput. 84. sect. 3. n. 53. ut doceant Religiosum peccare contra votum paupertatis, dum sine Superioris licentia acceptat pecuniam, vel quid simile, non ut sibi donatam, neque ut depositam vel quasi depositam apud se, in commodum suum (de quo Doctores conveniunt) sed præcisè in manus suas consignatam; ut eam ipse pauperibus pro arbitrio suo eligendis in eleemosynam distribuatur, tamen non suo, sed consignantis nomine. Quia hoc pacto sine Superioris licentia acceptat facultatem disponendi pretio æstimabilem. Hoc autem est contra votum paupertatis, quo non solum redditur incapax domini & proprietatis, sed & usus facti independenter à voluntate Prælati.

Hoc quidem Tamburinus l. 8. in Decal. 327 tr. 1. c. 2. §. 5. post Sanchez ibidem l. 7. c. 3. solum admittit de usu tendente in proprium utentis commodum, ita ut inde ditescat, & temporale commodum accipiat. Verum etiam si in dicto casu per se non ditescat, neque commodum accipiat ex ipsa pecunia secundum se (utpote sibi non donata) ditescit tamen (saltem affectu & voluntate) ex facultate seu jure distribuendi pecuniam illam pauperibus pro arbitrio suo eligendis: utpote affectu & voluntate jus illud seu facultatem pretio æstimabilem acceptans independenter à voluntate Superioris.

Secundò, à fortiori proprietarius est; qui, licet non usurpet sibi proprietatem & dominium rei, usurpat tamen sibi usum rei in proprium commodum, independenter à voluntate Superioris. Est communis sententia, contra Caramuelem in Reg. S. Bened. n. 883. & seqq. afferentem, solam proprietatem usurpatam esse contra votum paupertatis; adeoque Religiosum absque Superioris licentia pro se utentem pecuniis, vel rebus alterius, dominio ei reservato qui usum ipsi concessit, contra obedientiam peccare, non contra paupertatem. Quam abusivam opinionem pluribus impugnat Suarez l. 8. de statu relig. c. 7. solidè probans, abdicacionem usus à Superioris voluntate independentis semper annexam fuisse statui religioso, & paupertatis voto.

Quia tamen dependentia usus à voluntate Superioris esse potest duplex, una dependens à voluntate ipsius velut concomitante, quando nempe Religiosus sic utitur veste v. g. ut semper quidem paratus sit eam relinquere, quoties Superior voluerit, eam tamen utitur absque prævia ipsius licentia; etiam tacita. Altera dependens à voluntate Superioris antecedente, ita ut Religiosus veste v. g. non utatur absque prævia ipsius licentia, saltem tacita. Quæri potest an votum paupertatis Religiosos obliget ad posteriorem dependentiam, an solum ad priorem? Solum obligare ad priorem, supponere videtur Caramuel n. 886. dum ait: non peccat contra paupertatem, qui, incio Abbate, ab externis pecuniam

accipit, & libros emit, dummodò eos habeat in cubiculo expositos, & omnibus objectos, & idem est à fortiori si ab externis accipiat ipsos libros. Ita ille, citans Azorium. Ita etiam Perez in Reg. S. Bened. c. 33. dub. 5. n. 125.

330 Verùm omninò dicendum, obligare ad posteriorem, uti docet Sanchez citato l. 7. c. 53. & ipsemet Caramuel fateatur esse probabilius. Et ratio est 1°. quia est contra religiosam paupertatem, quòd Religiosus in usu rerum temporalium dirigatur à sola propria voluntate, non à voluntate Superioris. Atqui non dirigatur à voluntate Superioris, sed à propria dumtaxat, si non præsupponat voluntatem Superioris: cum necesse sit regulam, quæ dirigit, esse priorem regulato.

2°. quia usus temporalium in Religiosis esse debet dependens à voluntate Superioris, non solum quoad continuationem, sed etiam quoad inceptioem; non apparet autem quomodò ab ea dependens sit quoad inceptioem, si voluntas seu licentia Superioris non sit prior illà inceptioe: cum id quod dependet, posterius sit eo à quo dependet, velut effectus posterior causà.

331 3°. quia si sufficeret animus paratus rem relinquere, dum Superior id rescians voluerit, Religiosus posset, absque paupertatis præiudicio, incio Superiore, omnia sibi desiderabilia comparare, usque frui, dummodò paratus esset relinquere, dum Superior rescians vellet. Quod absurdum esse censent communiter omnes Christi paupertatem profitentes.

332 Quæri etiam potest qualis esse debeat prævia illa Superioris licentia. An esse debeat expressa? Respondeo non semper requiri expressam, sed interdum sufficere tacitam, seu probabiliter præsumptam, ut loquitur S. Doctor 2. 2. q. 32. a. 5. ad 1. eam tamen non consistere præcisè in eo quòd Superior concederet, si rogaretur: quia ista non est licentia illa prævia, quam diximus necessariam, sed licentia dumtaxat futura, vel concomitans sub conditione; quæ cum non ponatur in re, nec licentia ponitur; sicut in re non ponitur dispensatio, vel donatio, quam aliquis concederet, si rogaretur. Unde quemadmodum in hoc casu non censetur quis sufficienter dispensatus; sic in illo non censetur sufficienter licentiatus. Necesse est ergo quòd Superior de facto licentiam reipsa concedere ex probabili aliquo signo existimeretur, licet expressè non rogatus. Cuiusmodi signum esse potest, quòd in talibus circumstantiis soleat consentire, etiam non rogatus expressè, vel quòd prius ostenderit sibi gratum fuisse, dum rescivit Religiosum, ex rationabili causa, in similibus circumstantiis, absque licentia expressa processisse; vel quòd in aliqua Religione, Superiore sciente, nec improbante, vigeat consuetudo hoc vel illud recipiendi, vel expendendi, non petita ab ipso licentià expressa. Tunc enim Superior ostendendo talem sibi consuetudinem non displicere, satis indicat se consentire.

Huiusmodi tamen consuetudo & licentia generalis, si in una Religione permittitur, non statim permittitur in alia. Nec eiusmodi licentia in Religionibus benè ordinatis conceditur passim omnibus, nisi vel in rebus minoris momenti, & crebro occurrentibus, vel in casu particulari per interpretationem epicheiræ; ubi res urget, & Superior ad manum non est, ut rectè monent Tannerus disp. 6. n. 106. Lessius c. 41. n. 79. Sanchez c. 19. ubi n. 70. observat, quòd si Superior inferiori suo donet, vel ab alio donatas res aliquas permittat, v. g. imagunculas, rosaria, numismata, &c. sciens inferiorem iis omnibus non indigere ad proprium usum, spectatà talium rerum qualitate, censetur dare licentiam tacitam, eas aliis donandi, seu domesticis, seu extraneis, sicuti consuetum est. Et n. 15. addit interdum adesse tacitum Superioris consensum, saltem habitualem, quoad sustentiam rei dandam, vel consumendam, licet aliquantulum ægrè ferat, licentiam à se non peti, adeoque sit quodammodò invitum quoad modum. Et tunc peccari quidem, saltem venialiter, sed non contra paupertatis votum, sicut etiam docent Navarra, Rodriguez, Rebellus, quos citatos sequitur Layman n. 4.

Tertio, proprietarius est Religiosus, qui paratus non est exui possessione, vel usui, omni momento quo Superior voluerit. Quia non potest quidquam habere, vel retinere, nisi cum dependentia à Superioris voluntate. Alias proprietarius censetur, cap. cum ad Monasterium supra.

335 Quarto, qui aliquid abscondit, ne Superior sciat, nolens illud permittere liberè ipsius dispositioni, semper iudicatus fuit affectus vitio proprietatis, & independentiæ à Superiore, uti colligitur ex eodem capite, & cum communi docent noster Lezana, Lessius, Sanchez, Layman, &c. Idipsum colligitur ex cap. super quodam eod. ubi Joannes Andreas, Archidiaconus, & alii Doctores observant, proprietarium dici, qui celat Prælatum, vel præter voluntatem ipsius tenet aliquid. Idem dicendum de eo qui, dum Superior aliqua ipsi aufert, murmurat, tamquam injurià affectus, vel qui res, de licentia Superioris acceptas, postea abscondit, ne Superior eas repetere volens, vel licentiam datam revocare (prout semper potest; nec enim licentiam irrevocabilem dare potest) id exequi possit. Idem denique de eo qui murmure & querelis Superiorem impedit, ne repetere ac revocare audeat. Quia per ista omnia demonstratur affectatio independentiæ; adeoque & proprietatis, ut cum aliis notat Layman n. 8.

336 Quinto, qui res sibi ad usum concessas, sine licentia expressa vel tacita Superioris, alteri mutuat, vel commodat, vel etiam permutat. Hoc est enim disponere independentem, transgredi que limites simplicis ususarii (cui ista non licent secundum jura) quamvis in eo sæpè excuset materiæ parvitas, dum usus libri ad breve tempus alteri datur; neque enim simplex ille

usus parís est valoris cum proprietate absolutè concessa.

337 Sextò, qui contra vel præter voluntatem Superioris, de Missarum, etiam foris dictarum, eleemosynis disponit, in imagines, libros, potationes, &c. Patet evidenter ex præmissis, atque ex laudato cap. *cum ad Monasterium*, nec non ex Tridentino sess. 25. c. 2. Item ex Decreto Clementis VIII. de anno 1599., confirmato per Urbanum VIII. anno 1624. Quod videri potest ad calcem Constitutionum nostrarum in Decretis Clem. VIII. pro reformatione Regularium n. 3. ubi expressè fit mentio eleemosynarum ex Missis ubicumque celebrandis, præcipiturque ut Superiori tradantur, & Conventui incorporentur, atque cum cæteris illius bonis confundantur; quo communis inde victus & vestitus omnibus suppeditari possit. Nec suffragari potest ulla consuetudo in contrarium, dum ei repugnat voluntas Superiorum: quia sicut nulla consuetudo excusate potest proprietatem; ita nec independentiam à voluntate Superiorum, in usu & comparatione rerum exteinarum.

338 Septimò, proprietarii sunt etiam Procuratores, œconomi, & similes bonorum Monasterii Administratores, qui, sive in expendendo, sive in largiendo, seu domesticis, seu extraneis, limites excedunt sibi præscriptos per Regulam vel Constitutiones, vel Ordinis consuetudinem, vel Superioris voluntatem. Quia (ut ait S. Doctor ubi suprà in corp.) oportet ut ea in quibus inferior Superiori subijcitur, dispenset non aliter quam ei sit à Superiore commissum.

339 Ad cavenda itaque omnia illa Religiosos obligat votum paupertatis, atque insuper ad eam diligentiam, pro rerum sibi ad usum concessarum conservatione adhibendam, ad quam tenetur usufructus qui precario utitur: cum verè non nisi precario utantur, quamdiu Superiori videbitur. Unde contra paupertatis votum delinquant, si res illas amittant, vel destruant, per culpam seu negligentiam latam, sicuti docent Lessius cap. 41. dub. 9. n. 79. Sanchez n. 115. Layman n. 6. Imò secundum Layman & Sanchez peccant etiam contra iustitiam, cum obligatione restituendi Monasterio inde damnificato, si Religiosi damnificantes peculium habeant.

340 Votum quoque paupertatis ipsos obligat ad non habendum superflua in victu, vestitu, & reliqua vita, nec adeò pretiosa & splendida, ut religiosam notabiliter excedant mediocritatem. Sic enim habetur Clem. 1^a. de statu Monach. traduntque Sylvester, Navarrus, Tannerus, Lessius & alii passim; licet addant, Religiosum habentem vana & superflua, sed non absque licentia Superioris (ad cuius nutum paratus sit ea relinquere) non esse proprietarium. Quia nec affectat eorum proprietatem, nec usum independentem, licet faciat contra statum & conditionem pauperis.

341 Ex quo patet, voto paupertatis non solum

Tom. II.

interdici proprietatem, verum etiam 1°. præcipi abstinentiam à prædictis, 2°. prohiberi, ne Religiosus ea quæ habet cum facultate Superioris, in res expendat illicitas, aut vanas, seu superfluas. Nec id ipsi Superiori permittere potest: utpote qui nihil ipsi contra jura & canones, id prohibentes, concedere potest.

CAPUT XLIII.

Eorundem obligatio ratione voti castitatis.

342 Primò tenentur abstinere à matrimonio, & ejusque usu. Secundò ad tantam corporis animique puritatem, ut nullam veneream voluptatem voluntariè admittant, sive corpore, sive mente. Unde Religiosus professus peccat mortaliter contra votum castitatis, non solum admittendo vel exercendo actus exteriores, ad luxuriam pertinentes, sed & admittendo actus internos, ut sunt cogitationes, delectationes morosæ, &c. Quorum si aliquid admittat, ultra malitiam luxuriæ contra castitatem, insuper peccatum ipsius incurrit malitiam sacrilegii contra religionem, ratione voti, uti Doctores communiter tradunt.

CAPUT XLIV.

Obligatio ratione voti obedientiæ.

343 Religiosus, ratione voti obedientiæ, tenetur obedire legitimis Superioribus suis in omnibus quæ licita sunt, & secundum uniuscujusque Ordinis Institutum, Regulas, & Constitutiones. Ita S. Bernardus in l. de præc. & disp. S. Thomas q. 104. a. 5. ad 3. Quia scilicet Religiosus hoc vovit, quando promisit obedientiam secundum Regulam. Unde S. Thomas, *Religiosi* (inquit) *obedientiam præstentur, quantum ad regularem conversationem, secundum quam suis Prelatis subduntur. Et ideo quantum ad illa sola obedire tenentur, quæ possunt ad regularem conversationem pertinere.*

Porro, ut idem S. Doctor ait in 2. dist. ult. a. 3. *ad Regulam pertinet aliquid dupliciter, vel directè, vel indirectè. Directè, sicut ea quæ in statutis Regula continentur, ut non comedere carnes, tenere silentium, & hujusmodi. Indirectè, sicut ea quæ pertinent ad mutua obsequia, sine quibus status Religionis servari non posset; vel etiam quæ pertinent ad poenam transgressionum, etsi de eis nulla specialis mentio in Regula fiat.* Ex quibus verbis patet Religiosum teneri obedire in omnibus quæ legitimi Superiores rationabiliter judicant necessaria ad observantiam Regulae & votorum, cavendæque pericula transgressionis eorum.

Unde cum Ecclesia cap. *periculoso* de Regul. & in Concilio Tridentino sess. 25. cap. 5. de Regul. necessariam Monialibus judicaverit clausuram, ad cavenda pericula violandi votum castitatis, quæ alioqui à pluribus violaretur, licet de clausura mentio non fiat in Regula, nec unquam in earum Monasteriis, etiam ab immemoriali tempore ea servata fuerit, ait Tridentinum ibidem. Et cap. 20.

b

Moniales obedire tenentur legitimis Superioribus eam præcipientibus, prout Ecclesia ex dictis n. 306. jubet ut præcipiatur, & rebelles ad observantiam ipsius compellantur. Quia scilicet in voto obedientiæ quod fecerunt, implicite continetur promissio servandi ea quæ legitimis Superioribus visa fuerint; necessaria ad Regulæ & votorum observantiam, prout dictum est, ab illisque ut taliter necessaria præcipiantur; licet aliàs non fuerint in tali vel tali Monasterio practicata. At verò experientia docet, clausuram ad eò necessariam esse Monialibus, ad ponendum in tuto votum castitatis earum, ut ipsius defectu plurimarum ex ipsis castitas non solum periclitetur, sed & violetur. Et ista ratio est sufficiens ad clausuram omnibus præcipiendam, ut lasciviendi opportunitate sublata, Deo corda sua & corpora securè custodiant, ut loquitur Bonifacius VIII. extrav. *periculoso* in 6. Et idè legitimis Superioribus Ecclesiæ jussu clausuram ipsi præcipientibus obedire tenentur. Et ista est Ecclesiæ doctrina, in locis n. 306. relatis. Ecclesiam verò non audire, est Christum non audire, qui dicit: *Qui vos audit, me audit, &c.*

346 Eadem ratione Religiosi acceptare tenentur quascumque observantias & reformationes, quas legitimi Superiores rationabiliter judicant necessarias ad supradictam observantiam Regulæ & votorum, idque non obstantibus quibuscumque consuetudinibus in contrarium, ut rectè docent Sylvester, Armilla, Valquez, Lessius, Layman, Urbanus noster ab Ascensione, & alii communiter. Quemadmodum miles Duci exercitûs obedire tenetur, in iis quæ ad conservandam vitam militarem pertinent; & servus domino, quoad servilia opera exequenda; & filius patri, in his quæ concernunt vitam domesticam; sic Religiosi suis obedire tenentur Superioribus, in iis quæ concernunt vitam regularem in sua puritate conservandam, sive observantiam Regulæ, votorum & Constitutionum.

347 Superiores tamen præcipere non possunt aliquid contra, vel supra Regulam, ut tradit S. Bernardus ubi supra l. i. columnâ 4. his verbis: *Praelati jussio vel prohibitio non prætereat terminos professionis; nec ultra extendi potest, nec contrahi citrà; nihil me Praelatus prohibeat eorum quæ promisi, nec plus exigat quàm promisi; vota mea non augeat sine mea voluntate, nec minuat sine certa necessitate.* Id ipsum tradit S. Thomas locis citatis, & quodlib. 10. a. 10. ubi sic: *si tamen aliqua sunt, quæ nullatenus ad Regulam reducuntur (directè vel indirectè, ut supra dixit) videtur esse verior opinio, quòd obedire in ejusmodi non sit de necessitate obedientiæ, sed de perfectione, ut Bernardus manifestè dicit, &c.*

348 Unde Religiosus obedire non tenetur Superiori præcipienti v. g. ut assumat Episcopatum (inquit Layman c. 9. n. 2) vel ut ear ad conversionem infidelium, cum manifesto pe-

riculo mortis, vel servitutis (ait Corduba apud Lessium n. 75. idem dicens de notabilibus austeritatibus supra Regulam.) Generalis tamen ad provinciam externam, etiam aëris intemperie laborantem, mittere potest, ad conservanda illius Monasteria, vel religiosam in illis observantiam. Quia hoc pertinet ad mutua obedientiam, sine quibus status religionis conservari non potest. Pertinet proinde ad commune Religionis bonum, quod privato est præferendum. Quam ob causam valdè etiam probabile est (quod docent varii apud Castro-Palao hic disp. 4. p. 4. n. 4.) Superiorem alicui præcipere posse, ut fratribus peste infectis assistat; quemadmodum Princeps, ob commune Reipublicæ bonum, subditos obligare potest ut proficiantur ad bellum, seu navigationem periculofam.

Nec dubium, quin in Religionibus per Regulam & Constitutiones obligatis ad orationem mentalem, Superior eam ipsis præcipere queat, & consequenter actus merè internos, ut benè docent Sylvius hic q. 104. a. 5, & apud ipsum Major, Adrianus, Corduba, Medina, Lessius, sicut & Layman n. 4. Primò, quia Ecclesia, & Praelati Ecclesiastici id possunt, ut validis argumentis probavi in materia de Legibus. Ergo & Praelati Religionum. Secundò (quidquid sit de Ecclesiasticis illis Praelatis) non est dubium Religiosos vivere posse obedientiam, etiam in ordine ad actus merè internos; per spontaneumque votum se Superioribus subicere in ordine ad omnes actus ad Regulam pertinentes; nec dubium quin hoc faciant, dum vovent obedientiam secundum Regulam. Ad Regulam verò multarum Religionum pertinent actus interni, v. g. interna cum Deo conversatio, oratio mentalis, conscientie examen. Nostræ etiam Constitutiones p. 2. c. 6. n. 12. præcipiunt intentionem Missæ: *Sacerdotes habeat tabellam, in qua Sacerdotes celebraturi legent... pro quo... sacrum sint facturi; ita ut illi se conformare omnes omninò teneantur.* Idèque Superiores id præcipere possunt, ut ex stipendiis Missarum habeant unde victum & vestitum, cæteraque ad vitam communem pertinentia, juxta Regul. ministrare possint.

CAPUT XLV.

Voti obligatio quatuor modis cessat, irritatione, commutatione, dispensatione, & materia mutatione.

DE irritatione, commutatione & dispensatione agemus in capitibus sequentibus. Circa materie mutationem aliqui, quos inter Stephanus noster à S. Paulo disp. 12. n. 44. nimis crudè & indistinctè docent, quòd juxta D. Thomam, quidquid ab initio retraheret hominem à voto, excuset eum ab adimplendo. Fortè quia S. Doctor in 4. dist. 38. q. 1. a. 3. q. 1. ad 1. dicit, quòd *illud quòd votum sciendum impediret, si presens esset, etiam à voto factò obligationem auferret.* Verùm ibi S. Doctor non loquitur de quocumque impedi-

Declaratur quinam habeant potestatem vota irritandi.

mento voti, nec sensus ipsius est quod quid-
quid ab initio prævisum impediret, seu retra-
heret voluntatem voventis, auferat obligatio-
nem voti; hæc enim doctrina universas Reli-
giones cum Clero enervaret, inquit Cajetanus
hic q. 88. a. 4. ad 2. Loquitur ergo S. Doctor
de impedimento voti, id est tenente se ex
parte voti, seu materiæ promissæ; non de im-
pedimento voluntatis voventis, prout aperte
colligitur ex contextu: seipsum quippe S. Do-
ctor statim explicat: *Si aliquid fiat impossibi-
le post voti emissionem, quod prius erat possibi-
le, vel si fiat de re licita illicita, vel aliunde
adeò notabiliter mutata, ab ea quæ ab initio
fuit à vovente intenta, ut merito censetur
non intenta, votum proinde ipsius non cen-
setur extendere se ad ejusmodi materiam. Quia
hujusmodi mutatio, si ab initio nec prævisa
fuerit, nec prævideri potuerit, & debuerit,
invalidat votum.*

351 Et istud valde est observandum, pro iis
qui professi sunt in Religionibus dissolutis,
quæ postmodum reformantur: quia Urbanus
noster ab Ascensione tr. 1. c. 32. sapienter ob-
servat, quod, si religiosus Ordo reforme-
tur magno cum vigore, supra rationabilem
satis & communem observantiam, non tene-
tur ejusmodi reformationem suscipere, qui
antè vovit, nihil promittendo de tali eventu.
Si verò tantum reformetur secundum id quod
rationabiliter, & ex instituto primario geri
debet, additâ etiam aliquâ observantiâ me-
diocri difficultatis, majorisque perfectionis,
maximè conducente ad finem illius, licet præ-
visa non fuerit, nihilominus tenentur eam sus-
cipere illi, qui voverunt in ea, durante cor-
ruptionis & deordinationis tempore, maximè
si reformatio fiat solum circa votorum solem-
nium, & Regulæ, vel Constitutionum ex-
actam observantiam. Ad quid enim vi votorum
Religiosus teneri potest, si non saltem ad ista?
An Deus acceptavit votum paupertatis in pro-
prietate, castitatis in lascivia, obedientiæ in
libera sui suarumque actionum dispositione?
Scilicet hoc implicat. Vel ergo professio nulla
prorsus exister à principio, vel ad talem vo-
torum & regularum observantiam adstringet,
qualis necessaria est ad excludendum pecca-
tum. Alioqui non foret religiosus Ordo, sed
Babylonica confusio.

352 Propterea etiam Cajetanus in Summa verbo
votum c. 3. n. 7. Cave (inquit) ne fallaris,
putans in variis casibus & eventibus occur-
rentibus votum non ligare, quando persona
quæ vovit, si hæc prævidisset, non fecisset votum.
Falsa est hæc imaginatio, & destructivâ om-
nium humanorum contractuum. Multi nam-
que conjugati non obligarentur ad conjugium:
quia, si prævidissent quæ evenerunt, non con-
traxissent tale matrimonium; & similiter
multi professi non tenerentur ad Religionem:
quia si tunc, quæ post occurrunt, cogitas-
sent, non fecissent professionis votum. Et sic
de aliis.

Tom. II.

Potestatem habent vota irritandi omnes illi, 353
sine quorum consensu votum factum non
potest esse firmum. Unde quia quicumque est
subiectus alteri, in eo in quo est subiectus, non
est sua potestatis facere quod vult, sed dependet
ex voluntate alterius: idè non potest se per vo-
tum firmiter obligare, in iis in quibus alteri sub-
jicitur, sine consensu sui Superioris. Unde quia
Religiosus per votum obedientiæ subiectus est Pra-
lato, quantum ad suas operationes, secundum
professionem Regulæ (ait S. Doctor q. 88. a.
8. in corp. & ad 3.) idè etiam ad horam
aliquid facere possit, quando ad alia non occupa-
tur à Pralato; quia tamen nullum tempus est
exceptum, in quo Pralatus non possit eum circa
aliquid occupare, nullum votum Religiosi est firmum,
nisi de consensu Pralati. Et siquod tale
votum absque consensu ipsius factum fue-
rit, non quidem est omnino nullum, sed
non est firmum votum. Nec censetur votum
absolutum, sed conditionatum, si Superior,
à quo dependet, non contradicat, prout S. Do-
ctor declarat ad 1. & 4. Et alioqui Superior
potest illud irritare. Imò irritare potest etiam
vota edita de suo scitu & consensu: quia non
censetur consentire, nisi revocabiliter, nec
consentiendo privare se jure suo, nec ejus-
modi vota omnino absoluta reddere. Aliàs
irritari non possent à successore. Adhuc ergo
manet tacita conditio: nisi Superior aliquan-
do contradicat; tamen Superior ea licite irri-
tare non possit, nec consensum revocare, nisi
ex rationabili causa, v. g. ex eo quod vovens
fiat infirmus, vel ipsi successu temporis voti
noceat executio. Qua de re videri possunt
Marchantius Tribun. Sacram. to. 2. tr. 3. tit.
4. q. 2. Becanus q. 9. n. 10. de voto.

An autem Abbatissæ & Priorissæ vota Mo-
nialium suarum irritare possint? Negat San-
chez l. 4. in Decal. c. 1. n. 17. quia non ha-
bent jurisdictionem spirituales. Affirmant ta-
men plures apud eundem ibidem c. 33. n. 19.
quia ad hoc spiritualis non requiritur jurisdic-
tio (ut constabit ex dicendis) sed sola do-
mūs seu familiæ administratio. Unde puto ir-
ritare posse vota, quæ isti administrationi præ-
judicium adferunt, vel incommodum.

Sed quid de voto transeundi ad arctiorem 355
Religionem? Videtur mihi quod Superior il-
lud irritare non possit, quia inferior absque
consensu ipsius, absolute potest illud emitte-
re. Loquor in circumstantiis, in quibus, spe-
ctatis omnibus, ejusmodi votum, non solum
est evidenter de meliori bono, sed & hic &
nunc congruentiori. Quia cum unusquisque
possit vota facta in evidenter melius commu-
tare, nullâ ratione à quoquam in eo potest
impediri. Unde licet ad ejusmodi transitum
teneatur cum humilitate, & intentionis puri-
tate, licentiam petere à Superiore; taliter pe-

itam Superior non potest recusare. Quod si eam indiscretè & irrationabiliter recuset, illam Ecclesia ipsi concedit, cap. licet extrav. de Regul. Secus si recuset rationabiliter & discretè, animadvertens inferiorem eam non petere ex sincero vitæ perfectioris desiderio, sed ex animi levitate, vel disciplina regularis tardio, correctionis impatientiâ, pœnæ metu, &c. Quia, ut tradit S. Doctor q. 189. a. 8. *transire de Religione in Religionem, nisi propter magnam utilitatem, vel necessitatem, non est laudabile. Tum quia ex hoc plerumque scandalizantur illi qui relinquuntur. Tum etiam quia facilis proficit aliquis in Religione quam consuevit, quam in illa quam non consuevit, ceteris paribus. Unde in collat. Patræ Abbas Nestorius dicit, unicuique utile est secundum propositum quod elegit, summo studio ac diligentia, ad operis arripit perfectionem pervenire festinanter, & nequaquam à sua (quam elegit semel) professione discedere... Impossibile namque est, unum & eundem hominem, simul universis fulciri virtutibus, quas quis voluerit pariter attentare, in id incidere eum necesse est, ut, dum omnem sequitur, nullam integrè consequatur. Diversa enim Religiones præminent secundum diversa virtutum opera. Unde quia plures in hac mutatione, sive ex parte materia, sive ex intentione obliqua, decipere & decipi compertum est (inquit Massonus Carthusianorum Generalis ad 2. præcept. Decal. tab. 2.) Constitutiones Summorum Pontificum quæ circa quosdam Regulares Ordines intervererunt, consulende sunt, & observanda. Videri potest circa hoc Decretum Urbani VIII. Constitutionum nostrarum p. 4. cap. 1. n. 14.*

356 Præter Superiores Regularium, respectivè ad subditos suos, maritus irritare potest vota uxoris, absque consensu suo facta, in iis in quibus mulier viro subjicitur, ut S. Thomas docet loco citato. Si tamen vir & uxor mutuo consensu pariter voverint castitatem, ac per consequens sibi mutuo remiserint obligationem reddendi debitum, quod Deo pari consensu voverunt, perseverantes usque in finem reddere debent, inquit Augustinus relatus cap. quod Deo 33. q. 5. Nec vir tamen absque consensu uxoris, nec uxor absque viri consensu vovere potest castitatem, quâ parte impedit redditionem debiti. Quia in hoc non sunt sui juris, juxta Apostolum dicentem, mulier sui corporis potestatem non habet, &c. Possè verò, absque mutuo consensu, licitè & validè vovere castitatem, quâ parte solum impedit debiti exactionem, omnes communiter Doctores affirmant, conformiter ad cap. quidam de convert. conjugat. ubi habetur, votum mariti, qui uxore invitâ professionem emiserat, valuisse quoad non exigendum debitum, secus quoad non reddendum. Et ratio est, quia conjugati in exigendo sui juris sunt; idèdque alter, independenter ab altero, se adstringere potest ad non exigendum, secus ad non reddendum. In junioribus tamen conjugatis, quoad lectum non separatis, non exigendi vo-

tum non est de facili consulendum: quia multis periculis obnoxium. Quia tamen matrimonii Sacramentum specialem conjugatis gratiam confert, ad reprimendam concupiscentiam, constatque experientiâ, ex ipsis plurimos esse, quibus ad eam cordi est conjugalis castitas, ut rarò vel nunquam conjugati debitum, illud reddere contenti; licet cœlebs non possit nudus nudâ femina condormire absque periculo incontinentiæ, non est idem de conjugato; maxime provecioris ætatis; qui experientiâ comprobavit, exigendi periculum in se non esse proximum, seque auxiliante Deo, qui non deest confidentibus in se, dum non amant periculum, prout non amant qui ex conjugii lege conjugii condormiunt) non sic viri concupiscentie igne, quin ab exigendo se possit continere. Et idèd conjugatus in provecioris ætate, Deo inspirante, potest illud vovere.

Potest etiam uxor irritare votum mariti, absque suo consensu factum, in eo in quo vir potestatem corporis sui non habet, sed uxor, & non solum quoad redditionem debiti, sed etiam quoad domestica officia, & conjugalem societatem; unde si maritus, absque uxoris consensu, voveat aliquid notabiliter præjudicans juri uxoris, illud ipsa potest irritare, sicut & maritus omnia vota uxoris, debito conjugali, domestica administrationi, & dominativa in uxorem potestati præjudicium aliquod afferentia. Quoad cætera verò, quæ non præjudicant utriusque matrimonii, prolis educationi, familiarique directioni, plures quidem existimant, maritum irritare non posse, ut Massonus ubi supra, Bonæ-Spei de relig. disp. 7. n. 53. Layman l. 4. tr. 4. c. 7. quia uxor viro non subditur nisi matrimonii contractu, quo nec bona sua paraphernalia, nec omnes suas devotiones, pietasque voluntates, præmissis non præjudicantes, viro suo subjecit. Quia tamen mulieres sunt ex natura sua leves, Deus in earum favorem videtur eas per omnia subjecisse viris suis, exceptis iis quæ vel expressè, vel communi more, communivè jure mulieres sibi reservare censentur, ut sunt paraphernalia, ingressus religionis, &c. Id enim innuere videtur Scriptura Gen. 3. *Sub viri potestate eris. Ephes. 5. Mulieres viris suis subditæ sint, sicut domino, quoniam vir est caput mulieris, sicut Christus est caput Ecclesiæ. Et infra: sicut Ecclesiæ subiecta est Christo; ita & mulieres viris suis in omnibus.* Et idèd Lessius, Bonacina, Sanchez, & ipsemet Bonæ-Spei de matrim. disp. 9. n. 33. putant maritum posse, constante matrimonio; irritare omnia vota uxoris, excepto voto ingrediende religionis, intra duos menses matrimonii rati, nondum consummati, juxta illud Num. 30. *Si mulier maritum habuerit, & voverit aliquid... si vir audiens statim contradixerit, & irritas fuerit pollicitationes ejus, propitiis ei erit Dominus... non tenebitur promissionis rea. Quem*

locum de omni voto intelligunt septuaginta interpretes, sicut & Augustinus relatus cap. noluit & cap. manifestum 33. q. 5. & Ambrosius cap. fin. eod. Non debent tamen mariti esse faciles in irritando & contradicendo, saltem postquam semel consenserint: quia si postea sine causa contradicant, licet uxores non peccent votum non reddendo (eò quòd valida videatur irritatio, dum consensus ille non tollit ipsi dominium in uxorem) ipse tamen peccat taliter irritando & contradicendo, juxta id quod subjungitur citato cap. 30. *Sin autem contradixerit, postquam rescivit (& tacens consenserit, ut ibidem exprimitur) portabit ipse iniquitatem ejus.*

358 Ceterum quæ dixi de potestate mariti ad irritandum vota uxoris, intelligenda sunt de votis constante matrimonio factis: neque enim irritare potest vota ante matrimonium facta (utpote facta tempore independentiæ uxoris à voluntate mariti) sed eorum executionem durante matrimonio suspendere duntaxat, quoad materiam sibi subiectam, non quoad subiectam soli Deo, vel potestati majori, cujusmodi sunt de non mentiendo, non furando, &c.

359 Quia etiam filii & filię, ob defectum maturitatis, ante pubertatem capaces non sunt voti absoluti, juxta cap. mulier 22. q. 2. ideòque quodlibet votum ab ipsis emissum transit in conditionatum, si pater voluerit; licet pater ejusmodi votum solum resciat post pubertatem, potest nihilominus irritare, juxta Navarrum cap. 12. n. 1. Cajetanum, Lopez, Massonum, Lessium, &c. (licet contradicatur Sorus 1. 7. q. 3. a. 2.) nisi fortè votum suum post pubertatem replicaverint. Quia accessus pubertatis non facit, quòd in illa ætate, quæ votum fecerunt, præditi fuerint maturitate per leges requisitâ ad absolute votendum. In ista verò irritandi potestate, patri mortuo succedunt qui vices ejus gerunt, ut tutor; non verò mater, nisi ipsa sit tutrix, alio tutore non subrogato: quia non habet patriam potestatem. Videri possunt Azorius 1. p. l. 11. c. 17. & Suarez 1. 6. c. 6. n. 21.

360 Post pubertatem autem, filii & filię possunt absolute votere castitatem, ingressum religionis, & qualibet vota de rebus, in quibus patriæ non subduntur potestati, v. g. de confessionibus, communionibus, jejuniis moderatis, & quibuscumque non præjudicantibus domesticæ gubernationi (quæ proinde à patre irritari non possunt) si tamen jejunia adeò essent immoderata, peregrinationes tam longæ, ut domesticis obsequiis, familiarique disciplinæ adferrent præjudicium, à patre irritari possent.

361 Unde quia vota realia à filiis puberibus facta ante emancipationem (quæ fit anno 25.) patriæ præjudicant potestati (nisi facta sint de bonis castrensibus, vel quasi castrensibus) sequitur ea absolute fieri non posse, absque patris consensu. Aliqui tamen censent ab ipsis

fieri posse votum peregrinationis in terram sanctam, non ex sola devotione, sed in sublidium terræ sanctæ, argumento capitis ex multa de voto, ubi talis voti executio maritis permittitur, etiam invitis uxoribus. Verum Suarez ubi supra c. 5. probabiliter negat consequentiam à maritis ad filios: quia vir est caput uxoris; non filius patris.

Denique domini irritare possunt vota servorum, absque consensu suo facta circa ea quibus abstraherentur à servitute dominorum, si sermo sit de servis non habentibus potestatem abstrahendi se à servitute. Unde tales, absque dominorum consensu, votere non possunt Religionem (prout docet S. Doctor a. 8. ad 2.) bene castitatem: utpote quæ non obest, sed prodest potius obsequio domini. Quoad servos non perpetuos, à servitute se subtrahere valentes, si aliquid faciant votum perpetuum, sive ad vitam, domini possunt quidem executionem illorum suspendere, durante servitute, in iis quæ incommodum adferunt domini obsequio; non possunt tamen ex toto irritare. Ideòque postquam servus à servitute discesserit, tale votum servare tenebitur, utpote tunc sui juris. Tanta proinde non competit potestas dominis in tales servos, quanta patribus in filios.

CAPUT XLVII.

Declaratur quinam habeant potestatem vota commutandi, inisque dispensandi.

TAmetsi ad commutandum vota regulariter exigatur auctoritas Ecclesiæ, seu Prælati; in casibus tamen, quibus evidenter constat, in melius esse commutationem, unusquisque eam propriâ facere potest auctoritate, si per ly in melius, intelligatur, non id quod ex genere suo præstantius est, sed quod spectatis omnibus hic & nunc Deo gratius est. Ita Major in 4. dist. 38. q. 7. Angelus, Cajetanus, Sorus, Navarrus, & Doctores communiter contra Sylvestrum.

Primò, quia cap. pervenit 2. de jurejur. dicitur promissum non infringere, qui in melius illud commutat. Et cap. Scriptura de voto & vot. redempt. Alexander III. dicit, quòd reus facti voti aliquatenus non habetur, qui temporale obsequium in perpetuum noscitur religionis observantiam commutare. Quia, uti præmiserat Pontifex, Scriptura sacra testimonio declaratur, quòd spiritualis homo propositum non mutat, cum pro salute animæ suæ nihil aliud medietur. Et cap. licet de Regul. Pontifex declarat licitum transire ad Religionem strictiorem, non obstante professione in priorè Religione facta Deo & Prælati illius; tametsi jus istud (ob inconvenientiâ) jam sit modificatum.

Secundò, quia minus bonum, seu minus gratum Deo, censetur contentum in majori, seu Deo gratiori, saltem quoad finem promissionis, qui est rem gratam facere si cui

fit promissio: nam qui dat promissario quod ipsi gratius est, v. g. bovem pro ove, excellenter solvit quod promissit. Unde bovem tunc accipiens pro ove, majores agit gratias, quam si ovem acciperet.

366 Tertio, creditore consentiente, nullâ Prælati autoritate opus est ad solutionis commutationem; saltem si certus sit iste creditoris consensus, prout certus est, dum evidenter constat ipsi solutionem fieri in re gratiori: unde si quis Ecclesiæ N. vovisset decem oves, haud dubiè gratius faceret. Adituo, si loco decem ovium daret centum aureos.

367 Si objicias 1.º caput 1. de voto & vot. redempt. ibi: *Voti commutatio pendet à Superioris arbitrio.* 2.º. Legem 2. ff. si certum petatur, ubi dicitur, quod debitor non liberatur ab obligatione solvendo rem meliorem, sed debere solvere eandem. 3.º. neminem posse esse judicem in propria causa. 4.º. eum qui fecit votum reale, v. g. dandi lampadem trecentorum florenorum Ecclesiæ S. Petri, illud commutare non posse in votum dandi illam Ecclesiæ B. Virginis.

368 Ad 1. Respondeo canonem illum procedere, dum non constat evidenter commutationem fieri in id quod gratius est Deo; tunc enim Prælati requiritur autoritas, qui vice Dei declarat, quid Deo acceptum sit, prout docet S. Thomas q. 88. a. 12.

Ad 2. similiter respondeo legem illam procedere de re meliori, quæ non sit gratior creditori.

Ad 3. respondeo id quoque esse verum, quando pars in eo non consentit, secus si evidenter consentiat.

369 Ad 4. respondeo, juxta Cajetanum opusc. 11. q. 3. Becanum q. 10. de voto, tale votum ab ipso vovente commutari posse, prout in objectione tangitur. Quia per tale votum non acquiritur jus Ecclesiæ S. Petri, sed soli Deo, cui votum factum fuit, & cui gratum est illud in melius commutari. Sed tu vide an evidenter constet votum posterius esse melius, seu Deo gratius priori, an hoc incertum sit? Si 1.º. vera est opinio Cajetani. Si 2.º. talis commutatio fieri non potest absque autoritate Prælati. Quidquid tamen de eo sit, si illi voto addita fuerit promissio facta Ecclesiæ S. Petri, ita ut verba promissionis directa fuerint ad ipsam Ecclesiam, seu Prælatum illius, post acceptationem Ecclesiæ, seu Rectoris illius, jus acquisitum est ipsi Ecclesiæ, idèdque non potest autoritate privatâ commutari, nisi de consensu illius. Si verò promissionis verba directa fuerint ad Sanctum illius Ecclesiæ Patronum, jus quidem acquiritur ipsi Sancto; sed omninò credibile est, ipsi ingratam non fore commutationem in votum dandi lampadem illam Ecclesiæ B. Virginis.

370 Extra casum commutationis in evidenter melius, quisquis habet potestatem ordinariam vel delegatam dispensandi in votis, potestatem habet illa commutandi, sed non contrâ,

uti Doctores communiter tradunt: quia commutatio est imperfecta quædam dispensatio, juxta cap. 1. de voto, atque ita se habet ad dispensationem, sicut minus ad majus, in se quodammodo complectens illud minus. Quisquis verò potest majus, potest minus in eo aliquo modo contentum. Sed quia qui potest minus, non illicò potest majus, qui potest commutare, non illicò potest dispensare.

Porrò is qui solùm habet potestatem commutandi, non dispensandi, commutare debet in æquale, vel ferè, & non sine rationabili causa. Si enim commutaret in notabiliter minus, dispensaret in illa parte, in qua notabiliter majus excedit minus. Aliqui tamen existimant, habentem privilegium commutandi, posse in minus commutare, parvam miscendo dispensationem, præsertim ex causa infirmitatis spiritualis, in qua materia promissa incipit esse periculosa voventi, seu periculo transgressionis exposita. Aliàs privilegium nihil operaretur, inquit: cum ad commutationem in æquale, ex multorum sententia non requiratur privilegium, licet Prælati requiratur autoritas. Verùm ista ratio non videtur subsistere: quia si inferior id non possit sine Prælati autoritate, non potest absque recursum ad Prælatum, nisi fortè per epicheiam, seu rationabilem voluntatis Prælati interpretationem.

Ad causam quod attinet, minor requiritur in commutante, quam in dispensante. Quia commutatio non liberat ex toto, sicut dispensatio; imò nec à tanto, vel ferè tanto. Unde ad commutandum in melius, nulla alia causa requiritur; ad commutandum verò in æquale, cum Prælati autoritate, sufficit major devotio, quâ vovens propensior sit ad exequendum illud æquale.

Cæterùm istius æqualitatis ratio, juxta cap. 1. de voto, &c. non desumitur ex operis difficultate, sed ex eo quòd res subrogata, prudentis viri judicio, censetur æquè grata Deo. Unde peregrinationes commutari possunt in jejunia, elemosynas, &c. Quòd si commutans dubitet de æqualitate operis in quod fit commutatio, tunc non sufficit major devotio, de qua antè; sed oportet ei conjunctam esse notabilem animi molestiam, vel fragilitatem magnam, cum periculo transgressionis, vel etiam periculum omitendi rem promissam ex oblivione, si sit diuturna executionis, vel quòd illius executionem maritus, vel parens valdè molestè feret, &c.

Si quæras 1.º. an post factam commutationem in libera sit optione voventis redire ad prius votum? 2.º. quinam possint in votis dispensare? Respondeo ad 1.º. affirmativè: quia commutatio facta est in ipsius favorem, cui favori liberum est renuntiare. Ita Doctores communiter.

Ad 2.º. respondeo potestatem ordinariam dispensandi in votis non habere nisi eos qui jurisdictionem habent Episcopalem, vel quasi Episcopalem; non verò Curatos: sic enim

Ecclesia semper intellexit, nec unquam consuetudo potestatem illam Curatis concessit, licet potestatem dederit dispensandi in jejuniis & festis servandis, in ordine ad laborandum, absente Episcopo. Videri potest Suarez l. 6. de votis c. 10.

376 Omnes verò jurisdictionem Episcopalem, vel quasi Episcopalem habentes in votis subditorum dispensare possunt in persona Christi (nisi reservata sint Summo Pontifici) juxta illud 2. Cor. 2. *Nam & ego siquid donavi propter vos in persona Christi.* Ex quo loco S. Doctor a. 12. colligit Ecclesie Prælatos condonare posse in persona Christi debitum pœnæ contractum ex culpa, sicut & debitum ex voto, juramento, & aliis ejusmodi obligationibus erga Deum, humanâ voluntate contractis. Quod etiam colligitur ex Math. 6. *quodcumque solveris super terram, &c.* Perpetuitque Ecclesie usus & sensus id confirmat. Et Christus alioqui sufficienter Ecclesie suæ non providisset: cum ad animarum salutem sæpe necessarium sit in votis Dei nomine dispensare.

377 Nec refert quòd voti obligatio juris sit naturalis & divini. Quia ut rectè S. Thomas a. 10. dum Prælatum Ecclesie dispensat in voto, non dispensat in præcepto juris naturalis, vel divini, dictantis votum esse servandum; sicut Princeps dispensans in lege sua, non dispensat in lege divini, nec naturali, quæ dicitur obediendum Principi legitime præcipienti. Quemadmodum enim lex naturalis & divina id solum dicitur, quamdiu est lex vel præceptum ipsius; ita solum dicitur votum esse servandum, quamdiu est votum. Dispensans autem non relaxat obligationem voti, quamdiu est votum; sed relaxat votum, sicut Princeps legem à se latam, relaxandoque facit votum amplius non esse. Neque verò legis divini vel naturalis est quòd votum sit; sed hoc originaliter & fundamentaliter provenit ex libera voluntate votentis; cujus factum humanâ potestate relaxari posse, S. Thomas in argumento *sed contra* probat hac ratione; quia majoris firmitatis esse videtur, quod procedit ex communi voluntate, quam quod procedit ex singulari voluntate alicujus personæ. Sed in lege, quæ habet vim ex communi voluntate, potest per hominem dispensari; ergo videtur quòd etiam in voto, &c.

378 Imprimis ergo S. Pontifex, quia gerit plenariè vicem Christi in tota Ecclesia, plenitudinem habet potestatis dispensandi in omnibus dispensabilibus votis, ait S. Thomas a. 12. ad 3. Alii autem inferiores Prælati, videlicet Episcopi, & Prælati Religionum, jurisdictionem quasi Episcopalem in subditos habentes, ordinariam habent potestatem cum subditis dispensandi in votis, quæ communiter sunt, frequentique indigent dispensatione. Necnon generaliter in omnibus quæ Summo Pontifici non sunt reservata. Qualia sunt tantum quinque; videlicet castitatis perpetuæ, religionis approbatæ, peregrinationis in Hierusalem, ad limina Apostolorum, & ad S. Ja-

cobum Compostellanum. Extrav. *est Dominici* de pœnit. & remiss. Quæ tamen ex communi Doctorum sententia tunc solum sunt reservata, dum sunt determinata, perfecta, absoluta, atque ex devotione emissa; secus si emissa fuerint conditionatè, *voveto religionem, si convalescero*; vel purè in pœnam, *voveto castitatem, si fornicatus fuero*; vel indeterminatè, *voveto castitatem, vel rosarium quotidianum*, (tametsi absque novo voto electa postmodum fuerit pars reservata) vel imperfectè, sive ex parte materiæ (v. g. *voveto castitatem ad 40. annos, vel voveto non nubere*) sive ex parte obligationis, ut siquis vovisset sub minori obligatione, quam sit proportionata materiæ. Ita Corduba, Victoria, P. Ledesma, Miranda, Rodriguez, Malderus, Bonacina, Layman, alique plures, atque cum ipsis noster Lezana to. 1. qq. Regul. c. 19. n. 24. Quia de mente Summi Pont. rationabiliter præsumitur, quòd vota illa solum servare voluerit, quando processerunt ex firmo, perfecto & irrevocabili consensu, atque ex devotione, amoreque virtutis; non autem ex consensu imperfecto, nisi post conditionis eventum renovatus fuerit. Ita illi; sed non assentior: imò censo cum eximio viro P. Christiano Lupo, sive castitatis, sive ingrediendæ Religionis votum, sive conditionatum, sive in pœnam editum, v. g. *voveto perpetuam castitatem, si ab hoc morbo convalescero*; vel, *si fornicatus fuero*, purificatâ conditione non minùs esse perfectum & pleni valoris, adedque Summo Pontifici reservatum, quam ipsamet religiofam professionem quam quis emitteret ut lethalem morbum, vel aliud grave malum evaderet. Ejusmodi namque vota, purificatâ conditione absque revocatione, transeunt in absoluta, plena, & perfecta. Esseque pleni valoris laudatus P. Lupus to. 3. ad can. 8. Concilii Remensis sub Leone IX. probat ex horrenda morte Alberti Comitis Viromaduenfis, relata per Baldicum Tornacensem Episcopum in Chronico Ecclesie Cameracensis. Videri etiam potest S. Petrus Damiani opusc. 16.

Addit Massonus, loco citato, quòd supra dictorum quinque votorum tria postrema, scilicet peregrinationis in Hierusalem, ad limina, & ad S. Jacobum, ab aliquibus tunc solum censentur reservata, cum facta sunt in subsidium; ab Episcopis proinde dispensari posse, si non ided, sed ex sola devotione facta fuerint. Sed non video sufficiens fundamentum istius opinionis, licet pro ea Massonus proferat Fumum, Vivaldum, Lessium, &c. Nec scio an verum sit quod rursus addit cum Marchantio, trium illorum votorum reservationem ex usu communi jam esse relaxatam; per consequens Episcopos in iis posse dispensare: imò scio ista facilius dici quam probari. Ided quod tutius est, est eligendum. Illud non diffiteor, in quo video Doctores consentire, Episcopos posse in quinque illis votis per accidens dispensare, in casu urgentis necessitatis, in qua facilis non

est recursus ad Papam, vel ad Nuntium ipsius, vel in mora est periculum, v. g. si quis virginem, aliàs honestam, voto castitatis obstrictam, occultè cognoverit, quæ concepto inde sætu, diffamabitur, nisi statim ducatur, nec facile potest adire Papam, &c. Et idem est dum quispiam post simplex castitatis votum contraxit matrimonium, estque in periculo magno violandi votum per incontinentiam, seu debiti petitionem, nisi statim dispensetur, &c. In casibus tamen ejusmodi, Episcopi solum eatenus dispensare possunt, quatenus necessitas exigit; & ideo taliter dispensatus, mortuâ uxore, votum suum tenetur observare, estque violator illius, si durante matrimonio committat adulterium.

380 Dixi per accidens in ejusmodi casibus Episcopum in votis illis dispensare posse; tamen enim id jure ordinario posse putet Vidal in Arca vitali inquisit. 3. de voto n. 77. & Bordonus apud ipsum, idque probabile existimet Bonæ-Spei n. 81. quia (inquiunt) Episcopi jure ordinario dispensare possunt in omnibus votis non reservatis, qualia illa sunt in dictis circumstantiis. In contrarium est communis & vera sententia Doctorum, aientium, ejusmodi vota, etiam in circumstantiis illis, esse reservata quoad potestatem ordinariam; tamen si Papa, per rationabilem epycheiam committere præsumatur extraordinariam & delegatam (in illis circumstantiis) dispensandi potestatem.

381 Si dicas non apparere rationem, cur Papa sibi reservare conceatur potestatem ordinariam dispensandi in illis votis, pro casu necessitatis, magis quam potestatem ordinariam absolventi à casibus Papalibus pro articulo mortis.

Respondeo rationem potiore esse, quia ex declaratione Ecclesiæ habemus, nullam esse reservationem in articulo mortis: non habemus autem similem declarationem pro non reservatione votorum illorum, quoad potestatem ordinariam in casu necessitatis; nec eam necessitas exigit; non exigit (inquam) potestatem ad hoc ordinariam in Episcopo, vel quòd reservatio tunc sit absolutè nulla: cum necessitati satis subveniatur per potestatem ex allegata præsumptione delegatam, remanente reservatione quoad potestatem ordinariam.

CAPUT XLVIII.

Confessarii Ordinum Mendicantium habent à Summis Pontificibus delegatam ex privilegio potestatem commutandi & dispensandi omnia vota, Summo Pontifici non reservata, etiam jurata.

382 Ita Suarez, Rodriguez, & communiter alii, qui de Regularium Privilegiis scripserunt. Quia potestatem illa commutandi Benedictinis Congregationis S. Justinæ concessit Eugenius IV. Bullâ *Etsi quolibet* 11. apud Rodericum. Et Cisterciensibus Regularis Ob-

servantiæ in Regno Castellæ Bullâ *Commissam* 22. apud eundem. Et Benedictinis Congregationis Montis Oliveri Julius II. Bullâ *Etsi ad universos* 12. apud Confectum. Et Leo X. Camaldulensibus Bullâ *Etsi à summo* 2. apud Cherubinum. Et Paulus III. Patribus Societatis Bullâ *Cum inter cunctas* 7. apud Rodericum. Idque ad vota jurata extendit Gregorius XIII. Bullâ *Decet Romanum*, dummodo commutatio in alterius præjudicium non fiat.

Potestatem verò in votis illis dispensandi, 383 Sixtus IV. Bullâ *Sedes Apostolica* 5. apud Cherubin. Minimis concessit, dum concessit facultatem vota quæcumque *permutandi & relaxandi, prout Episcopi possunt*. Quam etiam concessit Paulus IV. Minoribus fecit Bullâ *Ex Clementi* 1. apud Cherubin. & Rodericum. Episcopi verò vota illa relaxare possunt non solum per commutationem, sed & per dispensationem. Id ergo Confessariis Mendicantibus pariter concedit Pontifex, dum non solum concedit potestatem permutandi, sed & relaxandi. Siquidem amplius concedit, dicendo, *permutandi & relaxandi*, quam si solum diceret, *permutandi*; aliàs superflue adderet, & *relaxandi*. Concedit ergo facultatem dispensandi, prout Episcopi possunt jure ordinario. Enimverò dispensare in votis est illa relaxare. Cùmque concessa relaxandi facultas favorabilis sit, nullique præjudicialis, restringenda non est ad solam facultatem permutandi, sed extendenda ad facultatem dispensandi, juxta reg. juris: *adia restringi, favores conveni ampliari*. Idque disertè expressit Nicolaus Francus Sixti IV. de Latere Legatus, dum Bullâ *exhibita* (42. inter Bullas Sixti IV. apud Rodericum) Benedictinis Congregationis Vallisoletanæ concessit, ut *possint in talis non reservatis, in quibus potest Episcopus, dispensare*.

Dixi, in quibus Episcopi dispensare possunt 384 jure ordinario. Quia Confessarii Mendicantes dispensare non possunt in quinque votis Summo Pontifici reservatis, iis casibus, in quibus Episcopi solum per accidens, jure extraordinario & delegato dispensare possunt, ob necessitatem & impotentiam recursus ad Summum Pontificem. Nec certè decet potestatem illam aliis quam Episcopis concedi, ob materiæ gravitatem, quæ magnam in dispensante requirit prudentiam, magnamque judicii maturitatem. Et aliunde in generali concessione non veniunt ea quæ speciali notâ digna sunt, cujusmodi sunt quæ Episcopis non nisi extraordinariè conceduntur.

Collige, dictos Confessarios posse dispensare 385 1. in voto non petendi dispensationem, vel eâ non utendi. 2. in voto castitatis non perpetuæ. 3. in voto non nubendi. 4. in voto paupertatis & obedientiæ, etiam perpetuæ, emisso in sæculo, uti docent Navarrus, Suarez, Malderus, Lessius, &c. Donatus tamen Laynensis to. 2. tr. 17. q. 3. sub finem, & Pellizarius tr. de Monial. c. 1. q. 5. n. 9. merito

ritò excipiunt vota statùs, quæ sunt ex vi particularis Instituti à Sede Apostolica approbati, cujusmodi est votum obedientiæ, quod in sua professione emittere solent Tertiarii & Tertiaria nostri Carmelitici Ordinis. Quia ejusmodi vota sunt speciali notâ digna, estque recepta ista juris regula, in generali concessione non veniunt, quæ specialem rationem habent. §. in voto assumendi Ordines sacros, vitam eremiticam, devotariam, &c. 6. in voto peregrinationis ad Virginem Lauretanam, & quarumcumque aliarum peregrinationum, exceptis tribus supradictis. 7. in voto transeundi ad religionem strictiorem. Sic ex communi sententia Sotus l. 7. q. 3. a. 1. Navarrus, Suarez, &c. Idem asserentes de voto ingrediendi religionem strictiorem, non quoad substantiam (quomodo est reservatum) sed quoad qualitatem illam strictioritatis; sicut & de voto, quod quis vovisset peregrinari pedibus in Hierusalem, quoad ly pedibus.

386 Advertant tamen, sive Confessarii proximè dicti, sive alii quicumque dispensandi potestatem habent, nullam in votis dispensationem esse validam, nisi subsit causa. Ita omnes communiter cum S. Thoma a. 12. ad 2. Tum quia potestas dispensandi in votis non est dominativa, sed dispensativa, à Domino data in edificationem, non in destructionem. 2. Cor. 10. Tum quia humana autoritas validè condonare non potest quod Deo debetur, nisi Deus ratam habeat condonationem. Deus autem rationabiliter non præsumitur ratam habere condonationem rei sibi debita, ab homine factam, dum non tam condonatio est, quam dissipatio; qualem S. Bernardus censet esse dispensationem sine justa causa factam.

387 Potrò justas in votis dispensandi causas S. Thomas ibidem in corpore duas assignat, honorem Dei, & Ecclesiæ utilitatem: *Omnis dispensatio petita à Prelato debet fieri ad honorem Dei, in cujus persona dispensat, vel ad utilitatem Ecclesiæ, quæ est ejus corpus.* Ad honorem Dei reduci posse videtur tertia causa (quam Sotus l. 7. q. 4. a. 3. & Navarrus c. 12. n. 77. addunt) magna scilicet fragilitas voventis, quæ timetur per violationem voti Deum inhonoraturus, nisi cum ipso dispensetur. Verùm ea in re magnâ opus est prudentiâ, jureque metuendum, ne plerique dispensatores errent: quia *quæritur inter dispensatores ut fidelis quis inveniatur.* Et ideò imperiti onus istud dispensandi facile non debent suscipere, nisi graviter errandi periculo sese velint exponere, tamquam mali dispensatores, in rebus Domini temerè se gerentes.

CAPUT XLIX.

Vitia religioni opposita. Atque imprimis superstitio.

388 HActenus de religione egimus, deque actibus ipsius; superest ut de vitiis religioni oppositis agamus. Potrò religioni duo vitia

Tom. II.

opponuntur, unum per excessum, videlicet superstitio: alterum per defectum, scilicet irreligiositas. *Superstitio* religioni per excessum opponi dicitur; non quòd Deus cultu nimio colipossit, sive quòd amplius veri cultus Deo queat exhiberi, quàm religio præscribit; sed quia *superstitiosus exhibet cultum divinum vel cui non debet, vel eo modo quo non debet,* ait S. Doctor q. 92. a. 1. in corp.

De irreligiositate infra, hîc de superstitione, 389 quæ nihil aliud est nisi *inordinata religio*, seu vitium religioni oppositum, quo cultus divinus vel exhibetur ei cui non oportet, vel ipsi Deo aliter quàm oportet. Unde dividitur in superstitionem falsi Numinis, & superstitionem veri Numinis, sive in eam quæ cultus soli Deo debitus redditur creaturæ, & eam quæ vero Deo exhibetur cultus falsus, vel superfluus, prout faciunt Judæi, adhuc modò ei veteris legis sacrificia offerentes. Quod profectò est mortale peccatum: quia, Apostolo teste, lex verus non tantùm est mortua, sed etiam mortifera; sacrificia quippe illa Christum venturum significantia hodie sunt contra fidem, quæ Christum jam venissè credimus. Et huc reducitur peccatum eorum, qui ligna vel ossa promiscua pro veris & sacris Reliquiis fidelium venerationi supponunt, vel miraculosas imagines lucrandi vel decipiendi causâ mentiuntur, falsè miracula & revelationes studiosè prædicant, sicut & quicumque superfluum Deo cultum exhibent; superfluum (inquam) vel 1.º ratione disproportionis cultûs ad finem ipsius cultûs (qui est ut homo det gloriam Deo, eique se subjiciat mente & corpore) vel 2.º ratione contrarietatis, aut dissonantiæ cum ordinariis ritibus, usque Ecclesiæ, à qua sicut fidei mysteria, sic Deum colendi ritum discere nos oportet, nec ipsâ inconsultâ recipere quidquam habens speciem contrarietatis cum Ecclesiæ cæremoniis, vel 3.º ratione ineptitudinis ad promovendam pietatem, qualis reperitur in ritibus quibusdam vanis, humanâ fictione adinventis, qui ad Dei gloriam & pietatem nihil proficiunt, v. g. quòd oratio in tali charta in cera virgine scribatur, vel 4.º ratione certitudinis vanæ, id est non fundatæ in divina promissione, expressâ vel tacitâ (qualis habetur per experientiam ab Ecclesia probatam, v. g. pro rabie apud S. Hubertum) quæ certi homines, certò credunt se, vel alium, à tali morbo, vel incommodo miraculosè liberandum, v. g. gestando Agnum Dei, Evangelium sancti Joannis, verba sacræ Scripturæ, Sanctorum Reliquias, aliaque ejusmodi amuleta, ex se quidem pia, sed quibus nulla inest nec virtus naturalis, nec divina promissio, quòd per talia media id certò fiet.

Pium est quidem gestare Agnos Dei, aliaque ejusmodi amuleta; sed sic ut concurrant sex conditiones à S. Thoma q. 96. a. 4. præscriptæ. Prima, quòd nihil falsi contineant contra Scripturam, vel Ecclesiæ doctrinam. Secunda, quòd nihil in iis scriptum sit, quod

fapiat demonum invocationem. Tertia, quod ignota non contineant nomina. Quarta, quod S. Scripturæ verbis vana non misceantur verba, vel signa. Quinta, quod nulla spes ponatur in modo ligandi, vel in instrumento quo continentur. Sexta, quod nullus infallibilis effectus à talibus expectetur, vel promittatur, à Deo non promissus, ut supra.

391 Omnis itaque ille veri Dei cultus est superfluous, eoque titulo supersticiosus, quo aliquid ad Dei cultum usurpatur præter Dei & Ecclesiæ institutionem; receptamque fidelium consuetudinem, nec congruit fini cultus divini. Superfluum quippe est medium quod fini non congruit. Finis autem divini cultus est ut homo det gloriam Deo, & ei se subiciat mente & corpore, prout dixi. Et ideo quidquid homo facit quod pertinet ad Dei gloriam, & ad hoc quod mens hominis Deo subiciatur, & etiam corpus, per moderatam refrænationem concupiscentiarum, secundum Dei & Ecclesiæ ordinationem & consuetudinem timoratorum quibus convivit, non est superfluum in divino cultu. Si autem aliquid sit, quod, quantum est de se, non pertinet ad Dei gloriam, neque ad hoc quod mens hominis feratur in Deum, vel per quod carnis concupiscentiæ inordinatè refrænentur; aut etiam si fiat præter Dei & Ecclesiæ institutionem, vel contra communem timoratorum consuetudinem (quæ secundum Augustinum epist. 36. aliàs 86. ad Casulanum pro lege habenda est) totum hoc reputandum est superfluum, & supersticiosum: quia in exterioribus solum consistens, ad interiorem Dei cultum non pertinet. Unde Augustinus l. de vera Religione c. 3. id quod dicitur Luc. 17. regnum Dei intra vos est, inducit contra supersticiosos, qui scilicet exterioribus principalem curam impendunt.

392 Superstitionis falsi Numinis, juxta sanctum Augustinum l. 2. de doctr. Christ. cap. 20. & S. Thomam q. 92. a. 2. tres sunt species, idololatria, divinatio, & vana observantia, ad quam reducitur magia supersticiosa.

393 Irrationalitas est vitium deficiens in cultu Deo debito, descriptique potest irreverentia erga Deum, resque sacras. Sub ea comprehenduntur tentatio Dei, sacrilegium, blasphemia, simonia, & perjurium. De quibus omnibus consequenter est agendum.

CAPUT L.

Idololatria peccatorum omnium gravissimum est, si gravitas ipsius consideretur ex parte peccati.

394 Ita docet S. Thomas q. 94. a. 3. Est enim idololatria, quando honor soli Deo debitus creaturæ defertur, & ipsa pro Deo agnoscitur. Quod profectò gravissimum est crimen lætæ Majestatis divinæ. Sicut enim in terrena Republica gravissimum esse videtur, quod aliquis honorem regum alteri impendat, quam vero Regi, quia, quantum in se est, totum Rei-

publica perturbat ordinem; ita in peccatis que contra Deum committuntur (que tamen sunt maxima) gravissimum esse videtur, quod aliquis honorem divinum creaturæ impendat. Quia, quantum est in se, facit alium Deum in mundo, minuens principatum divinum. Propter quod à Tertulliano l. de idololatria dicitur principale crimen generis humani, summus seculi reatus. Et à S. Gregorio Nazianzeno orat. 38. extremum & primum malorum.

Dixi, si gravitas ipsius consideretur ex parte peccati: quia si consideretur ex parte peccantis, sicut dicitur gravius esse peccatum ejus qui peccat scienter, quam ejus qui peccat ignoranter; secundum hoc nihil prohibet, gravius peccare hereticos, qui scienter corrumpunt fidem quam acceperunt, quam idololatrias ignoranter peccantes. Et similiter etiam aliqua alia peccata possunt esse majora, propter majorem contemptum, ait S. Thomas ibidem.

Idololatria aliqua esse potest dumtaxat exterior, quæ quidpiam exteriori, non interiori idola colit. Et ista minus quidem peccatum est, quam idololatria interna simul & externa; est tamen etiam ipsa grande peccatum. Quia, ut S. Thomas, cum exterior cultus sit signum interiori, sicut est perniciosum mendacium, si quis verbis asserat contrarium ejus quod per veram fidem tenet in corde; ita est perniciosa falsitas, si quis exteriorem cultum exhibet alicui contra id quod sentit in mente. Unde S. Augustinus l. 6. de Civit. Dei c. 10. de Seneca, qui exteriori, non interiori idola coluit: iste (inquit) quem Philosophia quasi liberum fecerat, tamen quia illustri Populi Romani Senator erat, colebat quod reprehendebat, agebat quod arguebat, quod culpabat, adorabat. Quia videlicet magnum aliquid cum Philosophia docuerat, ne supersticiosus esset in mundo: sed propter leges civium, moreque hominum, non quidem ageret fingentem Scenicum in theatro, sed imitaretur in templo; eo damabilius, quod illa que mendaciter agebat, sic ageret, ne eum populus veraciter agere existimaret. De talibus Dominus ait: Qui me erubuerit coram hominibus, erubescam & ego eum coram Patre meo.

CAPUT LI.

Gravissime peccant, tam divinationem, magiam & sortilegium exercentes, quam ariolos, magos, sortilegos consulentes, eorumque opera mentes.

Id enim divinæ lege sub gravissima pena interminatione prohibitum est. Levit. 19. Non declinetis ad magos, nec ab ariolis sciscitemini, ne polluatini per eos. Et c. 20. Anima que declinaverit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam eam de medio populi mei. Deut. 18. Omnia hæc abominabitur Dominus.

Enimvero quid magia? Est supersticio qua suspenda quadam & insolita facit supra vires humanum, virtute à demone accepta ex pacto cum

ipso inito. Quid divinatio? Est superstitiosa usurpationis futurorum, vel occultorum, naturaliter ab homine incognoscibilem, per recursum ad auxilium demonis. Atqui horridus est iste recursum, abominabileque pactum cum infensissimo Dei & hominum hoste. De iis namque Isa. 28. scriptum est: Percussimus foedus cum morte, & cum inferno fecimus pactum. Est insuper demonis disciplinae se subicere, ejusque documentis fidem adhibere, postquam ipsi solemniter abrenuntiavimus per Baptismum. Est denique fieri socium demoniorum, salutis suae inimicissimorum. Quod profecto crimen incutit horrorem. Magorum verò & Ariolorum peccati participes efficiuntur, qui ad ipsos recurrunt, eorumque operâ utuntur ad obtinendos vel cognoscendos effectus, quos aliter obtinere vel cognoscere nesciunt.

398 Hinc graviter arguendi sunt illi, quorum tanta est ad sua quocumque modo conservanda cupiditas, ut dum agitur de morbis hominum, vel pecorum, vel de jactura rerum ipsis chararum, usque adeo timorem Dei abjiciunt, ut non horreat opem petere ab illis, qui cum nec extraordinariâ scientiâ naturali, nec sanctimonîâ celebres sint, extraordinarium aliquid per scientiam suam operari, vel per sanctimoniam à Deo non valent impetrare; facile proinde cognoscere possunt effectus illos non à Deo; sed à demonis virtute provenire. Ingens verò peccatum est à salutaribus se afflictionibus (quas Pater caelestis in bonum nostrum immittit nobis) eximere se velle per recursum ad ministros demonis, qui nihil nobis largitur, nisi ut divinæ gloriæ detrahat, & in aeternum nos perdat. Quamò salubrius ministerium demonis ministrorumque ipsius rejiceretur, etiam ubi alioqui vita amittenda foret: cum talis mors aliquid martyrio affine haberet, teste Chrysolostomo hom. 29. adversus Judæos dicente: *Et nisi repuleris incantamenta, veneficia, aut magicas artes, etiamsi morbo moriaris, martyri perfectus fueris, eo quod aliis pollicentibus morbi levationem cum impietate, praepariis mortem cum pietate.*

399 Falluntur verò ministri illi demoniorum, dum excusare se volunt; ex hoc quòd pro hominum vel pecorum curatione, vel alia ejusmodi re procuranda, non assumant aliquid mali; imò sæpè aliqua sacrae Scripturae verba, vel etiam interdum alicujus pii operis exercitium jubeant. Primum, quia illi qui ad ipsos recurrunt, scire non solent qualia sint quæ ab ipsis assumuntur, vel dicuntur. Secundò, quia etiam supponendo quòd omnia ex se bona sint, equidem nec ex se, nec ex Dei promissione, nec ex institutione Ecclesiae talem vim habent. A quo igitur eam habent, nisi à dæmone? qui verba illa Scripturae, vel exercitia bona perniciosè ad inventionibus suis misceri vult, vel ad contemptum rerum sacrarum, vel ut simplices faciliùs decipiantur, vel ob utrumque simul.

400 Et idèd, secundum veterem Ecclesiae disciplinam, ab Ecclesia jubebantur ejici magici exercentes, & ipsorum operâ utentes, prout constat ex can. 36. Concilii Laodicensis. Et pro nostris temporibus Concilium I. Mediolanense sub S. Carolo Borromæo severissimè puniri jubet eos qui tales consulunt, vel contribuant ut consulantur.

Nec refert quòd morbus, de cuius curatione agitur, certò proveniat ex aliquo maleficio: quia adhuc in isto casu non licet ad illos recurrere, ut illud cessare faciant, prout expressè monet Rituale Romanum, dum agit de exorcisantibus obsessos à dæmone, per os obsessi maleficium factum, & à quibus, & quomodò factum sit ostendente. Sic enim habet: *Caveat ne ob hoc ad magos, vel ad sagas, vel ad alios quàm Ecclesia Ministros confugiat, aut ullâ superstitione, aut alio modo illicito utatur.*

Neque hinc consequens est illicitum esse comburere, seu aliter destruere malefici signa, quibus malefici utuntur ad inferendum malum: quia destruendo illa, nec directè, nec indirectè ad maleficos recurritur ad aliquid obtinendum; sed dumtaxat auferuntur illa per quæ maleficus nocere vult; & quibus mediantibus dæmon, ex pacto cum malefico, obligatur ad nocendum. Sic comburendo v. g. epistolam ex pacto prævio provocantem quempiam ad homicidium, non censetur quis directè vel indirectè recurrere ad illum, qui hominem interfecturus erat; sed solum destruere signum quo provocandus erat ad homicidium. Accedit quòd maleficus maleficium frequenter non amoveat sine novo maleficio; periculum proinde esse, ne malefici eo utantur, dum ad ipsos recurritur.

Ad tollendum ergo maleficium, recurrentium ad remedia approbata à Deo & Ecclesia; qualia suggeruntur can. si per sortiaris q. 1. ubi sic: *Si per sortiaris, atque maleficas artes, occulto, sed nunquam injusto Dei judicio permittente, & diabolo preparante, concubitus noviter conjugatorum non sequitur; hortandi sunt, quibus ista eveniunt, ut corde contrito, & spiritu humiliato, Deo & Sacerdoti de omnibus peccatis suis puram confessionem faciant, & profusus lachrymis, & largioribus elemosinis, & orationibus, atque jejuniis Domino satisfaciant, & per exorcismos, & cetera ecclesiastica medicina munia, Ministri Ecclesiales, quantum Dominus annuerit, qui Abimelech ac domum ejus oratione sanavit, sanare procurent.*

Quemadmodum verò ad magos recurrere non licet contra morbum; ita nec ad ariolos seu divinatores, ut ab ipsis sciatum aliquid futurum vel occultum. Quia nihil à dæmone petere possumus, directè, vel indirectè, nec ullam cum ipso societatem habere, juxta illud 1. Cor. 10. *Nolo vos socios fieri demoniorum;* Estque in isto recursum inordinatio aliqua, ultra eam quæ est in recursum ad magos contra morbum; utpote in quo nihil divinum dæmoni tribuitur: cum dæmon, applicando activa

Irru-]

passivis, morbos naturaliter curare possit. In recurſu vero ad ariolos, divinum aliquid dæmoni tribuitur, cognitio scilicet secretorum cordis, vel futurorum à libero hominis arbitrio dependentium, de quibus Isa. 44. *Annuntiate quæ ventura sunt in futurum, & scimus quia dñi estis vos.*

405 Porro tres sunt famosiores divinationis species. Prima, per inspectionem astrorum. Secunda, per lineamenta manuum aut vultus. Tertia, per somnia. Quoad primam speciem, S. Thomas q. 99. a. 4. Est (inquit) considerandum, quid per celestium corporum inspectionem de futuris possit præcognosci: & de his quidem quæ ex necessitate eveniunt, manifestum est quod per considerationem stellarum possunt præcognosci; sicut Astrologi prænuntiant eclipses futuras.... Siquis consideratione astrorum utatur ad præcognoscendos futuros casuales, vel fortuitos eventus, aut etiam ad cognoscendum per certitudinem futura opera hominum, procedit hoc ex falsa & vana opinione. Et sic operatio demonis se immisceat. Unde erit divinatio superstitiosa & illicita.

406 Reflexione etiam digna sunt verba Sixti V. in Bulla quæ incipit *cali & terra*, sequentia utique: *Nom est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate. Nec vero ad futuros eventus, & fortuitos casus præcognoscendos (futuris eventibus ex naturalibus causis necessariò vel frequenter provenientes, quæ ad divinationem non pertinent, dumtaxat exceptis) ulla sunt vera artes, aut disciplina, sed fallaces & vana, improborum hominum astutià & demonum fraudibus inducta; ex quorum operatione, consilio, vel auxilio, omnis divinatio dimanat; sive quòd expresse ad futura manifestanda invocentur, sive quòd ipsi pravitate sua, & odio in genus humanum, occulte, etiam præter hominis intentionem, se ingerant, & intrudant vanis inquisitionibus futurorum, ut mentes hominum perniciosè vanitatibus, & fallaci contingentiæ præsumptione implicentur, & omni impietatis genere depraventur.... Itaque cum futuros eventus in seipsis considerare, antequam fiant, sit Dei proprium, illud necessariò consequitur, ut Astrologi, & alii prædicti, qui huiusmodi futura prænuntiare, aut præscere quocumque modo, nisi Deo revelante, audent, injustè atque imprudenter, quòd Dei est, sibi assumant & usurpent. Sic fit, ut dum ab eis, quòd solius est Creatoris, perperam creaturis tribuitur, divina Majestas graviter lædatur, fides integritas violeatur, & animabus pretioso Christi sanguine redemptis, pestis atque exitium imponitur. Huc usque Sixtus V. astrologiam judicariam sub gravibus pœnis propterea prohibens, & damnans, omnemque ejusmodi divinationem dæmoni tribuendam ostendens. Quam etiam olim Concilium Toletanum I. damnaverat can. 15. hisce verbis: *Siquis astrologia vel mathesi existimat esse credendum, anathema sit, sumens utique astrologiam & mathesim pro vana illa scientia quæ hodie astro-**

logia judicaria nuncupatur; quæ nimis ex inspectione astrorum ea prædicantur, quæ ex ipsis semper vel communiter, velut effectus naturales non sequuntur, quamvis hodie frequentissimè aliter sumantur, voxque *Mathesi* vix unquam his temporibus in malo illo sensu accipiat.

Eandem damnat Concilium Mediolanense I. 407 tit. de magicis artibus: *Astrologi, qui ex solis, luna, & aliorum astrorum motu, figura & aspectu, de hominum actionibus, quæ à libero voluntatis arbitrio proficiuntur, certo aliquid eventuum affirmant, gravibus pœnis plectantur.* Concilium quoque Remense anni 1583. cap. 6. de sortileg. *Ejusmodi divinationibus seu prædictionibus utentes, vel eisdem fidem adhibentes excommunicentur.* Similia habet Concilium Burdigalense ejusdem anni. Et Tholosanum anni 1590. cap. 12.

Eandem denique explodunt & reprobant sancti Patres, Ambrosius l. 4. Exam. c. 4. Augustinus l. 4. Confess. c. 3. & l. 2. de doctr. Christi. c. 22. dicens: *Ex ea notatione velle nascentium mores, actus, eventa prædicere, magnus error, & magna dementia est... Quare ista opiniones... quasi quadam cum demonibus pacta & convenia referenda sunt.* Propter quod c. 23. concludit: *Omnes igitur artes hujusmodi, vel nugatoria, vel noxia superstitionis, ex quadam pestifera societate hominum, & demonum, quasi pacta infidelis & disolæ amicitia constituta, penitus sunt repudianda & fugienda Christiano.*

Ob eandem rationem libri de judicaria 408 astrologia tractantes, prohibentur. Imò excipi solent à facultate legendi libros prohibitos. Tales tamen non censentur libri, quos almanachos vocant: quia nulla ipsis fides adhiberi solet; quam si quis adhiberet circa prædictiones futurorum à libero hominis arbitrio dependentium, graviter peccaret. Verisimile proinde est quòd sæculo XVI. major ipsis quam hodie fides adhiberetur: quandoquidem Concilium Toletanum anno 1590. celebratum, almanachos prohibeat, nisi ex eis prædictiones ejusmodi expungantur.

Contra secundam & tertiam speciem divinationis, Concilium Mediolanense I. ubi supra dicit: *Omniem divinationem ex lineamentorum corporis inspectione, ex sortibus, ex somniis, aliisque rebus, quibus per demonem incerta pro certis affirmantur, & huius generis reliqua, per quæ curiosorum & imperitorum hominum mentes facile decipiuntur, coercant & ejiciant Episcopi.* Enimvero quæ connexio inter somnia, vel lineamenta corporis, & futuras actiones à libero hominis arbitrio dependentes? Videri quidem posset majorem verisimilitudinem habere prædictio indolis melancholicæ, vel hilaris, ex colore & dispositione membrorum. Verum adhuc fallax foret: cum idem homo, secundum diversam gratiæ operationem, diversaque circumstantias, à divina providentia unice depen-

dentes, diverso prorsus modo se gerat, & ea quæ, sive ex lineamentis, sive ex colore variaque membrorum dispositione prædicuntur, non solum dependant à libero arbitrio hominis cui prædicuntur, sed & à libero arbitrio aliorum.

410 Constat igitur omnes ejusmodi divinationes esse deceptorias, & si quando contingat aliquid evenire ex iis quæ divinata fuerunt, vel fortuito contingit, vel Deo nonnunquam id permittente in pœnam curiositatis interrogantium divinatores, ut dæmon ipso decipiat, contribuendo ut quadam ex effectibus prædictis contingant, ut sic decepti homines fidem superstitionis adhibeant aliis ejusmodi divinationibus.

411 Contra eandem tertiam divinationis speciem, præter verba laudati Concilii Mediolanensis, militat 1°. Scriptura Levitici 19. *Non argurabimini, nec observabitis somnia.* Et Eccli. 5. *Multos errare fecerunt somnia.* 2°. Concilium Ancyranum can. 23. quinque annorum pœnitentiam imponit iis qui somnia vel divinationes qualibet secundum mores Gentilium observant. 3°. Concilium Parisiense I. anno 829. sic habet: *Exiant & alia perniciosissima mala, quæ ex ritu Gentilium remanisse dubium non est, ut sunt somniorum conjectores, quos divina lex irretractabiliter puniri jubet.* Per hæc tamen non prohibemur obedire Deo in somno loquenti, prout locutus est Salomoni, & S. Josepho; sed valde cavendum, ne falsò Deus esse putetur, qui tunc loquitur, ubi reverà dæmon est, qui id facit ad decipiendum. Ad quod discernendum proderit legere egyptium librum Cardinalis Bona de discretione spirituum cap. 16. & 17.

412 Non prohibemur etiam considerare somnia, ut ex illis cognoscatur, non res aliqua futura à libero hominis arbitrio dependens, sed corporis constitutio. Quia, ut S. Thomas dicit q. 95. a. 6. *ex interiori dispositione corporis formatur aliquis motus in phantasia, conveniens tali dispositioni; sicut in homine, in quo abundant frigidè humores, recurrunt in somnis quod vel sit in aqua, vel nive. Et propter hoc Medici dicunt esse intendendum somnis, ad cognoscendum interiores dispositiones.*

413 Ad divinationes occultorum pertinet criminosa illa divinatio, quæ, sine divina revelatione, locus designatur, per viam ordinariam incognitus, in quo extat res deperdita, vel quis sit homo, qui nobis nocumentum intulit, vel infert, vel inferre tentat, vel aliquid ejusmodi. Uno verbo tacita (si non expressa) dæmonis invocatio adesse censetur, quandocumque quis utitur aliquâ re, verbo, aut signo, quasi habente virtutem ad certos effectus, ad quos constat nec naturalem habere, nec divinam. Tunc enim tacitè consentire censetur in dæmoniacum auxilium. Utrovis modo fiat, sive expressè, sive tacitè, sine dubio est mortale peccatum, si homo cognoscebat, vel cognoscere, vel saltem du-

bitare poterat & debebat, tale quid nec naturali virtute fieri posse, nec divinâ fieri, sed diabolicâ dumtaxat. Tamen aliquos à mortali excusare posse videatur rusticana simplicitas & ignorantia, conjuncta cum tali animi præparatione, ut si dæmonis concursum adesse cognosceret, prorsus id omitteret: cum taliter affectus non efficiatur dæmonum socius, saltem formaliter. Pro generali siquidem regula habendum (ait Cajetanus verbo *divinatio* n. 2.) quòd *ubi nulla intervenit dæmonum invocatio, nec explicita, nec implicita, & non est mala intentio, non incurrit mortale peccatum.*

CAPUT LII.

Explicatur quid & quomplex sit vana observantia.

Vana observantia est superstitio, quæ ex 414 signis vanis, id est ad effectus expectatos inutilibus, seu nullam virtutem naturalem, nec divinam habentibus, certo expectantur tales effectus. Est triplex, prima, *ars notoria*, quæ quis certò credit assequi scientiam absque studio, per preces quasdam, jejunia, figurarum inspectiones, aliaque ejusmodi, quibus dæmon se immitcens, scientiam quamdam apparentem subinde ingerit, quæ tamen per exorcismos adimitur, sicut & per pœnitentiam, quæ ad Deum conversus ad præstantiam redit ignorantiam. Secunda, *observatio sanitatum*, quæ adhibentur signa inania, characteres, & alia, etiam pietatis speciem habentia, ad conservandam, vel recuperandam sanitatem. Tertia, *observatio futurorum eventuum*, bonorum, vel malorum, quæ sumuntur ex faustorum vel infaustorum dierum observatione, numero assidentium in mensa (ut quòd unus ex assidentibus isto anno moriturus sit, si tredecim assideant) & aliis similibus vanitatibus, ex quibus conjicitur eventurum aliquid nullam habens naturalem, nec supernaturalem connexionem, nec dependentiam à tali signo. Unde Deus, in vindictam ejusmodi vanitatum, non rarò permittit evenire quod timeretur. Suntque sine dubio peccata mortalia, si ejusmodi signis certa credulitas adhibeatur, nisi ignorantia facti, vel simplicitas magna subinde excuset.

Contra artem notoriam S. Thomas q. 96. 415 a. 1. sic habet: *Ars notoria est illicita & inefficax. Illicita quidem est, quia utitur quibusdam ad scientiam acquirendam, quæ non habent secundum se virtutem cansandi scientiam; sicut inspectione quarundam figurarum, & prolatione quarundam ignotorum verborum, & aliis hujusmodi. Et ideo hujusmodi ars non utitur his ut causis, sed ut signis: non autem ut signis divinitus institutis, sicut sunt sacramentalia signa. Unde relinquatur, quòd sint supervacua signa; & per consequens pertinentia ad pacta quadam significationum cum dæmonibus placita atque fœderata. Et ideo ars notoria penitus est repudianda & fugienda Christiano, sicut & alia*

- artes nugatoria vel noxia superstitionis, ut Augustinus dicit l. 2. de doctr. Christ. c. 23.
- 416 Circa observationem fanitatum ibid. q. 2. ad 1. Si (inquit) simpliciter adhibeantur res naturales ad aliquos effectus producendos, ad quas putantur naturalem habere virtutem, non est superstitiosum, vel illicitum. Si vero adiungantur vel characteres aliqui, vel aliqua nomina, vel alia quaecumque varia observationes, quas manifestum est naturaliter efficaciam non habere, erit superstitiosum & illicitum. Unde omnia ista Confessarii & Concionatores à populorum animis evellere, & ab eis declinari curabunt, ait Concilium Tholosanum anni 1590. P. 4. c. 11. n. 5.
- 417 Contra observationem futurorum eventuum S. Augustinus l. 10. de Civit. Dei c. 11. sic loquitur: Totum hoc ad demones perinet, ludificatores animarum sibi met subditarum, & voluptuaria sibi ludibria de hominum erroribus exhibentes. Et ante Augustinum Chryostomus homilia in eos qui Novilunia observant: Non audis Paulum dicentem: Dies observatis, & menses, & tempora, & annos. Metuo vobis ne frustra in vobis laboraverim. Nempe extrema hoc est amentia, propter unum diem, si auspiciatus fueris per universum hoc expectare annum; neque amentia solum, sed diabolica cuiusdam efficientia iudicium est, non proprio studio & alacritati, sed quibusdam dierum circuitionibus vitam nostram commendare. Dies enim bonus & malus est; non sua quaedam & propria natura (nihil enim dies à die differt) sed nostra diligentia vel ignavia. Si iustitiam feceris, bonus tibi dies erit; sin peccatum designaveris, malus & supplicii plenus. Et S. Ambrosius in cap. 4. epist. ad Galat. Dies observant, qui dicunt; ut puta: crastino proficiscendum non est; post crastinum enim non debes aliquid inchoari. Et sic solent magis decipi. Hi autem colunt menses, qui cursus luna perscrutantur, dicentes, ut puta: septimam lunam instrumenta confici non debent. Non iterum lunam servum emptum domum duci non oportet. Et per haec facilius solent adversa provenire. Tempora vero sic observant, cum dicunt: hodie veris initium est, festivitas est, post cras vulcanalia sunt. Et talia verum aiunt: posterum est, domum egredi non licet... Si Deus ex toto corde diligatur, ipso propitio, nulla debet esse formido, neque suspicio harum rerum: prosperè enim cedere potest, quidquid simpliciter sub devotione fit. In istam superstitionem incidunt, qui credunt futuram ad diem natalem Domini pluviarum abundantiam, si pluerit dominicam post quatuor tempora; qui praedicunt quale tempus futurum sit tali, vel tali tempestate anni, si die conversionis S. Pauli, S. Medardi, &c. tempus amœnum fuerit, vel pluviosum, vel ventosum; qui matrimonio jungi, vel iter aggredi, vel maris committere non audent die luna, vel veneris, &c. Diei & hora observationes atque anguria (ait Nicolaus I. ad Consulta Bulgarorum art. 35.) operationes diaboli sunt, quibus (Deo gratias) iam in baptisate abrenun-
- tastis, & haec cum veteri homine, & actibus eius, quando novum induistis, omnino deposuistis. Non itaque dies observamus, & annos, & menses, & tempora, (inquit Augustinus epist. 119. ad Januar. c. 7.) ne audiamus ab Apostolo: Timeo ne forte sine causa laboraverim in vobis. Eos enim inculpat, qui dicunt: Non proficiscare, quia posterus dies est, aut quia luna sic fertur: vel proficiscare, ut prospera cedant, quia ita se habet positio siderum; non agam hoc mense commercium, quia illa stella mihi agit mensum; vel agam, quia suscepit mensum; non plantem hoc anno vineam, quia bissexius est. Non autem quisquam sapiens arbitretur, observatores temporum reprehendendos, qui dicunt: Non proficiscar hodie, quia tempestas orta est; aut non navigem, quia adhuc sunt hybernae reliquia; aut tempus seminandi est, quia imbribus autumnalibus terra satiata est; vel si qui forte alii naturales effectus circa motum aeris & humoris ad variandas temporum qualitates, in siderum ordinatissima conversione notati sunt. De quibus dictum est, cum conderentur, ut sint in signis, & temporibus, & diebus, & in annis.
- Ad discernendas vanas observationes, aliasque superstitiones, quarum infinitus est numerus, regula prima & principalis est illa, quae Concilium Mechliniense anni 1607. tit. 15. de superstitionibus c. 3. Doceant (inquit) superstitiosum esse expectare quaecumque effectum à quacumque re, quem res illa, nec ex sua natura, nec ex institutione divina, nec ex ordinatione, vel approbatione Ecclesiae producere potest. Et hinc superstitiosum est credere, quod pueri nascentes vitato capite, felices erunt; secundum quod vulgò apud Gallos dicitur, il est né coiffé; vel imaginari, quod si tredecim simul in mensa reperiantur, eorum unus anno illo morietur: quia nec vita, nec numerus ille proportionem vel connexionem ullam naturalem habet cum felicitate pueri, vel morte alicujus.
- Secunda regula, dum vel factò naturali jungitur circumstantia aliqua vana, inutilis, vel ridicula, & inde effectus desideratus expectatur, superstitio est, v. g. si herba illa vel illa colligantur diluculo festi S. Joannis; si quis è domo egrediatur ferià 6. post morbum, vitabit relapsum; vel si tota efficacia verborum, quamlibet sanctorum, ponatur in circumstantia aliqua vana & inutili, v. g. si tria Pater & Ave ante solis ortum pro infirmo dicantur, sanabitur, &c.
- Tertia regula: superstitiosa est usurpatio certarum precum, vel rerum sacrarum, ad effectum vanum & ridiculum, v. g. ad obtinendum quoddam annulus vertatur, sicut & usurpatio verborum incognitorum, vel historiarum apocrypharum, seu falsarum, ab Ecclesia non probatarum, ad hoc ut iste vel ille effectus sequatur, tunc procedit censura Facultatis Theologicae Parisiensis de 19. Septemb. 1308. Intendimus pactum esse implicitum in omni superstitiosa observatione, cuius effectus

fectus non debet à Deo vel à natura rationaliter expectari. Unde qui hac observat, ex parte paganus est. S. Elegius ferm. ad omnem plebem.

421 Cæterum etiãsi superstitio ex se sit grave peccatum, non illicò Confessarius, abque alio examine, concludere debet, pœnitentiam suam, qui aliquam ex supradictis commisit, mortaliter deliquisse. Quia præcipua superstitutionis malitia petitur ex pacto explicito, vel implicito cum dæmone; quod qui nullo modo directè vel indirectè intendit, ipsi tamquam volenti imputari non potest; sed ei dumtaxat, qui scire poterunt & debuerunt, superstitiosum esse tale quid facere, vel credere. Attendant proinde Confessarius quousque sit notum per experientiam, quòd res, vel circumstantia, in qua fit vis, nullam ex natura sua, vel ex institutione divina, vel Ecclesiæ approbatione vim habeat, ad talem effectum producendum? An pœnitens nunquam audierit, velur superstitiosam à viris doctis improbari talem actionem? An nunquam exorta pœnitenti de eo suspicio? An multum vel parum fidei adhibuerit talibus rebus? Sive autem mortaliter, sive venialiter pœnitentem in eo deliquisse animadvertit, semper ipsum deterrat à similibus impostero committendis, monens (cum sancto Augustino Enchir. c. 191.) vanas illas obervationes esse de numero peccatorum illorum, que levissima putarentur, nisi in Scripturis demonstrarentur opinione graviora.

CAPUT LIII.

Explicantur species irreligiositatis.

422 Irreligiositas religioni opponitur per defectum, describitur potest, contemptus, vel irreverentia Dei, rerumque sacrarum. Species illius sunt tentatio Dei, blasphemiam, impietas, sacrilegium, & simonia.

423 Tentatio Dei hîc non sumitur pro incitatione Dei ad malum; Deus enim intemtor malorum est; ipse verò neminem tentat; sed pro dicto vel facto, quo quis experimentum de divina aliqua perfectione, v. g. justitia, potentia, &c. extra ordinarias Dei leges, citra justam causam capere vult. Quia, ut S. Thomas ait q. 97. a. 2. tentare est experimentum sumere. Nullus autem experimentum sumit de eo, de quo est certus. Et idèò omnis tentatio ex aliqua ignorantia vel dubitatione procedit, vel ejus qui tentat (sicut cum quis experimentum de aliqua re sumit, ut ejus qualitatem cognoscat) sive aliorum: sicut cum quis experimentum de aliquo sumit, ut aliis ostendat, per quem modum Deus dicitur nos tentare. Ignorare autem, vel dubitare de his que pertinent ad Dei perfectionem, est peccatum. Unde manifestum est quòd tentare Deum ad hoc quòd ipse tentans cognoscat Dei virtutem, est peccatum. Siquis autem ad hoc experimentum sumat eorum que ad divinam perfectionem pertinent, non ut ipse cognoscat, sed ut aliis demonstrat, hoc non est

tentare Deum: cum subsit necessitas justa, seu ipsa utilitas, & alia que ad hoc concurrere debent. Sic enim Apostoli petierunt à Domino, ut in nomine Jesu Christi fierent signa, ut dicitur Actuum 4. ad hoc scilicet quòd virtus Christi infidelibus manifestaretur.

Addit S. Doctor ibidem ad 3. 1.º. quòd non semper tentat Deum, qui signum petit à Deo. Quia dupliciter aliquis signum petit à Deo: uno modo ad explorandam divinam potentiam, aut veritatem dicti ejus; & hoc de se pertinet ad Dei tentationem. Alio modo ad hoc quòd instruat, quid circa aliquid factum sit placitum Deo; & hoc nullo modo pertinet ad Dei tentationem.

2.º. art. 3. ad 2. quòd ille qui ante orationem animam suam non preparat, dimitendo siquid adversum aliquem habet, vel alias ad devotionem se non disponendo, non facit quòd in se est, ut exaudiat a Deo, quasi interpretativè tentat Deum.

3.º. a. 1. ad 3. quòd Predicatores regni Dei ex magna necessitate, & utilitate, subsidia temporalia præmittunt, ut verbo Dei expeditius vacent. Et idèò, si solum Deo inniantur, non ex hoc tentant Deum. Sed si absque utilitate, vel necessitate, humana subsidia desererent, tentarent Deum. Unde & Augustinus dicit 22. contra Faustum 36. quòd "Paulus non fugit de Damasco, quasi non credendo in Deum; sed ne Deum tentaret, si fugere noluisse, cum sic fugere potuisset." Beata verò Agatha experta erat erga se divinam benevolentiam, ut vel infirmitates non pateretur, pro quibus corporali medicinà indigeret, vel statim sentiret divina sanationis effectum.

4.º. addo ego, malitiam tentationis Dei ex eo peti, quòd experimentum de divina perfectione citra justam causam sumere, auxiliiumque à Deo temerè, contra ordinarias Dei leges expectare, sit contra observantiam divinæ Majestati debitam, audaciamque quamdam contineat, imò præsumptionem, attentà vilitate expectantis, qui respectu Dei adeò nihil est, ut prorsus indignus sit, cujus respectu Deus miraculum faciat.

Blasphemiam est injuriosa locutio in Deum, mediatè, vel immediatè. Aliquando enim Deus mediatè blasphematur in Sanctis suis, vel aliis creaturis, injuriosè loquendo de illis, quatenus Deus in iis relucet. Quòd si Deus injurià afficiatur non verbo, sed facto, contumelia specialiter dicitur. Aliquando fit per modum enuntiationis, quâ Deo tribuitur defectus, vel negatur perfectio aliqua, ut dum dicitur injustus, crudelis, &c. Aliquando per modum execrationis, v. g. dicendo, cum damnatis & desperatis, sit maledictus Deus, pereat Deus. Aliquando per modum dubitationis: si est Deus, si est justus, &c. Aliquando per modum irrisionis, ut dum Judæi dicebant: Vab! qui destruis templum Dei, &c. Aliquando per modum simplicis irreverentiæ, ut cum aliquid Deo conveniens profertur cum

irreverentia, v. g. jurando per caput, per ventrem, per sanguinem Dei, &c. sanctissima membra illa (Deo incarnato convenientia) tamquam contemptibilia absque ulla reverentia in ira nominando, & per illa jurando. Et in istis omnibus blasphemia aliquando perfecta est, aliquando imperfecta. Perfecta, quando cum interno contemptu, vel odio, vel detestatione divinae Majestatis conjuncta est: imperfecta, quando ex aliqua animi perturbatione, sine formali contemptu, vel interna detestatione Dei: aliquando cum haeresi conjuncta, quando ore dicitur, & corde creditur habere defectum quem non habet, vel non habere perfectionem quam habet. Aliquando sine haeresi, quando tale quid corde non creditur.

429 Porro blasphemia reus est, quisquis deliberatè proferat verba in Deum, vel Sanctos contumeliosa, eorum significationem actualiter vel virtualiter advertens, tamen si actuale blasphemandi intentionem non habeat. Ita S. Thomas q. 13. a. 2. ad 3. ubi sic: *Blasphemia potest absque deliberatione ex surreptione procedere dupliciter: Uno modo, quòd aliquis non advertat, hoc quòd dicit esse blasphemiam; quòd potest contingere, cum aliquis subito ex aliqua passione in verba imaginata prorumpit, quorum significationem non considerat; & tunc est peccatum veniale, & non habet propriè rationem blasphemiam. Alio modo, quando advertit hoc esse blasphemiam, considerans significata verborum: & tunc non excusatur à peccato mortali, sicut nec ille, qui ex subito motu ira aliquem occidit juxta se sedentem. A mortali ergo blasphemia non excusatur ille, qui ex subito motu iræ verba contumeliam in Deum, vel Sanctos proferat, quamvis idè non advertat, quòd ex consuetudine illa proferat, quam corrigere ferò non allaborat. Quia talis inconsideratio non est ipsi involuntaria, sed voluntaria in causa, pravà scilicet voluntate, propriæque salutis incuriã, quã malam consuetudinem negligit emendare. Unde teste D. Gregorio l. 4. Dialogorum c. 18. quinquennis puer, qui mox ut ejus animo aliquid obstuisset, majestatem Dei blasphemare consueverat, in articulo mortis demonibus sub horrida forma apparentibus traditus fuit, & damnatus, nec ipsum consuetudo prava excusavit. Vide quæ to. 1. dixi de peccatis ex ignorantia & inadvertentia commissis, atque ex ibi dictis apparebit, non omnem inadvertentiam ad significatum verborum blasphemiam à mortali excusare, sed solùm illam quæ involuntaria est, tam in se, quàm in causa, non retractata per penitentiam, diligentiamque magnam corrigendi pravam consuetudinem. Vide etiam S. Antoninum p. 2. tit. 7. c. 5. ubi de maledicentia in Deum, quæ frequenter blasphemiam continet, dicit quòd *semper est mortale, cum perpenderit se maledicere. Nec excusatur quòd ex subita ira hoc faciat, vel ex more...* Psal. 26. „Maledicentes autem ei disperibunt.„ Blasphemiam verò gravitatem S. Antoninus triplici argumento de-*

monstrat. 1.º. ex eo quòd viri pii cimen istud vel nominare adèd horreant, ut contrario benedictionis nomine per antiphrasim significent Job. 1. & 3. Reg. 21. Necnon ex eo quòd Judæi blasphemiam audientes, vestimenta sua in horroris signum laceraverint. 2.º. ex eo quòd lex vetus blasphemos morte damnaret, & adhuc hodie per leges severissimè puniuntur. 3.º. ex hoc quòd damnatorum occupatio sit. *Non enim aliud opus inferno exercent, nisi blasphemare Deum & maledicere. Qui ergo hoc vitio detinetur, ostendit se pertinere ad statum damnatorum, ex quo exercent artem eorum.*

De eodem peccato S. Hieronymus in lsa. 430 18. l. 7. *Nihil (inquit) horribilius blasphemiam, quæ ponit in excelsum os suum... Omne quippe peccatum comparatum blasphemiam, leve est. Idèd (inquit Augustinus l. un. contra mendac. c. 19.) pejus est blasphemare, quam pejerare, quoniam pejerando, falsa res adhibetur testis Deus; blasphemando, ac ipso falsa dicuntur Deo.*

Propterea in Concilio Lateranensi (sess. 9. Leo X. sic statuit: *In foro conscientia nemo blasphemia reus absque gravissima penitentia, se veri Confessoris arbitrio junctam, posse absolvi. Quod Decretum Pius V. confirmavit in Constit. quæ incipit cum primum. Et secutum est Concilium Mediolanense I. sub S. Carolo Borromæo p. 1. tit. de blasphemiam. Sicut & Bituricensis anni 1582. Thololanum anni 1590. Avenionense 1594. Narbonense 1609. Synodus verò Trecentis anni 1427. sic statuit: *Sunt nonnulli, tam Laici, quam Ecclesiastici viri, qui Redemptorem suum turpiter inhonorantes, detestabilia in ejus blasphemiam faciunt juramenta, puta per carnem suam, per sanguinem, per mortem, per plagas, per caput, per viscera, vel aliud concernenti ejus humanitatem jurantes, & ipsum Redemptorem nostrum, pro nobis omnibus in cruce mortem passum, iterum crucifigunt. Propter quòd districte prohibemus, sub pœna 40. solidorum, in usus pios convertendorum, talia fieri de cætero juramenta, cum in non modicam ejusdem Domini nostri sonent blasphemiam. Siquis autem talia sit assuetus facere juramenta, pro quarta vice volumus ad nos, aut Penitentiariorum nostros remitti absolvendum. Siquis verò Deum negaverit, vel despiciaverit, pro prima vice duos dies, pro secunda quatuor, in pane & aqua jejunare compelletur; pro tertia autem in scala (ut moris est) reponetur, ut ipse, qui Deum blasphemavit, à populo merito infameur.**

Gregorius IX. cap. statum de maledicis 432 blasphemum septem diebus Dominicis præ foribus templi stare decernit, dum Missarum solemnium celebrantur. Ultimo dierum illorum absque pallio & calcamentis, ligatum corrigiã circa collum Exomologesim facere; septem precedentibus feris sextis in pane & aqua jejunare, tres aut duos pauperes, aut unum saltem reficere; ab Ecclesia adiu illis diebus abstinere. Quam peni-

penitentiam sabire si renuat, Ecclesie interdican-
tur ingressu, & in obitu Ecclesiastica careat se-
pulturâ.

433 Denique in veteri Pœnitentiâ Romano,
ille qui per capillum Dei, aut caput ejus jura-
verit, aut alia blasphemia verba protulerit, si
semel inconsideratè ex præcipiti lingua motu id
fecerit, septem dies penitentia in pane & aqua;
si secundo, vel tertio increpatus id fecerit, dies
quindecim in pane & aqua penitere jubetur.

434 Quicumque verò blasphemantem audierint,
eum verbis acriter oburgare teneantur (ait Leo
X. cum Lateranensî Concilio) si citra pericu-
lum suum id fieri posse contingeret, eumque de-
ferre vel notificare apud Judicem Ecclesiasti-
cum, seu secularem, intra triduum debeant.
Quod si plures dictum blasphemantem simul au-
dierint, singuli eum accusare teneantur, nisi
fortè omnes convenerint, ut unus pro cunctis
tali fungatur officio. Quod & varia Concilia
Provincialia sanxerunt.

435 Quod si seculares Judices contra tales blas-
phemia convictos non animadvertierint, eosque
justis pœnis non affecerint, quantum in eis fue-
rit, quasi eidem sceleri obnoxii, eidem quoque
pœnis subiciantur. Leo X. ibidem, decem ip-
sibus annos indulgentia concedens pro qualibet
vice, quâ ritè isto officio functi fuerint.

436 Pius verò Papa can. si quis 22. q. 1. Si quis
per capillum Dei, vel caput juraverit, vel alio
modo blasphemia contra Deum usus fuerit,
si in Ecclesiastico ordine est, deponatur; si Lai-
cus, anathematizetur. . . . Si quis autem talem
hominem non manifestaverit, non est dubium
quin divinâ condemnatione obnoxietur. Sed si
Episcopus ista emendare neglexerit, acerrimè
corripatur.

CAPUT LIV.

Describitur sacrilegium, explicanturque peri-
nentia ad illud.

437 **S**acrilegium definitur solet, violatio seu in-
digna tractatio rei sacra, id est ad Dei cul-
tum specialiter consecrata; cujus proinde vio-
latio seu injuria redundat in Deum: quia, ut
S. Thomas ait q. 99. a. 1. omne illud quod
ad irreverentiam rerum sacrarum pertinet, ad
injuriam Dei pertinet. Secundum diversam verò
rationem sanctitatis rerum sacrarum, quibus ir-
reverentia exhibetur, necesse est quod sacrilegii
species distinguantur (ait art. 3.) Tanto enim
sacrilegium est gravius, quanto res sacra, in
quam peccatur, majorem obtinet sanctitatem.
Attribuitur autem sanctitas & personis sacris, id
est divino cultui dedicatis, & locis sacris, & rebus
quibusdam aliis sacris. Sanctitas autem loci or-
dinatur ad sanctitatem hominis, qui in loco sa-
cro cultum Deo exhibet. Dicitur enim Machab.
5. „ Non propter locum gentem, sed prop-
ter gentem locum Deus elegit. „ Et ideo gra-
vius peccatum est sacrilegium, quo peccatur con-
tra personam sacram, quam quo peccatur con-
tra locum sacrum. Sunt tamen in utraque sacri-
legii specie diversi gradus, secundum differen-
Tou. II.

tiam personarum, & locorum sacrorum.

Similiter etiam & tertia species sacrilegii, qua 438
circa res alias sacras committitur, diversos ha-
bet gradus, secundum differentiam rerum sa-
crarum; inter quas summum locum obtinent ip-
sa Sacramenta, quibus homo sanctificatur, quo-
rum præcipuum est Eucharistia Sacramentum.
Et id è sacrilegium quod contra hoc Sacramen-
tum committitur, gravissimum est inter omnia,
&c.

Sacrilegium itaque aliud est ratione perso- 439
nae facta violata. Aliud ratione loci sacri. Ali-
ud ratione rei sacrae à personis & locis sacris
distinctæ, ut Sacramentorum, valorum sacro-
rum, Reliquiarum, Scripturæ sacrae, diei sa-
cri, &c. Ad primam speciem pertinent vio-
lenta injectio manuum in Clericum (etiam
conjugatum, si deferat habitum & tonsuram
Clericalem, & alicujus Ecclesie servitio vel
ministerio ab Episcopo deputatus, eidem Ec-
clesie serviat, aut minister, prout habetur in
Tridentino sess. 23. cap. 6.) sicut & violenta
manuum injectio in Religiosos utriusque sexus,
etiam novitios. Item fornicatio habentis vo-
tum castitatis, violatio virginis Deo dicatae:
per votum enim castitatis corpus nostrum Deo
consecratur, & sanctificatur, ut ab omni li-
bidinis contagione purum servetur. Huc etiam
pertinet personarum Ecclesiasticarum pertu-
ratio ad tribunal seculare, & omnis alia vio-
latio immunitatis ipsarum, utpote violatio
sanctitatis illius status.

Ad secundam speciem pertinent omnia qua 440
sunt contra loci sacri sanctitatem, ut effra-
ctio & spoliatio Ecclesiarum, Monasteriorum,
Hospitalium, & quorumcumque ab Episcopo
consecratorum, vel autoritate ipsius deputa-
torum ad sacrificium Missæ, vel alia Ecclesie
Sacramenta, aut divina officia peragenda,
dummodò in eis de facto officia illa, vel di-
vina mysteria peragantur, etiamsi necdum
consecrata sint. Non autem privata Oratoria,
vel Bremitoria non consecrata, nec benedi-
cta; quæ immunitate non gaudent, etiamsi
Missæ in eis de licentia Episcopi fiat. Gaudent
autem Monasteria ex Constitut. Gregorii XIV.
& Hospitalia Episcopi autoritate fundata, cap.
ad hæc de relig. domib.

Ad discernendum verò, quando in tribus 441
illis speciebus committatur sacrilegium, vide
ad quid res, personæ vel loca sanctificata sint.
Siquid enim fiat contra id ad quod sanctificata
sunt, sacrilegium est. Verbi gratiâ bona Ec-
clesiæ sanctificata sunt quoad exemptionem à
secularibus exactionibus: committitur ergo
sacrilegium per exactiones super illis seculari
autoritate factas; non autem quando in agro
ad Ecclesiam spectante fornicatio committitur:
quia ad hoc inducta non est exemptio illius.
Ad sacrilegium tandem in loca sacra aliquo
modo pertinere detractiones, & quæcumque
mortalia in iis commissa, probatum habes to-
r. l. 1. o. c. 8. §. 3. quia si mercatus & negotia-
tiones in iis factæ sunt contra reverentiam iis

k

debitam; quanto magis detractiones, & alia peccata mortalia, præsertim externa?

Cæterum ad sacrilegium in loca sacra specialius pertinent 1.º effusio vel incendio loci sacri. 2.º effusio injuriosa sanguinis. 3.º voluntaria effusio humani feminis. 4.º sepultura excommunicati, vel infidelis (quibus polluitur locus sacer, egerque reconciliatione) 5.º extractio violenta personæ gaudens immunitate, quæ ad locum sacrum azyli causâ se contulit. 6.º furtum rei depositæ vel azylatæ in loco sacro. 7.º quæcumque profana, cultum divinum per se impediens, cap. *debet de immunit. Eccles.* Quia loci sanctitas specialiter est ad exemptionem à similibus.

442 Circa violentam extractionem personæ gaudens immunitate, observandum, omnem baptizatum, quantumcumque criminofum, eâ immunitate gaudere in locis sacris, exceptis 1.º publicis latronibus, viarumque grassatoribus, qui itinera frequentata, vel publica strata obfident, viatoresque ex insidiis aggrediuntur. 2.º agrorum depopulatoribus, qui vel homicidia, vel mutilationes membrorum, in ipsis Ecclesiis, earumque cæmeteriis committere non verentur. 3.º proditoriè occidentibus proximum suum. 4.º assassinis. 5.º hæreticis. 6.º læsæ Majestatis reis in personam ipsius Principis. Istos Gregorius XIV. excipit in sua Constitutione *cum aliis*, ita tamen ut brachium sæculare eos extrahere non possit sine expressa licentia Episcopi, vel Officialis ipsius, & non nisi cum interventu personæ Ecclesiasticæ, ab eo auctoritatem habentis, nec immediatè deducantur ad carcerem sæcularem, sed ad Ecclesiasticum, donec Episcopo probatum sit crimen. Illis ergo exceptis, quisquis hominem baptizatum, in loco sacro, tamquam in azylo consistentem, invitum violenter extrahit, aut per vim impedit, ne ipsi ad vitam necessaria ministrentur, sacrilegus est, & taliter extractum sub pœna excommunicationis, ante processum restituere debet, nec restitutus ad pœnam corporalem damnari potest, sed ad pecuniariam dumtaxat per Judicem Ecclesiasticum.

443 Denique ad sacrilegium in res sacras pertinet omnis irreverentia & abusus Sacramentorum, indigna eorum susceptio & administratio, abusus sententiarum S. Scripturæ ad faciendâs, ad superstitiones, libellos diffamatorios, &c. violatio festorum, &c.

444 Et adverte circa primam speciem, per violentam manuum injectionem intelligi 1.º omnem violentam tentationem Clerici, etiam absque læsione, cap. *nuper* extr. de sentent. excommun. 2.º furiosam persecutionem, ad quam vitandam Clericus vel Religiosus se lædat. Navarrus cap. 27. n. 77. 3.º omnem injuriosum effectum realem; quo Clericus vel Religiosus affectus censetur gravi dedecore, cujusmodi sunt aquam vel pulverem in ipsum projicere, ephippium equi ipsius scindere, &c.; sola verò injuriosa verba, vel ensis evaginatio,

non secuto effectu, non veniunt nomine injectionis manuum. 4.º omnem Clerici vel Religiosi percussorem, quæ sit mortale peccatum, cujus reus incurrit ipso facto excommunicationem Summo Pontifici reservatam, cap. *si quis suadente diabolo* 17. q. 4. licet in certis casibus absolutio ipsius Episcopis & Prælati permittatur, ut infra.

Dixi, *quæ sit mortale peccatum*: si quis enim 445 citra mortale peccatum percusserit, v. g. casu fortuito, vel vim vi repellendo, non incurrit excommunicationem; uti nec ille qui cum mortali quidem peccato Clericum calu occidit, putans occidere feram; sed idem mortaliter peccavit, quia ad vitandum Clericidium sufficientem diligentiam non adhibuit: quia non censetur suadente diabolo occidisse. Toletus n. 6. Nec ille qui in flagranti delicto occidit Clericum, vel Monachum, turpiter agentem cum uxore, matre, sorore, filia, cap. *si verò* extr. de sent. excomm. Nec mulier alapam incutiens Clerico tentanti ipsam ad stuprum, saltem si tentet facto, non verbo dumtaxat. Navarrus tamen cap. 27. n. 85. condemnat Monacham quæ alapam infixit Clerico dicenti sibi quòd pulchra esset. Excommunicationem etiam non incurrit Superior leviter percutiens Clericum, vel Monachum, inferiorum suum, correctionis gratiâ. Nec percutiens Clericum, sui Clericatus signa non gerentem, & idem ignoratum. De quo percutiens debet juramentum præstare; aliis pro excommunicato habetur, cap. *si verò* de sent. excomm.

Quia verò percussio alia est enormis, alia 446 mediocris, alia levis. Sciendum quòd enormis censetur talis, vel ratione eminentiæ personæ percussæ, ut si sit Episcopus vel Prælati; vel ratione maximæ gravitatis ipsius percussoris, qualis est occisio, mutilatio, vel notabilis effusio sanguinis è partibus, è quibus non facile diffluit. Hujus absolutio casus est Papalis, licet ab eo absolvere possit Episcopus eos qui ex dispositione juris eximuntur ab onere adeundi Summum Pontificem, quales sunt mulieres, senes, inopes, pueri ante annos pubertatis, in canonem incidentes, licet absolutioem petant post pubertatem *c.* de sent. excomm.

Mediocris percussio inter enormem levem 447 quæ media est, de qua certa dari nequit regula, sed Episcopi vel Prælati arbitrio relinquuntur. Ab ea absolvere possunt Episcopi 1.º Clericos collegialiter viventes, si alter alterum percusserit, cap. *quoniam* de vit. & honest. Cler. 2.º servos, ex quorum absentia grave damnum domini innocentes paterentur, cap. *relatum* de sent. excomm. 3.º ostiarios Principum, & aliarum Potestatum, qui sub officii prætextu Clericum læserint, cap. *si verò* de sent. excomm. Prælati verò Regulares ab ea absolvere possunt subditos sibi Religiosos, in Claustro degentes, qui se invicem percusserint, hæc lege, quòd si percussus sit alterius Monasterii,

ab utroque, id est à Prælato proprio, & Prælato percussi absolvendus sit, cap. cum illorum eod. si autem percussus sit Clericus secularis, percussus mediocriter absolvendus est à Papa, percussus leviter à solo Episcopo, non à Prælato proprio, cap. religioso eod. tit. in 6.

448 Percussio levis talis dicitur respectivè ad enormem. Absolutè enim semper esse debet gravis, mortaleque peccatum, ad incurrendam excommunicationem. De ea in extravaganti, quam refert Navarrus c. 27. n. 91. sic habetur: *Percussio levis est pugni, palma, manus, pedis, digiti, lapidis, aut baculi, que nullam maculam, neque sigillationem carnis relinquit, neque membrum abscindit, sine dentium effractione, sine avulsione multorum capillorum, sine effusione multo sanguinis.* Nolumus tamen dicere, quòd hujusmodi levis percussio, ut pugno, vel unguibus, fiat atrox ob multo sanguinis effusionem. Ad judicandum tamen qua levis sit percussio, mediocriter, & enormis, volumus diligenter perpendi, non solum factum, sed etiam qualitatem ejus, & modum percussendi, & ledendi, cum omnibus suis circumstantiis, loci, personæ, & alius. Persona, si est Magister, Fundex, Prælatus, Pater, Patronus, aut dignitas percussi injustè à subdito, vel alio se veliori: quia ex hoc interdum censentur graves injurie, qua per se sunt leves, aut mediocres. Et quia conditio negotii non patitur integram determinationem hujus rei, relinquimus tunc arbitrio, ut declares, qua sit levis, aut enormis injuria: admonentes ut potius in dubio declares esse percussorem gravem, & ab ea non posse absolvi, quam declarandum levem esse, præbeas occasionem ledendi statum Ecclesiasticum.

449 Porro levis absolvitur ab Episcopo, in quibuscumque casibus, cap. pervenit de sent. excom. Quoad Regulares, nostræ Constitutiones p. 4. c. 10. n. 3. dicunt posse quidem in foro fori absolvi à Provinciali; quoad forum verò interius; à Sede Apostolica petendam absolutionem. Sed hoc, salvo meliori intelligendum videtur, seclusis privilegiis, si ve stando in jure communi. Spectatis namque privilegiis Regularium Mendicantium, Prælatis eorum concessa est eadem absolvendi potestas, qua Episcopis convenit in suos. Sed hac de re plura alibi.

CAPUT LV.

Simonia natura explicatur.

450 *Simoniam* S. Thomas q. 100. a. 1. definit, quòd sit studiosa voluntas emendi aut vendendi aliquid spirituale, vel spirituali annexum. Sed in ea definitione nomine emptionis & venditionis intelligitur omnis contractus non gratuitus, prout ibidem dicit ad 5. sive omnis datio & receptio rei non gratuita temporalis pro spirituali, vel quasi spirituali. Unde quia plerique Noviores abusi sunt Angelicà illà definitione; ad præcludendos abusus ipsorum, simonia definiti potest, studiosa voluntas dandi vel recipiendi temporale pro spiri-

Tom. 11.

tuale non gratuito, sed quasi ex debito sive justitie, sive antidotali titulo, sive debitum istud deducatur in pactum, sive absque pacto sit principaliter intentum.

Neque enim audiendi sunt Valentia to. 3. 451 disp. 6. q. 17. & Tannerus to. 3. disp. 5. q. 8. dub. 3. n. 64. aientes non esse simoniam, nisi quando temporale pro spirituali datur vel accipitur ut pretium, id est tamquam æquale pro æquali, non dumtaxat ut motivum, licet principale. Nec idem Tannerus n. 76. cum aliis Junioribus dicens, non esse simoniam, pacto expresso se obligare ad temporale pro spirituali dandum ex gratitudine, non ex justitia. Istas namque, & alias ejusmodi sophisticas argutias excludit simplicitas verborum Christi: *Gratis accepistis, gratis date;* quam accurate & ad litteram in praxi necesse est sequi; nec in his, qua rethoras sophisticas non admittunt, uti sophisticè calliditate, nec aleam periculosam facere, inquit Gennadius Patriarcha Constantinopolitanus cum Synodo sua. Quia (uti post ipsum sapienter advertit Natalis Alexander Theol. Moral. to. 6. l. 2. c. 7. a. 1.) distinctiuncularum hujusmodi vanitas ex eo patet, quòd his admittis simoniæ labes vix aliud esset nisi idæa platonica, qua non reperitur in rebus, quandoquidem per eam facile excusare se possent vel ipsi Simoniacorum Patriarchæ, Balaam, Giezi, Simon Magus. Partum enim curabant, quo titulo, vel modo temporale munus acciperent, dummodo acciperent. Enimverò difficile ostendi potest Giezi alio quàm gratuita compensationis titulo munus à Naaman accepisse, nec Elisæus ipsum increpavit quòd pecuniam ut pretium miraculosæ curationis accepisset; sed, *accepisti (inquit) argentum, & accepisti vestes... sed & lepra Naaman adhaerebit tibi.* 4. Reg. 5. Simonemque Petrus increpavit, quòd *donum Dei pecuniâ existimavit possideri:* quod verum est, sive pecunia ut pretio possideatur, sive ut motivo, vel antidotali titulo possideatur.

452 Illa ergo Noviorum opinio divinæ Scripturæ repugnat simplicitati, sicut & generalitati sententiarum, quibus Concilia, Pontifices, Patres simoniam proscribunt. Ita enim generales sunt, ut nullâ earum illa excipiatur species, qua pecunia datur ut motivum, vel ut antidotalis, non ut pretium. Imò vanas illas subtilitates satis excludunt. Primò, dum generaliter dicunt, fas non esse dignitates Ecclesiasticas per pecuniam obtinere, idque facientem deici jubet canon 30. Apostolorum. Secundò, dum rursus generaliter & indistinctè vetant, ne quodlibet præmium offeratur ad Ecclesiæ dignitatem consequendam: *Siquis pro percipienda dignitate quodlibet præmium detulisset fuerit obtulisset, ex eodem tempore anathematis se cognoverit opprobrio condemnatum:* verba sunt Concilii Toletani VIII. Tertio, dum statuunt, in conferendis Ecclesiæ munis terrena utilitatis rationem nullo modo irrepe-

k. 2

re debere: *In nulla ordinatione* (inquit Gregorius Magnus l. 4. epist. 8.) *Fraternitati vestra commoda quolibet modo surrepant, ne laqueis simoniace... hereseos illaqueetur. Siquis Episcoporum* (ait Concilium Tholosanum anni 1056. can. 1.) *accepta quocumque modo pecunia, ordinaverit Episcopum, Abbatem, Presbyterum, Diaconum, aut quemcumque alium, qui numeratur inter Clericos, ipse gradus sui subiaceat periculo, & qui sic ordinatur, nullum habeat fructum ex huiusmodi mercimonio, sed sit alienus ejus dignitatis, & ordinis, quem per pecuniam acquisivit.*

453 *Dicendum itaque 1° simoniam proprie dictam plerumque committi absque pacto dandi vel recipiendi temporale pro spirituali. Constat 1° ex cap. tua nos de simonia, ibi: Simonia committitur, quando aliquis offert bona sua alicui Ecclesie, ut in Canonicum admittatur, etiamsi sine pacto, vel conditione qualibet offerat, si is qui talem donationem facit, eam intentione ducatur, ut per temporalia bona, qua offert, spiritualia valeat adipisci.*

454 *2° ex S. Petro Damiano opusc. 31. c. 5. Sunt nonnulli, qui vel antequam Consecrationis exhibeant ministerium, vel ante decimum cause negotium, nullum pacti sunt commodum: postmodum vero tamquam a debitoribus exigunt, & extorquentis remunerationibus vehementer insistant: hi se Giezi non dubitent crimen incurere, qui, postquam Naaman curatus est, jamque revertens, de dono sancti Spiritus ausus est pecuniam postulare. Et sicut ille non aliud quam lepra plagam percussus est, qua homines removebat a castris; sic iste non levi, sed illius labe perfunditur criminis, quod ab Ecclesia separat Sacramentis.*

455 *3° ex Petro Cantore in verbo abbreviato c. 56. id probante ex sententia Christi Matth. 10. ubi Christus ait: Gratis accepistis, gratis date; hoc namque verbo (inquit) excluditur omnis expectatio muneris, vel obsequii, sive intervenere pacto, sive non; Deus enim in corde videt.*

456 *4° Christus ibi precipit rerum spiritualium dispensatoribus ut, sicut Isaias dicit c. 33. excutiant manus suas ab omni munere. Quia scilicet munera excocant oculos sapientium. Deuteron. 16. Unde & Balaam, post acceptum munus a Rege Moab, irruente in se Spiritu Dei, assumpta parabola ait: Dixit Balaam filius Beor, dixit homo cuius obturatus est oculus. Numer. 24. Ne ergo obturentur oculi spiritualia ministrantium, & sic ea vel indignis, vel minus dignis dispensent, iusti sunt ea gratis conferre, manusque suas excutere ab omni munere, sive a lingua, sive ab obsequio, sive a manu. Tria namque dicuntur munerum genera (ait Petrus Damianus l. 2. epist. 1.) scilicet munus a manu, munus ab obsequio, munus a lingua. Munus a manu, pecunia: Munus ab obsequio, obedientia subjectionis: Munus a lingua, favor est adulationis.*

457 *5° nullum pactum, nec contractus emp-*

tionis & venditionis, intervenit in facto Giezi; ab omnibus tamen habetur, non solum simoniacus, verum & unus ex simoniacorum Patriarchis. Nec Naaman 4. Regum 5. legitur ipsi pecuniam obtulisse per modum pretii, sed gratuita recompensationis; nec Giezi legitur aliter eam exegisse, nec ab Elifao reprehensus, quod pecuniam accepisset ut pretium, sed simpliciter, accepisti argentum, accepisti vestes.

6° Adrianus quodlib. 9. q. 2. ex Armachano l. 10. c. 19. similiter advertit, quod in facto Simonis Magi nullum pactum fuit, pecuniam obtulit, potestatem sibi dari petiit; ideoque cum eodem concludit, etiam cum sine pacto fit, a simonia liberum non haberi. Enimvero Petrus Act. 8. Simonem velut simoniacum increpavit, quod existimasset donum Dei pecunia possideri. Quod verificatur, si pecunia possideatur tamquam pretio, sive tamquam principali ad dandum motivo.

7° Can. Salvator 1. q. 3. Urbanus Papa dicit: *Qui res ecclesiasticas, non ad hoc ad quod instituta sunt, sed ad propria lucra, munere lingue, vel indebiti obsequii, vel pecunia largitus est, vel adipiscitur, simoniacus est; cum principalis intentio Simonis fuerit sola pecunia avaritia.*

8° Ecclesia ex dictis n. 450. semper pro simoniaciis habuit eos, qui pecunia comparant ecclesiastica beneficia, vel ministeria, absque distinctione pecuniae tamquam pretii, vel tamquam motivi, &c.

9° ad usuram non requiritur pactum dandi vel recipiendi aliquid ultra sortem, ut constat ex dictis de usura: igitur ad simoniam similiter non requiritur pactum dandi vel accipiendi temporale pro spirituali. Siquidem, ut Sorus ait l. 9. q. 7. a. 3. conclus. 1. *proprium quod usura est in temporalibus, id in spiritualibus est simonia. Et quicquid exhibitum pro re mutata in rebus temporalibus usuram constituit, si exhibeatur pro re spirituali collata vel conferenda, simoniam constituit, ait Summa Corona p. 3. tr. de simon. n. 11.*

10° vix est Christianus adeo depravata mentis, ut credat, & velit rem spirituales temporali adaequare, tamquam iusto illius pretio; aliis simonia vix unquam sine heresi reperiretur) cum tamen simoniacos S. Thomas neget proprie & per se esse hereticos) sed semper, vel ut plurimum, qui pecuniis beneficia comparant, hoc solum intendunt, pecuniam Collatorum animos provocare ad sibi conferendum beneficium ecclesiasticum, caventque pecuniam offerre ut pretium, emptionisque & venditionis nomine uti; speciosioribus utuntur nominibus, nec tamen excusantur. Quia, ut Innocentius III. ad Episcopum Cantuariensem scribit, *in tantum peccatis exigentibus, corda quorundam simoniaca pravitatis depravavit, ut in exterminium Canonice sanctionis, & elisionem quodammodo arvisi iudicii, lucris temporalibus inhiantes... simo-*

niam sub honesto nomine pallient, quasi, mutato nomine, culpa transferatur & poena. Verum nec Deus (secundum Apostolum) irridetur, nec tales Simonis factatores, etsi temporalem in praesenti forsitan eludant, in futura poenam effugiunt sempiternam: cum nec honestas nominis, criminis malitiam palliat, nec vox poterit abolere reatum.

463 Propterea Facultas Lovaniensis anno 1657. ad instantiam Episcopi Gandavenfis, hanc reprobavit propositionem: *Dare temporale pro spiritali non est simonia, quando temporale non datur tamquam pretium, sed dumtaxat tamquam motivum conferendi vel efficiendi spirituale; vel etiam quando temporale sit solum compensatio gratuita pro spiritali, autem contra.* Imo etiam si sit finis ipsius rei spiritalis, sic ut illud pluries aestimetur quam res spiritalis. Quam etiam propositionem Episcopus Namurcentis anno 1659. cum sua Synodo, sicut & alias sexdecim reprobavit, tamquam novas, periculosas, & salutis animarum destructivas. Eandem plures etiam Episcopi Galliarum improbarunt. Archiepiscopus Senonensis in censura anni 1658. *Hec (inquit) doctrina, qua simonia contra jus divinum crimine eos omnes liberat, qui pecuniam propter sacerdotia vel dederunt, vel acceperunt, modo pecunia motivi locum habeat, non pretium, tota falsa, nefaria, impia est; haeresim simoniacam, toties à sacris Conciliis & Pontificibus damnatam, subdole renovans, & ad implendam lupis Ecclesiam, & corrumpendam ejus in ipso fonte, hoc est Sacerdotum ordine, sanctitatem inventa.* Episcopus quoque Cadurcensis eodem anno: *Hec doctrina falsa est, erronea, scandalosa, perniciosa, sacris Canonibus contraria, atque ad simoniam quamcumque aditum aperiens.* Iisdem penè verbis eam confixerunt Vicarii Generales Ecclesiae Parisiensis, addentes eam ab Innocentio III. damnatam fuisse in Concilio Lateran. cap. 63.

464 Postremò Facultas Theologica Parisiensis eodem anno: *Hec (inquit) propositio, quae Author Apologiae Casuistarum prae tendit, eum qui mente fixum teneret propositum actuale, vel habituale, nunquam rem spiritualem adequandi cum re temporali; neque credendi hanc esse posse pretium illius, non commissurum simoniam juris divini, conferendo rem spiritualem in recognitionem rei temporalis: est falsa, temeraria, perniciosa, scandalosa, aditum aperiens ad simoniam quamcumque contra jus divinum.*

465 Dicendum 2º. accipere temporale pro spiritali, tamquam finem vel motivum principalem dandi spirituale, vera est simonia juris divini & humani. Ita Gerson in tract. de simonia. Estque communis sententia veterum Theologorum & Canonistarum, teste Suarez l. 4. de simonia c. 3. Ita enim (inquit) tenet Glossa, Hostiensis, Panormitanus, Navarrus, S. Thomas, Cajetanus, Major, Durandus, Altifiodorensis, Adrianus, Corduba, &c.

466 Enimverò S. Thomas in 4. dist. 25. q. 3.

a. 3. docet, quòd si Judex Ecclesiasticus sententiam tulerit ex motivo accipiendi aliquid temporale, apud Deum, qui cor videt, simonia est, & in parvis, & in magnis rebus, si animus Judicis ex eis flectatur. Item quòd ille qui dat aliquid spirituale pro favore vel laude acquitenda, non est dubium quin simoniam committeret. Et idèò quando preces sunt pro indigno, si nihil aliud movet nisi favor, manifestè simonia committitur, si propter hoc beneficium Ecclesiasticum datur. Si autem pro digno fiant, quantum ad iudicium hominum probabile est quòd datus magis moveatur intuitu dignitatis personae, quam favore precum, vel timore rogantis, & idèò non reputatur simonia. Si tamen principaliter moveatur favore precum, vel timore rogantis, quantum ad iudicium divinum simoniam committit. & rogatus, & rogans. Similiter 2. 2. q. 100. a. 2. ad 5. ait esse simoniam, pecunià sibi parare viam ad rem spiritualem obtinendam. Et a. 5. ad 1. esse simoniam, si Episcopus det alicui beneficium ob temporalia obsequia, sibi vel consanguineis suis exhibita. Et ad 2. *Si aliquis dat beneficium Ecclesiasticum alicui hoc pacto, vel intentione, ut exinde suis consanguineis provideat, est manifesta simonia.* Et ad 3. *Munus à lingua dicitur vel ipsa laus pertinens ad favorem humanum, qui sub pretio cadit, vel etiam preces ex quibus acquiritur favor humanus, vel contrarium evitatur.* Et idèò si aliquis principaliter ad hoc intendit, simoniam committit. Videtur autem ad hoc principaliter intendere, qui preces pro indigno porrectas exaudit: unde ipsum factum est simoniacum. Si autem preces pro digno porrigantur, ipsum factum non est simoniacum: quia subest debita causa, ex qua illi, pro quo preces porriguntur, spirituale aliquid confertur. Tamen potest esse simonia in intentione, si non attendatur ad dignitatem personae, sed ad favorem humanum. Si verò aliquis pro se rogat, ut obtineat curam animarum, ex ipsa presumptione redditur indignus: & sic preces sunt pro indigno. Licet tamen potest aliquis, si sit indigens, pro se beneficium Ecclesiasticum petere sine cura animarum.

Dices tamen 1º. S. Thomas citatà q. 100. a. 5. ad 2. in 4. dist. 25. q. 3. a. 3. ad 7. & quodlib. 5. a. 23. dicit quòd simonia circa emptionem & venditionem consistit. Et idèò si Praelatus intendit obligare eum, cui dat beneficium Ecclesiasticum, ad aliquam recompensationem, faciendam sibi, vel suis consanguineis, intentio simoniaca est. Si verò non intendit eum obligare, sed intendit quòd ille sibi, vel suis, sponte temporaliter recompenset, est quidem prava intentio & carnalis, sed non simoniaca. Respondeo S. Thomam ibi nomine venditionis & emptionis intelligere omnem dationem & receptionem non gratuitam; siquidem q. illà 3. a. 3. expressè dicit, quòd quicumque pro aliquo temporali commodo dat aliquid spirituale, vel annexum, simoniam committit. Unde cum

addit, quod Prælatus non intendens obligare ad recompensationem faciendam, non est simoniacus, non loquitur de obligatione iustitiæ, sed vel iustitiæ, vel gratitudinis, vel cuiuscumque moralis coactionis, vel quasi coactionis, ita ut dans non det omnino spontaneè, nec purè gratis. Nec tamen S. Doctor à culpa excusat intentionem accipiendi recompensationem spontaneam & gratuitam: cum eam pravam & carnalem vocet; sed solum excusat à culpa simoniæ.

468 Dices 2°. qui dat pauperibus eleëmofynam, ut orationis ipsorum suffragia impetret, juxta S. Doctorem q. 100. a. 3. ad 3. non est simoniacus, si non intendat suffragia illa emere, sed animos pauperum dumtaxat ad ea per gratuitum beneficium provocare: quamvis eleëmofynam aliàs daturus non esset. Similiter ergo qui aliquid temporale dat Collatori beneficii, ut spirituale beneficium ab ipso impetret, si non intendat illud emere, sed per gratuitum donum Collatoris animum dumtaxat provocare, non est simoniacus.

Respondeo negando consequentiam: quia dantes eleëmofynam pauperibus, ut orationum suffragia ab ipsis impetrent, in nullo derogant orationum istarum excellentiæ, nec ordini divinæ providentiæ: quia illas non exigunt nisi titulo eleëmofynæ spiritualis, grati & ex charitate præstandæ pro spiritualibus necessitatibus suis, secundum ordinem divinæ providentiæ, quæ vult divites spiritualibus precum eleëmofynis juvari à pauperibus quos corporalibus eleëmofynis juvant. Qui verò pecuniis Collatorum animos provocant ad beneficium Ecclesiasticum sibi conferendum, derogant excellentiæ beneficii spiritualis, illud contra divinæ providentiæ ordinem faciendo servire suis vel alienis cupiditatibus, tractandoque velut comparabile rebus temporalibus.

469 Dices 3°. temporale pro spirituali acceptum, vel datum, per modum gratitudinis, non continet simoniam, juxta caput 30. de simonia, ubi Innocentius III. dicit: *Illud gratanter recipi poterit, quod fuerit sine taxatione pretii gratis oblatum.* Ergo solum datum vel acceptum per modum pretii simoniam continet.

Respondeo negando consequentiam: tamen enim datum vel acceptum receptione omnino gratuitâ non sit simoniacum: secus datum vel acceptum datione & receptione onerosâ, sive non omnino gratuitâ, quam Innocentius III. intelligit per dationem vel receptionem cum pretii taxatione; pretii nomen latè accipiendo. Idem namque Pontifex ibidem cap. 34. disertè ait, quod *qui absque pacto vel conditione bona sua offert Ecclesie, rogans humiliter in Canonicum admitti, si eâ intentione ducatur, ut per temporalia bona que offert, spiritualia valeat adipisci, simonia est.*

CAPUT XVI.

Simonia malitia explicatur.

Simoniam ex genere suo esse malam S. Tho- 470
mas q. 100. a. 1. & in 4. dist. 25. q. 2. a. 2. q. 1. probat ex triplici capite. 1°. quia res spiritualis non potest aliquo terreno pretio compensari, ut de sapientia dicitur Prov. 3. *Pretiosior est cunctis opibus, & omnia que desiderantur, hinc non valent comparari.* Unde etiam Petrus in ipsa sui radice simoniacam pravitatem condemnans dixit: *Pecunia tua recum sit in perditionem; quoniam donum Dei existimasti pecuniâ possideri.*

2°. *id non potest esse debita venditionis materia, cuius venditor non est dominus.* Prælatus autem Ecclesie non est dominus spiritualium rerum, sed dispensator, juxta illud 1. Cor. 4. *Sic nos existimet homo, ut Ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.*

3°. quia venditio, id est datio non gratuita, repugnat spiritualium origini, quæ est gratuita voluntas Dei. Unde & Dominus dicit Matth. 10. *Gratis accepistis, gratis date.* Et ideò aliquis spiritualia non gratis donans, sed pro re temporali, *irreverentiam exhibet Deo, & rebus divinis, propter quod peccat peccato irreligiositatis, injuriamque gratiæ facit, qui eam gratis non dat: quia gratia ex hoc nomen accepit, quod gratis datur.*

Ex secundo capite, de quo num 471. peritur malitia simoniæ, consistentis in permutatione unius rei spiritualis absque legitima auctoritate facta cum alia re spirituali: tamen enim sic permutans, non appetit rem spirituales pretio temporalis; eam tamen perinde tractat, ac si foret ejus dominus, de ea disponendo contra voluntatem Domini, scilicet Dei.

CAPUT LVII.

Simonia multiplex divisio.

Simoniam dividitur 1°. in mentalem, conventionaliam, & realem. *Mentalis* est quæ solo animi consensu perficitur, absque exteriori pacto, vel manifestatione intentionis simoniacæ. *Conventionalis* est quæ fit cum exteriori conventionem, seu pacto explicito, vel implicito, sed conventio illa nondum est executioni mandata, saltem ex utraque parte: vel quia pecunia v. g. nondum est data: vel quia beneficium nondum collatum. *Realis* est illa, in qua tria hæc actu concurrunt, pactio, seu conventio mutua, rei temporalis traditio (vel saltem partis illius) & receptio rei sacræ.

Ad conventionalem pertinet *simonia confidentia*, in eo consistens, quod beneficium conferens, vel resignans, Collatarium, vel resignatarium obliget, ut illud sibi, vel alteri (v. g. suo nepoti) suo tempore postea resignet, vel fructus aut pensionem sibi vel alteri præstet. Inde enim confidentialis dicitur, quod conferens vel resignans isti fidat conventionem, & in vim illius beneficium ipsum, vel fructus

illius, pensionemve pro se vel alio expectet.
 476 Dividitur 2°. in simoniam juris divini & humani. Simoniam juris divini est illa quæ jure divino vel naturali prohibetur, ut venditio rei sacræ quatenus talis. Unde ille qui pluri vendit calicem consecratum, quæ talem, simoniacus est simoniâ juris divini & naturalis. Simoniam juris humani est, quæ solo jure humano, seu ecclesiastico prohibetur. Sunt quidem Authores (inquit Sylvius hic a. 1. q. 2.) qui divisionem allatam non approbant, existimantes nullam esse simoniam, quæ jure tantum humano prohibeatur. Verum discordia videtur esse de nomine. Non enim asseritur quod aliqua sit simonia, in qua propriè & perfectè reperitur ratio simoniæ, & tamen solum prohibeatur jure humano; sed dicitur esse aliquod vitium, habens similitudinem, & participans imperfectam rationem simoniæ. Quod idè dicitur simonia, non naturali, sed positivo jure prohibita. Talis est acceptio pecuniæ pro examine ad Ecclesias particulares, de qua Tridentinum sess. 24. de reform. c. 18. Caveant (inquit) ne quaquam prorsus, occasione hujus examinis, nec ante, nec post accipiant, alioquin simonia vitium, tam ipsi, quam alii damus incurrant; licet examen istud non sit res sacræ, nec proinde acceptio pecuniæ pro illo, jure divino sit prohibita; sicut nec venditio officiorum Oeconomi, Advocati, Sacristæ alicujus Ecclesiæ, quæ tamen simoniaca dicitur can. *Salvator* 1. q. 3. licet officia illa secundum se temporalia sint. Et ratio est, quia sola Ecclesiæ ordinatio efficere potest, ut res ex natura sua temporalis, adedque vendibilis, in reverentiam rei sacræ, cui aliquo modo deservit, licet vendi nequeat, ejusque venditio redundet in violationem sanctitatis rei sacræ, prout efficit in casibus memoratis.

477 Dividitur 3°. in simoniam muneris à manu, ab obsequio, & à lingua. Hæc divisio habetur citato canone *Salvator*, & can. *sunt nonnulli* 1. q. 1. traditurque à S. Petro Damiani supra num. 456. sicut & à S. Gregorio VII. c. 6. Registri epist. 34. recipiturque à S. Thoma in 4. dist. 25. q. 3. a. 3. & 2. 2. q. 100. a. 5. necnon ab omnibus passim Theologis. *Munus à manu*, est pecunia, vel res quæcumque pretio æstimabilis. *Munus ab obsequio*, est obsequium ab aliquo exhibitum eâ intentione, vel pacto, ut beneficium Ecclesiasticum ipsi conferatur, ut si Nobilis aliquis Capellano suo, vel filiorum suorum Præceptori beneficium stipendii loco conferat, vel promittat. *Munus à lingua*, est favor, adulatio, preces in gratiam alicujus factæ, præsertim si indignus sit, uti supra vidimus ex S. Thoma.

CAPUT LVIII.

Casus, quibus Simoniam incurritur.

478 PRimò incurritur, quoties aliquid temporale exigitur pro ipsis rebus vel functionibus sacræ, v. g. pro administratione Sacramenti, celebratione Missæ, consecratione Eccle-

siæ, concione, catechesi, &c. sicut & pro labore functionibus illis intrinseco. Ita S. Thomas in 4. dist. 25. q. 5. tamen si spiritualia ministrans jure divino humanoque aliquid exigere possit titulo sustentationis: *Dignus est enim operarius cibo suo*. Matth. 10. Et *Domini ordinavit eis qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere*. 1. Cor. 9. Et hoc titulo aliquid exigere potest, à petentibus Missam pro se celebrari. Aliquid etiam exigere potest pro labore extrinseco, per accidens conjuncto rei spirituali, v. g. pro itinere plurium leucarum ad baptizandum infantem. Sed pro ipso baptismo, vel pro redimenda injusta vexatione Sacerdotis nolentis conferre baptismum, in extrema illius necessitate, nisi pecuniâ interveniente, non licet eam dare, quidquid plures dixerint, aientes, tunc pecuniam non dari pro baptismo ipso, sed pro removenda alterius injustitia. Contrà est enim quod pecuniam dare pro removenda illa injustitia, sit eam dare pro ipsa collatione baptismi; siquidem injustitia alterius consistit in ipsa injusta negatione, quæ non removetur nisi per ipsam collationem isti negationi oppositam. Et idè S. Thomas q. 100 a. 2. ad 1. *In casu* (inquit) *necessitatis quilibet potest baptizare. Et quia nullo modo est peccandum, pro eodem est habendum, si Sacerdos absque pretio baptizare non velit, ac si non esset qui baptizaret. Unde ille qui gerit curam pueri, licet potest eum baptizare, vel à quocumque alio facere baptizari.* Posset tamen licet aquam à Sacerdote emere, quæ est purum elementum corporale. Si autem esset adultus, qui baptismum desideraret, & immineret mortis periculum, nec Sacerdos vellet sine pretio baptizare, deberet, si posset, per alium baptizari. Quod si non posset ad alium habere recursum, nullo modo deberet pretium pro baptismo dare, sed potius absque baptismo decedere: suppleretur enim ei ex baptismo flaminis, quod ei ex Sacramento deesset.

Secundò, simoniacum est aliquid dare vel recipere pro dispensatione in votis, juramentis, vel pro quovis usu potestatis spiritualis. Episcopisque & inferioribus Prælati Concilium Tridentinum sess. 25. cap. 18. de reform. prohibet aliquid pro dispensationibus exigere, non tantum per modum pretii, sed & quovis alio titulo. Et sess. 21. cap. 1. prohibet ne Episcopi, eorumve Ministri pro litteris dimissoriis, vel testimonialibus, pro sigillo, aut alia quacumque de causa, ad Ordinem pertinente, quidquam accipiant, etiam sponte oblatum, exceptis Notariis, iis in locis, ubi est consuetudo aliquid accipiendi; eò quod nullum ipsis salarium aliunde sit constitutum.

Tertiò, simonia est aliquid accipere, dare, 480 vel exigere pro admissione ad Religionem, vel Professionem. Constat ex can. 19. Concilii Nicæni II. can. 9. Concilii Lateran. sub Alex. III. cap. *non satis*, cap. *veniens*, cap. *de Regularibus*, & cap. *quoniam simoniaca* de simonia.

- 481 Si tamen Monasterium sit ita tenue, quod non sufficiat ad tot personas nutriendas, gratis quidem ingressus in Monasterium est exhibendus; sed accipere licet aliquid pro victu persona qua in Monasterio fuerit recipienda, si ad hoc non sufficiant Monasterii opes. Verba sunt S. Thomae ubi supra a. 3. ad 4. Qui etiam in 4. dist. 23. q. 3. a. 3. q. 2. ad 7. ait, quod cum possessiones alienius loci Religiosi non sufficiunt ad sustentandum plures, potest exigi ab eo, qui in loco illo vult Deo servire, non quasi pretium Religionis, sed ut habeat Monasterium unde ei possit providere; & ideo non committitur simonia. Si autem sine gravamine Ecclesiae potest recipi, simoniacum est aliquid pro receptione exigere.
- 482 S. Thomae concinit S. Bonaventura in Apologético adversus illos qui Ordini Fratrum Minorum adversantur, q. 18. dicens: Quando quis recipitur non pro pecunia, nec tamen recipitur sine pecunia, eo quod non habent aliter ei qui eum recipiunt, providere: cum venus facultates domus vix sufficiant jam receptis, nec ad eas audeant plures recipere, & istos suis necessitatibus spoliare; ita quod ista persona, qua sic recipitur, si abundaret locus, sine pecunia recipere... non videtur esse simonia, dummodo forma cum intentione concordet. Similiter aliquis duxit uxorem, propter divitias & nobilitatem ejus qua habet natum; nec tamen propter hoc dicitur eam, quia natum habet; quam tamen si natus carisset, nullatenus duxisset. Et hoc non est impurum.
- 483 Idem ante tradiderat Petrus Cantor in verbo abbreviato c. 38. Si Monasterium egerit, ita quod offerentem se illi sine pecunia recipere non possit, vel sustentare... in exceptionem paupertatis suae, & sustentationem vira illius, exigere potest ab eo, ut eum recipiat, &c.
- 484 Et post Petrum Cantorem, Doctoresque Angelicum & Seraphicum, S. Raymundus l. 1. tit. 1. §. 22. Si Monasterium esset adeo tenue, vel paupertate depressum, quod redditus vel vix, vel non sufficerent personis presentibus, non solum intentionem possent habere; sed etiam credo quod possunt dicere: Non sufficiunt nobis; libenter se suscipimus ad spiritualia; ad temporalia non possumus, nisi habeamus plures possessiones. Et tunc ille offerat se & sua, extr. de simonia cap. tua. Quod autem dicitur in Constit. extr. eod. quoniam verus paupertatis praetextu, intelligitur, cum hoc dicebant in fraudem. Unde consulendum esset ingrediensibus, quod in hoc fundarent intentionem suam, aut principaliter darent propter Deum, & non essent onerosi domini. Argum. 16. q. 6. de lapsis.
- 485 Ita etiam S. Antoninus p. 2. c. 5. §. 18. Et concordat responsum S. Facultatis Parisiensis, quod refert Dionysius Carthusianus l. 2. de simonia hisce verbis: Ubi Monasterium est ita tenue, quod femina qua recipi petit, non possit de bonis ipsius Monasterii sustentari sine penuria, oblati gratis spiritualibus, & receptione persona libere facta ad spiritualia, si persona illa sic recepta habeat bona temporalia, de quibus... potest disponere, & ea Monasterio conferre; tunc potest ab ea aliquid peti solum pro necessitate sui victus, sine fraude, ut habeat Monasterium, unde ipsi providere possit.
- Concordant denique Glossa in cap. quoniam de simonia verbo paupertatis. Cardinalis de Luca Regular. to. 1. tr. 3. parte 1. n. 8. Illustrissimus Genetus Episcopus Vasconensis in sua Morali Gratianopolitana to. 6. Profper Fagnanus in 1. p. tertii Decretal. ad cap. non amplius de Institut. Estque sententia ista adeo communis, ut de contraria Cardinalis de Luca testetur, quod possim rejecta est, eique contrarium docet praxis inconvicta, ipsa Sede Apostolica non solum approbante, sed etiam prohibente ne Monasterium, quantumvis volens, solitam dotem remittere vel diminuire valeat. Estque praxis illa a pluribus etiam Conciliis approbata, videlicet a Mediolanensi I. & II. sub S. Carolo Borromeo. Avenionensi anni 1594. c. 50. Senonensi anni 1528. tit. de Decretis motum c. 28. Turonensi anni 1583. tit. de Monialibus.
- Dixi, si Monasterium sit tenue: si enim adeo dives sit, ut ex postulantis receptione non gravetur, juxta S. Thomam supra relatum, simoniacum foret aliquid exigere, Quod pluribus argumentis probatum videri potest apud Genetum ubi supra tr. 2. p. 199. & seqq. Tamen plurimum Casuistarum opinio sit in contrarium.
- Quarto, simoniacum est pro verbo divini praedicatione pretium exigere, vel praedicare principaliter ad acquirendam sibi laudem vel favorem hominum. Ratio prioris partis est, quia divini verbi praedicatione est ministerium spirituale; pretio proinde inestimabile. Stipendia tamen sustentationis Praedicatoribus debent docet Apostolus 1. Cor. 9. Docent & Augustinus l. de opere Monach. c. 26. Gregorius Magnus l. 19. Moral. c. 10. & S. Thomas q. 100. art. 3. ad 2.
- Ratio posterioris partis est, quia hoc non est gratis verbum spirituale conferre, sed promunere lingua. Unde V. Beda relatus can. non solum 1. q. 3. Venditores sunt columbarum (inquit) & domum Dei faciunt domum negotiationis, qui gradum vel gratiam in Ecclesia spirituales, quam Dominus largiente perceperunt, non simpliciter intentione, sed cupiditate humana causa retributionis exercent, contra illud Petri Apostoli: " Qui loquitur, quasi sermones Dei, qui ministrat, tamquam ex virtute quam administrat Deus, ut in omnibus honorificetur Deus per Jesum Christum."
- Quinto, simoniam committunt Parochi, qui Sacramenta, quae sunt de necessitate salutis, ministrare nolunt, nec corpus sepelire, nisi accepta satisfactione debita sustentationis. Quia nolle ministrare Sacramenta, ad salutem necessariam, nisi accepta sustentatione, habet quandam venditiois speciem, inquit S. Thomas q. 100. a. 3. subjungens, debere prius gratis

gratis ea exhibere, eoque facto statuas & consuetas obventiones exigere à valentibus solvere; & si opus sit, ad hoc Superioris auctoritatem interponere.

490 Sextò, simoniacum est aliquid exigere pro responsis, aut resolutionibus immediatè datis ad spiritualem animarum directionem, conscientiaque pacandas; tametsi secus dicendum videatur de resolutione merè doctrinali, ut bene Suarez. Si enim aliquid accipere vel exigere licet pro actu docendi Theologiam, ut fit in scholis (prout Doctores communiter tradunt) quidni similiter, &c. Tales namque actus & resolutiones non sunt actus potestatis spiritualis, uti concio sacra; sed doctrinales instructiones.

492 Septimò, simoniaci sunt Canonici, qui Chorum frequentant principaliter propter distributiones. Ita S. Thomas quodlib. 8. q. 6. a. 1. ubi sic: *Si hujusmodi distributiones recipit quasi finem sui operis principaliter intentum, simoniam committit, & ita mortaliter peccat. Si autem habeat principalem finem, Deum in tali actu, ad hujusmodi autem distributiones respicit secundario, non quasi in finem, sed sicut in id, quod est necessarium ad suam sustentationem, constat quod non vendit actum spiritualem, & ita simoniam non committit.*

CAPUT LIX.

Simoniam multiplex in beneficiis Ecclesiasticis.

493 PRIMò, simonia est in beneficiis ecclesiasticis emere vel vendere, non solum officium spirituale (uti constat ex multis canonibus 1. q. 3. & tit. de simonia) verum etiam jus ad recipiendos temporales beneficii redditus. Eò quòd ex dispositione juris, & ipsa beneficiorum institutione, sic annexi sint officio spirituali, ut nemini competere possint, nisi ratione talis officii. Et idèd quisquis horum alterum vendit, sine quo nec alterum provenit, neutrum inventum derelinquit, ait Paschalis Papa cap. siquis objecerit 1. q. 3. Nullus ergo (prosequitur) emat Ecclesiam, vel prabendam, nec aliud beneficium Ecclesiasticum.

494 Ad cujus evidentiam notandum ex S. Thoma q. 100. a. 4. rei spirituali aliquid temporale posse dupliciter annecti, nimirum antecedenter, & consequenter. Antecedenter annectitur, quod est naturà prius, & ab ipsa independens, ut sunt v. g. calices, jus patronatus Laici, quæ non præsupponunt rem spirituales, sed eam antecedunt tempore vel naturà, etsi ad eam aliquo modo ordinentur, calices ad consecrandum, jus patronatus Laici ad presentandum ad beneficia Ecclesiastica. Dico patronatus Laici, quia patronatus Ecclesiasticus præsupponit titulum vel officium spirituale, v. g. Episcopatum, Decanatum, &c. Consequenter annectitur, quod per rem spirituales, & non nisi eà mediante acquiritur, ab eaque proinde dependet.

495 Res temporales rei spirituali antecedenter

Tom. II.

annexa, seclusà quidem Ecclesiæ prohibitione, licitè venduntur, ut calices, modò eorum pretium propter coherentiam cum re spirituali non augeatur. Quia cum non dependant à re spirituali, iis venditis vendita non intelligitur res spiritualis, inquit S. Thomas. Ob Ecclesiæ tamen prohibitionem, jus patronatus Laici vendi non potest, cap. de jure tit. de jure patronatus. Videatur S. Thomas ad 3. Verùm res temporales rei spirituali consequenter annexa, pretio temporali vendi non possunt: quia illis venditis, etiam spiritualia venditioni subijci intelliguntur, ait S. Doctor: eò quòd utique jus ad temporalia beneficii nequeat transferri, nisi translato titulo spirituali, ex quo jus illud provenit, & à quo proinde dependet.

Unde S. Petrus Damiani l. 5. epist. 3. refutans nonnullos sui temporis Clericos, alienantes talia commercia licita esse, dicit eos dogmatizare perversa, divinæque legis justiciam violare. Et l. 1. epist. 13. commercium istud vocat emptionem rei Dei, contra legem Dei; & non semel asserit, non prædiorum duntaxat, sed ipsius etiam dignitatis Ecclesiasticæ esse emptionem. Quod variis probat argumentis.

Apud Hugonem quidem à S. Victore dicunt, qui talia exercent commercia: *Ego in Ecclesia victum & vestitum emi, Ecclesiam non emi; stipem emi, prabendam non emi; corporalia tantum emi, spiritualia non emi; nec emere volui.* Verùm etiam si expressam fortè intentionem non habeant emendi spiritualem beneficii titulum; implicitam eo ipso habent, quò emere volunt jus ad preventus temporales; quod legitimum esse non potest, nisi quatenus ex eo titulo provenit.

Secundò, simonia est, siquis beneficium ludo exponat contra pretium temporale; vel hoc modo spondeat, *depono centum aureos, quòd non audeas tale mihi dare beneficium;* vel si polliceatur se talem summam datum titulo donationis, vel gratuita recognitionis, si beneficium ipsi conferas, vel efficias ut conferatur. Quia, præter hæcenus dicta, ista non sunt nisi simoniae palliamenta; estque generalis regula, quòd in acquisitione beneficiorum & officiorum spiritualium omnis pactio & conditio, quæ de jure non inest (id est que aliàs non est jure debita) cessare debeat, cap. finali de pactis. Idque adeò verum est, ut non solum simoniaca sit pactio dandi vel recipiendi temporale pro spirituali; verum etiam pactio dandi vel recipiendi aliud spirituale pro illo, v. g. *Elige me in Provinciam, & ego eligam te in Priorem. Da mihi talem Episcopatum, vel Prioratum, & ego ad intentionem tuam, tot centenas Missas exolvere faciam.* cap. questum de rer. permut. Ita Navarrus, Suarez, &c. Unde cum Episcopus Exoniensis Archidiacono beneficia, & quidam Clerico, ante electionem suam, Prioratum diceretur promississe, ut uterque consentiret eidem,

Decernit Pontifex quod si manifestum est eandem Abidiaconum & Clericum, ob causam illam promissa recepisse, aut exinde confessi fuerint in iure, vel legitime convicti, ab altaribus ministerio sunt perpetuo deponendi, cap. de hoc autem de simonia.

499 An autem liceat in ludo exponere preces contra primum temporale? Affirmat Joannes Pontius in Cursu Theolog. disp. 56. q. 3. conclus. 3. n. 96. Negat Cardinalis de Lugo apud Dianam p. 11. tr. 6. resol. 9. ob simoniae periculum, cui obnoxia est praxis contraria.

500 Tertio, simonia est aliquid temporale mediate vel immediate dare vel recipere pro collatione, vel electione, praesentatione ad beneficium, vel ad officium ecclesiasticum, & generaliter pro quacumque actione, per quam jus, etiam inchoatum, acquiritur ad beneficium illud, vel officium. Est sententia omnium.

Dixi, mediate vel immediate. Quia nec mediatiori aliquid dare vel promittere sine simonia potes, ut sua sollicitatione, intercessione, vel commendatione apud Collatorem efficiat, ut beneficium tibi conferatur. Ita Navarrus c. 23. & Binsfeldius Enchirid. p. 4. c. 5.

501 Quinto, ut beneficiorum permutatio omni careat labe simoniae, tria requiruntur. 1°. ut fiat coram legitimo Superiore, juxta dicenda infra de beneficiis. 2°. ut conditiones omnes, oneraque hinc inde a permutantibus imposita, Superiori fideliter aperiantur. Alias permutandi facultas non censetur jure concessa, sed per surreptionem, adeoque invalide obtenta. Medina Instruct. l. 1. c. 14. §. 22. & Doctores communiter. 3°. ut dum beneficia quoad dignitatem inaequalia sunt, ratione dignitatis nihil amplius exigatur, aut detur, quasi in illius compensationem. Medina ibidem. Si autem beneficia inaequalia sint quoad redditus temporales, idem Author, cumque ipso Cajetanus q. 100. a. 4. Sotus l. 9. q. 7. a. 2. aliique plures existimant, excessum compensari posse aliqua pensione, a legitimo Superiore approbata. Id tamen non admittit Navarrus c. 23. n. 100.

502 Sed quid ad casum sequentem: Titius senior Parochus, & Cajus junior Capellanus, Capellaniae nullius ferè valoris, praetendunt sua inter se beneficia permutare, scilicet Curam parochialem aestimata sexcentis florenis regis, cum dicta Capellania, ita tamen ut Titius ratione talis permutacionis nimium patiens temporale dispendium, velit pensionem annuam 200. florenorum tota vita sua certo sibi solvi, etiam in casu quo Cajus ipsi praemoriatur. Potestne talis permutatio licite fieri, etiam autoritate solius Episcopi?

Affirmant aliqui: quia licet solus Papa per se & generaliter loquendo possit beneficiis pensionem imponere; in nonnullis tamen casibus ob specialem causam (v. g. propter paupertatem & senium resignantis; ob litis com-

positionem; aut ad coequandos fructus in permutacione beneficiorum) id potest Episcopus, ut docet Layman l. 4. resol. 2. c. 18. n. 3.

Verum in casu proposito talis permutacio beneficii optimi, cum beneficio nullius valoris, quod vocant de *pernica*, vulgo *blanc cheval*, non videtur licita: quia praxis illius videtur histronatum sapere. Fictè enim similes ineuntur permutaciones, eò quod nonnisi fictè similia possideantur beneficia. Unde nec compermutans, post permutacionem peractam, curat eorum possessionem adipisci, uti videre est apud Boëtium Epo de Saturnal. benef. permut. ad cap. *questum* de rer. permut. n. 54. & seqq.

Accedit quod pensiones super beneficiis simplicibus non possint nisi à Summis Pontificibus approbati, nec contrarium in Belgio est usu receptum. Et ratio est, quia Collatores, mortuo proviso, non desinunt conferre beneficium ut liberum, uti praxis ostendit.

Super beneficiis autem Curatis pensionem imponere non licet, nisi ad vitam resignatarum, aut ejus ulterioris resignatarum, non verò provisi per obitum, prout testantur Charondas l. resol. c. 24. & Ann. Rob. l. Rer. jud. 7. circa finem annot. ad Paponem l. 3. tit. 5. art. ult. ob rationes multas & optimas ex jure communi & patrio desumptas, propter quas sic practicitur à Collatoribus, & à Judicibus judicatur; ita ut cogens contraria resolutione deciperetur, nec optatum consequeretur effectum.

Sexto, in resignatione beneficiorum variis modis intervenit simonia. 1°. si resignatio sit triangularis, vel quadrangularis, ut si Joannes resignet beneficium suum in favorem Petri, ut Petrus suum resignet in favorem Pauli, & Paulus suum in favorem pronominati Joannis. 2°. si resignatio sit reciproca coram Ordinario, ut si Petrus resignet in favorem nepotis Pauli, & Paulus suum in favorem nepotis Petri. Quia in his intervenit pactio obligans ad id quod jure non inest. Omnis autem pactio ejusmodi ex dictis n. 495. est simoniaca. 3°. si resignatio coram Ordinario fiat, obligando ipsum ad conferendum alicui tertio, post resignationem nominando, ob eandem rationem: scilicet si tantum supplicando, vel citra obligationem resignando in favorem tertii, & non aliter. Quia tunc proprie non intervenit pactio, nec Ordinario imponitur obligatio promittendi, sed resignatio tantum fit sub conditione, quam si Ordinarius non acceperit, res manet infecta. Aliunde sic resignans nihil temporale dat vel recipit pro spirituali, sed solum declarat se renuntiare beneficio, si Collator velit illud conferre Petro; non renuntiare, si nolit. Unde Episcopus per hoc non obligatur ad aliquid indebitum: quia jure non potest beneficium illud alteri conferre, quamdiu beneficiatus illi non renuntiat. Ita Sotus l. 9. q. 7. a. 2. & Theo-

logi passim, contra Navarrum, & Canonistas communiter, aientes, simoniacam non esse resignationem beneficii in favorem tertii, cum clautula, nec aliter, nec aliàs, si fiat in manus Papæ; secus si fiat in manus Ordinarii. Huiusmodi tamen resignatio ut simoniæ labem evadat, habere debet conditiones n. 498. requisitas in permutatione; nimirum, ut fiat coram legitimo Superiore, cui conditiones, tam beneficii, quam pensionis (quando resignatio sub pensione fit) & onerum hinc inde appositorum fideliter asperiantur. Qua in re graviter peccant, qui apud Pontificem augent beneficii fructus; ut largam obtineant pensionem, subreptitièque & invalidè eam obtinent. Molanus in practica tr. 2. c. 41. 4.º. simoniam incurrit, qui privatâ autoritate pensionem sibi reservat in resignatione, vel etiam in permutatione; etiam pinguioris beneficii cum minùs pingui. Solius enim Papæ autoritate pensionis reservatio fieri potest, saltem regulariter loquendo; eò quod fructus, seu redditus beneficiales taliter annexi sint certo titulo spirituali, ut nemini deberi possint, nisi eo spirituali titulo. Ut ergo debeantur alicui titulum illum dimittentis, necesse est redditus illos à titulo separari: quod solus Papa facere potest, non Episcopus, regulariter loquendo. 5.º. simoniam incurrit, qui sine consensu Papæ apponit onus redimendi pensionem in resignatione, vel permutatione reservatam, vel cum pacto ut pensio extinguatur per talis vel talis beneficii collationem, vel procurationem. Cùm enim pensiones rei cuiusdam temporalis naturam induant (utpote quæ cum Papæ licentia redimi possunt) pensionisque redemptio sit commodum temporale illius, qui tenetur ad solutionem; pacto de pensione redimenda, in beneficii resignatione sub pensionis onere interveniens, aut conventio de beneficio conferendo vel procurando, eà lege ut pensio extinguatur, æquivalenter est conventio de re spirituali conferenda pro temporali. Et ideo eam simoniacam declarat Concilium Rothomagense anni 1181. tit. de Episcop. offic. §. 17. Accedit quòd pensio ecclesiastica non sit quid merè temporale & profanum, sed annexum spirituali; cùm nonnisi Clericis in tonsura & habitu clericali incedentibus reservari possit, secundùm Constitutionem Sixti V. cum sacrosanctam; & pensionarii ad Officium parvum B. Virginis teneantur. Et ideo pensionem ecclesiasticam solutionibus anticipatis sine autoritate Papæ extingui non posse tenuit Rota in causa Pharenis pensionis die 24. Januarii 1578. Et ita post Navarrum, Gigantem, alioque Canonistas censet Fagnanus ad cap. ad audientiam de Rescriptis, contra Cajetanum & Toletum, qui pensionem privatâ autoritate redimi posse docuerunt. Quod ob præmissa non videtur probabile. 6.º. simoniaca est resignatio facta cum pacto, ut resignatarius solvat expensas, quas resignans fecerat pro obtinendo suo beneficio, v. g. pro expeditione litterarum, pro

Tom. 11.

solutione statutorum, &c. Quia nec istud pactum de jure inest. Idem dic de permutatione, in qua unus compermutantium alterum obligat ad faciendum omnes sumptus permutationis, vel subeundum aliud onus præter naturam permutationis. Lessius l. 2. c. 35. dub. 15. Simoniaca quoque est renuntiatio litis super beneficio, si pro ea temporale aliquid accipiat nomine expensarum, cap. cum priderit de pactis. Et idem est si de beneficio colliganti pecunia detur, ad hoc ut desistat, vel casu quo desistat.

Septimò, generaliter simoniaca est transactio privata autoritate sic facta in materia beneficiorum, ut ex una parte beneficium relinquatur, ex altera verò detur res temporalis; tamen si Prælatus inter partes sic transigere possit, etiam pensionem super beneficio constituendo, vel eum cui beneficium relinquatur præstatione aliquâ gravando, cap. nisi essent de præbend.

Item licita est compositio amicabile inter partes (in eo à transactione distincta, quòd hæc sit, cùm in lite dubia aliquid dimittitur, altero retento, aut vicissim petito; illa verò sit remissio gratuita) ut si pars una gratis cedat juri suo, aut si partes compromittant in arbitros: dummodò non oporteat possessorem beneficii illud dimittere: hoc enim non potest absque facultate Superioris, cap. admonet, & cap. quod in dubiis de renuntiatione.

Illud etiam circa beneficiorum permutationes, & resignationes notare par est, quòd ut usquequaque licita sint, præter conditiones supradictas, necesse sit, ut permutantes, vel resignantes magnam habeant rationem personæ, cui gregem Christi committunt, si sit beneficium curatum. Hoc enim negligere, crimen est coram Deo maximum (inquit Cajetanus verbo *permutatio*) meminisse enim debet tale beneficium resignans, vel permutans; illud non ad privatum commodum suum, sed ad communem Ecclesiæ Christi utilitatem, animarumque salutem ordinatum esse. Injurius proinde erit Ecclesiæ, & animabus Christi sanguine redemptis, quisquis permutaverit cum eo, quem scit indignum esse, tenebiturque de damnis omnibus inde consequentibus. Quòd si sit quidem idoneus, sed tamen magis idonei in promptu habeantur, aut facile haberi queant, graviter peccabit, saltem contra charitatem animarum, magis idoneos prætereundo. Verùm proh dolor! quàm multi seipfos hinc illaqueant, qui ubi spes commodioris beneficii, vel pinguiorum reddituum, vel auctioris pensionis affullerit, illico omnia tentant, ut illuc perveniant, quò avaritia inclinatur, non quò charitas invitat!

Sed quid de Titio, qui autoritate suâ, & commendatione beneficium ecclesiasticum impetrat Cajo indigno, hæc adjectâ conditione, ut Cajo post triennium illud resignet nepoti Titio? Respondeo collationem Cajo factam esse nullam, tum ob canonicam incapacitatem, tum

ob simoniacam confidentiam, quæ inter Cajum & Titium intercessit. Et ideo uterque incurrit in censuras ac poenas per Constitutiones Pii IV. & Pii V. in confidentiarios latas, teneaturque Cajus beneficium resignare in manibus Collatoris, fructusque malè partes restituere. Ad quod Titius tenebitur, in defectum Caj, utpote autoritate & commendatione suâ, pactoque simoniaco damni dati causa.

510 Rei etiam simoniæ sunt Joannes resignans, & Paulus resignatarius, si Joannes Paulo resignaverit beneficium annui redditus sexcentorum florenorum, cum onere pensionis annuæ trecentorum florenorum, dum ad hoc ut resignatio cum hujusmodi pensione rata habeatur Romæ, convenerunt, ut in supplicatione exprimeretur valorem fructuum esse noncentorum florenorum; quod nisi expressum fuisset, resignationem cum tali pensione Papa non admisisset. Quia reverà eam non admittit, dum non nisi subreptitiè admittit, perindeque est ac si talem resignationem uterque privatâ autoritate fecisset. Quo casu uterque haud dubiè simoniæ reus esset. Talis itaque provisio non solum nulla est, ob dolosam & mendacem expressionem falsi, sed & resignatio pariter nulla, ob simoniam confidentialem & realem: quandoquidem simoniaca conventio ab una saltem parte impleta est, dum Joannes Paulo beneficium suum resignavit. Uterque proinde excommunicationem, aliasque simoniacorum poenas incurrit, & Paulus tenetur beneficium dimittere, fructusque perceptos restituere.

511 Octavo, simoniaca est emptio ac venditio pensionis ecclesiasticæ: cum fundata sit in officio spiritali. Et idem est de pensione mixta, ex stylo Romanæ Curie.

512 Nonò, simoniam incurrit, qui ad finiendam litem dubiam, super aliquo beneficio ecclesiastico motam, ex pacto dant, vel accipiunt pecuniam, vel aliquid aliud pretio æstimabile. Ita declaravit Alexander III. cap. *super eo de transact.*

513 Decimò, simonia est pecuniâ redimere justam vexationem in materia beneficiorum: cum enim justa vexatio supponat vexatum non habere jus satis firmum, sed litigiosum, eam pecuniâ redimere, est emere firmitatem juris ad beneficium. Quod est simoniacum.

514 Duodecimò, simonia quoque est redimenda cujuscumque vexationis specie pecunias dare, ut removeantur impedimenta, etiam injusta, quibus aliquis prohibetur aut retardatur à beneficii consecutione, ad quod nondum acquisivit jus in re. Sic determinat Lucius III. cap. *Matthaus* de simonia, ubi agens de electo à majori parte ad Ecclesiæ regimen, minori parte contradicente, cui pecuniam dari consensit, ut contradictio cessaret, ideoque simoniæ reus esse timebat, sic loquitur: *Tibi multum consulis, si administrationem celeriter ac sponte dimitas, illius verbi memor existens: Nihil prodest homini, si mundum universum*

lucratur, animæ verò suæ detrimentum patitur. Nec sic loquitur Pontifex per modum consilii. Quia, ut ibi Glossa verbo *consulis*, hoc ideo dicit, quia peccatum occultum erat, unde illum expressè non poterat prohibere, nisi consulendo; necessitatem tamen importat, si vult salvari: quia nisi renuntiet, salvari non potest. Et hoc idem dicit littera in fine, cum scilicet allegat verba illa Salvatoris, *Nihil prodest homini, &c.* quæ salutis important necessitatem.

Et hinc S. Thomas q. 100. a. 2. ad 5. 515 docet, quod antequam alicui acquiratur jus in Episcopatu, vel quacumque dignitate, vel prebenda, per electionem vel provisionem, seu collationem, seu Canonicam institutionem, vel confirmationem, simoniacum esset adversarium obstacula pecuniâ redimere. Sic enim per pecuniam pararet sibi viam ad rem spiritalem obtinendam. Sed postquam jus alicui acquisitum est, licet per pecuniam injusta impedimenta remove. Et in 4. dist. 25. q. 3. a. 2. q. 1. ad 7. Si non sit sibi acquisitum jus per electionem, nullo modo potest pecuniam dare adversario ut desistat. Si autem est ei acquisitum jus, potest aliquid dare, non ut pretium prelationis, sed ad redemptionem vexationis propriæ.

Ad licitam tamen redemptionem vexationis injustæ, sequentes requiruntur condiciones. 1.º ut jus ipsius in re certum sit & indubitatum, non litigiosum. 2.º quod sit plenum, & non solum inchoatum: aliàs emere censeatur jus plenum & certum. 3.º quod ad redimendam injustam vexationem non det aliquid spirituale, vel quasi spirituale, v.g. beneficium vel pensionem ecclesiasticam, aut mixtam, officium ecclesiasticum, &c. Quia tale quid dare pro tali redemptione (quæ temporalis est, pretioque æstimabilis) est dare spirituale, vel quasi spirituale pro temporali. Quod est simoniacum. Cum istis conditionibus, injustè impeditur ab adeunda possessione beneficii, ad quod habet jus in re, injustam vexationem pecuniâ redimendo, nihil emit spirituale: cum ipsa possessio sit temporale quoddam, supposito titulo. Unde hodie in tribunalibus laicis de possessorio judicatur, etiam in re beneficiaria.

Decimò-tertiò, litigantes super alicujus beneficii possessorio simoniam incurrit, si pro bono pacis inter se paciscantur, quod alter beneficium, pensionem alter super beneficio habeat. Quia hujusmodi pensiones Ecclesia solum tolerat, quando constituuntur, non ex pacatione partium, sed ex jussione Judicis, pro bono pacis & militatis, Ecclesiæ utique, non privatorum; illisque beneficium non oneratur, sed beneficiarii persona dumtaxat, ita ut ipso defuncto successor ad solutionem pensionis non teneatur. Nec Judices quicumque, sed arbitri dumtaxat, in quos compromissum est, id decernere possunt. Quod dum faciunt, Sedes Apostolica id non tam probat (quia valde suspecta est, propter exempli perniciosum)

quàm tolerat, ut Innocentius III. loquitur cap. nisi essent de præbendis.

CAPUT LX.

Simoniacorum pœna.

- 518 Dicendum 1°. quòd ob solam simoniam mentalem & conventionalem pœnæ juris contra simoniacos latæ non incuruntur, sed ob solam simoniam realem, dum scilicet conventio expressè, vel tacitè sic facta est de danda re temporali pro spirituali, ut ex una parte conditio impleta sit. Colligitur ex cap. mandata de simonia, & ita docet S. Thomas q. 100. a. 6. ad 6. ibi: *Quoad Deum sola voluntas facit simoniacum, sed quoad pœnam ecclesiasticam exteriorem non punitur nisi abrenunciare teneatur, sed debet de mala intentione pœnitere.* Testaturque Navarrus esse conforme stylo Romanæ Curie, addens (cum Sylvestro & aliis communiter) non omnem simoniam realem, etiam perfectam, inducere pœnas juris: quia Ecclesia non legitur illas imposuisse, nisi in tribus generibus simoniæ, videlicet in beneficiis, in ordinibus, & in ingressu religionis.
- 519 Excipienda est tamen simonia confidentiæ (quam nonnulli reducunt ad conventionalem) pœnis namque gravissimis ipso facto incurrendis subjacet ex Constitutione Pii IV. & Pii V.
- 520 Simoniam conventionalem mixtam, quâ quis pretium accepit, sed beneficium nondum contulit, à pœnis liberam censent plurimi. Eam tamen, quâ beneficium quis contulit, sed promissum pretium nondum accepit, pœnis obnoxiam censet Toleus, aïens sententiam suam esse communem, fundatam tam in stylo Romanæ Curie, quàm in cap. cum super de confessis, & in eo quòd Pius IV. in Bulla reformationis Pœnitentiariæ sibi reservaverit dispensationem circa retentionem beneficii & fructuum per simoniam conventionalem occultam receptorum.
- 521 Nec sanè certa est sententia talem simoniam non comprehendi in extrav. cum detestabilis, inter communes de simonia, in qua Paulus II. electiones, provisiones, & alias quasvis dispositiones, quas simoniacâ contigerit labe vitari, subjicit pœnis juris, utique excommunicationi, nullitati, seu invaliditati, &c. In hoc proinde casu controverso, quod tætius secundum canones est eligendum.
- 522 Dicendum 2°. per simoniam commissam in ingressu religionis incurritur tam à dantibus quàm à recipientibus excommunicatio, & Conventus, seu Capitulum incurrit pœnam suspensionis Pontifici reservatam. Extrav. sanè de simonia. Simoniacè quoque professus per varios canones in aliud detruditur Monasterium, post sententiam utique Judicis, ut Aretius interpretatur.
- 523 Dicendum 3°. per simoniam in beneficiis pœnas sequentes incurri. 1°. qui per simoniam realem beneficium confert, vel procurat, eligendo, præsentando, commendando,

&c. ipso facto excommunicatur, sicut & ille qui scienter tali modo beneficium acquisivit. 2°. talis electio, præsentatio, collatio, ipso jure irrita est, idèdque taliter provisus in conscientia tenetur beneficium dimittere, fructusque omnes restituere, etiamsi simonia ipso ignorante commissa fuerit, cap. nobis fuit, & cap. sicut unis de simonia, nisi fortè inimicus ejus, ut ei noceret, pecuniam dederit, vel nisi ipse, suspicans de hoc agi, contradixerit. 3°. ita electus, vel provisus fit inhabilis ad idem beneficium, neque potest illud, etiam Episcopo dispensante, postea obtinere, cap. nobis fuit citato, & cap. si alicui de elect. ubi tamen additur, Episcopum dispensare posse cum eo qui per simoniacam pravitatem, ipso ignorante, nec postea ratum habente, beneficium simplex accepit; secus si prælaturam. Aliqui tamen putant inhabilitatem hanc ab Episcopo tolli posse, quoties simonia est occulta.

An autem sub nomine beneficii veniant Abbatia, Generalatus, Provincialatus, Prioratus, &c.? Negant aliqui. Affirmant Suarez & alii, apud Bassæum verbo *simonia* 6. n. 2. Saltem ad ea reductivè pertinent, sicut & dignitates ecclesiasticæ, quarum simoniacâ acquisitio est ipso jure nulla, easque taliter acquirens, per Bullam Pii V. *quamprimum* 5^{im}. apud Cherubin, redditur ipso jure inhabilis ad quascumque alias dignitates obtinendas. Nominè verò dignitatis, juxta declarationem Sixti V. Bullâ ad Romanum, veniunt omnia officia honoris: ut Abbatia, Præpositura, Prioratus, &c. non verò officia oneris, ut Lectoris, Confessarii, &c.

Dicendum 4°. per simoniam confidentiæ, dato acceptoque beneficio, tamen pretio nondum soluto, hæ incuruntur pœnæ. 1°. ambo contrahentes, Episcopo inferiores, incurrunt ipso facto in excommunicationem, Pæpæ reservatam; Episcopus verò ab ingressu Ecclesiæ prohibetur. 2°. irrita est collatio & resignatio beneficii, in qua talis intervenit simonia. 3°. provisus de tali beneficio, fit inhabilis ad illud, & ad alia omnia. 4°. incurrit privationem omnium beneficiorum ac pensionum prius obtentorum, & obtenturum, quamvis ex usu legem interpretante, secundum aliquos, ea dimittere non teneatur ante sententiam. 5°. hæc pœna non solum extenditur ad accipientem, sed etiam ad dantem. 6°. beneficia in confidentia collata & accepta Sedi reservantur Apostolicæ.

Dicendum 5°. quisquis beneficium accipit pro munere temporali, sive à manu, sive ab obsequio, sive à lingua, quamvis nullo pacto præcedente, in conscientia tenetur ad illud dimittendum, & ad restituendos fructus illius, si animo proposuerit beneficium taliter acquirere. Ita S. Thomas q. 100. a. 6. *quia nullus potest licitè retinere id quod contra voluntatem domini acquisivit, puta si aliquis dispensator de rebus domini sui daret alicui contra*

voluntatem & ordinationem domini sui, ille qui acciperet, licite retinere non posset. Dominus autem, cujus Ecclesiarum Prælati sunt dispensatores & Ministri, ordinavit ut spiritualia gratis darentur. . . . Et ideo qui muneris interventu spiritualia quacunque assequitur, ea licite retinere non potest. Nec certe ullus est legitimus retinendi titulus: cum collatio simoniaca ipso facto irrita decernatur, extrav. cum detestabilis de simonia. Nec solum talis est jure humano, sed & naturali ac divino, quo illegitimus est contractus omnis, quo invendibile venditur, vel id cujus venditor non habet dominium, nec domini consensum. Beneficia verò invendibilia sunt, & venditor eorum non est dominus, nec consensum habet domini, sed prohibitionem, & ordinationem in contrarium. Matth. 10. *Gratis accepistis, gratis date.*

527 Unde patet ejusmodi venditionem injustam esse, ut docet S. Thomas ad 3. pretium proinde pro ejusmodi pretio acceptum, non esse justè acceptum; adeoque justè retineri non posse (uti nec fructus beneficii nulliter accepti) prout tradit idem S. Doctor ad 1. & 4. & q. 32. a. 3. q. 62. a. 5. ad 2. & concedunt Henricus, Adrianus, Molanus, uterque Medina, Sotus, Estius, & ipsos referens Sylvius hic. Enimverò qui lucrum ex mutuo, etiam absque pacto accepit, illud tenetur restituere, ut colligitur ex cap. *consultuit* de usura. Similiter ergo qui temporale lucrum ex re spirituali simoniacè, etiam absque pacto accepit, illud tenetur restituere.

528 Si dicas, cum nonnullis Casuistis, pretium pro re spirituali, ut temporaliter fructifera, acceptum, stante æqualitate inter pretium, & valorem fructuum, non esse acceptum contra justitiam naturalem, sed solum contra religionem & reverentiam rei sacræ; adeoque jure naturali non esse restituendum. Aliàs Pontifex in pretii restitutione dispensare non posset; cujus oppositum docet praxis Romanæ Curie.

Respondeo injustitiam hinc non peti ex inæqualitate inter pretium, & valorem fructuum, sed ex venditione rei invendibilis, &c. At verò fructus illi, seu jus ad illos invendibile est (quamdiù Papali autoritate separatim non est à titulo spirituali, ex quo provenit) prout titulus ipse spiritualis, sine quo non provenit, & sine quo proinde vendi æstimarique non potest, uti optimè declaratur can. *si quis objecerit* 1. q. 3. *Si quis objecerit non consecrationes emi, sed res ipsas, quæ ex consecratione proveniunt; penitus desipere probatur. Nam cum corporalis Ecclesia, aut Episcopus, aut Abbas, aut aliquid tale, sine rebus corporalibus in nullo proficiat, nec anima sine corpore corporaliter vivat; quisquis horum alterum vendit, sine quo nec alterum provenit, neutrum invenditum derelinquit.* Meritò proinde Alexander VII. hanc damnavit propositionem: *Non est contra justitiam beneficia ecclesiastica non conferre gra-*

tis: quia Collator, conferens illa beneficia ecclesiastica, pecuniâ interveniente, non exigit illam pro collatione beneficii, sed veluti pro emolumento temporali, quod sibi conferre non tenebatur. Quia tamen pretium simoniacè acceptum, Ecclesiæ restituendum est, cujus bonorum Papa summus est dispensator, ex justa causa illud assignare potest ei qui injustè accepit, imò & sibi in ordine ad pias causas. Quomodo magnum Chronicum Belgicum pag. 313. scribit, quod Abbas Ecclesiæ S. Pauli Romæ Urbano V. summam magnam pecuniæ obtulerit, ut ad Cardinalatum promoveretur. Papam verò oblationem accepisse, & de eadem reparasse Ecclesiam S. Pauli, relicto Abbate in suo statu, sine promotione; pecuniam illam in pœnam simoniæ quasi confiscando, & in dictæ Ecclesiæ reparationem, ad quam Abbas tenebatur, applicando.

Dicendum 6°. simoniacè ordinatos, etiam si id ignoraverint, ab executione Ordinum ipso jure esse suspensos, cap. *quoties*, & cap. *de hoc* de simonia. Cum iis tamen qui ignorant sic ordinati sunt, Episcopus dispensare potest. Si verò scienter, necessaria est dispensatio Summi Pontificis, cap. *post translationem* de renuntiat. Et ibi Glossa.

CAPUT LXI.

Obligatio ad restitutionem, ob simoniam.

Am dixi, simoniacè accepta esse restituenda, tam scilicet pretium temporale, simoniacè acceptum, quàm beneficium ipsum, & omnes fructus ex hujusmodi beneficio acceptos, uti declaratur extrav. *cum detestabilis* de simonia. Et pretium quidem jure naturæ, reddi deberet ei, à quo datum est: utpote cujus dominium non est translatum, sed ipsi mansit; verùm ex Ecclesiæ dispositione, in pœnam peccati, piis est usibus applicandum, uti docet S. Thomas supra, colligiturque ex cap. *de hoc autem* de simonia, ubi dicitur, *Regem & Principes restituere debere Ecclesia Exoniensi, quæ ab Episcopo acceperunt, ut ejus electioni assentirentur: cum ea sine gravi salutis sua periculo retinere non possint.* Quæ ratio manifestè insinuat, ad hoc expectandam non esse Judicis sententiam.

Si tamen solum intervenerit simonia ex parte accipientis, restitutio facienda est ipsi danti, juxta cap. *veniens* de simonia, ubi exactum professionis intuitu, & datum ab eo qui licitam existimabat consuetudinem exigendi, quam prætendebat Abbas & Monachi, jubetur danti restitui.

Danti etiam restituendum est pretium simoniacè acceptum, quando beneficium necdum est collatum, non obstante quòd simoniaca turpitudine verferet ex parte utriusque, uti Doctores communiter colligunt ex cap. *de lectus* eod.

APPENDIX DE STATU ECCLESIASTICO, Ecclesiasticisque beneficiis.

CAPUT LXII

Exponitur natura Status Ecclesiastici.

533 **S**tatus ecclesiasticus, eorum est, qui à laicali statu segregati, specialiter divino dedicati sunt ministerio. Duplex est, unus Clericorum, tonsurâ clericali insignitorum, per quam, velut per signum, adscribuntur in forem Domini ministerii. Alter Religiosorum, de quo supra egimus. Status Clericorum subdividitur 1°. in statum Curatorum, id est animarum curam habentium, quales sunt Episcopi & Parochi, & non Curatorum.

2°. in Hierarchicum, & non Hierarchicum. Hierarchia, generaliter loquendo, duplex est, ecclesiastica, & cœlestis. Ad hanc pertinent novem Angelorum Ordines: ad illam quicumque sacram habent in Ecclesia potestatem. Quæ cum sit duplex, ordinis & jurisdictionis, duplex quoque Hierarchia confurgit. Ad Hierarchiam ordinis pertinent quorquor ordinibus sunt insigniti; ad Hierarchiam jurisdictionis, quicumque ordinatio jure legitime præpositi sunt regimini Ecclesiæ, cujusmodi sunt Pontifex, Cardinales, Episcopi, Prælati; Abbates, Priores Regularium, Canonici, Parochi, &c. Episcopus major est Presbytero potestate ordinis: quia, ut Epiphanius hæresi 77. dicit: dicere, Episcopo Presbyterum æqualem esse, quomodo erit possibile? Episcoporum enim ordo Patrum generator est; Patres enim generat Ecclesiæ: Presbyterorum verò, non potens generare Patres, per lavacrum regenerationis generat filios Ecclesiæ; non tamen Patres, aut Doctores. Fieri tamen potest per Ecclesiæ determinationem, ut major sit potestas jurisdictionis in Presbytero, quàm in Episcopo, uti multiplex experientia docet.

CAPUT LXIII

Prelaturam Ecclesiasticam, ecclesiasticæque beneficiæ, curam animarum habentia, pro se ambire, vel postulare non licet; nec finaliter recusare, dum Superior absolute jubet acceptare.

534 **U**m qui pro se beneficium ecclesiasticum sine cura animarum petit, ad inopiam suam sublevandam, peccati non esse reum; docet S. Thomas q. 100. a. 5. ad 3. concordatque S. Raymundus in Summa l. 1. tit. 1. §. 7. id probans ex cap. ad aures de recriptis.

535 **D**e Ecclesiastica Prælatūra, beneficioque curam animarum habente, sic discutit S. Thomas q. 185. a. 1. In Episcopatu (eadem ratio est de Ecclesiastica quacumque Prælatūra) tria possunt considerari, quorum unum est principale & finale, scilicet Episcopalis operatio, per quam utilitati proximorum intenditur, secundum illud Joan. ult. 3. Palce oves meas. Aliud autem est altitudo gradus, seu elevatio

super alios. Tertium est, quod consequenter se habet ad ista, scilicet reverentia & honor, & sufficientia temporalium. . . . Appetere ergo Episcopatum ratione hujusmodi circumstantium bonorum, manifestum est quod est illicitum, & pertinet ad cupiditatem vel ambitionem. Unde contra Phariseos Dominus dicit Matth. 23. "Amant primos accubitus in cœnis, & primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro, & vocati ab hominibus Rabbi."

536 *Quantum autem ad secundum, scilicet ad celsitudinem gradus, appetere est presumptuosum. Unde Dominus arguit discipulos primatum quærentes, Matth. 20. . . . Sed appetere proximis prodesse, est secundum se laudabile & virtuosum. Verum quia prout est Episcopalis actus, habet annexam gradus celsitudinem, presumptuosum videtur; quod aliquis præesse appetat, ad hoc quod subditis proficiat, nisi manifesta necessitate imminente. Quod probat ex D. Gregorio & Chrysostomo, quibus concordant Hieronymus epist. 83. Augustinus l. 19. de Civit. Dei c. 19. Bernardus l. 4. de considerat. c. 4. ubi sic: Qui rogat pro se, jam judicatus est, nec interest an per se, an per alium quis roget.*

537 *Probari etiam potest ex Hebr. 5. Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo tamquam Aaron: quæ divina vocatio nobis non innotescit, nisi per electionem, nominationem, institutionem legitimam, nullatenus quæsitam. Necnon ex jure canonico, in quo inhabiles declarantur ad prælationem, qui consensisse probantur in electionem sui, antequam eligerentur. Siquis verò eligentium ad prælaturam, pro se ferat suffragium, lethaliter peccat, irritaque est electio. Nec mirum, quia indignus est sacerdotio, qui non fuerit ordinatus invitatus. L. si quemquam 31. eod. tit. de Episcop. & Cleric. Et si aliquis pro se rogat, ut obtineat curam animarum, ex ipsa presumptione redditur indignus. S. Thomas q. 100. a. 7. ad 2. Et idem sicut is qui invitatus renuit, quæsitus refugit, sacrus est altaribus admoventus; sic qui ultra ambit, vel importune se ingerit, est procul dubio repellendus. Nam qui sic nititur ad altiora conscendere, quid agit, nisi ut crescendo decrescat, & ascendendo exierit, interius ad profunda descendat. Can. sicut 1. q. 6. ex D. Gregorio.*

538 *Siquis objiciat Apostolicum istud: Siquis Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Responder S. Isidorus Pelusota l. 4. epist. 229. ad Palladium Diaconum: eos qui id objiciunt non perspicere mentem Apostoli. . . . Sirenim ita, dixerit ille ejusmodi aliquid: tu verò quam ob causam, ignorans tuas vires? & ne te ipsum quidem regere valens, talem adamas principatum, qui regno quoque ipso non solum est sublimior, sed etiam laboriosior. Et quare existimas potestatem hanc esse rationibus nullis reddendis obnoxiam, ac non potius rationibus obnoxiam ministerii functionem? Sed quamvis tu omnem transcendas audacia firmitatem, ego quoque insanterem, si non eum me ostenderem, qui tamen malna*

curare conetur. *Mibi enim est admodum formidabile illud dictum: " Siquis Episcopatum desiderat, " & funditus ipsam quoque concutit animam. Magnitudinem namque hujus sacri Principatus indicat. Quod si dixeris, quomodo? Respondebo, quia non ausus est precipere, ac ne quidem cohortari, atque suadere, ut quis Episcopatum appetat. Neque enim dixit: " Unuf-
 22 quisque Episcopatum desideret, rectè facit. Tunc enim fortassis aliqui eodem amore ejus rei, quo tu, capti fuissent. Sed in medio relinquens suspensum Sacerdotis desiderium, neque instigat ad id quemquam, ut indignos exciet ad cape-
 sendam rem perdifficilem, quoque omnem superat Reipublica administrationem & dignitatem; neque ab eo arceat quemquam, ne id quod omni regno majus est, fugiendum esse proponat. Verum in suspensio (ut dixi) relinquens exhortationem, & unumquemque sui ingenii estimato-
 rem ac iudicem constituens; ipse neque expetere, neque fugere precipit. Tantum non clamans oculis & superciliis, & toto vultu ad gravitatem composito, timoris salutaris stimulos audientium animis injiciens. Equidem ego rem à divino dependentem calculo, atque arbitrio electionis, hominum cupiditatibus non expono. Monco autem, atque obtestor, quicumque hanc rem expetit, is noverit se rem minimè vulgarem aut lexem desiderare. Ministerii enim, non autem remissionis ac desidia significationem habet Episcopatus ipsum vocabulum. Quod si fidem dictis hisce non habes, sequentia legens, mentem nostram probe assequeris. Oportet enim Episcopum omnibus ornatum esse virtutibus, & alienas calamitates proprias ac suas existimare. Non enim sibi ipse, sed subditis vivit, & à sexcentis oculis ac linguis vita ejus examinatur.*

530

De aliis animarum curis eadem est sententia S. Antonini p. 2. tit. 3. c. 5. §. 4. *Quia (inquit) ubi est eadem ratio, ibi & idem jus. Nam de similibus idem est iudicium, can. ad ejus dist. 7. Sed ratio quare est illicitus & mortalis appetitus Episcopatus, est propter curam quam habet annexam: quia presumptuosum nimis est ut quis se reputet idoneum ad regendum animas aliorum. Sed eadem est ratio in quolibet predictorum (scilicet Decanatu, Ecclesia Parochiali, &c.) quia omnibus cura est annexa. Major quidem presumptio & ambitio rariò est, quanto major cura... tamen utrobique appetitus mortalis... Nam secundum Thomam, Raymundum, Hostiensem, petere pro se aliquid eorum, etiamsi alias sit dignus, inducit simoniam: quia sunt preces pro indigno ratione presumptionis. Ergo & appetitus erit mortalis: cum simonia sit mortalis. Unde Author operis imperfecti in Matth. homil. 43. Quicumque desideraverit primatum in terra, inveniet confusionem in calo; nec inter servos Christi computabitur, qui de primatu irallaverit. Refertur can. multi dist. 40. Contrariam quidem opinionem sequi videntur Curiales; sed quia Doctores supra laudati sanctitate & scientia Theologia & juris sunt longè præstantiores, ideo non videtur iura*

predicta opinio, nec sequenda. Hactenus S. Antoninus.

Nec tamen ideò damnandi sunt, qui ad concursum pro cura amaram se præferant, sive qui ad examen ab Episcopo vocati, se sistunt: quia beneficium pro se non postulant, sed Episcopi sui iudicio se submitunt, à quo animo suscepturi, sive beneficii collationem, sive repulsam, prout Episcopo visum fuerit.

Denique illi qui officium vel beneficium Ecclesiasticum quarunt, non ob divinum obsequium, sed solum vel principaliter ob temporale commodum, iudice D. Bernardo in declamat. super Evangel. pag. mihi 268. cum thesauro pecunia, thesaurum ira pariter cumulant... Evangelizans ut manducet, & perverso nimis ordine calefibus terrena mercantur.

Quantum ergo ad propriam voluntatem, con-
 venit homini principaliter insistere propria salute (ait S. Thomas citat q. 185. a. 2.) sed quòd aliorum salute intendat, hoc convenit homini ex dispositione alterius potestatem habentis... Unde sicut ad inordinationem voluntatis pertinet, quòd aliquis proprio maiù feratur in hoc quòd aliorum gubernationi præficiatur, ita etiam ad inordinationem voluntatis pertinet, quòd aliquis omnino contra Superioris injunctionem prædictum gubernationis officium finaliter recuset, propter duo. Primum quidem, quia hoc repugnat charitati proximorum, quorum militati se aliquis debet exponere, pro loco & tempore... Secundò, quia hoc repugnat humilitati, per quam aliquis Superioris mandatis se subicit. Unde Gregorius dicit in Pastoralis: Tunc ante Dei oculos vera est humilitas, cum ad respuendum hoc quòd milititer subire precipitur, pertinax non est.

Laudabile est ergo, ubi nulla Superioris injunctio finaliter & absolute urget, Prælatum fugere, & humiliter reculare, ut fecerunt sancti Cyprianus, Nepotianus, &c. Sed illicitum est Prælatum absolute injunctam pertinaciter reculare. Ideò piz oculis habendum quod Augustinus dicit epist. 81. nunc 48. ad Eudoxium: Signa opera vestra Mater Ecclesia desideravit, nec elatione avida suscipiatis; nec blandiente desidia respuatis... Neque otium vestrum necessitatibus Ecclesia præponatis, cui parvirent, si nulli boni ministrare vellent, quomodo nasceremini, non inveniretis.

Quòd si quis votum, vel juramentum fecerit, de non suscipienda Prælatura, si per illud intenderit se obligare ad hoc, quòd nec per obedientiam superioris Prælati eam accipiat, illicite votit, & juravit (ait S. Thomas ad 3.) non obstanteque tali juramento, de non accipiendo Episcopatu, Draconium ad eum accipiendum S. Athanasius obligavit. Quia reverà juramentum non tenebat. Si autem intendit ad hoc se obligare, ut, quantum est de se, Prælaturam non querat, nec suscipiat, nisi imminente necessitate, licitum est con-

rum: quia vovet se facturam id quod hominem
facere decet.

CAPUT LXIV.

Beneficii ecclesiastici descriptio ac divisio.

545 **B**eneficium ecclesiasticum est jus perpetuum,
Beneficium ecclesiasticum est jus perpetuum,
Benecliaſtica auctoritate conſtitutum, per-
cipiendi fructus ex bonis eccleſiaſticis, Cleri-
cis competens, ob ſpirituale aliquod officium.

Dicitur 1°. *jus perpetuum*, id eſt ex inſtitu-
tione ſua perpetuo durans. Unde excluditur
Vicaria temporalis, & penſio perpetua. Quia
prior non habet perpetuitatem; poſterior eam
non habet ex inſtitutione ſua, ſive ex natura
& lege penſionis.

546 2°. *eccleſiaſtica auctoritate conſtitutum*, vel
ſcilicet auctoritate Summi Pontificis, vel E-
piſcopi: quia niſi illud Papa vel Epico-
pus erexit, vel ſaltem confirmaverit, non eſt
beneficium eccleſiaſticum ad ſenſum ſacrorum
Canonum. Unde beneficii eccleſiaſtici nomi-
ne non veniunt Capellæ, etiam perpetuæ, à
viris nobilibus privatâ auctoritate in Caſtellis
conſtitutæ, ab ipſiſque collatæ. Per confe-
quens non obligant ad Horarum recitationem,
nec Capellanum faciunt Epico-
po ſubjectum, in ordine ad ſacros ordines ſuſcipiendos, li-
cèt Capellani, iis in perpetuum proviſi, ear-
um titulo, tamquam titulo patrimonii, vel
quaſi patrimonii, poſſint ordinari. Quæ de re
videri poſſet Garcia de beneficiis p. 1. c. 2.

547 3°. *ex bonis eccleſiaſticis*, id eſt donati-
one, emptione, vel alio juſto titulo Eccleſiæ
acquiſitis.

4°. *Clerico competens*, id eſt conſurâ clericali
inſignito: ſoli namque Clerici juxta ſa-
eros Canones beneficiorum eccleſiaſticorum
capaces ſunt. Unde per hoc à ratione benefi-
cii excluduntur præbendæ Canoniarum Bel-
gicarum, ſicut & præbendæ Canonis non an-
nexæ, quæ Laicis de Eccleſia bene meritis ſub-
inde conceduntur.

5°. *ob ſpirituale aliquod officium*, quale eſt
v. g. Choro aſſiſtere, Officium Canonicum can-
tare, vel recitare, Sacrum facere, Sacra-
menta miniſtrare. Quia beneficium datur pro-
pter officium, cap. ult. de reſcriptis.

548 Dividitur beneficium eccleſiaſticum 1°. in
regulare & ſæculare. Illud regularibus ad-
dictum eſt; iſtud nonniſi ſæcularibus conferri
ſolet. Unde cap. 5. de beneficiis in 6. hæc
habetur regula: *ſæcularia ſæcularibus, regu-
laria regularibus conferenda ſunt*, regulariter
utique. Quia ſæcularia beneficia curata regu-
laribus concedi poſſunt, non tamen alia,
ne ipſis occaſio fiat vitæ liberioris & otioſæ.

549 2°. in electivum, patronatum, & colla-
tivum, ſeu liberum. *Electivum* electione ac-
quiritur; ſecurâ confirmatione. *Patronatum*
acquiritur præſentatione, factâ à Fundatore,
habente jus præſentandi. *Collativum* acquiri-
tur collatione liberâ, id eſt non dependente
ab electione, nec à Patroni præſentatione.

3°. in beneficium curatum, & non cura-
Tom. II.

tum. *Curatum* eſt beneficium curam habens
animarum. Et iſtud aliud eſt curam habens
animarum cum juriſdictione exteriori, ut ſunt
Episcopatus, Abbatia, & Prioratus. Aliud ſi-
ne exteriori juriſdictione; ut ſunt Curæ Paro-
chiales. Similiter *non curatum* aliud eſt habens
juriſdictionem ſine animarum cura, ut ſunt
Abbatia quædam juriſdictionales, ſicut & dig-
nitates, perſonatus; &c. Aliud nec curam
animarum habens, nec juriſdictionem, ut
ſunt Capellania.

4°. in beneficium ſimplex, & duplex. 550
Simplex eſt beneficium ſine cura animarum,
ſine dignitate, præminentia, &c. ut Cano-
nicatus, Capellania, &c. *Duplex* eſt illud
quod annexam habet animarum curam, vel
prælaturam, vel dignitatem, vel perſonatum,
vel præminentiam, vel juriſdictionem, vel
officium, ſeu adminiſtrationem.

Prælatura eſt beneficium vel officium cum
cura animarum, annexam habens juriſdictionem
in foro externo.

Dignitas eſt beneficium annexam habens
præminentiam, juriſdictionemque eccleſiaſti-
cam.

Perſonatus eſt beneficium annexam habens
ſine juriſdictione præminentiam eccleſiaſti-
cam, poſt dignitates.

Præminentia eccleſiaſtica eſt honorificus lo-
cus in Choro, Capitulo, proceſſione, ſuffra-
gio dando, &c.

Beneficium-officium, eſt beneficium admi-
niſtrationem habens rerum eccleſiaſticarum
ſine juriſdictione, ut theſauraria, primice-
riatus, cantoria.

CAPUT LXV.

*Preparatio & diſpoſitio ad Tonſuram Clericali-
lem requiſita.*

552 **S**unt multi, & pro dolor nimis multi, qui
Tonſuram clericalem non eo quò oportet
animo, nec debita cum diſpoſitione ſuſci-
piunt, nihil aliud intendentes, niſi vel à lai-
ca ſe eximere juriſdictione; vel ſe ad benefi-
cia comparanda, ſeu potiùs ad percipiendos
temporales eorum fructus & honores capa-
ces reddere, de nulla alia re ſolliciti: unde
plerumque tonſuram clericalem abſque animo
ſe corrigendi, abſque ulloque contritionis af-
fectu indignè ſuſcipiunt in ſtatu mortalis pec-
cati.

Tales peccare mortaliter ſententia eſt gra-
viſſimorum Doctorum, Navarri tr. de orat.
& Horis Canonicis c. 5. n. 15. Hallerii, Do-
ctoris & Profeſſoris Sorbonici l. de ſæcis Or-
dinationibus tit. de præparat. & diſpoſit. Or-
dinandor. ſec. 4. §. 1. Eminentiff. Cardinalis
Noaillii Archiepiſcopi Pariſienſis in Conſtitu-
tione edita 1. Octob. 1696. Natalis Alex. tr. de
Sac. Ord. c. 3. a. 3. reg. 21. Navarri verba ſunt:
*Compluribus, qui primâ tonſurâ, aut quatuor
minoribus initiantur, ſatiùs foret ipſo ordinationis
die frangere crurâ, quàm primâ tonſurâ, aut qua-
tuor minoribus ordinari. Tum quòd nullâ præviâ*

confessione, aut verâ contritione ordinantur in statu peccati mortalis. & consequenter mortaliter peccant. . . . Item quod non se ordinant ad finem debitum. Talem mortaliter peccare Halterius inde probat, quod Deo & Ordini Clericali injuriam infert: Deo quidem injuriam infert, qui nullâ precedente in Deum conversione (cum tamen ipse totius Hierarchie principium & caput habeatur) ejus se famulatus consecrat. & Hierarchie initiationes sumit, nec se in ipsum, tanquam functionis ecclesiastica scopum, dirigit. Ordini verò Clericali contumeliam inurit, cujus cum finis sit ad Deum adducere, non potest sine ejus opprobrio, quâquam eum ordinem ingredi averfus à Deo. . . . Tonsuram quoque Clericalem contaminat (quam verò à mundo abstrahentem, ad Deum adducentem dicere possumus) eamque significatione suâ frustratur, qui mundi inquinamenti conspurcatus, & divinis contemplationibus ministerisque ineptus, eadem initiari non veretur.

553 Capite verò 3. S. 6. n. 30. hæc habet reflectione dignissima: Ad eò jam passim aliquorum inolevit temeritas, & religionis contemptus, ut non ad tonsuram modo, verum etiam ad omnes ordines, solum temporalis beneficii, vel onis, vel honoris gratiâ se conferant, tonsuram verò præsertim, eo tantum sine capessant, abutentes sacrâ istâ designatione in Clerum ad sua commoda; Episcopalem benedictionem ad profana ambitionis convertentes; Ecclesiæ expectationem frustrantes; eventus mysticum caeremoniæ istius sensum, mendacii ecclesiastica, qua in tonsura collatione fundantur, verba processusque arguentes; professionem Clericatus temerè emittentes, ejusque prerogativam injustè ac fraudulenter usurpantes. Quos proinde nescio quis à lethali noxa exorsare possit, quos injustitiæ, sacrilegii, publici mendacii, abususque rei sacra non levibus criminibus constrictos teneri ostendimus. Nulla vox tot crimina velare potest, nulla ratio tueri. Quis enim levem materiam censeat, profanationem rei sacra, violationem totius Clericatus, promissionem coram tota Ecclesiâ fallacem, usurpationem alieni juris, Ordinis Clericatus perturbationem? Quis adeò perfritilla frontis, ut defendere audeat, leve crimen esse ambitionem illam, ac avaritiam, qua sacros Ritus, contra Ecclesiæ intensionem, in sua commoda honoresque detorquent? Quis non illud crimen sacrilega temeritatis arguat, per quod publica benedictio, eaque mystica, cassû, mysterio vacua, inanis, infructuosa reddatur, ita ut, quod gravius etiam est, in pluribus mendacii coargui possit? Quis non mendacium in Spiritum sanctum, publicam illam Clericalis puritatis professionem, qua sit Deo, spectantibus Angelis, audientibus Sanctis, stipulationem firmante Ecclesiâ, acceptamque habente Episcopo, esse credat, si ab eo discordet profitentis animus?

554 Vera ista esse facile intelligit, quisquis leviâ mente perpendit, quod quisquis Tonsuram Clericalem suscipit, ritu solemnè coram Ecclesiâ profitetur, Dominum Deum patrem

esse suam: Dominus pars hereditatis meæ; quoddamque vi istius professionis talem se exhibere debet, ut & ipse possideat Dominum, & possideatur à Domino, inquit Hieronymus epist. 2. Capillos ipsi tondet Episcopus, ut hoc ritu significet, quod quisquis statum illum amplectitur, sæculi cupiditates debeat reserare. Commam illi tondet in modum Coronæ, ut ostendat se illum specialiter adscribere in militiam Regis Regum Jesu Christi, pro salute nostra spinis coronati. Superpelliceo ipsum induit, dicens: Induat te Dominus novum hominem, qui secundum Deum creatus est, in justitia & sanctitate veritatis, ut eo ritu notum ipsi faciat, eum qui se Deo consecrat in statu Clericali, veterem hominem exspoliare debere cum actibus suis, & novum induere, scilicet Dominum Jesum Christum. Denique Deum pro novis Clericis orat, ut dones eis Spiritum sanctum, qui habitum Religionis in eis perpetuum conservet, & à mundi impeiamento ac seculari desiderio corda eorum defendat. Perfecti proinde in virtute esse debent, juxta S. Thomam in 4. dist. 24. q. 3. a. 1. q. 1. Et juxta S. Cyprianum epist. 66. ab altari & sacrificio non debent recedere, sed die ac nocte caelestibus verbis & spiritualibus inservire. Debent Monachis esse perfectiores, juxta S. Hieronymum ubi supra dicentem: Sic vive in Monasterio, ut Clericus esse merearis. Unde S. Augustinus epist. 60. alias 76. ad Aurelium dicit, quod aliquando etiam bonus Monachus vix bonum Clericum faciat. Debent denique intentionem & spem habere se in Clericali Ordinis disciplina permanuros, inquit S. Carolus Borromeus in Concilio IV. Mediolan. p. 11. tit. de his quæ pertinent ad Sacram. Ordini. ita ut primâ tonsurâ initiari non debeant, de quibus probabilis conjectura non sit, eos ut Deo fideliem cultum præstant, hoc genus elegisse, juxta Tridentinum sess. 23. c. 24. sive, ut Deo fideliem & perpetuum cultum præsentent, prout loquitur Concilium Burdigalense anni 1583. cap. 14. Ab ista verò sancta intentione quam alieni sunt, qui tonsuram clericalem non suscipiunt, nisi ex seculari desiderio! Quam contumeliosè sancto illi statui, qui absque ulla conversione & penitentia illum suscipiunt in statu peccati mortalis! Imò sancti Bernardi judicio impii sunt. Quis enim magis impius, an profertens impietatem, an mentiens sanctitatem? Nonne is qui, etiam mendacium addens, geminat impietatem? Apolog. ad Guilielmum Abbat. c. 1.

CAPUT LXVI.

Novem conditiones requisite in recipiente beneficii.

555 PRIMò debet esse Clericus, saltem primæ tonsuræ. Aliàs absque dispensatione Papa non potest beneficium habere. Quòd si tale sit beneficium, ut certum requirat ordinem, inhabiles sunt qui eo carent, quamvis ex consuetudine rigorem legis mitigante sufficere vi-

deatur, si ordo requisitus intra annum suscipiatur.

2°. esse debet ex legitimo matrimonio: illegitimus enim nequit beneficium possidere, sine dispensatione Papæ, pro beneficiis curatis & duplicibus; vel Episcopi pro non curatis & simplicibus: quia tamen Canonicatus Ecclesiæ Cathedralis requirit ordinem sacrum, cuius illegitimus est incapax, utpote irregularis, nequit ab Episcopo habitari ad ejusmodi beneficium, nisi prius à Supremo Pontifice dispensatus fuerit ad ordinem sacrum. Et si Papa cum ipso dispensaverit ad beneficia simpliciter, non censetur dispensasse ad curata, neque ad dignitates & personatus, neque ad Canonicatum Ecclesiæ Cathedralis, prout Doctores colligunt ex cap. 4. de præbendis in 6. Nec Episcopus potest dispensare ut illegitimus habeat beneficium in loco, ubi pater est vel fuit Præfatus, vel Canonicus. Legitimi verò licet possint habere beneficium in Ecclesiis, ubi eorum pater præsidet, sed non illud ipsum quod pater obtinuit, nisi inter patrem & filium alius intercesserit. Quæ omnia ex variis juribus probant Doctores apud Bassæum verbo *beneficium* 3. n. 1.

556 3°. debet esse in ætate competenti, quæ est 30. annorum completorum in Episcopis & Abbatibus: 24. completorum in Abbatibus & Parochis: 22. completorum in recipientibus beneficia duplicia, non curata: 14. saltem inchoatorum in recipientibus beneficia simplicia. Trid. sess. 24. c. 12. & sess. 25. c. 7. de Regular. Requirit quidem idem Concilium 21. annos inceptos in Canonicis Cathedralium. Sed hoc ideò quia in illis requirit Subdiaconatum, saltem intra annum suscipiendum. In quo quia Episcopi studiorum causâ dispensare possunt (ut à fortiori colligitur ex sess. 7. cap. 12. de reform. ubi conceditur ipsis studiorum causâ dispensare cum obtinentibus beneficium curatum) ideò sustineri potest consuetudo in multis vigen Ecclesiasticis, ut ad Canonicatus Cathedralium cum obligatione Horarum assumantur, qui decimum-quartum annum ætatis attigerunt, ut interim reditus beneficii accipiant, donec absolutis studiis Subdiaconi fieri possint.

4°. debet esse cælebs, quia conjugatus est incapax beneficii, & si Clericus minorum Ordinum, habens beneficium, uxorem ducat, ipso jure illud amittit, prout habetur in multis canonibus tit. de conjugatis. Vacat etiam beneficium secularare per professionem religiosam, cap. 4. de reg. in 6°.

5°. debet carere impedimento juris, cuiusmodi sunt excommunicatio major, suspensio, interdictum, & irregularitas: quisquis enim est irretitus aliquo ex istis impedimentis (etiamsi sit excommunicatus toleratus, inquit Bassæus) inhabilis est ad beneficia, electioque ipsius & collatio ipso jure irrita est.

6°. debet esse probæ vitæ.

557 7°. sufficientis literaturæ, quæ diver-

Tom. II.

sa requiritur pro beneficiorum diversitate.

8°. debet habere intentionem perseverandi in statu ecclesiastico (nisi superveniat justa causa, quæ aliud suadeat) idque etiamsi non accipiat nisi beneficium simplex; cui nullus Ordo sacer annexus est: nam accipiens ejusmodi beneficium, solum ut se sustentet, aut dicit; donec ducat uxorem, ex communi mortaliter peccat; cum obligatione resignandi beneficium: eò quòd directè faciat contra intentionem Ecclesiæ, & Fundatorum; licet non teneatur ad restitutionem fructuum, si officio & muneri suo fecerit satis. Qui verò accipit parochiale beneficium, sine animò intra annum suscipiendi sacerdotium, ultra mortale peccatum, incurrit obligationem restituendi fructus; cap. *commissa* 36. de electionibus in 6°. Illos tamen retinere poterit, si mutatâ voluntate, fiat intra annum Sacerdos.

Denique accipiens beneficium non parochiale, cui annexus est Ordo sacer, debet sub mortali habere intentionem illum suo tempore suscipiendi: quamvis, si secus fecerit, nullo jure imponatur ipsi obligatio restituendi fructus, modò per Vicarium satisfecerit.

CAPUT LXVII.

Observanda circa pluralitatem beneficiorum, an licita sit?

558 **O**bservandum 1°. esse illicitum, absque legitima dispensatione, vel evidenti necessitate, ad Ecclesiæ utilitatem spectante, simul habere plura beneficia; quorum unum sufficit ad congruam sustentationem, ætatis qualitatibus & oneribus personarum, &c. Colligitur ex Trid. sess. 24. cap. 17. de reform. ubi dicitur, quòd praxi contrariâ ecclesiasticus ordo pervertitur. Rationem dat S. Thomas quodlib. 9. a. 5. quia *hoc quòd est habere plures prebendas, plures in se inordinationes continet, utpote quòd non est possibile, aliquem in pluribus Ecclesiis deservire, in quibus est præbendatus, cum præbenda videatur esse ordinata, quasi quadam stipendia Deo ibidem ministrantium. Sequitur etiam diminutio divini cultus, dum unus loco plurium instituitur (& sic legitur unum Officium, unum Sacrum, &c. loco plurium quæ aliàs legerentur.) Sequitur etiam in aliquibus defraudatio voluntatum rectorum, qui ad hoc aliqua bona Ecclesiis contulerunt, ut certus numerus Deo deservientium ibi esset. Sequitur etiam inæqualitas, dum unus pluribus beneficiis abundat; & alius nec unum habere potest. Et multa alià ejusmodi quæ de facili patent.* Ex quibus S. Doctor concludit, pluralitatem beneficiorum non esse quidem de numero actionum, quæ dicantur intrinsecè malæ, sive quæ habent in se deformitatem inseparabiliter annexam (aliàs, inquit, in nullo casu dispensationem recipere posset, quod nullus dicit) nec posse contineri inter actiones indifferentes, minùs inter bonas ex genere suo; sed inter eas, quæ absolutè consideratè deformitatem, vel inordinationem quam-

dam important, quæ tamen, aliquibus circumstantiis advenientibus, bonæ efficiuntur. Quamvis enim habere plures præbendas, aliquæ inordinationes contineat, aliæ tamen circumstantiis possunt supervenire, ita honestantes actum, quod prædictæ inordinationes totaliter evacuentur, ut patet si sit necessarium in pluribus Ecclesiis ejus obsequium, & possit plus servire Ecclesie, vel tantundem, absens, quam alius præsens; & si qua alia sunt hujusmodi; & tunc istis conditionibus supervenientibus, cum recta intentione, non erit peccatum. ... Si verò aliquis hac intentione plura beneficia habeat, ut sit doctor, ut laicus vivat, & ut facilius ad Episcopatum perveniat, in aliqua Ecclesiarum ubi est præbendatus, non tolluntur prædictæ deformitates, sed augetur: quia cum tali intentione, & unum beneficium habere esset illicitum. Hactenus S. Thomas.

559 Ex quibus postremis verbis S. Doctoris apparet esse illicitum, assumere pastorem, vel ejusmodi beneficium, non animo illud perpetuò retinendi, sed solo animo ad alia pinguiora ascendendi, vel renuntiandi cum aliquo emolumento, vel simplici pensione sine obligatione animarum. Quia contrarium dicere cum Suárez to. 3. de relig. lib. 1. cap. 17. n. 18. est fovere avaritiam Sacerdotum, & carnalem cupiditatem, vocationemque ecclesiasticam, unde tota sacerdotalis sanctitas defluit, in suo fonte corrumpere, denique implere Ecclesiam mercenariis ac falsis Pastoribus, quibus non oves, sed se pascere cura sit.

560 Observandum 2°. non posse simul retineri plura beneficia incompatibilia, absque dispensatione, quam solus Papa regulariter concedere potest: posse tamen simul retineri plura simplicia, si utrumque non requirat residentiam, & unum non sufficiat ad congruam beneficiati sustentationem, ut patet ex Trid. supra. Potest item uni beneficio duplici adungi aliud simplex, residentiam non exigens, quando illud prius est insufficientis. In Belgio autem usu receptum est, uni Parochiæ, auctoritate Episcopi, posse addi alteram, quando utraque separatim est insufficientis. Denique Parochia unita beneficio simplici ejusdem Ecclesiæ, v. g. Canonici, reputatur pro unico beneficio ad effectum simul utrumque sine dispensatione retinendi.

561 Observandum 3°. quòd beneficium simplex habens, per se ad honestam sustentationem insufficientis, illud dimittere non teneatur, cum pinguis beneficium, per se sufficiens, adeptus fuerit. Non enim id præcipit Tridentinum sess. 24. de reform. c. 17. cum ait: *Imposterum unum tantum beneficium ecclesiasticum singulis conferatur; quòd quidem si ad vitam ejus, cui conferatur, honeste sustentandam non sufficiat, liceat aliud simplex sufficiens, dummodo utrumque residentiam non requirat, eidem conferri.* Non enim sequitur: ille qui unum per se sufficiens habet, alterum insuffi-

ciens simul acquirere non potest. Ergo qui unum habet per se sufficiens, alterum insufficientis dimittere debet. Ratio enim propter quàm beneficium habens per se sufficiens, alterum insufficientis postulare & acquirere non possit, est quia ad alterum postulandum solà avaritiâ vel ambitione impelli videtur: quam ob rationem beneficiorum pluralitas prohibetur e. jam dudum de præbend. & dignit. Unius verò beneficii per se insufficientis possessor, avaritiâ impelli non censetur ad postulandum alterum, ad vitam suam honestè sustentandam. Et idè Tridentinum id permittit, ad id non requirendo ut primum dimittat, adepto secundo ad vitam sustentandam per se sufficiente.

562 Observandum 4°. ex cap. multa 28. de præbend. & extrav. detestabilis eod. habentem beneficium cum cura animarum, vel dignitatem, vel personatum, vel officium: si alterum ejusdem generis obtinuerit, obtentâ pacificâ possessione secundi, vacare prius. Idem statuitur de duobus præbendis uniformibus, sub eodem tecto, cap. literat 9. de concess. præbendæ, v. g. de duobus Canonici, vel Capellani, ad eandem functionem concurrentibus in eadem Ecclesia, ita ut adeptâ pacificâ possessione alterius, vacet prior.

563 Observandum 5°. dispensatum, sine legitima causa, ad habendum plura simul beneficia, non esse tutum in conscientia, sed debere alterum resignare, ut Doctores communiter tradunt. Causæ autem legitime tres possunt numerantur. 1^a. necessitas Ecclesiæ. 2^a. evidens utilitas ejusdem. 3^a. insignia merita personæ, vel majorum ejus in Ecclesia. Quomodo in Germania filii Principum sæpè permittitur polygamia Episcopatum, imò & promotio ad illos ante legitimam ætatem.

C A P U T LXVIII.

Explicatur gravitas peccati eorum qui conferunt beneficia indignis, vel minus dignis.

564 Certum est 1°. conferentem indigno, cum dignus haberi potest, gravissimè peccare, cum obligatione reparandi damna per hoc illata Ecclesiis. Toletus lib. 5. cap. 78. n. 2. & Doctores communiter, id extendentes ad Patronum præsentantem indignum, & addentes ejusmodi collationem semper esse irritabilem, & sæpè irritam ipso jure. Gravitatem istius criminis optimè explicat Alexander III. cap. grave nimis, de præbendis, dicens: *Grave nimis & absurdum, quòd quidam Ecclesiarum Prælati, cum possint viros idoneos ad ecclesiastica beneficia promovere, assumere non verentur indignos, quibus neque morum honestas, neque litterarum scientia suffragatur, carnalem sequentes affectum, non iudicium rationis. Unde quantum Ecclesiis damna proveniant, nemo sanæ mentis ignorat.*

Certum est 2°. collationem factam minus

digno, prætermisso notabiliter digniore, per se loquendo esse mortaliter illicitam, licet validam. S. Th. q. 63. a. 2. Banez ibid. & Doctores communiter. Semper enim Ecclesia grave patitur inde detrimentum: quandoquidem Ministros requirit, qui & vitæ sanctitate, & scientiâ, regendique industria cæteris antecellant. Est etiam collatio ejusmodi contra charitatem animarum, quarum tantò plures salvantur, quantò aptior ministeriis præficerecur. Porro non statim dignior est, qui doctior, vel sanctior, sed qui spectatis omnibus videtur futurus utilior Ecclesiis, vel officio melius fundatur.

566 Plures tamen limitant conclusionem, ut procedat in collatione beneficiorum habentium curam animarum, vel Ecclesiasticam jurisdictionem, vel administrationem magni momenti: secus in collatione beneficiorum simplicium, quam putant solum esse veniale peccatum, quando non fit per concursum, nec hujusmodi beneficia passim, sed semel aut iterum conferuntur minus digno. Videtur potest Lessius. Sed non acquiesco, quia justitia distributiva equidem lædatur in re gravi, sicut & cultus Dei, & Ecclesiæ ministerium, quod per digniorem notabiliter melius fieret, ut supponitur.

567 Certum est 3°. per accidens in certis casibus esse licitum conferre minus digno, digniori prætermisso. 1°. quando beneficium ex sua institutione, per Ecclesiam acceptatâ & confirmatâ, dandum est alicui ex certa familia vel oppido: tunc enim talis cæteris est præferendus, si dignus sit. 2°. quando non est liberum Collatori, vel Institutori, conferre alteri, vel alterum instituire, quam sibi præteritum à Patrono, si dignus sit: qui tamen illicitè præterit minus dignum, omisso digniori, saltem ad beneficium habens curam animarum, &c. quicquid dicat Diana parte 2. tr. 1. miscell. resol. 37.

568 Certum est 4°. intervenire etiam culpam mortalem in distributione officiorum sæcularium, dum prætermittuntur digniores, maximè si officia sint majoris momenti, & à quibus Respublica multum pender, ut multis probat Lessius cap. 32. dub. 3. Est etiam contra fidelitatem Republicæ debitam, quæ exigit ut Ministri procurentur quam maximè idonei. Nec verum est quòd œconomus non teneatur domino suo procurare operarios aptissimos, maximè ubi commode & sine ullo suo dispendio potest: quis enim veller assumere talem œconomum, quem ea mente esse intelligeret.

CAPUT LXIX.

Tribus præsertim modis acquiruntur beneficia.

569 **P**rimò electione, subsequatâ legitimâ confirmatione. Secundò præsentatione Patroni, accedente institutione Prælati Ecclesiastici. Tertio liberâ collatione. Electio est alicu-

jus ad prælaturam vel dignitatem Ecclesiasticam canonicè facta vocatio, confirmatione Superioris legitimè approbata. Ante confirmationem electus solum habet jus ad rem, post confirmationem jus in re. Forma canonica electionis triplex assignatur cap. 42. de electione. Prima & ordinaria per scrutinium, seu collectionem suffragiorum à scrutatoribus, in qua necesse est ut major vel sanior pars suffragantium in unum & eundem concurrat. Secunda per compromissum, cum omnes electores (non enim valet compromissum nisi omnes consentiant) capitulariter congregati, aut vel pluribus viris idoneis eligendi tribuunt potestatem. Tercia quasi per inspirationem, seu subitanam omnium in eundem acclamationem, quæ dici solet via Spiritus sancti: ad quam requiritur ut nulla præcesserit nominatio, nec specialis tractatus, ac nemine discrepante, consentiant, ita ut uno velut ore eligant omnes.

570 Electioni affinis est *postulatio*, quæ est simplex Capituli ad Superiorem facta petitio, ut certa persona (quæ eligi non potest, ob aliquem defectum dispensabilem) ad prælaturam seu dignitatem Ecclesiasticam, non obstante illo defectu, promoveatur; si tamen major pars ad electionem processerit, electio prævalet, utpote juri conformior.

571 *Præsentatio* est personæ alicujus exhibitio, Episcopo vel alteri ad quem institutio pertinet, legitimè facta ab eo qui habet jus patronatus, ut ei beneficium conferat & instituat. Quod si præsentatus sit idoneus, licet nullum jus spirituale acquirat, per præsentationem à Laico factam, Prælati tenetur eum instituire: nec valet institutio sine patrono facta, ubi beneficium est patronatum. Si tamen Patronus debito tempore non præsentaverit, id est intra quatuor menses à vacatione beneficii (dum patronatus est laicus) vel intra sex menses (dum est Ecclesiasticus) beneficium devolvitur ad Episcopum. Ad parochiale verò beneficium præsentatio fieri debet intra 20. dies ex Const. Pii V. ubi ea recepta est.

572 Hinc patet quid sit jus patronatus, est enim jus taliter præsentandi ad beneficium vacans. Et tribus modis acquiritur patronatus laicus: fundatione ipsius Patroni (juxta illud, *Patronum faciunt dos, adificatio, fundus*. Ecclesiasticus verò patronatus non acquiritur ex fundatione Ecclesiæ, de bonis patrimonialibus ipsius Patroni, sed de bonis Ecclesiæ, cui præest, vel in qua dignitatem habet. Bassæus verbo *beneficium* n. 3.

Ad præsentationem accedit *nominatio*, quâ Principes, ex indulto Summi Pontificis, nominant promovendos ad prælaturas vel dignitates Ecclesiasticas, in terris sibi subjectis, uti & Universitates aliquando nominant ad beneficia vacantia vel vacatura, de quibus agunt Garcia, Rebuffus, & alii.

573 *Collatio* est concessio juris in beneficium li-

berè (id est independenter à præsentatione & nominatione alterius) facta ab habente potestatem. Differt ab institutione strictè sumpta, quòd hæc sit concessio juris non libera. Summus Pontifex, tamquam supremus rerum ecclesiasticarum Dispensator, habet jus conferendi beneficia per totam Ecclesiam. Quæ quidem conferre potest tribus modis. Primò jure præventionis, ut quando alicui confert expectativam ad beneficium primò vacaturum. Secundò jure concursus cum Episcopis, aliisque Collatoribus: quo casu valet collatio ejus qui prior contulit. Tertiò jure devolutionis, quando ex Canonum dispositione collatio ad ipsum devolvitur, ratione criminis vel negligentiae Collatoris: si enim beneficia & dignitates infra Episcopatum & Abbatiam non conferantur intra sex menses; vel si collatio aut resignatio fuerit simoniaca, jus collationis devolvitur gradatim ad Episcopum, ab Episcopo ad Archiepiscopum, ab Archiepiscopo ad Papam, qui ad vitandas confusiones & lites, nunquam vel rarò utitur jure præventionis & concursus, reservatis sibi, in multis Ecclesiis, certis in anno mensibus, reliquis Episcopo relictis. Qui quidem Episcopus est primus Collator omnium beneficiorum suæ Diocesis, nisi ex fundatione vel consuetudine legitime præscripta jus conferendi alteri competat, v. g. Capitulo, Decano, Præposito, Abbati, vel alteri Ecclesiastico. Laicus enim nullà præscriptione vel consuetudine, etiam immemoriali, conferre potest beneficium Ecclesiasticum, nisi materialiter & instrumentaliter ex privilegio Papæ. An autem jus illud conferendi transeat ad Capitulum Sede vacante? Respondeo negativè, exceptis beneficiis quæ Capitulum cum Episcopo conferre solebat. Potest tamen, Sede vacante, instituere præsentatos, electos confirmare, recipere resignationes, & causas permutationis, & beneficia unire ex causa legitima.

CAPUT LXX.

Tribus etiam modis beneficia amittuntur.

574 **U**Tique dispositione juris, sententiâ Judicis, & liberâ dispositione per renuntiationem, resignationem, vel permutationem.

Dispositione juris amittitur, primò per professionem religiosam. Secundò per matrimonium validum. Tertiò per obtentionem & pacificam possessionem alterius beneficii incompatibilis. Quartò per varia crimina, quibus jura imponunt pœnam privationis ipso facto incurrendam, cujusmodi sunt simonia, homicidium qualificatum (per sicarium mercede conductum) hæresis, violenta intrusio sui ipsius in beneficium, percussio Episcopi, vel Cardinalis, falsificatio litterarum Apostolicarum. Sunt & alia crimina, quibus ea pœna imposta est, sed non ipso facto, ut homicidium simplex, perjurium, sacrilegium, adulterium, in quibus requiritur sententia condemnatoria, in prioribus non nisi criminis declaratoria, de

quo in materia de legibus.

Resignatio beneficii est libera illius dimissio, in manus legitimi Superioris eam acceptantis. Duplex est, pura; quâ quis dimittit beneficium in manus Superioris, absolute & sine ulla conditione; ut de eo secundum suam conscientiam disponat; & conditionata, quâ dimittit illud, vel causâ permutandis, vel in favorem tertii cum conditione, seu clausula, *nec aliter, nec aliâ*. Et hæc ex stylo Curia regulariter fieri debet in manus Papæ: quamvis enim beneficiatus resignare possit in manus Ordinarii, supplicando ut conferat certæ personæ; Ordinarius tamen ad hoc obligari non potest, nec resignationem factam in favorem alicujus acceptare ut puram, ac deinde conferre beneficium cui voluerit, quidquid alicui dixerint. Ut autem resignatio valida sit, requiritur primò ut sit libera: quia facta ex metu vel dolo est irrita, vel irritanda. Secundò coram legitimo Superiore; aliâs non valet ex parte Ecclesiæ, sed solum ex parte renuntiantis, cui legitimus Superior, etiam invito, potest auferre, atque conferre; nisi re adhuc integrâ revocaverit suam renuntiationem. Tertiò debet esse acceptata à Superiore: qui si recuset malitiosè, & absque justa causâ, cogi potest à suo Superiore, & si resignatio facta sit in favorem, conferre debet illi in cujus favorem (cum clausula consueta) facta est resignatio; aliâs provisio non valebit, etiamsi à Papa sit facta. Bassæus verbo *benef. n. 9*. Quartò, si beneficium sit electivum, vel patronatum, requiritur consensus electorum, vel Patroni. Quintò, resignans post resignationem supervivere debet viginti dies, si sit infirmus; aliâs beneficium per mortem, non per resignationem vacare censetur, ex reg. Cancellariæ Romanæ. Quam stylus Curia extendit etiam ad resignationem factam à sano. Zypæus tamen in *Analyti tit. de renuntiatione docet* Legatum Papæ posse illi regulâ derogare, etiam cum præjudicio graduatorum expectantium. Sextò, resignatio publicari debet in loco beneficii intra sex menses, si resignatio fiat in Curia Romana, & beneficium sit citra montes; intra novem, si ultra montes. At si resignatio fiat extra Curiam Romanam, Ordinarius conferre debet intra mensem. Quæ etiam locum habent in permutatione, nisi quòd hæc solum intra tres menses publicanda sit in loco beneficii, si facta sit extra Romanam Curiam, cujus temporis lapsus definitur à die quo oblata fuit supplicatio. Bassæus *n. 7*.

Porro beneficiorum Papæ non reservatorum permutatio fieri potest in manus Ordinarii. Quòd si beneficia pluribus Ordinariis subjaceant, faciendâ est in manus plurium; & si habeant Collatorem inferiorem Ordinario, hic debet permutantes ad eum remittere pro collatione ipsis faciendâ, accedente tamen consensu Patroni vel Patronorum, sub pœna nullitatis. Quòd si executio permutationis

tionis utrimque non fiat eodem tempore, & is cui alter resignavit, secunda collatione ante compermutantis resignationem moriatur, alter compermutator potest utrumque beneficium retinere, nisi aliud ex supradictis obster. Denique si resignatione ex parte unius compermutantium impleta, alter ex parte sua implere nolit, ille potest ad suum redire beneficium; ad quod aliqui novam collationem requirunt, alii non requirunt.

CAPUT LXXI.

Personis ecclesiastica natura & conditiones.

577 **P**ensio hie est jus percipiendi fructus ex alieno beneficio. Triplex est: *Temporalis*, quae dari potest etiam Laicis pro aliquo ministerio temporali erga Ecclesiam, v. g. agenti res Ecclesiae. *Spirituales*, quae Clerico datur ob officium spirituale erga Ecclesiam; v. g. Suffraganeo, Vicario Parochi, &c. *Media*, quae soli datur Clerico, non ob praestandum spirituale officium, sed ob cessionem vel resignationem, vel litis compositionem, aut aliam iustam causam. Ut autem quis capax sit pensionis Clericalis (id est spiritualis, vel mediae) debet 1. esse Clericus. 2. habere aetatem 14. annorum, licet aliqui putent sufficere aetatem 7. annorum. 3. ferre habitum Clericalem, si pensio excedat 60. ducatos. 4. esse legitimus. 5. non excommunicatus, non irregularis, &c. licet Garcia, Lessius, & alii putent excommunicatum & irregularem esse capax pensionis.

578 Solus vero Papa ex stylo Curiae, communique jure (statuente, ut ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur) per se loquendo potest beneficiis pensiones imponere: nisi forte consuetudo legitime praescripta quibusdam Episcopis hoc permittat. Principes autem nullo modo possunt Abbatis pensioni-

bus onerare, etiam ad pias causas, nisi sub beneplacito Papae. Quod antequam interveniat, nullas vires habet quavis promissio, nec effectum obligatio. Et generaliter quicumque recipit pensionem ante confirmationem Papae, tenetur ad restitutionem, cessatque ipsi pensio. Per accidens tamen omnibus Episcopis permittitur impositio pensionis. 1. ob paupertatem & senium ejus qui resignat. 2. causa compositionis in lite. 3. causa permutationis ob inaequalitatem fructuum. Quibus casibus pensio non extinguitur nisi morte pensionarii, in cujus favorem gravatum est beneficium; quo supervivente, solvi debet etiam a successore.

Ceterum pensio debet esse moderata, ne Beneficiarius nimis gravetur, maxime si beneficium sit curatum. Cujusmodi beneficiis nulla pensio (secundum Trid. sess. 24. cap. 13. de reform.) imponi potest, nisi excedant valorem 100. ducatorum. Generatim autem pensio non debet excedere tertiam partem omnium fructuum, quamvis Pontifex possit majorem imponere. Doctores communiter. Pensionarius autem 1. non obligatur ad Horas, sed ad Officium parvum B. Virginis. Quod si omittat, tenetur ad restitutionem. 2. non potest vendere pensionem sine licentia Papae: quamvis possit redimere quinque annatis, conveniendo cum Beneficiario, ut istam accipiat summam pro pensionis extinctione, dummodo in resignatione vel cessione non intervenit pactum de redimendo. 3. non potest illam commutare cum beneficio; aliis foret simoniacus.

580 Quoad Beneficiarium pensione gravatum, eam tenetur solvere sub mortali, uti colligitur ex gravibus poenis, scilicet excommunicationis & privationis beneficii, quibus solutio solet ipsi praecipui in Litteris eam assignantibus.

P A R S II.

Amor sine reverentia magna non usurpans sanctum Dei nomen.

Ad secundum Decalogi praeceptum: Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum.

Secundum istud praeceptum necessario consequitur primum. Quisquis enim summe colit & diligit aliquem, sine reverentia magna de ipso non loquitur. Si ergo Deum summe diligimus & colimus, summe cavere debemus, ne nomen ejus nisi summa cum reverentia usurpemus. Qua in re gravissime peccant Christiani, pro dolor! nimis multi, per quos nomen Dei blasphematur. Siquidem teste Chryostomo homil. 10. in Acta, *nullus cum reverentia memor est nominis Dei. Et tu quidem, si dilexeris quempiam, ad nomen illius excitator efficeris: Deum autem sic continuo vocas quasi nihil. Nomen illius usurpas ut iram tuam in proximum demonstras, ut ipsi malum impreceris. Voca illum ut*

benefacias inimico. Voca illum in salutem animae tuae: tunc aderit; tunc laetificas illum. Voca sicut vocavit S. Stephanus, dicens: Domine ne statuas illis hoc peccatum.

Contra praeceptum istud principaliter peccant, qui indebitè jurant. Ideò sic

CAPUT I.

Juramentum definitur ac dividitur.

Juramentum à S. Thoma q. 89. art. 1. sic definitur: *Juramentum est invocatio divini testimonii, ad fidem faciendam assertioni rerum presentium vel praeteritarum (& est juramentum assertorium) vel ad confirmandam promissionem rerum futurarum, & est juramentum promissorium. Si fiat cum debiti;*